

Enver Hoxha

Albanien i kamp mot Chrusjtjov-revisionismen

Oktoberförlaget 1976

Albanska originalets titel *Vepra 19*, utgiven på 8 Nentori-förlaget, Tirana 1975

Svensk översättningen: Erik Göthe (från engelska utgåvan, *Works 19*)

Innehåll

Ur Förordet till band 19.....	1
Radiogram till kamrat Hysni Kapo i Bukarest	2
Följ alltid en riktig linje.....	2
Brev till kamrat Hysni Kapo i Bukarest	5
Ur brevet till Liri Belishova om den ståndpunkt hon bör inta i Peking inför meningsskiljaktigheterna mellan Sovjetunionen och Kina	8
Radiogram till Kamrat Hysni Kapo i Bukarest	9
Vi bör inte ge efter för några som helst påtryckningar	10
Brev till kamrat Hysni Kapo i Bukarest	11
Radiogram till kamrat Hysni Kapo i Bukarest	11
Ur brevet till Liri Belishova om förhandlingarna vid Bukarestmötet och den hållning hon bör intä i Moskva.....	12
Muntlig not framställd till Sovjetunionens ambassadör i Tirana om Sovjetunionens ambassadör och militärattaché i Belgrad och deras antimarxistiska hållning vid mötet i Sremska Mitrovica	12
Om de leninistiska normerna för förhållanden mellan partier	14
Vi ska tala i Moskva såsom marxismen-leninismen lär oss; för oss finns inget annat språk..	24
Centralkommittén är partiets ledning som alltid dömer rättvist, klokt, lugnt och när så krävs även strängt	29
Brev till SUKP:s CK om vissa tjänstemän vid Sovjetunionens ambassad i Tirana och deras öppna inblandning i Albanska Arbetets Partis och albanska statens inre angelägenheter	38
Brev till partiets alla grundorganisationer om Bukarestmötet och meningsskiljaktigheterna mellan Sovjetunionens Kommunistiska Parti och Kinas Kommunistiska Parti	40
Verklig enhet kan uppnås och stärkas endast på grundval av marxist-leninistiska principer ..	43
Brev till SUKP:s CK angående förslag som framförts av SUKP:s CK om att anordna ett möte med representanter för Sovjetunionens Kommunistiska Parti och Albanska Arbetets Parti före mötet i Moskva I november 1960 med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna	45
Vi ska bege oss till Moskva, inte med tio fanor, utan med endast en — marxismen- leninismens fana.....	47
Försvaret av den marxist-leninistiska linjen är livsviktigt för vårt parti och folk och för världskommunismen	55
Vi måste vara på vår vakt mot provokationer och försvara partiet	59
Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York	60
Till kamrat Mehmet Shehu i New York.....	61
Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York	61
Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York	62
Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York	63

Vårt folk och vårt parti kommer med all kraft att bevara och utveckla vänskapen med Folkrepubliken Kina.....	64
Brev till kamrat Hysni Kapo i Moskva	68
Radiogram till kamrat Hysni Kapo i Moskva	69
Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York	71
Moskvadeklarationen bör göras så stark som möjligt — stoppas med krut och inte med bomull.....	72
Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York	74
Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York	75
Brev till kamrat Hysni Kapo i Moskva	76
Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York	78
Radiogram till kamrat Hysni Kapo i Moskva	79
Brev till kamrat Hysni Kapo i Moskva	79
Vi albaner kränker inte principer och förråder inte marxismen-leninismen ens om vi tvingas gå utan bröd.....	80
Det är inte Chrusjtjov som avgör huruvida Albanien är ett socialistiskt land eller ej, det har avgjorts av det albanska folket genom de krig det utkämpat och det blod det gjutit.....	83
Vi ska med glöd försvara marxismen-leninismen och folkets intressen.....	84
Vi har kämpat barfota och med tomma magar men aldrig krupit för någon.....	90
Tal hållet vid de 81 kommunistiska partiernas och arbetarpartiernas möte i Moskva.....	94
Radiogram till kamrat Hysni Kapo i Moskva	126
Ur rapporten till AAP:s CK:s 21:a plenarmöte ”om mötet i Moskva i november 1960 med representanter för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna”	126
Principfast och konsekvent kamp mot imperialismen och revisionismen är och förblir vårt partis väg	151

Lästips

Mer om Albanien, se [Albanien](#) (särskilt artiklarna [Om den albanska kommunismen tidiga historia](#) av Sadik Premtaji, [Den politiska kulturen i Hoxhas Albanien](#) av Arshi Pipa och [Intressant om det stalinistiska Albanien](#) av Martin Fahlgren)

Ur Förordet till band 19

I samlingsverket kamrat Enver Hoxhas Verk intar dokumenten i detta band en särställning. Dessa dokument, varav de flesta nu publiceras för första gången, tillhör perioden juni-december 1960. Det var en ytterst komplicerad period, ty djupa ideologiska och politiska meningsskiljaktigheter hade uppstått inom den internationella kommunistiska rörelsen och i förhållandena mellan vissa partier. Vid denna tid tvangs vårt parti att ta beslut som var särskilt ansvarsfulla och öppet stiga fram inför hela den internationella kommunistiska rörelsen för att försvara marxismen-leninismen mot den nya och farliga revisionistiska strömning som höll på att välla fram i dess mitt — Chrusjtjovrevisionismen.

Större delen av detta band upptas av dokument som visar hur Albanska arbetets parti (AAP) utarbetade sin strategiska och taktiska linje mot den moderna revisionismens spridning och särskilt mot den sönderbrytande antimarxistiska verksamhet som bedrevs av Sovjetunionens ledning med Chrusjtjov i spetsen. Redan vid denna tid hade AAP informerat den sovjetiska ledningen om sitt motstånd och sina reservationer mot en rad felaktiga teser och handlingar från dess sida. Men fakta visade att Chrusjtjovgruppen envist fortsatte på sin felaktiga kurs, med alla de faror den medförde för den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen — faror som besannades då komplotten vid Bukarestmötet drogs fram i ljuset. Under dessa förhållanden blev det absolut nödvändigt att utsätta sovjetledningens antimarxistiska linje och ståndpunkt för öppen och modig kritik inför alla de kommunistiska partierna och arbetarpartierna.

Detta band ger en levande bild av den konsekventa kamp som Albanska arbetets parti förde vid både Bukarestmötet och Moskvamötet. Vid Bukarestmötet vägrade AAP gå med på att Kinas kommunistiska partis s. k. fel skulle tas upp eller att partiet skulle fördömas på grundval av de dokument, fyllda av ärekränkande angrepp, som sovjetledningen kokat ihop, så länge Kinas kommunistiska parti inte fått tid och möjlighet att läsa detta material och lägga fram sina synpunkter. Vid Moskvamötet talade vårt parti med revolutionärt mod rakt ut och kritiserade öppet sovjetledningens förvridna linje i en rad viktiga principfrågor. Inte en enda gång vek AAP undan när det gällde principer och det gick aldrig med på att följa Chrusjtjovgruppens revisionistiska kurs. En rad dokument i detta band, rapporter, tal, diskussionsinlägg och inlägg vid överläggningar, utgör levande bevis för detta. Bandet innehåller ett antal telegram och brev från Tirana till Bukarest och Moskva, till Peking och New York, vilka bar fram AAP:s direktiv och dess revolutionära linje. Signaturen ”Shpati” på några av dessa telegram minner om det Nationella befrielsekrigets stormiga år.

Den ideologiska kampen mellan AAP och sovjetledningen blev ytterligare inflammerad efter Bukarestmötet, då Chrusjtjovgruppen inledde ett vildsint angrepp mot AAP för att tvinga det att kapitulera och följa den revisionistiska linjen. I början använde Chrusjtjovgruppen huvudsakligen två metoder: hotelser och demagogi. Men den underlät inte att samtidigt handla genom sin ambassad i Tirana, som utövade fientlig och splittrande verksamhet riktad mot AAP och dess ledning. Chrusjtjov och hans revisionistiska ledning försökte ”ta fästningen inifrån”. I detta syfte bearbetade den Liri Belishova och Koço Tashko och tog dem i sin tjänst. Dessa två fiender hade åsikter och ståndpunkter som gick stick i stäv mot den riktiga linje vårt parti intog gentemot den sovjetiska ledningen med Chrusjtjov i spetsen. Därför led deras försök att revidera vårt partis linje nederlag. Dokumenten i detta band drar fram i ljuset inte bara de yttre fiendernas verksamhet, utan också de inre fiendernas, såväl som AAP:s klasskamp mot dem för att försvara sin stålfasta enighet, sin kristallklara linje och marxismen-leninismens renhet...

De lärdomar man kan dra ur dokumenten i detta band är ytterst viktiga. De ger oss starkare vapen i kampen för socialismens uppbyggande och i försvaret av vårt lands och vårt folks högt syftande intressen, emot både yttre och inre fiender. Band 19 utgör, som en del av

marxismen-leninismens stora skattkammare, en rik källa till vårt partis revolutionära teori och praktik.

Radiogram till kamrat Hysni Kapo i Bukarest¹

21 juni 1960 kl. 11.30

STRÄNGT PERSONLIGT

Av dina radiogram ser vi att sakerna håller på att ta en felaktig vändning. Läget är sålunda mycket känsligt.

Var mycket försiktig. Låt dem veta att du kommer att delta endast i det möte som vi gemensamt beslutat om, vid vilket endast partierna i det socialistiska lägret ska närvara *för att besluta om datum och plats för det kommande bredare mötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna*. Håll oss underrättade. Tala om för oss precis när detta möte ska hållas.

Din tillgivne Enver

Publicerat för första gången i band 19, enligt originalet i partiets centralarkiv.

Följ alltid en riktig linje

Ur inlägg i diskussionen vid AAP:s centralkommittés politiska byrås sammanträde.

22 juni 1960

Den fråga vi ska diskutera i dag rör Bukarestmötet. Enligt beslut sände vi till Rumänien en partidelegation under ledning av kamrat Hysni Kapo för att delta i Rumänska arbetarpartiets 3:e kongress. Vi hade förutsett att första sekreterarna i partierna, eller en del av dessa, skulle leda delegationerna vid detta tillfälle. Men av många skäl som vi känner till, bedömde vi det så att jag inte borde resa. Vår delegation hade också fullmakt att inte bara delta i Rumänska arbetarpartiets 3:e kongress utan också närvara vid mötet med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna inom det socialistiska lägret, enligt överenskommelsen om att fastställa plats och datum för ett möte med alla partier vid vilket de bland annat skulle diskutera meningsskiljaktigheterna mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti.

Det råder inget tvivel om att dessa meningsskiljaktigheter måste lösas så snabbt som möjligt och på ett marxist-leninistiskt sätt, i första hand av Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti, och att, om de inte löser meningsskiljaktigheterna, teserna bör läggas fram för att diskuteras mellan partierna, varvid representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna får säga sitt och meningsskiljaktigheterna bli lösta på ett korrekt sätt.

---

¹ Den 2 juni 1960 föreslog Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté i brev till AAP:s centralkommitté ett möte med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna inom det socialistiska lägret för att "utbyta åsikter om det nuvarande internationella lägets problem och staka ut vår gemensamma linje för framtiden", och att det skulle hållas i slutet av juni. Den 7 juni föreslog SUKP:s centralkommitté att mötet skulle uppskjutas och mötesdatum fastställas vid ett förberedande rådslag mellan representanterna för broderpartierna i det socialistiska lägret, vilket skulle hållas i Bukarest i samband med Rumänska arbetarpartiets 3:e kongress. AAP:s centralkommitté gick med på detta och utsåg kamrat Hysni Kapo, medlem av politiska byrån och AAP:s centralkommittés sekreterare som skulle leda AAP:s delegation till Rumänska arbetarpartiets 3:e kongress, att överlägga med representanterna för de övriga broderpartierna och tillsammans med dem fastställa datum för mötet.

I verkligheten ställdes AAP:s delegation i Bukarest inför ett internationellt möte som sovjetledarna hade organiserat för att angripa Folkrepubliken Kina.

Sovjetledarna försöker emellertid tala om dessa meningsskiljaktigheter nu direkt i Bukarest. Kamrat Hysni Kapo säger i sitt radiogram att de, eftersom mötet med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna har uppskjutits, föreslår ett möte med representanterna för alla de närvarande partierna vid vilket Sovjetunionens meningsskiljaktigheter med Kina ska tas upp, naturligtvis med den inriktning som Sovjetunionen tänker sig. Enligt Chrusjtjov ska även beslut kunna fattas vid detta möte och alla partier skulle deklarerat sin uppfattning och uttala sin solidaritet med Sovjetunionen och med Deklarationen från Moskvamötet 1957¹, som Chrusjtjov påstår att ”de kinesiska kamraterna inte håller fast vid”! Allt detta sker genom att sovjetdelegaterna talar med den ena delegationen efter den andra och bearbetar dem i syfte att Kinas kommunistiska partis delegation ska ställas inför frågan huruvida Kina kommer att stanna kvar i det socialistiska lägret eller ej. De säger att mötet inte ska isolera Kina utan hållas för att ”informera oss, för att inta en gemensam ståndpunkt”.

Jag tror att det beslut vi tog är riktigt.² Vi får inte lyssna enbart till vad de sovjetiska kamraterna säger, utan också till vad kineserna säger och sedan säga vårt. Därför uppstår frågan: Vilken ståndpunkt ska vår delegation vidhålla vid detta möte som de sovjetiska representanterna med Chrusjtjov i spetsen har pressat fram?

Vi har utsatts för en rad provokationer vid mötet mot vilka Hysni har stått fast. Men han behöver mer hjälp och instruktioner, ty han står inför en rad svårigheter och de mest olikartade påtryckningar och provokationer.

Som alltid måste vi följa en riktig linje, ty vi har ett stort ansvar inför vårt folk. Vi är ett marxist-leninistiskt parti och vi måste hålla fast vid en marxist-leninistisk ståndpunkt, vad som än händer. Verkligheten har visat att vi aldrig har vacklat, och därför kan inte ens kanoner nu få bort oss från vårt partis riktiga linje. Verkligheten har visat att vi inte misstog oss i våra uppfattningar och vår hållning gentemot de jugoslaviska revisionisterna, utan att de var riktiga. Om Chrusjtjov och hans följeslagare har intagit en annan ståndpunkt, ståndpunkten att inte bekämpa de jugoslaviska revisionisterna, är detta deras sak. Så ser de på det hela, men vi har också rätt att säga dem vår mening. Vi har stött Deklarationen från Moskva 1957, såväl i den jugoslaviska frågan som i andra, som t. ex. det socialistiska lägrets enhet, fredlig samlevnad osv. Rörande många av de frågor som fanns med i Deklarationen, har vi å andra sidan haft våra reservationer, som vi har meddelat de sovjetiska kamraterna eller uttalat vår mening om i partiets press och propaganda. Vi är för fredlig samlevnad, men såsom Lenin tänkte sig den och inte för att låta den tränga in på ideologins område, ty det är ytterst farligt. Vad gäller avrustning, har verkligheten visat att imperialisterna inte avrustar utan gör raka motsatsen och väpnar sig allt mer. Varför skulle vi då avvärpa oss? Tvärtom måste vi vara vaksamma. Det är vi också och vi har gjort bra ifrån oss. På grundval av den linje vårt parti har följt är folket och alla kommunister redo att resa sig mot varje fara för aggression. Det finns vissa saker som inte är som de ska och som vi kan tala med de sovjetiska kamraterna om. Vi kan t. ex. säga dem att vi inte är överens med dem då de underlåter att helt och hållet avslöja de jugoslaviska revisionisterna. Likaledes ska vi, om vi har kritik mot de andra, öppet

¹ Detta möte med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna hölls i Moskva 1957.

Där försökte Chrusjtjov få SUKP:s 20:e kongress' revisionistiska kurs erkänd och godtagen som linje för den internationella kommunistiska rörelsen, men mötte motstånd från KKP:s, AAP:s (med kamrat Enver Hoxha i spetsen) och andra partiers delegationer, vilka försvarade marxismen-leninismens grundläggande principer och avslöjade sovjetledningens revisionistiska uppfattningar.

Inför den järnhårda logiken i dessa vetenskapliga argument tvingades revisionisterna att dra sig tillbaka. Men i Deklarationen från mötet fanns, bland dess i stort sett revolutionära innehåll, fortfarande kvar den felaktiga formuleringen om SUKP:s 20:e kongress, som sökte göra gällande att denna öppnat vägen för ett nytt skede i den internationella kommunistiska rörelsen.

AAP hade också reservationer i en del andra frågor som togs upp i Deklarationen; de bekantgjordes i pressen och genom partiets propaganda.

² Rörande deltagandet i Bukarestmötet med partierna i det socialistiska lägret för att fastställa plats och datum för ett framtida bredare möte med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna.

och i en kamratlig anda, på ett marxistiskt sätt, tala om det för dem. Därför måste vi förbereda oss att göra detta och resa till mötet med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna och säga vår mening. I ett dylikt läge bör alla inta en klar och beslutsam marxist-leninistisk ståndpunkt och inga provokationer från någon bör tillåtas.

Nu kan vi om ni vill läsa kamrat Hysni Kapos radiogram.

Sedan kamrat Enver Hoxha läst upp kamrat Hysni Kapos radiogram tog han återigen till orda.

Så snart som kamrat Gogo [Nushi]¹ anlänt till Moskva kallades han till Bresjnev.² Sedan denne sagt ”Hur står det till” och ”Hur går det för er” berättade han om deras teser om kineserna. Samma sak var det när kamrat Mehmet [Shehu]³ åkte till Moskva, då Kosygin⁴ träffade honom och talade i en och en halv timme med honom om dessa frågor. Kamrat Mehmet svarade: ”Om det ligger till på det viset, varför har man då låtit det förvärras, när det har varit möjligt att lösa det hela på ett marxist-leninistiskt sätt, i första hand mellan de bägge partierna och sedan, om det visade sig nödvändigt, kunde det ha tagits upp med de andra partierna.” Mehmet sa till honom: ”Vårt parti kommer att hålla sig till en riktig, principiell och marxist-leninistisk ståndpunkt och inte hemfalla åt känslomässiga och opportunistiska ställningstaganden.”

Kamrat Hysni berättar för oss i sitt brev att Teodor Zjivkov⁵ försökte provocera honom. Han sa: ”Vad är det Albanien håller på med? Bara Albanien är inte överens!” Kamrat Hysni svarade: ”Vad menar du med detta?” Då sa Zjivkov: ”Jag skämtade.” Hysni påpekade att han måste ha haft något i bakhuvudet för att kunna säga: ”Bara Albanien är inte överens.” Han svarade om igen: ”Jag skämtade.”

Bulgarerna publicerade en illustrerad broschyr med en karta över Balkan som visar Albanien som en del av Jugoslavien. Jag sa åt Behar⁶ att kalla till sig Bulgariens ambassadör och fråga honom vad de höll på med och kräva att broschyren omedelbart skulle dras in.

Jag har formulerat ett brev rörande de frågor vi diskuterat här och i vilka jag anser att vi bör vägleda kamrat Hysni och jag ska läsa det långsamt eftersom det är viktigt.

Sedan brevet lästs upp och blivit godkänt,⁷ fortsatte kamrat Enver Hoxha:

Jag vill understryka att vår styrka ligger i vår lednings och hela partiets enhet i tanke och handling, vilket är ytterst viktigt. Vår enhet grundar sig på marxismen-leninismens läror och därför måste vi stärka den ytterligare. Vi har följdriktigt gått framåt på denna väg genom att sträva att noggrant, till punkt och pricka, fullgöra de beslut vi här gemensamt antar i politiska byrån, och när så krävs diskuterar vi med varandra igen. Men vid de tillfällen då en av oss är i svårigheter och ensam, och inte har möjlighet att överlägga med någon, bör han handla som vi gjorde under kriget, då en kamrat som var ensam, utan andra kamrater, själv måste avgöra om alla styrkor skulle sättas in i ett anfall eller ej, eller att han själv skulle försvara och fullgöra partiets linje.

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

¹ Då medlem av AAP:s centralkommittés politiska byrå och ordförande för Albaniens LO. Han gjorde uppehåll i Moskva på väg hem från Peking, där han deltagit i ett möte med Fackliga världsfederationens ledning.

² Då ordförande i Sovjetunionens Högsta sovjet och medlem av SUKP:s centralkommittés presidium.

³ Medlem av AAP:s centralkommittés politiska byrå och ordförande i Folkrepubliken Albaniens ministerråd.

⁴ Då vice ordförande i Sovjetunionens ministerråd.

⁵ Förste sekreterare i Bulgariens kommunistiska partis centralkommitté och ökad som lakej åt revisionisterna i Moskva.

⁶ Behar Shtylla, då utrikesminister för Folkrepubliken Albanien.

⁷ Se brevet till kamrat Hysni Kapo i Bukarest av den 22 juni 1960. Se nedan.

Brev till kamrat Hysni Kapo i Bukarest

22 juni 1960

Käre kamrat Hysni!

Vi har fått dina telegram och brev och studerat dem i politiska byrån. Vi anser enhälligt att läget är mycket allvarligt och inte utvecklas på ett riktigt, partimässigt sätt. Vår politiska byrå anser att händelsernas utveckling, att konflikten mellan Sovjetunionen och Kina underblåses och vidgas på det sätt som nu sker, är mycket felaktig, mycket skadlig och mycket farlig. Därför kan byrån på intet sätt förlika sig med de metoder och former som används för att lösa denna konflikt, vilken håller på att stå vårt socialistiska läger och den internationella kommunismen dyrt. Vår politiska byrå håller som alltid fast vid den marxist-leninistiska linjen att meningsskiljaktigheterna mellan Sovjetunionen och Kina aldrig skulle ha fått förvärras, att man inte får låta konflikten fördjupas utan att den måste lösas på ett marxist-leninistiskt sätt och med marxist-leninistiska metoder.

Politiska byrån anser att de meningsskiljaktigheter som finns mellan Sovjetunionen och Kina inte bekantgjorts bland de kommunistiska partierna och arbetarpartierna enligt de leninistiska reglerna utan på ett slumpmässigt sätt, genom både öppen och indirekt polemik i pressen och muntligen. Detta är inte den rätta metoden att lösa en sådan konflikt, om det som marxismen-leninismen kräver är önskvärt att även de andra partierna medlar och hjälper till med sin erfarenhet och tyngd. Denna hjälp har inte efterlysts förrän helt nyligen. Enligt dina telegram försöker dock sovjetsidan även nu att undvika detta riktiga sätt att lösa konflikten. Vi drar slutsatsen att ett fullgott försök inte har gjorts att, på ett riktigt och objektivt sätt, på det marxist-leninistiska sättet, klara upp dessa frågor mellan det socialistiska lägrets två största partier. Det verkar på oss som om förslaget att lösa frågan genom att hålla ett möte med de andra kommunistiska partierna och arbetarpartierna inte tas så allvarligt som sig bör, eftersom de två partier som har meningsskiljaktigheter inte officiellt har lagt fram sina teser och synpunkter på dessa meningsskiljaktigheter inför de andra broderpartierna.

Politiska byrån anser att vårt parti har lika stort ansvar som alla de andra partierna, både då det gäller att stärka det socialistiska lägrets enhet på ett marxist-leninistiskt sätt och att bevara partiets och marxismen-leninismens renhet. Sovjetunionen är kärt för vårt parti, men Kina är också kärt för oss. Därför får vi inte göra några misstag, vi får inte driva partiet in i en återvändsgränd och in i ideologisk och politisk förvirring. Det har vi inte gjort och det kommer vi aldrig att göra. När det är fråga om att försvara våra principer, tar vi ingen hänsyn till om den ene eller den andre gillar det. Vårt parti har alltid vägletts av den riktiga marxist-leninistiska ståndpunkten och kommer alltid att kännetecknas av principfast marxist-leninistiskt mod.

Vilken ståndpunkt ska då vidhållas gentemot det som sker i Bukarest? Du är klar över partiets linje så vi behöver inte uppehålla oss vid den. Men eftersom känslorna kommit i svallning på ett sätt som inte passar i partisammanhang, måste du vara mycket försiktig. Du bör svara försiktigt och noggrant väga dina ord. Tänk alltid på partiets och marxismen-leninismens intressen. Det betyder dock inte att du ska bli svaret skyldig och inte svara på stående fot till vem det vara må. Är det inte till exempel löjligt och otillåtligt att en viss Magyaros¹ ska komma "för att övertyga oss", albanerna, om hur "riktig" Sovjetunionens linje är och om Kinas "fel"? Låt Magyaros gå och prångla ut sina varor någon annanstans, och inte komma till oss. Vi har inget behov av att Magyaros kommer och upplyser oss om de principer och sanningar som vårt parti har kämpat för och är redo att kämpa för i all framtid. Eller, till exempel, du kan förvissa dig om att Andropov² helt förstår att vi inte accepterar att de

¹ Magyaros var då medlem i Rumänska arbetarpartiets centralkommittés politiska byrå.

² Då chef för utrikesavdelningen för de östeuropeiska länderna vid SUKP:s centralkommitté, i dag medlem av SUKP:s centralkommittés politiska byrå.

sovjetiska representanterna tar kontakt med våra kamrater i delegationen till Rumänska arbetarpartiets kongress och i förvånad ton säger till dem: ”Hur så, har er ledning inte informerat er om dessa saker?” Påminn Andropov om att Mikojan¹ ville tala om dessa frågor² enbart med kamrat Enver, och att det var han (Enver), som på eget initiativ tog med kamrat Mehmet. Mikojan bönföll kamrat Enver att hålla allt han berättade för honom absolut hemligt, och när saken ligger så till, håller vår ledning vad den lovat, för den har inte för vana att skvallra om sådant. Men säg åt Andropov att vi ser två farliga tendenser hos de sovjetiska kamrater som pratade med kamraterna i vår delegation: för det första undervärderingen av faran för revisionism, en sak som vi aldrig kan gå med på, och för det andra tendensen att framställa vårt partis ledning såsom i våra kamraters ögon skyldig till att inte ha informerat dem. Säg åt Andropov att de omedelbart måste upphöra med denna antimarxistiska taktik och att de borde veta att enheten hos vår ledning är som stål, precis som enheten mellan vår ledning och hela Arbetets parti också är som stål, och att den som på ett eller annat sätt försöker komma med sådana påståenden, kan vara säker på att få sig en törn från oss. Säg också åt Andropov att det varken är rätt eller nödvändigt att de sovjetiska kamraterna underrättar våra kamrater, eftersom vår ledning som vet hur marxismen-leninismen ska försvaras också vet när och i vilka frågor den bör informera sina medlemmar.

Säg dessa saker åt Andropov utan hetta, men du förstår mycket väl varför de måste sägas. De betar sig på ett oegentligt sätt och inte på ett sätt som anstår ett parti, och det är dags att sätta stopp för dessa handlingar. Säg också åt Andropov: ”Jag är mycket ledsen att du tog med dig Magyaros, inte som värd, utan för att övertyga mig om att Sovjetunionens linje är riktig och Kinas felaktig. Jag var ju hans gäst och endast god ton hindrade mig från att vara så rättfram som han gjort sig förtjänt av.”

Eller, när du får tillfälle, som när Andropov sa till dig: ”Eftersom Kinas kommunistiska parti trodde att ni är bestämt emot jugoslaverna, ville det vinna över er, men det hade fel...” osv., ska du säga: ”Den tid är förbi då vårt Arbetets parti och dess ledning kunde vilseledas av någon och stödja felaktiga linjer. Vårt parti har blivit stålsatt i kamp och stiger inte på murkna plankor. Det har gått och kommer alltid att gå de marxist-leninistiska principernas väg.”

Innan vi kommer till problemets kärna, finns det en del andra frågor som du bör tänka på, därför att de kan vara dig till hjälp. Det är en del skumma saker under uppsegling, som du skrev till oss i ditt brev. Provokationer och manövrer bakom scenen håller på att kläckas i Bukarest. Därför, stå fast och visa dem att det finns enhet, beslutsamhet och mod hos vår ledning.

På grundval av politiska byråns beslut ska du handla på följande sätt:

I. Kontakta Andropov och säg honom å partiets lednings vägnar (alltid å partiets vägnar, å ledningens vägnar): ”Jag har meddelat min ledning vad du berättade för mig. Vår ledning har haft vetskap, på ett allmänt sätt, om dessa meningsskiljaktigheter och har ansett att de är mycket allvarliga och mycket skadliga för vår gemensamma sak, och har återigen uttalat sin mening att de måste bli lösta, och lösta på ett riktigt sätt, enligt marxist-leninistiska organisationsregler. Vår ledning har uttalat sin mening att dessa ideologiska och politiska meningsskiljaktigheter mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti bör lösas på ett marxist-leninistiskt sätt genom gemensamma diskussioner mellan de två partierna. Om de inte kan lösas på detta sätt, bör representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i det socialistiska lägret ombedjas diskutera frågorna och säga

¹ Medlem av SUKP:s centralkommittés presidium, förste vice ordförande i Sovjetunionens ministerråd.

² I början av februari 1960 träffade kamrat Enver Hoxha, som var i Moskva i spetsen för AAP:s delegation till mötet med representanter för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna från de socialistiska länderna i Europa om frågan om jordbrukets utveckling, A. Mikojan på dennes begäran. Vid detta sammanträffande talade Mikojan i närmare fem timmar om de ideologiska och politiska meningsskiljaktigheterna mellan SUKP och KKP.

sin mening.. De ståndpunkter som vidhålls vid detta möte kan läggas fram inför ett bredare möte med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna, som det som hölls i Moskva 1957.

Nu har det beslutats att detta möte ska hållas. Vårt partis ledning anser att beslutet är riktigt. Den är överens och förbereder sig att uttala sin mening om frågorna och väntar att datum ska fastställas." Säg åt dem: "Jag (Hysni) har fullmakt att diskutera fastställande av datum. Vår ledning har utsett kamrat Enver Hoxha att leda vår delegation till det kommande mötet och har också meddelat detta.

Det möte som föreslås ska äga rum nu i Bukarest med alla representanter för broderpartierna, de kommunistiska partierna och arbetarpartierna, som anlant till det rumänska arbetarpartiets kongress, rörande meningsskiljaktigheterna mellan SUKP och KKP, anses av vår ledning vara förhastat och mycket skadligt. Vårt parti anser det också vara mycket skadligt att föra en förtäckt eller öppen kampanj i pressen om dessa mycket känsliga frågor. Låt det kommande mötet bedöma vem som har rätt och vem som har fel. Vårt parti kommer att utöva all sin styrka och den blygsamma erfarenhet det har för att lösa dessa allvarliga meningsskiljaktigheter på ett principfast marxist-leninistiskt sätt. Vårt parti iklär sig allt sitt ansvar; det kommer uppriktigt och modigt att kämpa, som det alltid gör, för att försvara sin riktiga marxist-leninistiska linje, försvara marxism-leninismen och försvara det socialistiska lägret och dess enhet. Sovjetunionen och det bolsjevikiska partiet har varit, är och förblir mycket kärt för vårt parti. Men det är obestridligt och odiskutabelt, både för er och för oss och hela vårt läger, att det stora Kina också är mycket kärt. Därför anser vår ledning, och bekräftar det ånyo, att misstagen var de än må förekomma bör tas upp på ett realistiskt sätt vid ett möte, och att alla insatser, allt som är möjligt, måste göras för att med marxist-leninistiska metoder rätta till dem, till gagn för socialismen och kommunismen. Detta var vår lednings officiella mening när den skicka de mig till Bukarest och detta är dess mening även nu, sedan jag har underrättat den om vad ni meddelat mig."

Säg också åt Andropov: "Jag (Hysni) har endast fullmakt att representera Albanska arbetets parti vid Rumänska arbetarpartiets kongress och att tala med representanterna för de andra partierna inom det socialistiska lägret om fastställande av datum för det kommande mötet. Det möte som ni och Rumänska arbetarpartiet föreslår ska hållas nu omedelbart i Bukarest anser vår ledning, som jag tidigare har påpekat, vara förhastat, oaktat jag har fullmakt att delta i det.

Jag har officiellt fått fullmakt att meddela er dessa saker så att ni kan vidarebefordra dem till er ledning. Vårt parti säger allt det har att säga, öppet och utan tvekan, på ett leninistiskt sätt."

II. Vid det möte som kanske kommer att äga rum ska du hålla huvudet kallt. Väg dina ord. Uttala dig inte om meningsskiljaktigheterna mellan Sovjetunionen och Kina. Ditt anförande bör vara kort och koncist.

Huvudsakligen ska du på vårt partis vägnar deklarerera:

1. Vårt Arbetets parti har godkänt och genomfört besluten från Moskvakonferensen [1957].
2. Understryk vårt partis riktiga, konsekventa och principfasta politik, dess gränslösa trohet mot marxismen-leninismen, vårt partis och vårt folks stora kärlek till partierna och folken i länderna inom det socialistiska lägret, till alla de andra broderpartierna, de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i världen, och till vårt lägers enhet som inte på något sätt får sättas i fara utan måste stärkas och stålsättas på ett marxist-leninistiskt sätt.
3. Uttala vårt partis beklagande över dessa meningsskiljaktigheter som har uppkommit mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti, och uttryck övertygelsen att de kommer att lösas på ett marxist-leninistiskt sätt vid det kommande mötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna.

4. Uttryck vårt partis beslutsamhet att kämpa sida vid sida med partierna i de socialistiska länderna, att alltid vara vaksamt och att skoningslöst avslöja imperialismen och dess agenter, revisionisterna, ända till slutet.

Dessa saker bör vara kärnan i ditt anförande.

Vi tror att allting kommer att gå bra. Vi är inne på en riktig väg, följ därför sakernas gång med det lugn och revolutionära mod som kännetecknar dig.

Håll oss underrättade om allt.

Storslagen nyhet: I går regnade det bra överallt.

Alla kamraterna hälsar varmt till dig.

Jag omfamnar dig, *Enver*

P.S.

Till alla försök eller förslag från de sovjetiska kamraternas sida som syftar till att jag ska komma till Bukarest måste du svara: ”Han kommer inte.”

Publicerat för första gången i förkortad form i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Ur brevet till Liri Belishova¹ om den ståndpunkt hon bör inta i Peking inför meningsskiljaktigheterna mellan Sovjetunionen och Kina

23 juni 1960

På grundval av ditt brev och dina informationer anser politiska byrån att du begick ett allvarligt misstag då du underrättade Sovjetunionens ambassad i Peking om vad de kinesiska kamraterna sagt till dig. Anledningen är *för det första* att du ännu inte hade underrättat ledningen i ditt parti och inte hade dess godkännande. *För det andra* var det inte vårt partis problem och det var inte din sak att underrätta de sovjetiska ledarna. *För det tredje* kände du till vår åsikt att dessa meningsskiljaktigheter bör och måste lösas vid marxist-leninistiska möten och på ett marxist-leninistiskt sätt, och inte genom att man springer omkring med skvaller till den ena eller den andra. Vårt parti bör inte agera i dylika problem på något annat sätt.

Därför skriver jag detta korta brev för att varna dig för att vara oförsiktig och göra några uttalanden om meningsskiljaktigheterna mellan Sovjetunionen och Kina, eftersom vår politiska byrå har gjort bedömningen att denna konflikt inte utvecklar sig på rätt sätt och inte går åt rätt håll. Det har beslutats av alla partierna i vårt läger att dessa frågor ska tas upp vid ett kommande möte, och att datum för detta ska fastställas senare. Detta är en riktig väg; vi ska sålunda uttala vår mening vid det mötet.

Vem som än frågar dig ska du svara: ”Dessa meningsskiljaktigheter är skadliga och farliga för vår sak; de har fått förvärras; de bör lösas mellan de bägge partierna på ett marxist-leninistiskt sätt, och lägg märke till att det beslutats att mötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna ska hållas inom en snar framtid. Meningsskiljaktigheterna bör lösas där en gång för alla. Som alltid kommer vårt parti att vidhålla en principfast, marxist-leninistisk ståndpunkt.”

---

¹ Medlem i AAP:s politiska byrå och sekreterare i AAP:s centralkommitté. I juni 1960 hade hon rest tillsammans med en delegation till Folkrepubliken Kina och en del andra socialistiska länder i Asien. Detta brev sändes till henne med särskild kurir.

Först i Moskva¹ och nu i Bukarest har de sovjetiska ledarna informerat alla de delegater som kom till Rumänska arbetarpartiets tredje kongress om sina meningsskiljaktigheter med kineserna. I detta informationsmaterial nämns du som en av dem som har underrättat de sovjetiska ledarna om vad kineserna sagt till dem. De sovjetiska ledarna är naturligtvis mycket nöjda med den information du gav dem och därför lovsjunger de dig och kallar din gest "heroisk", "principfast" osv. De smickrar dig mycket och kommer att fortsätta med det. Naturligtvis får du inte låta detta smicker stiga dig åt huvudet, ty det ges med bestämda syften.

Därför skriver jag detta för att få dig på din vakt, och allt som jag har skrivit är *strikt* avsett endast för dig!

Enver

Publicerat för första gången i band 19 enligt kopian av originalet, i partiets centralarkiv.

Radiogram till Kamrat Hysni Kapo i Bukarest

24 juni 1960

Käre Hysni!

Vid förmiddagens möte bör du säga: "Genom breven från SUKP:s centralkommitté vet vår ledning att våra delegationer här i Bukarest, som inte är på hög nivå, endast ska besluta om datum och plats för det kommande mötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna. I dessa brev föreslås att åsikter skulle kunna utbytas om det yttre politiska läge som skapats som ett resultat av Pariskonferensens² misslyckande. Däremot ser jag här att ovanligt allvarliga saker läggs fram rörande Kinas kommunistiska parti. Den sovjetiska delegationen har gett oss ett digert dokument endast tio timmar före mötet och vi får inget andrum. Detta förvånar oss."

När du håller ditt anförande vid mötet bör du deklarerera: "Jag har inte fullmakt att yttra mig om dessa saker, eftersom vår ledning vet att de kommer att diskuteras vid det kommande mötet med representanterna för partierna så som vi alla har kommit överens." Om någon "storgubbe" gör någon provokativ antydning med anledning av att vi inte gör ett uttalande vid det här mötet, bör du ta fram det officiella uttalande vi skickade som du skulle vidarebefordra genom Andropov till sovjetledningen, och läsa upp det efter ditt anförande. Om "antydningen" görs sedan du har talat, ska du be att få ordet en andra gång och läsa upp vår centralkommittés uttalande som du redan har överlämnat till Andropov.

Vi förstår ditt svåra läge, men oro dig inte alls, för vi är inne på en riktig väg. Jag önskar dig god hälsa och tålamod.

Enver

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

¹ De delegationer som passerade genom Moskva.

² Denna konferens skulle hållas i maj 1960 men blev inte av på grund av grälet mellan Chrusjtjov och Eisenhower om att ett amerikanskt U2-spionplan skjutits ned över sovjetiskt territorium 1 maj samma år. Flygplanets kränkning av sovjetiskt luftrum väckte stor vrede hos det sovjetiska folkets breda massor.

Vi bör inte ge efter för några som helst påtryckningar

Ur ett inlägg till diskussionen i AAP:s centralkommittés politiska byrå.

24 juni 1960

Vi har fått flera radiogram från kamrat Hysni om Bukarest-mötet. Dessa radiogram har anlänt fram till sent på natten, närmare bestämt fram till tre timmar efter midnatt. Jag ansåg det inte nödvändigt att inkalla politiska byrån igen efter midnatt så på grundval av dess direktiv översände jag vederbörliga svar till kamrat Hysni.

Sedan kamrat Enver Hoxha läst upp kamrat Hysnis radiogram och svaren till dem, fortsatte han:

Det är helt klart att Hysni befinner sig i ett mycket svårt läge i Bukarest. överenskommelsen löd att delegationerna från de kommunistiska partierna och arbetarpartierna som deltar i Rumänska arbetarpartiets kongress skulle träffas i Bukarest enbart för att fastställa datum och plats för ett möte med världens kommunistiska partier och arbetarpartier. Men i verkligheten står kamrat Hysni inför ett hastigt påkommet internationellt möte som Chrusjtjovgruppen frampressat.

Om detta möte utfärdar en kommuniké som inte går emot deklARATIONEN från 1957 års Moskvamöte med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna, anser jag att Hysni bör underteckna den. Emellertid skulle det kunna hända att kommunikén kommer att innehålla andra nyanser, eftersom den härrör från ett möte som inte är i sin ordning och vid vilket representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna av sovjetledningen fått i sina händer en 65-sidig rapport som fördömer Kinas kommunistiska parti. Vi kan inte acceptera en kommuniké som för fram minsta anspelning mot Kina. Detta är viktigt, för läget är sådant att ytterst allvarliga saker förs fram vid det nu pågående mötet i Bukarest med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna. Sovjetdelegationens rapport som riktar sig mot Kinas kommunistiska parti kommer att få stora återverkningar i världen, liksom Chrusjtjovs "hemliga" rapport till SUKP:s 20:e kongress om den s k Stalinkulten.¹

Även om vi accepterar en kommuniké utan anspelningar, måste vi anse att den inte är i sin ordning eftersom den är ett resultat av ett helt oförberett möte som strider emot de marxist-leninistiska organisationsnormerna. Av det skälet har vårt parti en riktig ståndpunkt när det anser att detta möte bör bekämpas.

Detta är några preliminära idéer. Kommunikén har Hysni blivit tillsagd att inte yttra sig om till dess att han får nya direktiv. Om han föreläggs en kommuniké med anspelningar mot Kina bör han kategoriskt säga: "Jag kommer inte att underteckna denna kommuniké förrän jag har underrättat ledningen för det parti jag representerar." Om det inte finns någon sådan anspelning, bör Hysni ställa sig upp och säga till mötet: "Jag har fullmakt från Albanska arbetets parti att deklarerar att jag instämmer med denna kommuniké, men jag måste tillägga att kommunikén är resultatet av ett möte som inte är som det ska. Vi är således inte förberedda på ett sådant här möte och vi kan inte uttala oss om de saker som tas upp emot Kinas kommunistiska parti."

De kinesiska kamraterna har begärt att mötet ska uppskjutas, men representanterna för de övriga kommunistiska partierna och arbetarpartierna är inte överens. Detta är inte rätt och försätter de kinesiska kamraterna i ett svårt läge. Ett broderparti från ett socialistiskt land ber

¹ I denna rapport angreps J. V. Stalin och hans stora revolutionära gärning. Syftet med angreppet var att rättfärdiga likvideringen av bolsjevikpartiets marxist-leninistiska linje och ersätta den med en revisionistisk linje.

om tid för att förbereda sig inför mötet men medges inte detta. Det är klart att det sker i ett visst syfte.

Hysni bör säga att vårt Arbetets parti är oense om den procedur som föreslagits för Bukarest-mötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna, att partiet går med på beslut nu enbart angående datum och plats för det kommande mötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna, om vilket vi har nått enighet i princip, och att vi först sedan vi har fått förklarande material från den andra sidan, Kinas kommunistiska parti, kommer att vara beredda att uttala vår mening vid det kommande mötet.

Mycket kommer kanske att hända men vi bör inte ge efter för några som helst påtryckningar. Vi bör alltid fullfölja vår riktiga marxist-leninistiska linje.

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Brev till kamrat Hysni Kapo i Bukarest

25 juni 1960

Käre Hysni!

Vi fick kvällens radiogram och jag skriver detta lilla brev till dig nu på morgonen¹, bara för att säga att du har svarat ”gynnaren”² bra. Bry dig inte ett dugg om när någon provocerar dig, utan svara, riktigt starkt men med kyla. Det är lumpna saker som sker nu, men det rätta vinner alltid. Om de fortsätter med provokationer så bind inte riset åt våra ryggar utan åt deras.

Jag omfamnar dig,

Enver

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Radiogram till kamrat Hysni Kapo i Bukarest

25 juni 1960 kl 24.00

Kamrat Hysni!

I morgon bör du tala enligt de instruktioner från politiska byrån som du har fått per brev. Vid slutet av ditt anförande, eller i ett lämpligt ögonblick, bör du deklarerar: ”Å vårt partis vägnar deklarerar jag att Arbetets parti är totalt oense med andan vid detta möte och med de metoder som använts för att lösa detta problem som är så viktigt för den internationella kommunistiska rörelsen. Vårt parti anser att dessa saker bör skötas med lugn och i en kamratlig anda, enligt de leninistiska normerna.” Om det efter detta uttalande riktas provokativa frågor eller antydningar till dig, ska du begära ordet igen och säga: ”Förutom det jag redan har sagt, har jag *vid detta möte* inget mer att säga.” Om du redan har talat, begär ordet ännu en gång och gör detta uttalande. Om du inte får ordet en gång till, bör du ge ordföranden vid mötet texten till ditt anförande och begära att det tas till protokollet.

Vi väntar på dig. Välkommen hem.

Enver

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

¹ Avsant med planet som skulle föra hem kamrat Hysni.

² Nikita Chrusjtjov.

Ur brevet till Liri Belishova om förhandlingarna vid Bukarestmötet och den hållning hon bör inta i Moskva¹

28 juni 1960

Bukarestmötet organiserades på ett sätt och hölls i en anda som inte var marxist-leninistiska. De leninistiska normerna kränktes i praktiken i arbetet och i förhållandena mellan partierna. Dessa synpunkter från vår politiska byrå fördes fram öppet vid mötet.

Våra teser: **”Detta var meningsskiljaktigheter mellan två partier och de borde ha lösts mellan dem. Eftersom detta inte gjordes, går vi med på att ett möte med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna hålls i Moskva i november i år.”**

Sovjetsidans tes (till vilken de övriga partierna i de europeiska ländernas folkdemokratier anslöt sig inom loppet av två dagar i Bukarest): ”Kina har kränkt besluten från Moskvamötet och meningsskiljaktigheterna är mellan Kina och vårt läger.”

Chrusjtjov gick så långt att han kallade kineserna för ”trotskister” och sa åt dem ”*Ge er av ur lägret om ni vill.*” Jag kan inte skriva mer utförligt men du förstår omedelbart hur läget är. Chrusjtjov var naturligtvis inte alls glad över vår centralkommittés försiktiga och principfasta ståndpunkt, men vi försvarar principerna oavsett om den ene eller den andre ogillar det. Vi kommer att uttala vår mening om de sovjetisk-kinesiska meningsskiljaktigheterna vid det kommande mötet i november i Moskva.

Jag skriver så att du ska hålla dessa saker i minnet, eftersom sovjetledarna kommer att tala med dig ”*för att förklara saker*” för dig. Lyssna noggrant och lugnt till vad de säger, men uttryck ingen åsikt, säg bara: ”Jag känner inte till detta så bra så jag kan inte uttrycka någon åsikt.” Säg också till dem: ”*Vår ledning har handlat helt riktigt i Bukarest och jag stöder helt vårt partis centralkommittés ståndpunkt.*”

Bara detta och inte mer. *Låt dem få se vår lednings stålfasta enighet, riktigheten i hela vår linje och det leninistiska modet hos varje medlem av vår ledning.*

Så bör du agera i denna mycket allvarliga och känsliga sak. Jag har bara ett råd att ge dig: *Väg varje ord noggrant, och ju mindre som blir sagt, dess bättre!*

Enver

Publicerat för första gången i band 19 enligt kopian av originalet i partiets centralarkiv.

Muntlig not framställd till Sovjetunionens ambassadör i Tirana om Sovjetunionens ambassadör och militärattaché i Belgrad och deras antimarxistiska hållning vid mötet i Sremska Mitrovica

9 juli 1960

Som bekant har Albanska arbetets parti i sitt förhållande till Sovjetunionens kommunistiska parti och alla de övriga kommunistiska partierna och arbetarpartierna alltid grundat sig på marxismen-leninismens och den proletära internationalismens odödliga principer. Utifrån dessa principer önskar vi öppet och uppriktigt uttrycka vår djupa besvikelse över en händelse som nyligen ägt rum.

¹ Detta brev, som sändes med särskild kurir, överlämnades till Liri Belishova samma dag som den delegation hon tillhörde anlände till Moskva.

Den 4 juli 1960 hölls ett tal vid ett ”högtidligt” möte i Sremska Mitrovica av Alexander Rankovic¹, den kapitalistiska bourgeoisins smutsiga agent, en av ärkrevisionisterna i Belgradklicken, dödsfiende till det albanska folket och blodtörstig bödel för den albanska befolkningen i Kosovaregionen. Han gick därvid till öppet angrepp mot de socialistiska ländernas politik och i synnerhet attackerade han vildsint Albanska arbetets parti, det albanska folket och vår folkrepublik.

Imperialismens agent, Alexander Rankovic, beskrev vårt socialistiska land som ”ett helvete behärskat av taggtråd” osv. Han sa till och med att den italienska nyfascistiska regimen är mer demokratisk än vårt folkdemokratiska system!

För oss albanska kommunister, för det albanska folket, finns det ingenting förvånande eller oväntat i dessa påståenden från en fiende till vårt folk och till det socialistiska lägret, från en man som står i imperialismens tjänst såsom Alexander Rankovic gör. När fienden angriper dig, innebär det att du är på rätt väg. Vi har och kommer alltid att ha käppen redo att ge fienderna till marxismen-leninismen, till vårt land och till det socialistiska lägret det svar de förtjänar. Men frågans kärna, om vilken vi ämnar uttrycka vår oro i denna not, ligger inte där.

Rankovics svekfulla angrepp, som genomfördes med förutbestämda avsikter mot socialismen i allmänhet och Folkrepubliken Albanien i synnerhet, får en annan innebörd då enligt nyhetsbyrån TASS Sovjetunionens ambassadör i Belgrad I. K. Zamtjevski och den sovjetiske militärattachén V. K. Tarasevitj deltog i det ”högtidliga” mötet i Sremska Mitrovica och åhörde till slutet allt det förtal Alexander Rankovic slungade mot oss.

Med anledning av detta uttrycker vårt partis centralkommitté till Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté förvåning och beklagande över den inställning som Sovjetunionens ambassadör och militärattaché visat, en inställning som vi anser vara emot de principer för proletär internationalism på vilka förhållandet mellan våra bägge partier och stater bygger. Det är en inställning som är ovänkskaplig till Albanska arbetets parti och det albanska folket, sovjetfolkens och Sovjetunionens kommunistiska partis fasta, sanna, trogna och ståndaktiga vänner.

Naturligtvis är det inte vår sak att avgöra huruvida Sovjetunionens ambassadör och militärattaché bör eller inte bör närvara vid olika möten, det är en sak som ankommer på Sovjetunionen att avgöra och vi har aldrig haft minsta tanke på att blanda oss i andras inre angelägenheter. Men vi skulle för vår del inte ha tillåtit och kommer aldrig att tillåta att en ambassadör för Folkrepubliken Albanien sitter kvar vid ett sådant möte som det i Sremska Mitrovica, vid vilket kommunismens fiender och imperialismens agenter ilsket angriper ett annat broderparti eller ett annat socialistiskt land. Så skulle vi ha handlat och så kommer vi att handla därför att vi anser det vara en internationalistisk plikt i full samklang med de principer på vilka förhållandena mellan marxist-leninistiska partier och socialistiska länder är grundade.

Trots att hela världen fick veta vad som sades i Sremska Mitrovica och vilka som var närvarande vid detta revisionistiska möte, anser vi det vara vår internationalistiska och vänskapliga plikt att ta upp den inställning som Sovjetunionens ambassadör och militärattaché visade — en inställning som faktiskt inte alls var marxistisk — som en sak mellan våra partier, på grundval av de leninistiska normerna och utan offentlighet. Rankovics tendentiösa angrepp, förtal och syften däremot kommer inte att få passera utan vedergällning i samma mynt från vår sida, varken denna gång eller någon annan.

Vi inbillar oss inte att ambassadör Zamtjevski och överste Tarasevitj inte vet vad de titoistiska revisionisterna är för ena, hur farliga de är för den internationella kommunistiska rörelsen och enheten i det socialistiska lägret, vad de har gjort, och vad de ämnar göra mot Folkrepubliken

---

¹ F. d. inrikesminister i Jugoslavien och f. d. sekreterare i det jugoslaviska revisionistpartiets centralkommitté.

Albanien¹ och vårt Arbetets parti. I dag erkänner alla att Belgradrevisionisterna är den internationella kommunistiska rörelsens farliga fiender och svekfulla konspiratörer mot det albanska folkets och övriga socialistiska länders oberoende. De jugoslaviska revisionisterna har gått så långt i sina komplotter mot Folkrepubliken Albanien att de försökte genomföra ett militärt maktövertagande 1948 för att förslava Albanien. Vårt partis 19-åriga historia berättar allt om Belgradtrotskisternas brottsliga agerande mot vårt land.

Precis som folken i Sovjetunionen med rätta upprördes av Förenta staternas svekfulla aggression då ett amerikanskt U2-spionplan på order av president Eisenhower kränkte Sovjetunionens luftrum, har det albanska folket oavbrutet i femton års tid känt harm över Belgradrevisionisternas fientliga verksamhet mot vårt lands oberoende. Vi, hela det albanska folket utan undantag, uppskattade och uppskattar alltjämt helhjärtat Sovjetunionens ställningstagande gentemot USA-imperialismen som svar på U2-spionplanets aggression. Vi stöder helhjärtat varje beslutsamt ställningstagande emot USA-imperialismen, mänsklighetens främsta fiende, men samtidigt måste vi också bekämpa USA-imperialismens trogna lakejer, Belgradrevisionisterna.

Vi är övertygade om att Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté kommer att förstå vårt partis centralkommittés berättigade vrede inför den omarxistiska hållning som den sovjetiske ambassadören Zamtjevskij och militärattachén Tarasevitj har visat.

Vi har som marxismen-leninismen lär oss talat till er öppet och med kommunistisk uppriktighet om dessa saker, liksom om vad som helst annat, och ni bör inte missförstå oss.

Vi försäkrar er att vi för vår del kommer att göra allt för att ständigt stärka vänskapen mellan våra folk, ty den är grundad på att de har gjutit sitt blod tillsammans emot samma fiende, på marxismen-leninismens och den proletära internationalismens odödliga principer.

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Om de leninistiska normerna för förhållanden mellan partier

Ur anförandet vid Albanska arbetets partis centralkommittés 17:e plenarmöte²

11 juli 1960

Jag vill också tillägga något till rapporten av kamrat Hysni [Kapo], som utsågs att leda vår delegation till Rumänska arbetarpartiets 3:e kongress och det möte med representanter för partierna som hölls i Bukarest. De saker jag ämnar ta upp har att göra med det som lades fram i rapporten, men jag understryker att de måste förstås på ett grundligt sätt, ty de är mycket viktiga.

Så här är läget: Mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti finns stora meningsskiljaktigheter som har skapat ett mycket allvarligt läge för socialismens läger och för hela den internationella kommunismen. Och för att detta svåra och allvarliga läge har skapats som en följd av dessa meningsskiljaktigheter mellan de två partierna, är det väsentligt att alla kommunistiska partier och arbetarpartier i det socialistiska lägret och i hela

¹ Den revisionistiska jugoslaviska ledningen hade gjort upp planer på att ockupera Albanien militärt. 1948 påstod den att det fanns risk för ett omedelbart angrepp från Greklands sida. Med denna förevändning krävde den att flera jugoslaviska divisioner snarast skulle få sändas till Albanien.

² Det 17:e plenarmötet, som Albanska arbetets partis centralkommitté höll den 11 och 12 juli 1960, åhörde, diskuterade och godkände rapporten ”Om händelseutvecklingen vid Bukarestmötet med representanter för de broderliga kommunistiska partierna och arbetarpartierna och den ståndpunkt som vårt partis delegation intog vid detta möte”, vilken avgavs av kamrat Hysni Kapo.

världen av alla krafter söker hjälpa till att lösa dessa ideologiska och politiska meningsskiljaktigheter så snabbt, så bra och så rättvist som möjligt genom att hänskjuta dem till en principiell diskussion, ty den internationella kommunismens och det socialistiska lägrets intressen och hänsynen till vår framtid kräver detta.

Albanska arbetets partis centralkommittés politiska byrå anser att dessa meningsskiljaktigheter inte rör underordnade frågor och inte är frågor som kan lösas i förbifarten. Den här sortens problem kan inte lösas på ett lättvindigt sätt, eftersom de är allvarliga och har att göra med mänsklighetens liv och framtid. Vi säger detta i fullt medvetande om, och oavsett, att vi representerar en liten nation med en och en halv miljon invånare. Vi ser frågorna som marxister som försvarar folkets, dess partis och det socialistiska lägrets intressen, inte bara nu utan även i framtiden. Som marxister har vi rätt att uttrycka vår uppfattning.

De uppfattningar som varje parti kommer att uttrycka är av stor vikt. Därför, och särskilt i detta fall, måste man noggrant vrida och vända på dem inom varje partis ledning; källorna till konflikten och meningsskiljaktigheterna måste studeras med stor omsorg, utan förutfattade meningar, utan fördomar. Man måste komma fram till en riktig marxist-leninistisk slutsats och sedan måste denna diskuteras på ett marxist-leninistiskt sätt vid ett möte som organiseras enligt reglerna, för att man ska se vem som har fel och varför, och alla bemödanden måste göras för att få in den felande parten på rätt väg. När alla dessa bemödanden har gjorts med stort tålamod, kanske någon kraftfull åtgärd kan vidtas, efter behov och efter förseelsens storlek, såsom våra partiers marxist-leninistiska sedvänja föreskriver. Marxismen-leninismen lär oss att ett sådant tillvägagångssätt är nödvändigt inte bara i dessa stora problem av internationell karaktär, utan även då åtgärderna gäller en vanlig partimedlem. I sådana fall måste också alla bemödanden göras för att få in den felande parten (om han verkligen är skyldig) på rätt väg. Detta är den leninistiska praktiken. Det är denna praktik vårt parti alltid har tillämpat och alltid kommer att tillämpa i mindre som större frågor. Av detta skäl har ingen rätt att kritisera vårt parti i dessa frågor rörande principer på vilka det står fast som berget.

Det sätt på vilket sovjetledarna försökte framställa sakerna vid Bukarestmötet om de meningsskiljaktigheter de har med Kinas kommunistiska parti, såsom frågor i vilka hela den internationella kommunismen står på ena sidan, och det sätt på vilket dessa för det socialistiska lägret och hela den internationella kommunistiska rörelsen så viktiga frågor lades fram, anser vår partiledning varken klokt eller värdigt de sovjetiska ledarna. Det var inte ett riktigt marxist-leninistiskt sätt. Att ta upp frågan omedelbart i den form som där skedde och att kräva av representanterna för partierna som kommit till Bukarest i helt annat syfte att de inom ett par timmar måste ta ställning mot Kinas kommunistiska parti, innebär att godta Nikita Chrusjtjovs förhastade tes: "Om ni, Kina, inte är med oss, så gå er egen väg, ge er av ur det socialistiska lägret, ni är inte längre våra kamrater!" Om vår delegat hade accepterat detta skulle han ha begått ett allvarligt och otillåtligt fel, vilket hade blivit en fläck på vårt parti. Nu talar jag inte om de andra partierna; här i centralkommittén bedömer vi den ståndpunkt politiska byrån intog. Vi anser att det hade varit otillåtligt av den att inta någon annan ståndpunkt utan att bedöma saken mycket omsorgsfullt och väl och utan att ha fått konkret information från båda sidor. Politiska byrån skulle aldrig ha kunnat låta vårt partis och vårt folks nutida och framtida generationer säga: "Hur kunde vårt parti missta sig så svårt i detta historiska ögonblick?"

Låt oss vara helt på det klara med, kamrater, att jag inte talar om konflikten mellan oss och Sovjetunionens kommunistiska parti. Problemet är hur sovjetledarna betedde sig vid lösningen av ett så stort och allvarligt problem, som rör det socialistiska lägrets vara eller icke vara. Vi ber centralkommittén avgöra huruvida vi handlade rätt eller ej.

Kamrater, vi är marxister. Vårt parti är inte längre ett parti med ett eller två år på nacken, utan ett parti som ska fylla 20 år nästa år. Det har inte tillbringat hela denna tid på dunbolstrar, utan

i blodig och oförsonlig kamp mot den italienska fascismen, den tyska nazismen, ballisterna¹, brittena, amerikanerna, de jugoslaviska revisionisterna, de grekiska monarko-fascisterna och mot alla andra slag av yttre och inre fiender. Vi har sålunda lärt oss marxism ur böcker, i kamp och av livet självt. Således är vi nu varken unga eller omogna. Vårt parti är inte ett parti för barn, oförmöget att förstå marxismen vare sig i teori eller praktisk tillämpning. Vårt parti har alltid strävat att handla på ett riktigt sätt och det har inte begått fel i principalsaker, ty det har tillämpat marxismen på ett riktigt sätt under alla förhållanden.

Som marxister kan vi sålunda inte övertygas om att de mycket allvarliga meningsskiljaktigheterna mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti har uppstått inom en tidsrymd av en eller två månader. Den marxistiska dialektiken accepterar inte detta; problemen har djupa rötter. Det finns många fakta som visar hur denna process har ägt rum och hur misstagen, genom att de hopats på varandra, har blivit allt allvarligare och nått den punkt då det sägs att ”Kina vill ha krig”, att ”Kina inte är för nedrustning” eller ”för fredlig samlevnad”. Kineserna säger: ”Vi har varit och vi är för denna väg.” Ta och läs den senaste noten som Folkrepubliken Kinas regering översände till Sovjetunionens regering. Den visar att Folkrepubliken Kina är överens om Sovjetunionens förslag för nedrustning och fredens försvar. En sådan hållning till dessa problem har intagits inte bara i detta dokument, utan också vid andra tillfällen.

Låt oss på ett marxist-leninistiskt sätt kritisera vem som än kränker marxismen-leninismen och vidta lämpliga åtgärder för att korrigera vederbörande. Detta är den enda riktiga ståndpunkten och detta gäller alla partier i världen, särskilt vårt parti och vårt folk som konsekvent försvarar marxismen-leninismen. Gomulka² och kompani, som nu utger sig för att vara Sovjetunionens vänner, har slagit sin vänskap med Sovjetunionen i spillror. Det är känt att kyrkan och reaktionen i Polen tilläts resa sig mot den sovjetiska armén. Det var i Polen de utvisade sovjetiska marskalkar som fört befäl över Röda armén som befriade Polen och Europa från fascismen. Och nu vill de undervisa oss albaner. Representanten för Rumänska arbetarpartiet, Magyaros, uppåddas för att ”övertyga” vårt partis ledning om ”riktigheten” i den linje som förs av Sovjetunionens kommunistiska parti.

Vi har sagt detta också till Nikita Chrusjtjov genom vårt partis representant. Våra kamrater som kämpade i bergen bar ”SUKP (b):s historia” på sig, medan de rumänska kårerna vid den tiden marterade Sovjetunionens folk. Vi godtar inte Magyaros' bemödanden att tillsammans med representanterna för Sovjetunionens kommunistiska parti ”övertyga” representanten för Albanska arbetets parti om ”riktigheten” i den linje som Sovjetunionens kommunistiska parti för; sådana saker går inte i oss. Vi älskar inte Sovjetunionen för att glädja Magyaros eller Andropov. Vi har älskat Sovjetunionen och Lenins och Stalins bolsjevikiska kommunistiska parti, och vi kommer alltid att göra det. Men när vi ser sådana här saker göras, är det ett allvarligt misstag att inte kunna inta en riktig ståndpunkt, därför att det ena misstaget då leder till ännu ett. Marxismen-leninismen och dialektiken lär oss att om du en gång har begått ett misstag och inte vill fatta att du har fel, växer detta misstag som en snöboll i rullning. Men vi kommer aldrig att tillåta något sådant.

Hur skulle vi kunna delta i denna orättfärdiga verksamhet? Vi har inte hört ett ord från de kinesiska kamraterna om dessa saker förrän helt nyligen. Endast Mikojan underrättade oss i februari i år. Vårt plan hade knappt landat i Moskva förrän en funktionär från centralkommittén omedelbart kom och sa till oss att Mikojan ville träffa mig följande morgon för att diskutera några viktiga frågor. ”Då säger vi så”, svarade jag, ”men jag tar Mehmet

¹ Medlemmar i en organisation av förrädare som antog namnet ”Balli kombëtar” (”Nationella fronten”, övers. anm.).

² F. d. första sekreterare i Polska förenade arbetarpartiets centralkommitté. Han fördömdes 1949 för partifientlig och statsfientlig verksamhet. Han fick återupprättelse av revisionisterna och insattes som partiets ledare. Med tiden skulle det visa sig att han var en enveten revisionist.

[Shehu] med mig.” Han svarade: ”De sa till mig att bara du skulle komma.” Men jag sa att Mehmet också måste komma.

Vi gick dit och han höll oss kvar i inte mindre än omkring fem timmar, och detta var före februari-mötet i jordbruksfrågorna med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna.

Mikojan sa till oss: ”Kamrater albaner, jag ska informera er om de många meningsskiljaktigheter vi har med Kinas kommunistiska parti, jag understryker, med Kinas kommunistiska parti. Vi har beslutat att berätta om dessa enbart för första sekreterarna, därför ber jag kamrat Mehmet Shehu att inte missförstå oss, det är inte det att vi inte har förtroende för honom, utan för att detta var vårt beslut.” ”Nej”, sa Mehmet till honom, ”jag ska gå, det var faktiskt ett stort misstag av mig att komma”. Men Mikojan själv tillät inte honom att avlägsna sig. Och sedan berättade han allt det ni hörde genom kamrat Hysnis rapport.

Vi sa åt Mikojan att det här inte var några underordnade saker, utan mycket viktiga problem mellan de två partierna, och att vi därför inte förstod varför man hade låtit dem förvärras; vi tyckte de borde ha lösts omedelbart, för de var mycket farliga för vårt läger.

Han sa att han skulle rapportera om vår diskussion inför Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommittés presidium. Vi sa till honom ännu en gång på vårt partis vägnar att detta var en mycket stor fråga, och att den därför borde lösas mellan deras partier. Slutligen varnade han oss och sade: ”Denna sak är strängt hemlig så säg ingenting, inte ens till politiska byrån.” Och vi berättade heller inget för politiska byrån, med undantag för ett fåtal kamrater. Ni förstår att vi intog denna attityd därför att frågan syntes oss vara mycket känslig, och vi hoppades att meningsskiljaktigheterna skulle kunna lösas genom inre diskussioner och debatter.

Trots detta fann Nikita Chrusjtjov vårt partis ställningstagande vid Bukarestmötet förvånande — när det inte sällade sig till alla de andra partierna och fördömde Kina i den form och med de skäl han lade fram utan att ha gjort en grundlig bedömning av dessa frågor. Han kanske har tänkt över frågorna men vi har också rätt att säga att vi inte har tänkt igenom hela det digra material som överlämnades till Hysni och som han inte ens hade tid att läsa, än mindre uttala sin mening om. Detta var inte en underordnad fråga. I många andra frågor som inte varit av den här karaktären har vi omedelbart svarat Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté att vi är överens, men i en så stor fråga som att man skulle säga till Kina: ”Ge er av från lägret!”, anser vi att det inte vore rätt. Politiska byrån ansåg att vi aldrig borde handla så. Av detta skäl har vi fått höra: ”Vi [sovjetledningen] beklagar djupt att Albanska arbetets parti inte ställde upp tillsammans med SUKP, eftersom de problem som togs upp i Bukarest rör hela det socialistiska lägret.” Men vi då? Bör inte vi beklaga att vi inte som marxist-leninister har rätt att fråga Nikita Chrusjtjov huruvida han har löst alla frågor av viktig internationell karaktär så som han ville lösa frågan om Kina? Vi är i vår fulla rätt att fråga detta. Låt oss ta frågan om de jugoslaviska revisionisterna, om vilken jag har mer att säga senare. När Nikita Chrusjtjov stod beredd att resa till Jugoslavien första gången för att försona sig med de jugoslaviska revisionisterna, skickade han två eller tre dagar före avresan ett brev till vårt partis centralkommitté och underrättade oss om det hela. Vår politiska byrå sammanträdde och bedömde saken helt sansat. Det är känt att det var broderpartiernas internationella forum Informationsbyrån som fördömde och avslöjade de jugoslaviska revisionisterna år 1948, därför att det inte var en enkel konflikt och inte en konflikt mellan bara två partier, utan en fråga som berörde alla kommunistiska partier och arbetarpartier världen över. Om en annan kurs skulle följas gentemot de jugoslaviska revisionisterna, borde därför samma forum som beslutat tidigare ha inkallats om igen för att besluta eller fastställa formen och metoden för att undersöka denna fråga och säga på vilken punkt inställningen till revisionisterna skulle ändras. Detta är vad vi anser borde ha gjorts på grundval av de leninistiska normerna.

Vårt partis politiska byrå skickade ett brev¹ till SUKP:s centralkommitté i vilket byrån skrev att den inte hade någonting emot denna resa, eftersom det inte är vår sak att avgöra om Chrusjtjov reser till Belgrad eller ej. Vi påpekade emellertid att vårt partis centralkommitté ansåg att ett annat beslut borde tas i denna fråga, Informationsbyrån borde inkallas igen och dess plenarmöte borde besluta vad som skulle göras. Eftersom vi inte var medlemmar av Informationsbyrån, uttryckte vi en önskan att bli inbjudna till detta möte som observatörer så att även vi kunde uttala vår mening. Det blev vi dock inte, trots att frågan inte endast rörde två partier utan alla kommunistiska partier och arbetarpartier. Vårt partis centralkommitté tog ställning till detta handlings sätt och underrättade SUKP:s centralkommitté i ännu ett brev. Kopior på det finns i SUKP:s arkiv och vårt partis centralkommittés arkiv.

Kontrarevolutionen i Ungern² genomfördes, en eländig historia. Där drabbades socialismen av ett slag från imperialismen, som var förenad med de jugoslaviska revisionisterna, Imre Nagy³ och hela den anti-kommunistiska dräggen. Vilken ståndpunkt intogs före och efter dessa händelser? Denna fråga rörde också hela den internationella kommunismen, särskilt det socialistiska lägret. Det var känt att försök gjorts kort tid innan att få till stånd en liknande kontrarevolution i Albanien. Sålunda fanns fara för att ett av länderna i Warszawapakten⁴ skulle gå under, nämligen Albanien, som ständigt under alla dessa år varit utsatt för hotet att förlora sin frihet och sitt oberoende. Men vårt parti visste hur man slår mot de inre fienderna och därför hände ingenting i vårt land. Vi blev emellertid inte underrättade om vad som skedde i Ungern. Albanien hade "glömts bort". Medlemmarna av SUKP:s centralkommittés presidium skickades med flyg åt alla håll till de socialistiska länderna för att förklara frågan om den ungerska kontrarevolutionen. Men inte till Albanien, som ju var en mycket känslig del av det socialistiska lägret och som revisionisterna med Tito i spetsen angripit i årtal, trots att SUKP:s presidium var fullt medvetet om att en liknande kontrarevolution förberetts mot vårt land. Hit kom ingen och till oss sade ingen ett ord.

Har ni någonsin hört talas om detta? Aldrig. Vi gjorde inte stor sak av dessa ting, därför att vi tänkte att det är misstag begångna av enskilda som en dag skulle rättas till. Vi talade inte ens om det för vårt partis centralkommitté, trots att det är Arbetets partis ledning. Men under

¹ I brevet stod bland annat: "Vi anser att det är ganska stor skillnad mellan innehållet i ert brev av den 23 maj 1955 och huvudtesen i vår gemensamma hållning gentemot jugoslaverna fram till i dag ... Den föreslagna proceduren för att godkänna ett upphävande av resolutionen från Informationsbyråns möte i november 1949 förefaller oss inte vara korrekt ... Enligt vår mening skulle ett dylikt snabbt (och förhastat) beslut i en fråga av så stor principiell vikt, utan att frågan först underkastats en grundlig analys tillsammans med alla andra partier som är intresserade av denna fråga, och än mer beslutets publicering i pressen och dess proklamering vid Belgrad-förhandlingarna, inte enbart vara förhastat, utan också allvarligt skadat den allmänna inriktningen." (Utdrag från en kopia av brevet i partiets centralarkiv.)

² Den ungerska kontrarevolutionen (23 oktober-4 november 1956) var ett resultat av den revisionism som efter SUKP:s 20:e kongress hade spritt sig vida omkring i Ungern och slagit djupa rötter där.

Chrusjtjovgruppen hade direkt bidragit till att förrinta Ungerska arbetarpartiet, genom att sätta in den revisionistiska klicken Kadar-Nagy vid makten och således göra det möjligt för kontrarevolutionen att bryta ut. Men när Chrusjtjovgruppen ställdes inför starkt tryck underifrån, och särskilt när den såg att Ungern höll på att glida ur Sovjetunionens inflytelsesfär, blev den tvungen att tillåta sovjettrupperna att rycka in för att hjälpa de ungrare som försvarade revolutionen. Kontrarevolutionen slogs ned, men dess rötter fanns kvar. Revisionisterna behöll fortfarande sina nyckelpositioner i de politiska maktorganen och i det omorganiserade partiet.

³ F. d. statsminister i Ungerska folkrepubliken, sedan juli 1953. År 1954 avskedades han från sin post och uteslöts ur partiet för sin anti-socialistiska anti-kommunistiska verksamhet. År 1956 försökte revisionisterna sätta in honom vid makten igen. Med deras hjälp blev han en av kontrarevolutionens främsta ledare och störtade Ungern i ett blodbad.

⁴ Upprättades i oktober 1954 under deltagande av åtta europeiska socialistiska länder som motvikt mot den aggressiva NATO-pakten för att trygga freden och säkerheten i Europa. Efter den sovjetiska ledningens förräderi omvandlades den till en angreppspakt av fascistisk typ. Angreppet mot Socialistiska tjeckoslovakiska republiken (21 augusti 1968) som genomfördes av trupper från fem av Warszawapakten medlemsländer visade detta. Folkrepubliken Albanien som varit medlem av denna pakt lämnade den i praktiken efter 1960-61 och befriade sig de jure från varje förpliktelse härrörande från pakten genom särskilt beslut i Folkrepubliken Albanien folkförsamling den 12 september 1968.

dessa svåra dagar ville vi inte föra vidare den sorg politiska byrån då kände till alla kamraterna i centralkommittén. Vi ville inte att denna kritik skulle leda till den minsta kyla gentemot de sovjetiska kamraterna, inte ens undermedvetet. Vi lämnade inte vårt gillande till vad som skedde. Men vi tänkte att enskilda personer kan göra fel, både hos oss och hos dem.

Sedan kom händelserna i Polen.¹ Vi blev inte underrättade, inget möte hölls, och lägg märke till att det här inte var enbart interna polska frågor eftersom vi är sammanlänkade med Polen genom en pakt som vid förefallande behov kräver att vårt folk gjuter sitt blod för Oder-Neisselinjen.

När det nu förhåller sig så, har inte det albanska folket då rätt att fråga vad alla de där prästerna har i Polens armé att göra? Ska vi kämpa tillsammans med en sådan armé. Vi är bundna av en pakt, men trots det blev vi inte ens tillfrågade om dessa saker. En gång sa Chrusjtjov rent ut till mig: ”Vi förstår inte vad Gomulka talar om. Bara fascister kan tala som Gomulka.” Var alltså dessa problem sådant som rörde endast två partier? Vi gör sak av det här idag bara för att Nikita Chrusjtjov och de övriga sovjetledarna idag uttrycker sitt beklagande över att vi inte riktigt skulle ha förstått deras felaktiga agerande i Bukarest, när vi säger att det rör sig om frågor mellan SUKP och KKP. Deras ståndpunkt är inte logisk.

Två eller tre dagar före Bukarestmötet kom Kosygin till Mehmet Shehu, som var i Moskva, och sa till honom bland annat: ”Vi kan inte göra några som helst kompromisser eller eftergifter till kineserna.” Han upprepade detta fyra gånger. Det betyder att allt var bestämt i förväg av sovjetledarna. Varför behövdes jag där när ingen åsikt godtas? För att fylla ut antalet representanter, för att räcka upp en hand? Nej, om jag är inbjuden måste jag också få säga min mening. Vi är för Moskvadeklarationen [1957], och vi kämpar för dess tillämpning i vårt land. Men kamrater, när det är fråga om tillämpning har vi något att säga till om, liksom de sovjetiska representanterna ska ha sitt ord med i laget och de kinesiska och tjeckoslovakiska kamraterna också har något att säga om oss och vi om dem osv. Sådana frågor kan komma upp i verkliga livet. Det kan naturligtvis hända att något parti i praktiken gör eftergifter eller misstag. Men varför är vi här? För att hjälpa varandra att korrigera kursen.

Vi ser dock att det i SUKP:s centralkommittés och många andra partiers praktik finns en hel del saker som inte är förenliga med en tillämpning av linjen. Dessa saker har att göra med frågan om kampen mot den jugoslaviska revisionismen på grundval av Moskvadeklarationen och före Moskvadeklarationen.

Här vill jag inte än en gång gå igenom vad de jugoslaviska revisionisterna är och hur de måste bekämpas. Alla tänker dock inte som vi om hur de måste bekämpas. Men vårt partis centralkommittés politiska byrå kan aldrig acceptera att vårt parti kritiseras för sin hjältemodiga marxist-leninistiska hållning mot de jugoslaviska revisionisterna, som försöker splittra partierna och de socialistiska länderna och likvidera Albanien. Centralkommittén, hela partiet och folket har godkänt den riktiga ståndpunkt vi har vidhållit och fortsätter att vidhålla gentemot de jugoslaviska revisionisterna. Många partier och kommunister världen över respekterar vår ståndpunkt.

Vår politiska byrå har emellertid inte offentliggjort meningsskiljaktigheterna rörande hur samtliga broderpartier praktiskt tillämpar en marxist-leninistisk linje mot de jugoslaviska revisionisterna, men den har vetat att manövrera med klokhet, genom att handla kallt och inte hetlevrat som Chrusjtjov säger. Politiska byrån har gjort allt för att undvika minsta antydning om att det i fråga om praktisk tillämpning finns meningsskiljaktigheter mellan oss i denna sak, inte bara inför folket, inte bara inför den internationella opinionen, utan många gånger även inför centralkommittén.

---

¹ I juni 1956 organiserade den internationella imperialismen och revisionisterna den kontrarevolutionära revolten i Poznan i Polen, för att störta den socialistiska ordningen och återupprätta kapitalismen, ett mål som de senare nådde genom borgerligt-revisionistisk urartning på ideologins och politikens områden.

Bevisen har varit så starka att det inte finns något som helst tvivel om att de jugoslaviska revisionisterna är det socialistiska lägrets svurna fiender. De är imperialismens agenter. Detta har till och med Sovjetunionens inrikesminister sagt vid en konferens med inrikesministrarna från de socialistiska länderna i Europa, som hölls i Prag för två veckor sedan, och alla var överens om denna slutsats.

Nikita Chrusjtjov har kritiserat vår inställning till de jugoslaviska revisionisterna. När vi reste till Moskva 1957 med parti- och regeringsdelegationen och bland annat talade om vår inställning till de jugoslaviska revisionisterna, blev Chrusjtjov så arg att han reste sig och sa: ”Man kan ju inte tala med er, vi avbryter samtalen.” Vi blev uppbragta men höll oss lugna, för vi hade rätt och försvarade vårt folk och vårt parti och vi försvarade vår vänskap med Sovjetunionen. Vi gav inte efter för de påtryckningar som utövades mot oss, och genom vår hållning tvingade vi Chrusjtjov att sätta sig och fortsätta samtalen. Efter vad som hänt var Mehmet och jag mycket oroad när vi gick till mötet, men inte rädda. Det är inte på minsta sätt korrekt av Chrusjtjov att bete sig på ett sådant sätt gentemot vårt parti för att det intar en revolutionär ståndpunkt mot de jugoslaviska revisionisterna. Ändå vacklade vi aldrig, tvärtom, vi var tålmodiga och ansåg att vi hade rätt och att tiden skulle visa att vårt partis linje var riktig. Det dröjde inte länge förrän det återigen blev klart vad de jugoslaviska revisionisterna gick för, med de ränker de smidde vid sin kongress.¹ Då tog ju SUKP självt ställning och Chrusjtjov själv avslöjade dem och beskrev dem som ”banditer”, den ”trojanska hästen” osv.

Inte nog med detta, fjorton dagar innan kontrarevolutionen ägde rum i Ungern, berättade Mehmet och jag för Suslov², då vi var i Moskva för att träffa honom och hade ett samtal om det internationella läget, vad vi hade för intryck av Ungern. Vi påpekade vad som höll på att ske där, att åtgärder borde vidtas och att vi borde vara vaksamma. Han frågade oss vad vi ansåg om Imre Nagy.³ När vi svarade att han var en bedragare och antimarxist, sa Suslov omedelbart att vi hade fel, att Nagy inte var dålig. Vi sa att detta var vår åsikt, medan han sa att partiet där hade begått ett fel då det uteslöt Nagy. Med tiden blev det klart vad slags människa Imre Nagy var och hur riktig och exakt vår åsikt om honom varit.

Nikita Chrusjtjov fick ett långt brev från förrädaren⁴ Panajot Plaku, som skrev till honom om sin stora ”patriotism” och sin ”glödande kärlek” till Sovjetunionen och Albanska arbetets parti. Han bad Chrusjtjov använda sin auktoritet och intervensera i syfte att likvidera vårt partis ledning med Enver Hoxha i spetsen, därför att vi enligt honom var ”antimarxister” och ”stalinister”. Han skrev att han hade rest till Jugoslavien därför att det organiserats en komplot för att ta livet av honom. Så snart Chrusjtjov fått brevet sa han till oss: ”Vad händer om denne Plaku återvänder till Albanien eller om vi tar emot honom i Sovjetunionen?” Vi svarade: ”Om han kommer till Albanien ska vi hänga honom tjugo gånger om, men om han kommer till Sovjetunionen, begår du en handling som kommer att bli ödesdiger för vänskapen mellan oss.” Då drog han sig tillbaka.

Men det var inte slut med det. Chrusjtjov sa att det inte var bra att vi hade avrättat Dali Ndreu och Liri Gega, som var med barn. ”Inte ens tsaren gjorde sådant”, sa han. Vi svarade kyligt att vi inte avrättar folk för bagateller och att vi endast skjuter dem som förrått sitt hemland och sitt folk, och då endast sedan det har bevisats att de har begått fientliga dåd och måttet blivit rågat. Dessa människor hade brännmärkts av partiet i årtal. De var förrädare och agenter åt

¹ De jugoslaviska revisionisternas 7:e partikongress, som hölls 22-26 april 1958, antog ett allt igenom antimarxistiskt och antisocialistiskt program vilket presenterades som ett ”internationellt manifest”. Vid denna kongress tog de jugoslaviska revisionisterna alla revisionistiska grupper i alla länder under sitt beskydd.

² Ledamot i SUKP:s centralkommittés presidium.

³ Efter den ungerska kontrarevolutionens nederlag togs Imre Nagy under de jugoslaviska revisionisternas beskydd. De gav honom asyl på sin ambassad i Budapest. Senare sändes han till Rumänien och eftersom han hade spelat ut sin roll och revisionisterna inte längre behövde honom, ställdes han där inför rätta och avrättades.

⁴ Förrädare mot AAP och det albanska folket.

de jugoslaviska revisionisterna. Först när de försökte fly ur landet tog våra myndigheter dem. Folkdomstolen dömde dem på grundval av fakta och utmätte det straff de förtjänade. Vad gäller påståendet att Liri Gega var med barn, så är detta lögnaktigt förtal.

Vi har aldrig förr talat om dessa saker, ni hör dem nu för första gången. Det skulle ha varit otillåtligt att inte kritisera dessa fel, såsom vår politiska byrå kritiserade dem. Och ni skulle inte heller ha tillåtit en dylik försummelse, ty sådana här saker stärker inte vår vänskap. Vad har vi gjort trots allt som har hänt och som har gjorts mot oss både på den internationella arenan och i våra inre angelägenheter? Har ni sett någonting i pressen, eller har ni haft minsta tvivel om några handlingssätt gentemot Sovjetunionen eller SUKP:s ledning? Nej.

Vi har inte berättat för någon om den hållning som intagits mot oss, men vi är marxister och nu är tiden inne att berätta om den. Ett rykte har spritts om att albanerna är hetlevrade. Varför är vi nu hetlevrade? Är man hetlevrad om man försvarar sitt land och sitt folk mot de jugoslaviska revisionisterna, de grekiska monarkofascisterna, de italienska nyfascisterna, som i mer än sexton år har angripit oss och genomfört provokationer mot oss vid gränserna? Om vi kallas hetlevrade därför att vi försvarar vårt folks livsintressen, vägrar vi att godta det. Må modersmjölken förbanna oss och må brödet vi får av partiet och folket förbanna oss om vi inte försvarar vårt folks intressen. Genom att handla som vi gjorde försvarar vi också på samma gång Sovjetunionens och hela det socialistiska lägrets intressen.

Jag vill berätta för er om en liten händelse som inträffade i förrgår kväll. Sovjetunionens ambassadör, Ivanov, kom för att träffa mig och gav mig en del information från Chrusjtjov om hans möte med Sofokles Venizelos. Venizelos talade bland annat om Albanien med Chrusjtjov. Venizelos sa till honom: ”Vi ska få Albanien att ta reson också i frågan om Norra Epirus¹; denna fråga måste lösas genom att man bildar ett autonomt område.” Chrusjtjov sa: ”Ni måste lösa de här frågorna på fredlig väg men jag ska tala med de albanska kamraterna om denna synpunkt.”

Jag sade omedelbart till den sovjetiska ambassadören att Chrusjtjov inte hade givit det rätta svaret, att han inte borde ha svarat på det sättet utan borde ha sagt åt Venizelos att Albanien gränser är okränkbara. Ambassadören sa till mig: ”Men du vet vilken ståndpunkt Sovjetunionen har.” ”Det vet jag, men konkret så var det svar han gav Venizelos inte korrekt. Vi känner inte till denne Venizelos”, sa jag till ambassadör Ivanov. ”Men vi känner till hans far² mycket väl. Om man i Moskva inte känner till honom, fast man borde göra det, så låt oss påminna om att han brände ner hela södra Albanien och dödade tusentals albaner. Han ville bränna ner Gjirokastra också, han organiserade banditgång, och det var han som för länge sedan lanserade idén om Norra Epirus som ett autonomt område”. Således är Venizelos den yngres idé en gammal idé, den idé som utmärker all grekisk chauvinism. Det albanska folket har alltså förr gjutit sitt blod för att försvara sitt lands okränkbarhet mot denna idé och det kommer att göra det också i framtiden om så krävs. Vi är för fred på Balkan, vi är för normala statliga förbindelser och handelsförbindelser, men vi accepterar inte sådana här villkor med Grekland. Vi kommer att normalisera våra förbindelser med Grekland när det säger att det inte befinner sig i krig med Albanien, annars kommer vi inte att gå med på några överenskommelser. Vi måste samarbeta med Grekland på grundval av jämställdhet. Vi har uppträtt på ett sätt som motsvarar det sätt på vilket de hittills har agerat. I morgon kanske någon sovjetisk ledare deklarerar att kamrat Enver har sagt att Sovjetunionen inte försvarar Albanien. Så är det inte, saker måste komma fram klart, såsom de sägs ut.

¹ De grekiska chauvinisterna kallar södra Albanien, som de drömmer om att införliva, för ”Norra Epirus”. På detta löjväckande sätt beskriver de detta mycket gamla albanska landområde som ”grekiskt territorium”.

² Eleutherios Venizelos (1864-1936), grekisk reaktionär ledare, språkrör för den grekiska storbourgeoisens intressen. Premiärminister i Grekland en lång följd av år. År 1919 skickade han en grekisk armé att delta i interventionen mot Sovjetryssland.

Vi talar på grundval av fakta och överdriver inte, därför att vi för det första bryr oss om det stora gemensamma intresset. I detta fall är det också fråga om ett stort intresse. Genom vårt ställningstagande i Bukarest har politiska byrån handlat mycket korrekt och lugnt, för det var otillåtligt att alla dessa viktiga politiska och ideologiska frågor mellan de två stora partierna skulle lösas så lättsinnigt och oansvarigt.

Till sist frågar vi: "Vad blev gjort i Bukarest?" Ingenting löstes annat än att styrkorna ställde upp för en häftig strid, som om vi hade att göra med Förenta staterna och inte med vårt stora broderland Kina. Vi har stått lojala mot de sovjetiska ledarnas förslag att komma till Moskvamötet och lösa dessa frågor, men vi måste också få de kinesiska kamraternas material. Kina måste också få tala och ge sina synpunkter precis som Sovjetunionen har lagt fram sin sida av saken i Bukarest, och sedan bör vi döma.

Eftersom vi beslöt att hålla Moskvamötet enligt ett fastställt program, måste även vi få tid att noggrant studera problemen. Sovjetsidan har godtagit denna ordning, varför betar den sig då på detta sätt? Det är inte rätt. Så ser vårt partis centralkommittés politiska byrå på läget.

Politiska byrån anser att vårt parti inte på något sätt ska solka ned sig med sådana föga marxist-leninistiska organisatoriska åtgärder. Men i vilket syfte kom då de andra partierna dit? Varje partiledning är ansvarig inför sitt parti och sitt folk såväl som inför den internationella kommunismen. Låt vårt partis centralkommitté döma över oss så ska vi ansvara inför den, inför partiet, inför folket och den internationella kommunismen för vårt ställningstagande.

Men varför kom första sekreterarna från de socialistiska ländernas partier till Bukarest, medan jag inte gjorde det? Det var mycket bra att jag inte reste dit, för jag genomförde politiska byråns beslut att undvika att kompromettera vårt parti när frågorna inte behandlas på marxist-leninistiskt sätt. Jag skulle där ha framfört politiska byråns åsikter, som framfördes på ett mycket bra sätt av Hysni. Min frånvaro gjorde de sovjetiska ledarna bestörta, eftersom alla andra kom, endast Enver fattades, därför att någonting skumt var i görningen. Partiet skickar mig till Moskva i november för att säga sitt. Vårt parti kommer att uttrycka sin uppfattning när denna uppfattning har godkänts i centralkommittén. Detta är nämligen ingen enkel sak.

I Bukarest blev datum fastställt och en kommission med representanter från 26 partier utsedd för att noggrant studera dessa frågor, fästa dem på papperet och skicka materialet till alla partiernas centralkommittéer så att de ska kunna studera och diskutera det. Sedan måste centralkommittén få höra: Kamrater, här är materialet från den ena sidan och här är materialet från den andra, här är också politiska byråns syn på saken och det är på grund av det här vi anser att vi måste inta denna ståndpunkt. Så anser vi att vi måste diskutera denna fråga i centralkommittén för att sedan resa till mötet. Detta är den riktigaste formen. Det är inte rätt att vägra ett broderparti en eller två månaders betänketid; att agera så är inte riktigt och innebär att resultatet uteblir. Jag anser att politiska byrån vid detta tillfälle har intagit en marxist-leninistisk ståndpunkt till försvar för det socialistiska lägre intressen. Vår ståndpunkt föll inte de sovjetiska ledarna i smaken, eftersom vi inte ställde upp tillsammans med dem i dessa frågor, som Gomulka, Kadar¹ och Zjivkov gjorde. Men sanningen är att endast Albanska arbetets parti har handlat på ett bra sätt för att försvara Sovjetunionen och SUKP. Vi måste alltid vara principfasta i dessa frågor. Misstag och oenighet kan ju uppstå, men de måste lösas på ett riktigt sätt, på grundval av de leninistiska principerna och normerna.

Efter allt som har hänt känner vi grämselse och sorg när vi ser hur de sovjetiska och bulgariska ambassadörerna i Belgrad sitter kvar till slutet av mötet i Sremska Mitrovica i Serbien och

---

¹ Ungerns Socialistiska arbetarpartis centralkommittés förste sekreterare. Fängslad 1951 för allvarliga misstag och partifientlig och antisocialistisk verksamhet. Till följd av kampanjen mot den s k "personkulten" som Chrusjtjov satte igång, rehabiliterades han år 1954. Vid tiden för händelserna i Ungern i oktober—november 1956 insattes Kadar av de moderna revisionisterna, främst de sovjetiska, som premiärminister och senare t o m som ledare för det ungerska partiet.

applåderar agenten Rankovic, som spred så mycken dynga mot det socialistiska lägret och särskilt mot Albanien. Han beskrev det socialistiska Albanien som "ett helvete behärskat av taggtråd" och vår folkdemokrati som värre än den nuvarande regimen i Italien. Han tog förhållandena mellan Jugoslavien och Italien som ett exempel, som ett mönster, därför att miljoner jugoslaver och italienare varje år fritt far fram och tillbaka över varandras gränser. Vi känner grämlse över deras ståndpunkt och det har vi sagt åt SUKP.

Bulgariens kommunistiska partis centralkommitté har beslutat att inte angripa de jugoslaviska revisionisterna, vare sig i pressen eller i ledarnas tal. När Zjivkov skakade hand med kamrat Hysni, som just anlant till Bukarest, var Zjivkov så oerhört fräck att han frågade: "Vad håller Albanien på med? Det är bara Albanien som inte är överens!" "Vad menar du med detta?" frågade Hysni. "Nej, nej, jag bara skämtade!" svarade Zjivkov. Om man inte är konsekvent i kampen mot den jugoslaviska revisionismen, måste det gå som det gick i Bulgarien. För två månader sedan tryckte de bulgariska förlagen en broschyr som innehöll allvarliga fel. Där fanns en karta över Balkan som visar Albanien som en del av Federala folkrepubliken Jugoslavien. Naturligtvis protesterade vårt partis centralkommitté mot detta. Men trots att de bulgariska ledarna uttryckte sitt beklagande över det skedda och lovade att de skulle vidta åtgärder för att dra in broschyren, har de spritt den till alla delar av världen. De påstår att detta bara är ett tekniskt misstag. Men varför gjordes inte felet att exempelvis ge en del av Bulgarien till Turkiet?

I Polen för sex månader sedan försökte personer som rekommenderats av Folkrepubliken Polens utrikesministerium under festligheterna 29 november stjäla de statliga dokumenten och sätta eld på albanska ambassaden. Sedan tjuvarna ertappats på bar gärning tog de filmen "Skanderbeg" i ett försök att sopa igen spåren efter sig. Men den skyldige blev fast och vi protesterade mot denna händelse. Men hur gick det? Åklagaren begärde 12 års fängsligt förvar och rätten dömde missdådaren till 2 månader villkorligt.

I Polen för en vecka sedan gick en f. d. chifferexpert vid polska ambassaden i Tirana (numera anställd hos utrikesministeriet i Warszawa) till vår ambassad och drog pistol för att döda vår ambassadör, men vårt folk övermannade honom och överlämnade honom till polisen.

Vad är det som sker? Vad är det här för vit terror mot vårt land? Vi har sänt en protestnot till polska regeringen, vi har kallat hem vår ambassadör till Tirana, och vi har sagt åt den polska regeringen att om den inte garanterar den albanska regeringen att det inte sker fler sådana övergrepp mot personalen vid vår ambassad i Warszawa, kommer vi inte att återsända ambassadören. Vi informerade också alla de övriga ambassadörerna från de socialistiska länderna om denna händelse och de blev mycket uppbragta.

Vad är det då som sker och varför sker det? Vi måste göra en bedömning och ni måste säga oss om vi har misstagit oss eller inte, om vi har handlat klokt eller hetsigt. Ni förstår att alla dessa händelser är av stor vikt för oss alla och att de måste lösas så snart som möjligt och på rätt sätt, på ett kamratligt sätt. Det finns ingen annan väg att lösa dessa frågor. Lenin har fastställt normerna, låt oss då uppfylla dem. Varför ska det finnas två normer, två måttstockar? Här får det bara finnas en norm, en måttstock. Utifrån allt detta bör vi vara helt på det klara med att vi har rätt, att vi har rent samvete och att ingenting har ändrats i vår orubbliga ståndpunkt.

Vi måste vara klara över dessa frågor, för då kan vi aldrig gå fel. Och vi får inte gå fel, vi får aldrig rubba kompassen eller tillåta att någon annan gör det.

Vi måste komma ihåg att detta bara är början på en mycket komplicerad historia. Men med vår övertygelse och med de anspråkslösa möjligheter vi har kommer vi att göra vårt allra bästa att se till att dessa saker klaras av som sig bör, på ett marxist-leninistiskt sätt. Nu krävs den stålfasta enigheten hos vårt partis centralkommitté, mellan centralkommittén och partiets massor och mellan partiet och vårt folk.

Vi måste lämna detta plenarmöte starka som stål, såsom vi alltid varit och i dag i ännu högre grad är, därför att vi försvarar marxismen-leninismen. Vi måste beslutsamt försvara vårt hemland och vårt parti, ty då försvarar vi folket och dess framtid. Detta är den enda riktiga vägen.

Publicerat för första gången i band 19, enligt texten i protokollet från Albanska arbetets partis centralkommittés 17:e plenarmöte, i partiets centralarkiv.

Vi ska tala i Moskva såsom marxismen-leninismen lär oss; för oss finns inget annat språk

Slutanförandet vid Albanska arbetets partis centralkommittés 17:e plenarmöte

12 juli 1960

Som ni alla har sagt och som kamrat Mehmet [Shehu] riktigt uttryckte hela vårt partis uppfattning på ett marxist-leninistiskt sätt, är de frågor som tagits upp vid detta plenarmöte livsviktiga, och vi hyste inte minsta tvivel om att vårt partis centralkommitté, som framkommit ur kriget, ur vårt folks och vårt partis största bemödanden och slit, skulle visa sig vara situationen vuxen i de mycket svåra stunder som den internationella kommunistiska rörelsen nu upplever.

Vi kan dra en viktig slutsats, nämligen att även innan centralkommitténs medlemmar får tillfälle att noggrant studera saken är de utomordentligt vaksamma och väpnade med den marxist-leninistiska ideologin; de förstår dessa problem mycket bättre än många personer som har en massa att säga varje dag men som faktiskt arbetar för att vilseleda folk och nationer. Ledamöterna i vårt partis centralkommitté har stålsatts i partiets kamp för att försvara marxismen-leninismen. De uppträder anspråkslöst och detta är en stor förtjänst med vår ledning. Kamraterna som deltagit i vår centralkommittés plenarmöte står dock på en hög nivå vad gäller ett riktigt sätt att förstå politiska och ideologiska problem. De har en utomordentligt skarp förmåga att se och bedöma saker och ting, och uttrycker sina åsikter med utomordentligt och föredömligt mod om vem som helst som begår allvarliga fel, vilka kan stå socialismen och den proletära revolutionen dyrt.

Därför att vårt parti har haft en sådan ledning har det segrat i alla dessa strider, och med denna ledning kommer det att övervinna alla svårigheter, hur stora de än må vara. Det är också fullkomligt riktigt det ni säger, kamrater i centralkommittén, att vårt lilla men modiga och heroiska parti säkerligen kommer att göra insatser till den internationella kommunistiska rörelsens bästa.

Vi ska bege oss till Moskva för att tala såsom marxismen-leninismen lär oss, och endast på detta sätt kommer vi att tala, enligt centralkommitténs anvisningar, ty för oss finns inget annat språk. En del personer kommer säkert inte att vara särskilt tilltalade av det vi har att säga men vi tror att våra rättvisa ord, som grundar sig på marxismen-leninismen och på fakta, inte kommer att stanna mellan möteslokalens fyra väggar, utan med all säkerhet kommer att höras av alla andra partier och folk. Sanningen kan inte döljas, den kan inte sättas inom lås och bom i ett fängelse, den kan inte kvävas av hot eller utpressning. Vårt parti, som framsprungit ur folkets hjärta, kan aldrig avskräckas av vare sig hotelser eller utpressning, utan kommer alltid att stå orubbligt.

Det är nödvändigt att vidhålla en dylik beslutsam ståndpunkt, ty den är livsviktig för oss som kommunister, marxister och patrioter. Varför går de sovjetiska ledarna an som om de vore på en marknadsplats? Varför försöker de med förvånande brist på allvar diskutera en röra av formler och hänger upp sig på några ord och uttryck, du sa det och han sa det, vilket inte bara är otillåtligt utan också mycket suspekt? Vid Moskvamötet kommer vi att bidra till

diskussionen enligt marxismen-leninismens principer och grunda oss på vår revolutionära erfarenhet och på fakta från det dagliga arbetet.

Vid en tidpunkt då imperialismen väpnar sig till tänderna och begår så många provokationer, då den revolutionära situationen i Asien och annorstädes genomgår ett uppsving, då t ex i Japan miljoner människor angriper Kishi och hans regering och då de får sin inspiration från Kinas hjältemodiga kommunistiska parti och från Mao Tsetungs idéer, kan man då tillåta att de sovjetiska ledarna och Chrusjtjov genom att klänga sig fast vid formler sätter kurs på att splittra det socialistiska lägret? Just vid denna tidpunkt håller de sovjetiska ledarna på att splittra lägret och misstänkliggöra denna stora revolutionära kraft som inspirerar hela Asien.

Just vid denna tidpunkt, när mänsklighetens öde står på spel, är det ett allvarligt brott mot mänskligheten och den internationella kommunismen att säga åt Kina att ge sig av ur lägret. Vid en tidpunkt då tyska Bundeswehr får raketvapen och hotar Europa och världen, då angriper Nikita Chrusjtjov Kinas kommunistiska parti och anklagar det för att vara en krigshetsare därför att det med rätta säger att parollerna om nedrustning endast är illusioner. Tydligen är Nikita Chrusjtjov den ende som är för fred!

Högst sannolikt kommer de marxist-leninistiska partiernas fakta och ståndpunkter att avslöja denna omarxistiska verksamhet och tvinga Chrusjtjov att handla på annat sätt. Han tvingades säga vid mötet i Kreml med de nyligen utexaminerade officerarna: ”Vi drog oss tillbaka från Genève, från De tios kommission, därför att nedrustning har blivit en illusion, en rökridå för att lura folken.”

Se bara vilka metoder som används. Det som sägs i dag sägs inte i morgon, ett ord talar för en viss sak och fem talar emot. Detta medför stor förvirring och när man försöker sätta fingret på vad det gäller, hoppar de omkring som akrobater och skriver i ett nummer av Pravda att de har sagt både det ena och det andra. Det har de, men vad blir det av det hela? Ni drog er ur De tios kommission, men vilka bad ni om tillåtelse? Hur länge har ni, kamrater, känt till denna sak? I ungefär tio dagar. Men är vi en av Warszawa-paktens medlemsstater eller inte? Så sent som i dag fick jag ett telegram i vilket sovjetregeringen informerar oss om att de har lämnat Genève och att frågan har överlåtits till FN. Vad är detta för något? Och, kamrater, det finns många sådana händelser.

Kamraterna här i dag har gått igenom alla frågor punkt för punkt och detta visar att inte bara politiska byråer utan även vårt partis centralkommitté besitter stor mognad. Vem som helst av oss kan göra misstag, men så har inte skett, därför att vi är intimt förenade med varandra, vi utbyter åsikter med varandra, vi sällar dem väl, och på så sätt håller vi oss på en riktig väg. Detta är den marxist-leninistiska metoden, den riktigaste metoden för att undvika misstag. Och vi har undvikit misstag, inte på grund av en eller ett par personers förtjänst, utan på grund av enigheten i våra åsikter och våra öppna, kamratliga och broderliga diskussioner, ty vi är kämpar för den enda stora saken, kommunismens seger, för vårt folks välfärd, för det socialistiska uppbygget i Albanien, som ska föra detta folk ut i ljuset efter så svåra lidanden.

Denna enhet gör vår styrka oövervinnelig, den ökar vårt självförtroende i den kamp vi för emot så många svårigheter, genom så många stormar, för att vi ska avgå med segern, ty det kommer vi säkerligen att göra. Men det som ligger framför oss är sannerligen ingen dans på rosor och vi kommer att få kämpa. Varför? Därför att sovjetledarna inte handlar enligt hållbar marxist-leninistisk logik. Jag kan tala om för er — och detta är hela politiska byråns mening — att det i deras handlande finns allvarliga och djupgående fel, kränkningar av de leninistiska normerna, subjektivism, antimarxism och en oerhörd chauvinism. De må citera hur många formler och normer som helst, men vi måste öppna ögonen och säga: Låt oss analysera deras handlande en smula, för de säger till oss: ”Det får antingen bli som vi säger eller inte alls!” Vad betyder detta? Kom då inte och säg något om leninism till oss! Jag har mina egna åsikter och jag vill uttrycka dem, vare sig de är bra eller dåliga. Men ni vidtar antileninistiska

åtgärder som, om det visade sig att jag var en stackare, skulle få mig på knä. Riktiga kommunister är inte sådana, det finns mycket få av den sorten.

Detta är en mycket stor fråga. Partiet har lärt oss och fostrat oss att inte ta emot det skräp revisionisterna prånglar ut och inte tro att tvål är ost.

Vi har sedan länge förberett oss för denna kamp. Ni kommer kanske till och med att kritisera oss för att ha betett oss, ska vi säga, en smula hemlighetsfullt gentemot er angående dessa saker. Och ni har rätt i detta. Ni kan inte föreställa er vilken enorm kraft vi har fått här, från centralkommitténs plenarmöte, eller hur mycket vi har lärt oss om det mod vi måste visa framgent. Ty att döma av hur styrkorna var formerade i Bukarest kommer det att bli mycket svårt att omedelbart besegra fiendens styrkor. Vid Moskvamötet kommer det att bli mycket hård strid. Men som frågorna tagits upp här och med de vapen centralkommittén har satt i våra händer kommer vi aldrig någonsin att darra på manschetten när vi inte gjorde det nu. Detta plenarmöte har således givit oss — medlemmarna i politiska byrån — en viktig läxa, fast ni gav oss många rosor. Vi berättade inte dessa saker för centralkommittén förut, därför att vi inte ville förmedla förvecklingarna till hela partiets ledning. Vi var helt övertygade om att dessa frågor en dag skulle komma upp, läggas fram inför er och lösas. Och vi är övertygade om att de kommer att lösas. Vi tror att någonting kommer att uppnås vid novembermötet. Men det kommer inte att bli lätt, för vi såg med vilken fart Chrusjtjov organiserade Bukarestmötet och också vad som sades till kamrat Hysni av SUKP:s centralkommittés officiella delegat. Han kränkte allt vi hade beslutat och sade till Hysni att beslut borde fattas vid det mötet, dvs. att utesluta Kina. Men något sådant skedde inte i Bukarest, därför att Chrusjtjov blev skrämnd och gick till reträtt. Han hade ämnat fatta beslut. Fastän han inte kunde fatta några beslut, förberedde han marken för det andra mötet, det i november, för att kunna säga till Kina: ”Se hur eniga vi är, alla vi andra. Tänk nu över saken och ge antingen efter för majoriteten eller ge er av!” Men Kina kommer inte att svälja detta. Vid slutet av Bukarestmötet delade KKP:s centralkommitté ut ett brev, grundat på marxismen, till alla delegationerna i vilket den direkt anklagade N. S. Chrusjtjov och fördömde de anti-marxistiska metoder som han och andra använt, och framhöll att dessa saker skulle tas upp vid det kommande mötet.

N. S. Chrusjtjov anklagar Kina för att vilja ha krig och förvrider under skrik och skrån och med onda syften vad kamrat Mao Tsetung säger. Vi hörde ju själva kamrat Mao Tsetung då han talade vid mötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i Moskva 1957. Han talade i detalj om det socialistiska lägrets stora styrka, med början ända vid andra världskriget, Koreakriget, Indokina osv. Sedan han talat om vårt lägers stora styrka, underströk han att det är möjligt att imperialisterna kan komma att angripa oss. Om det blir krig kan det till och med hända att imperialismen använder atombomben och att hundratals miljoner människor kanske dödas. Trots detta, sa han, kommer vi att vinna. De sovjetiska ledarna tolkar inte de kinesiska kamraternas uttryck ”imperialismen är en papperstiger” på rätt sätt. De griper efter ett visst uttryck och tolkar det annorlunda. Med detta uttryck sökte kineserna påvisa imperialismens förfall. Mao Tsetung pekade själv på vårt lägers stora styrka och sa att inför denna stora styrka hos det socialistiska lägret är imperialismen en papperstiger.

Vi är för samexistens, men inte för den typ av samexistens som Chrusjtjov förordar, han som kallar Nehru broder samtidigt som denne med blodigt våld undertrycker det hungrande indiska folkets revolter.

Varje gång jag besökt Kreml har jag sett en byst av Gandhi på Chrusjtjovs skrivbord. Ni vet vem Gandhi var. Varför vill SUKP:s förste sekreterare ha en byst av Gandhi¹ på sitt skrivbord?

---

¹ M. K. Gandhi (1869-1948). Indisk politisk personlighet.

Den nedrustning som Nikita Chrusjtjov talar om är ingenting annat än en illusion, en parad. Men i dessa frågor som rör mänsklighetens öde har vi, som är ett folk i ett litet land, också ansvar, för att inte tala om sovjetledarna, som har ett alldeles särskilt stort ansvar — och därför får det inte bli någon vacklan. Om Nikita Chrusjtjov och hans kumpaner leder denna fråga in i en återvändsgränd har vi också rätt att säga vårt, och vårt parti har sagt och säger vad det har att säga endast på ett korrekt, marxist-leninistiskt sätt.

[...] Jag tror att frågan om Liri Belishova¹ nogga bör undersökas om igen av politiska byrån och att hon själv bör tänka över dessa saker. Ledningens enhet är av yttersta vikt. Vi måste vaka över den som vår ögonsten, eftersom fienderna försöker splittra den och korrumpdera de vacklande. Utan enhet kan partiet inte fortleva, då kommer det socialistiska uppbygget i vårt land i fara.

De metoder som de sovjetiska ledarna har använt är anti-marxistiska. Kamrat Hysni sa detta i Bukarest på uppdrag av politiska byrån och föreslog att sådana metoder omedelbart borde upphöra. Fienderna använder sig av dem för att ställa partimedlemmarna i motsättning till ledningen, men vårt parti kommer att slå tillbaka mot sådana metoder.

Å ena sidan säger Mikojan till Mehmet och mig: ”Kamrater albaner, var snälla och håll dessa saker hemliga.” Därför sade vi ingenting om dem ens för politiska byrån. Å andra sidan säger Andropov till medlemmarna av vår delegation vid Rumänska arbetarpartiets 3:e kongress i Bukarest: ”Har politiska byrån inte sagt någonting till er om dessa frågor?” Vi sa till Chrusjtjov, genom kamrat Hysni, att vårt parti vet vad partimedlemmarna ska informeras om och när det ska ske.

Nu ser vi att de sovjetiska representanterna alldeles säkert har fått instruktioner att handla som de gör. Även här nere går de till exempel till en funktionär i centralkommitténs högkvarter som de inte alls känner och säger: ”Hur har ni det, när kan vi träffas för att tala om dessa frågor?” Men han svarade: ”Det finns ett ställe som är det rätta för samtal om dessa saker och inte är det hos mig.”

Vad är nu detta? Detta är då inte marxism och därför skickade vi ett brev till partikommittéerna. Politiska byrån har beslutat att inte ett ord ur det sovjetiska materialet, där de direkt eller indirekt gör minsta antydning om denna konflikt, får tryckas i vår press. Skälet är att vi inte vill förvirra partiet innan det har bedömt frågan, eller oroa det angående enheten inom vårt läger i denna stund av stora internationella svårigheter.

Ni är klara över dessa saker. Det är mycket viktigt för vårt parti att deltagarna i centralkommitténs plenarmöte, första sekreterarna och kadern har förstått dessa saker rätt, till och med innan centralkommittén och politiska byrån har lagt fram problemen inför dessa kamrater. Med ert föredöme har hela partiet sålunda fått vapen i sin hand, om detta kan ingen som helst tvivel råda. Det är klart att vi vill att dessa meningsskiljaktigheter ska lösas. Vårt ställningstagande är klart. Därför ska vi återkomma till centralkommittén för att få hjälp av er så att vi kan bli fullständigt beväpnade. Men jag framhåller att det finns vissa saker ni måste hålla i minnet.

Detta stora problem som nu oroar oss och som kommer att oroa oss till dess det blir löst på ett riktigt sätt, bör inte bli ett hinder för den vänskap vi bör visa folken i Sovjetunionen. Om de sovjetiska medborgare som arbetar i vårt land tar upp dessa frågor, bör de informeras om att dessa meningsskiljaktigheter kommer att lösas vid Moskvamötet på ett marxist-leninistiskt sätt.

---

¹ Detta plenarmöte i AAP:s CK kritiserade hårt Liri Belishova för de fel i fråga om linjen som hon begick då hon gästade Folkrepubliken Kina och för den partifientliga inställning hon intog i Moskva då hon träffade de sovjetiska ledarna. (Se sid 104 i detta band.)

Den andra frågan är att vår vaksamhet ständigt måste hålla måttet. Vi bör vara redo och veta att förutse hur de många fienderna omkring oss kommer att utnyttja detta läge. De kommer att söka sprida sitt gift genom de män de har här, för att utvidga och uppmuntra kampen mot vårt parti och mot det socialistiska uppbygget i Albanien. Därför är den mest skärpta vaksamhet nödvändig.

Ett annat problem är det arbete vi måste utföra för att förverkliga planerna, som kamrat Mehmet [Shehu] framhöll. Vi måste allvarligt tänka över de ekonomiska frågorna, vi måste tänka mycket på dem, därför att läget kan bli svårt. Därför måste vi vara beredda på varje eventualitet. Men vilken eventualitet? Det är möjligt att fienderna skulle kunna angripa oss. Därför måste vi vara vaksamma mot fienderna, som alltid. Därför måste vi ställa fienderna inför en hård och kompromisslös kamp och skoningslöst slå till mot dem.

Våra fiender kommer säkert att fundera ut konspirationer. Vi känner till de jugoslaviska revisionisternas planer mot vårt land. Av detta skäl har vi varit och kommer vi att vara vaksamma, men nu måste vår vaksamhet höjas till en ännu högre nivå i partiets led och åt alla håll, fram till och med disciplinen inom produktionen, så att ingenting ställs utanför partiets arbete.

Partiet bör ta väl hand om de ekonomiska problemen, nu får vi inte se det som att väderleken var dålig osv. och lämna saker och ting vind för våg. Vi har möjligheter att arbeta bra och få in mera vete, majs, bomull och andra produkter, oavsett väderleken. Vi måste använda dessa stora möjligheter och uppnå en total mobilisering i denna riktning, ty imperialisterna kan försöka komma med en överraskning.

Fördenskull bör armén stå redo och vaksam och den revolutionära eld som brinner i kommunisternas hjärtan måste uppfylla hela armén. Partiet måste väckas, ta ett fast grepp om sina vapen och vara disciplinerat och politiskt stå på en hög nivå. Med sådan redobogenhet och beredskap kommer det säkert att gå bra för oss.

Inrikesministeriets organ måste visa stor revolutionär vaksamhet och som alltid vara beredda att gå till anfall mot inre och yttre fiender för att försvara våra gränser mot de otaliga försök fienderna kommer att göra. Partiet bör mobilisera alla sina krafter där, stå fast och utan förbarmande slå in skallen på fienderna. Vår linje har varit och förblir riktig, och vår vaksamhet har aldrig slappnat. Därför bör vi även i framtiden alltid vara vaksamma och inte somna in. Detta är utomordentligt viktigt.

Sanningen är att de albanska kommunisterna är modiga, de är inte hetlevrade som Chrusjtjov säger, utan håller huvudet kallt. En modig man håller huvudet kallt. Jag säger detta därför att i vårt arbete har inte minsta räddhåga syns till. Vi har genomlevt andra mycket svåra skeden, men vi har stått fast och inte låtit oss förvirras.

Vi måste mobilisera massorna längs partiets väg för att uppfylla planerna och höja den revolutionära vaksamheten, och vi alla måste utan panik (ty fienden vill att vi ska råka i panik) väl genomföra de uppgifter som stunden ålägger oss. Fienden har alla slags metoder för att åstadkomma panik, men partiet bör vara ett föredöme och kommunisterna måste vara orubbliga, modiga, lugna och oberörda. Om de uppför sig på detta sätt kommer partiets ståndaktighet att inspirera och stålsätta även folket. Därför bör vi framhålla alla dessa kvaliteter som partiet har, ta ned dem på gräsrotsnivå, mobilisera våra män och kvinnor och stålsätta dem med alla dessa partiets dygder.

Detta plenarmöte har varit en stor skola för oss alla. Låt oss därför beväpna oss med detta plenarmötes lärdomar och sätta igång med arbetet. Vi föreslår nu att förslaget till kommuniké publiceras så att vårt folk och våra vänner får veta att detta centralkommittémöte har hållits.

Publicerat för första gången, med vissa förkortningar, enligt texten i protokollet från Albanska arbetets partis centralkommittés 17:e plenarmöte, i partiets centralarkiv.

Centralkommittén är partiets ledning som alltid dömer rättvist, klokt, lugnt och när så krävs även strängt

Från samtalet med Koço Tashko¹

3 augusti 1960

KAMRAT ENVER HOXHA: Jag fick ditt brev där du bad att få träffa mig. Jag bemyndigade kamrat Hysni Kapo att tala med dig, men du var inte nöjd, därför att du ville tala med mig och ingen annan. Naturligtvis kan vem som helst be att få tala med centralkommitténs förste sekreterare, men det kan hända att förste sekreteraren är mycket upptagen eller borta från Tirana. I sådana fall bemyndigar jag någon annan, som jag gjorde i ditt fall. Samma kväll som jag fick ditt brev skickade jag det omedelbart till Hysni genom en officer. Officeren hade order att informera dig om att komma och träffa Hysni i centralkommitténs lokaler. Men detta föll dig inte i smaken och du använde ett rått och ohyfsat språk till en av våra officerare. När en av centralkommitténs sekreterare ber dig att komma för att träffa honom, bör du gå dit omedelbart, på utsatt tid och inte när det behagar dig. Hur ska en människa kunna kalla sig kommunist, om han inte visar sig vara korrekt och disciplinerad när han får en inbjudan från en kamrat som partiet har valt in i ledningen?² Dessutom vet du att våra officerare är våra kamrater, de är kommunister och inte ”poliser” som du kallar dem. Det är fel av dig att tala på detta sätt, ty du är partimedlem. Partiet har ålagt våra officerare viktiga uppgifter.

Vi har bett dig komma hit i dag för att diskutera³ de problem du tog upp i ditt brev och det som du diskuterat med Hysni. Därför måste du tala öppet, klart och detaljerat, som en partimedlem. Vi har tid på oss och tålmod att lyssna på dig tills du talat färdigt. Tala om för oss vilka dina problem är, ett i taget. På vilka punkter står du i motsats till centralkommittén och vad är upprinnelsen till detta? Berätta för oss om de samtal du haft med tjänstemän vid den sovjetiska ambassaden, vad de sagt till dig och vad du sagt till dem.

Koço Tashko började tala på ett ansvarslöst och fräckt sätt. Tålmodigt försökte kamrat Enver Hoxha hjälpa honom, då och då avbröt han för att ställa en fråga.

KAMRAT ENVER HOXHA: Du försöker hoppa från det ena till det andra, genom att berätta för oss vad som sades vid partiets centralkommittés plenarmöte⁴, som om jag inte hade varit närvarande på mötet. Varför berättar du inte om de andra sakerna som vi vill veta? Du har ingenting sagt om vad du sa till Hysni. Du borde sannerligen visa lite bättre omdöme. Mycket av det du tar upp här är dina egna fantasifoster.

Du är ute på hal is när du påstår att den kritik vi riktade mot Chrusjtjov inte var rättvis. I vilka frågor hade Chrusjtjov fel enligt din mening? Eller har han inte alls fel? Efter vad du själv sa, anser du att ”Chrusjtjev blev orättvist angripen av dem som talade vid plenarmötet utan att några åtgärder vidtogs mot dem”.

Detta är häpnadsväckande. I stället för att fördöma Chrusjtjovs inställning, försöker du fördöma kamraterna vid plenarmötet, som helt riktigt talade emot honom.

För en stund sedan sa du: ”Kanske Chrusjtjov genom att han reser så mycket i de kapitalistiska länderna, för med sig hem andra idéer. Jag menar att det finns en möjlighet att vissa förhållanden kan utöva inflytande på honom. Men om Chrusjtjov begår misstag, gjorde Stalin också misstag.” Nej, Koço, blanda inte ihop Chrusjtjov med Stalin. Tala inte i allmänna ordalag utan tala om för oss konkret, har Chrusjtjov begått fel eller inte?

¹ Vid den tidpunkten ordförande i Centrala granskningskommissionen inom Albanska arbetets parti.

² Även till detta möte med kamrat Enver Hoxha kom Koço Tashko tre timmar för sent, vilket han fick skarp kritik för.

³ Kamrat Rita Marko, ledamot av Arbetets partis centralkommittés politiska byrå var också närvarande vid detta möte.

⁴ 17:e plenarmötet, 11-12 juli 1960.

KOÇO TASHKO: Jag säger att han inte har gjort fel.

KAMRAT ENVER HOXHA: Men du säger ju att Chrusjtjov kunde göra misstag, precis som Stalin?

KOÇO TASHKO: Även om han har fel, tror jag att han kommer att korrigeras.

KAMRAT ENVER HOXHA: Du sa att du var inte överens med att jag inte reste till Bukarestmötet och påstår att jag inte svarade på de sovjetiska kamraternas inbjudan. Det är inte som du säger. Jag fick ingen sådan inbjudan. Du hittar på saker som inte finns.

Normerna för de marxist-leninistiska partierna är kända av alla. Om du inte känner till dessa normer, ska jag säga till dig: Det har inte skett och sker inte, att vårt partis central-kommitté säger "åk inte" till sin förste sekreterare när han är inbjuden till ett möte med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i det socialistiska lägret eller i världen. Så sent som vid senaste plenarmötet beslöts att centralkommitténs förste sekreterare skulle resa till det kommande mötet i november i Moskva som ledare för vårt partis delegation. Rumänska arbetarpartiet inbjöd oss till Bukarest endast för att delta i dess kongress och vi sände dit vår delegation.

Vad gäller mötet i Bukarest med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna, skulle detta möte, enligt överenskommelsen som uppnåddes dessförinnan, endast ha till syfte att fastställa tid och plats för det kommande mötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i världen. Därför ansåg vår centralkommitté att det inte var nödvändigt att skicka mig till Bukarest, utan bemyndigade kamrat Hysni Kapo att delta i detta möte. Nu till frågan om varifrån du hämtar det du berättar och som inte stämmer med verkligheten och om vad du har för utgångspunkt: Vi förstår inte det här, förklara därför själv allt detta för oss.

Du är medlem i partiet, hur kan det förklaras att du anser att inget som sades vid central-kommitténs plenarmöte lades fram på ett riktigt sätt eller hade någon grund? Vad är det då som är välgrundat? Det du berättar?

KOÇO TASHKO: Du borde ha större förtroende för Chrusjtjov!

KAMRAT ENVER HOXHA: Det är rätt av ett parti att kritisera ett annat parti och av en ledare att kritisera ledaren för ett annat parti för fel som har begåtts, när det sker enligt de marxist-leninistiska organisationsnormerna och reglerna för den proletära internationalismen. Din mening är att Moskvamötet inte bör hållas i november utan så snart som möjligt. Men detta är ditt förslag. Det väsentliga i saken är att vi kommer att delta i Moskvamötet och där uttrycka våra synpunkter. Vad har du att säga om detta?

KOÇO TASHKO: Jag är inte med på att du går in på detaljer.

KAMRAT ENVER HOXHA: Vad är du med på då? Tala om det för oss.

KOÇO TASHKO: Jag har talat om det. Jag har ingenting att tillägga, jag är en sjuk människa.

KAMRAT ENVER HOXHA: Nej, Koço Tashko, du är inte så fysiskt sjuk som du låtsas vara. Du är sjuk i huvudet. Men partiet är friskt. Partiet kan bota folk som är sjuka i huvudet, om de vill bli botade. Det är partiets plikt att hjälpa människor så att de får säga vad de har att säga och rätta till sig och marschera längs en riktig väg. Men för att de ska kunna få denna hjälp, måste deras hjärtan vara öppna inför partiet. Känner du till dessa principer?

KOÇO TASHKO: Jag känner till dem. Det var därför som jag bad att få tala med dig, för jag kunde inte tala inför plenarmötet som jag kan här. Vem skulle låta en tala där, som man kan göra här? De skulle flyga mig om strupen.

KAMRAT ENVER HOXHA: Vad är det du säger? Förklara dig en smula. Vem är det som inte låter dig tala inför centralkommitténs plenarmöte? När du inte kan tala inför plenarmötet, betyder det enligt dig att situationen är sjuk där. Du sa att du har stort förtroende för SUKP:s centralkommitté, varför har du då inte samma förtroende för vårt parti, där du är medlem?

KOÇO TASHKO: Jag sa det därför att om de avbröt mig när jag talade, jag är nervös och ... ett utrop, en anmärkning mot mig, får mig ur balans.

KAMRAT ENVER HOXHA: Vad du känner vet jag ju ingenting om. Jag känner bara till vårt partis leninistiska normer. Centralkommittén är partiets ledning som alltid dömer saker rättvist, klokt och lugnt, men när så krävs även strängt. Hur kan du då tala på detta sätt om centralkommittén, om partiets ledning? Ledamöterna i centralkommittén är inga barn som, enligt vad du säger, inte skulle döma dig rättvist utan kasta sig om strupen på dig! Vad menar du när du säger att du är nervös?

KOÇO TASHKO: Att jag inte kan tala där. Det är en fråga om läggning.

KAMRAT ENVER HOXHA: Men kan en sådan ståndpunkt inför vårt partis centralkommitté kallas marxistisk? I går kväll sa du till Hysni att om du hade talat inför plenarmötet, skulle du ha orsakat en brytning. Men här säger du till mig att de ”skulle ha flugit dig om strupen” om du talat. Vilketdera ska du hålla dig till? Om du förklarar ditt beteende med ”hälsoskäl”, blir vi inte övertygade. Det är din plikt att ge de förklaringar som centralkommittén kräver av dig, eftersom du är partimedlem. Tala därför om för oss varför du tror att medlemmarna av plenum inte skulle döma dig rättvist.

En kommunist talar öppet vid partimöten. När han anser att han uttrycker en riktig uppfattning, är det i partiets intresse och därför försvarar han sin uppfattning till slut, även om alla de andra är emot hans åsikt. Detta är vad Lenin lär oss. Partiets intressen ska gå före allt annat, inte personliga intressen. En kommunist kan till och med dö, han kan falla ihop medvetlös vid mötet, men partiet måste få veta hans åsikt nu eller om 50 år och därför ska han uttrycka denna åsikt, precis som den är. Så tänker partimedlemmar, men inte du som är rädd för att tala inför plenarmötet och säger till oss här: ”Mitt hjärta kanske stannar om jag talar”! Jag ber dig ännu en gång, tala om för oss, vad det var du sa till Hysni om att ditt tal skulle orsaka en brytning?

KOÇO TASHKO: Jag sa att kamraterna i centralkommittén inte får tro att det är dig jag kritiserar.

KAMRAT ENVER HOXHA: Detta är vad du tror, inte kamraterna vid plenarmötet som förstår kritik på rätt sätt. Och varför skulle du inte kritisera mig? Berätta för oss, vad är centralkommittén, och vad är jag? Jag är en partimedlem, en av partiets soldater. Över mig står politiska byrån, över politiska byrån står centralkommittén och över den står partikongressen. Varför vill du få ha ett förtroligt samtal med mig ensam och inte med centralkommittén, som är partiets ledande forum medan jag bara är en ledamot av centralkommittén? I morgon ska du komma till centralkommittén igen och förklara dessa synpunkter.

KOÇO TASHKO: Men det finns en del saker som man hellre bör diskutera mer konfidentiellt.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det verkar på mig som om du inte riktigt förstår hur centralkommittén fungerar. Vad finns det i allt detta som behöver diskuteras konfidentiellt? Varför skulle du diskutera dessa saker mer konfidentiellt, av vilka skäl? Hur ska det förklaras att du vill undvika att säga dessa saker inför centralkommittén? Varför oroar du dig för att du om du talar inför centralkommitténs plenarmöte skulle orsaka en splittring i dess led? Du har inte förklarat detta.

Du medgav här att om du hade talat vid plenarmötet, kunde åhörarna ha tänkt: ”Koço väntade tills han kunde säga dessa saker vid ett möte där det fanns en hel massa folk!” Hur kan du uttrycka dig så om centralkommittén? Är du egentligen vid dina sinnens fulla bruk? Vad är centralkommittén, en ”mobb”, en slumpvis hopsamlad grupp? Det hade varit bättre om du hade tagit upp de här frågorna inför plenarmötet, för då hade det inte blivit någon splittring alls, det enda som hade skett hade varit att den auktoritet du fått av partiet hade sjunkit. Tänk

över det här, tala ut som du bör tala ut i partiet, din stackare! Vad rör det sig om? Här har du gått och burit på dessa tankar i tjugo dagar utan att säga ett ord till oss.

Du har sagt att du är överens endast i fråga om vår resa till Moskva och att ”om vi har några åsikter om Chrusjtjov, bör vi framföra dem till honom”. Men du vet mycket väl, eftersom du var med på centralkommitténs möte och hörde det där, att vi hela tiden har talat om för Chrusjtjov vad vi anser. Det vi har att säga Chrusjtjov är därför ingenting nytt för honom, vi har sagt det till honom rakt upp i ansiktet och inte behållit det för oss själva. Hörde du detta vid plenarmötet eller inte?

Fakta visar, att du är inte överens med plenarmötets beslut annat än i en sak, att vi måste åka till Moskva.

Det här är inte familjeproblem, inte heller problem av vänskaplig natur. Du kommer med uppfattningar som är motsatta centralkommitténs. Varför kommer du då idag och tar upp så oroande problem, där centralkommittén redan har beslutat om vilken ståndpunkt som bör intas, i stället för vid rätt tidpunkt? Varför väntar du och tänker att du ska ”träffa kamrat Enver när han reser på semester”, när det gäller sådana problem i partiet? Alla dessa problem som du för fram och där du står i opposition till partiet, borde du ha kommit till oss med första dagen. Varför väntade du med dessa frågor i tjugo dagar? Så gör inte en partimedlem. Hur ska du förklara ditt beteende för din grundorganisation?

KOÇO TASHKO: Jag dröjde med att komma därför att jag trodde du var upptagen av Thorez.¹

KAMRAT ENVER HOXHA: Jag var bara hos Thorez i två timmar. Du borde ha bett om ett samtal, det var din plikt att tala om allting för partiet och inte att tänka att ”nu är kamrat Enver hos Thorez”, ”jag söker upp honom när han reser till Korça på semester” osv. Om jag inte hade rest till Korça, vad skulle du då ha gjort? Jag förmodar att du fortfarande skulle ha hållit det hela för dig själv, särskilt som du inte ville berätta det för någon annan av centralkommitténs sekreterare.

KOÇO TASHKO: Som jag sa till de sovjetiska kamraterna, hoppades jag att du skulle tala med Thorez om dessa problem och att man genom hans medling skulle finna ett sätt att lösa dem.

KAMRAT ENVER HOXHA: Jaså, det är så du tänker! Jag som trodde att det var det som avhöll dig från att träffa mig omedelbart. Varför sätter du ditt hopp till Thorez och dig själv, och inte till Enver, som är din förste sekreterare? Nu när Thorez har kommit, ska dock allt ställas till rätta, enligt din mening — är det rätt uppfattat? Tala om för oss vad som ska ställas till rätta, har du tänkt på det eller inte?

Du tänkte att nu när Thorez hade kommit, skulle det göras försök att förbättra relationerna till Chrusjtjov. Vilka är då dessa försök? Vilken medling borde vi ha sökt få från Thorez, enligt din mening? Förklara dig!

KOÇO TASHKO: Det är mycket enkelt: Thorez är generalsekreterare för ett ärorikt parti och jag tänkte att kamrat Enver skulle säga till honom att Moskvamötet borde hållas tidigare än i november.

KAMRAT ENVER HOXHA: Du kan inte få ur din skalle att novembermötet bör hållas tidigare. Jag har sagt till dig att detta inte hänger på oss. Vi har haft och har fortfarande åsikten att detta möte ska hållas och vi har sagt detta inför representanter för mer än 50 partier. Det beslöts i Bukarest att detta möte skulle hållas i Moskva, vid tidpunkten för firandet av den stora socialistiska Oktoberrevolutionen. Det beslöts också att ett förberedande möte före detta möte skulle hållas av en kommission bestående av representanter för de tolv

¹ Då Frankrikes KP:s generalsekreterare som var i Albanien på semester.

partierna i de socialistiska länderna och för partier från fjorton andra stater i den kapitalistiska delen av världen. Dessa problem ska diskuteras först av kommissionen och därefter ska materialet skickas till varje parti, alltså även till vårt. När det kommer, ska vi studera det mycket noga och handla enligt vad som beslöts vid centralkommitténs plenum, vilket du känner till. Alltså var det inte nödvändigt för dig att begära av vårt parti att mötet ska hållas så tidigt som möjligt. Om mötet hålls tidigare, är vi beredda att åka dit.

Du vill att mötet ska hållas mycket snart, men du kommer inte och berättar för förste sekreteraren om din stora oro, som partireglerna föreskriver. Vad har du då för skäl att tro att ”nu när Thorez har kommit ska problemen komma in på rätt väg och ställas till rätta”? Vilka problem talar du om?

KOÇO TASHKO: Kära nån då — om de kända problemen! Allt som sades vid plenarmötet och det som vi talar om här!

KAMRAT ENVER HOXHA: Det vill säga att vi borde tala om allting för Thorez och han skulle lägga fram allt på det ställe du har tänkt dig! Men vad beslöt centralkommittén? Vid plenarmötet beslöt vi att lägga fram dessa problem vid Moskvamötet. Om vi skulle lösa dessa problem genom Thorez, innebär det att vi handlade vid sidan av centralkommitténs beslut. Hur kommer det sig att du tänker så?

KOÇO TASHKO: Jag anser det riktigt att använda sig av Thorez ifråga om vilken oenighet som helst som ni har med Brezjnev, Koslov¹ och andra.

KAMRAT ENVER HOXHA: Vad då för en Brezjnev, varför försöker du skrämna oss med dessa namn? Vi har ingenting att göra med ordföranden i Högsta sovjets presidium i Sovjetunionen. Försök inte provocera oss. Jag har sagt Kozlov rakt upp i ansiktet vad det är fel med honom och jag tänker göra det igen.

Berätta nu för oss om de möten du haft med de sovjetiska representanterna. Vi är intresserade av att få veta vad ni talade om. Berätta det viktigaste.

KOÇO TASHKO: Den 29 juli ringde Bespalov² upp mig och bad mig komma och prata med honom. Vi träffades på Sovjetiska klubben. Vi såg en film och efteråt gick vi till Hotell Daiti. Bespalov sa till mig att förbindelserna mellan oss hade blivit kyliga.

KAMRAT ENVER HOXHA: Sa de inte varför de blivit kyliga?

KOÇO TASHKO: Han sa inte det och jag frågade inte heller. Vi talade om många saker. Jag sa till honom att vårt partis centralkommittés plenum hade gett kamrat Enver i uppdrag att lösa problemen. Jag sa att kanske någonting kunde åstadkommas genom de samtal som skulle hållas med Thorez.

KAMRAT ENVER HOXHA: Men vad hade du för åsikt?

KOÇO TASHKO: Min mening var att dessa problem borde lösas vid novembermötet eller vid något annat möte som kanske skulle hållas. Jag utesluter inte att det kan bli ett annat möte, förutom det i november.

KAMRAT ENVER HOXHA: Sålunda utesluter du inte ett annat möte. Fortsätt.

KOÇO TASHKO: Jag sa till Bespalov att i och med att Thorez kommit hit skulle någonting positivt ske, för just den dagen hade jag läst det tal som Thorez höll i Korça i tidningen, i Zeri i Popullit, och jag blev imponerad av att han talade i mycket positiva ordalag om vårt parti, centralkommittén och kamrat Enver.

¹ Ledamot av presidiet och sekreterare i SUKP:s centralkommitté.

² Vid denna tidpunkt förste sekreterare vid Sovjetunionens ambassad i Tirana.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det innebär att du drog slutsatsen att vi hade talat med varandra, att vi också hade diskuterat dessa problem och var eniga med Thorez. På så sätt dömer du av det som syns på ytan och bygger i din fantasi upp idéer om att Thorez inte hade kommit för att semestra utan för att tala. Och detta säger du till och med till Bepalov. Du tror att kamraterna i byrån måste ha träffat en överenskommelse med Thorez och utifrån den uppskattning av vårt parti som Thorez uttryckte i sitt tal i Korça, gör du bedömningen att även ledningen i vårt parti har gett tappt. Enligt ditt sätt att tänka, har man på så sätt gjort sig av med allt som plenarmötet beslöt, och Enver har kommit fram till samma åsikt som Koço. Har du träffat Novikov¹?

KOÇO TASHKO: Jag har träffat honom. Bepalov bjöd mig på middag hos Novikovs. Ivanov² skulle också komma dit. När middagen var över hade vi ett långt samtal. När samtalet led mot sitt slut talade vi om Thorez, jag minns inte hur det kom upp.

KAMRAT ENVER HOXHA: Försök att komma ihåg hur detta samtal utvecklade sig.

KOÇO TASHKO: Vi bara pratade om Thorez.

KAMRAT ENVER HOXHA: Rörde det sig hela tiden om Thorez?

KOÇO TASHKO: Ja, om att Thorez skulle rädda situationen.

KAMRAT ENVER HOXHA: Men Ivanov, vad sa han?

KOÇO TASHKO: Jag vet inte, han pratade i allmänna ordalag.

KAMRAT ENVER HOXHA: Vi känner Ivanov mycket väl. Han är inte den som pratar i allmänna ordalag.

KOÇO TASHKO: Ivanov har aldrig talat med mig om de problem vi talar om nu. Inte heller Zolotov³ eller Bepalov — de är nära vänner till mig.

KAMRAT ENVER HOXHA: Jag finner det överraskande att de inte talat med dig, när ni är så goda vänner, vid en tidpunkt då de gör närmanden till kadrer som de knappt känner och säger: ”Kom och tala med oss.”

KOÇO TASHKO: De har inte talat med mig, vare sig nu eller 1957 då jag var i Sovjetunionen. Allt de gjorde för mig vid den tiden väckte tankar hos mig. De visade mig stor högaktning, de sa: ”Om du vill, får du bo i villan där kamrat Enver brukar bo med regeringsdelegationerna.” De inbjöd mig också till mottagningen i Kreml. Så de har ”uvazjenie”^{*} för mig och uppför sig väl. Men nyligen, när Ivanov skakade hand med mig, gjorde han det väldigt snabbt, för att undvika att kompromettera mig inför någon som inte gillar mig.

KAMRAT ENVER HOXHA: Men varför skulle han kunna kompromettera dig? Vem är det som inte gillar dig? Är det här sant?

KOÇO TASHKO: Jag vet inte, jag kan inte förklara det.

KAMRAT ENVER HOXHA: Men varför blev Ivanov förtroligare mot dig igen senare?

KOÇO TASHKO: Det är en av de frågor som jag också halvt om halvt har ställt mig.

KAMRAT ENVER HOXHA: Du sa att ”hela samtalet med de sovjetiska representanterna rörde sig om Thorez, att detta var en mycket viktig fråga”. Men när du nu anser att frågan om Thorez är så viktig, varför talar du då med Novikov och Ivanov, istället för att komma till mig? Du hade dessa samtal med dem innan du skickade mig ditt brev.

¹ Vid denna tidpunkt knuten till Sovjetunionens ambassad i Tirana.

² Vid denna tidpunkt Sovjetunionens ambassadör i Tirana.

³ En sovjetisk tjänsteman i Tirana.

* ”Respekt” (ry.)

KOÇO TASHKO: Jag gick till dem av en händelse.

KAMRAT ENVER HOXHA: Partikamraterna kommer att skratta ut dig när den här frågan diskuteras. När du nu accepterar tanken att kamrat Enver kan ha talat med Thorez, varför diskuterar du då dessa frågor med de sovjetiska representanterna?

KOÇO TASHKO: Jag ser inget fel i det.

KAMRAT ENVER HOXHA: Vi befinner oss i centralkommitténs lokaler nu, tala därför ordentligt. Jag är ingen åklagare, utan partiets centralkommittés förste sekreterare, diskutera därför problemen såsom de diskuteras inom partiet. Det du berättar för oss håller inte. Å ena sidan säger du att du kan tala endast med kamrat Enver, därför att han är centralkommitténs förste sekreterare och å andra sidan berättar du inte för honom vad du har för tanke om vårt parti, utan går och talar om det för Bespalov, som du enligt vad du själv sa betraktar som en mycket god vän. Vad är det egentligen du säger? Bespalov har sin plats och vårt partis centralkommittés förste sekreterare har sin.

Varför respekterade du inte partiets organisatoriska regler och talade med mig? Om du hade meningsskiljaktigheter med centralkommittén och ville tala med förste sekreteraren om dem, borde du ha gjort det vid rätt tidpunkt, omedelbart efter plenarmötet. Om du borde ha gått till de sovjetiska representanterna eller inte, är en annan sak. Jag anser att du inte hade någonting där att göra, medan du inte bara gick dit och talade med dem, utan också gick dit utan att säga ett ord till oss och hade tre möten med de sovjetiska representanterna.

KOÇO TASHKO: Nej, det var bara två.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det står tre i ditt brev. Även om du inte hade träffat dem alls, så är bara tanken att gå till dem för att överlägga innan du informerat partiet otillåtlig och emot partiets organisatoriska regler.

Jag godtar inte att du skulle ha skrivit brevet till mig innan du talade med de sovjetiska representanterna: enbart innehållet i det vederlägger ett dylikt godtagande.

Enligt dig, verkar det som om Thorez kom hit från Paris enbart för att tala med oss om dessa frågor och sedan resa vidare till Moskva. När Ivanov berättade för dig att det förutom Thorez också fanns en del andra som skulle resa till Moskva den 8 augusti, blev du inte nyfiken och ville fråga vilka de var? Vem bad dig vidare att säga till Ivanov att en inbjudan till detta möte borde skickas till kamrat Enver? Vem gav dig rätt att tala för centralkommitténs förste sekreterare? Nu kommer du och säger till mig att man enligt din åsikt inte bör vänta med att diskutera problemen till i november, ”eftersom de kommer att förvärras”. Vi vet detta, men vi känner också till andra sidan av saken, att det inte är vårt parti som förvärrar sakerna. Det är ditt agerande som gör det, så anklaga inte vårt parti.

I fyra till fem års tid har vi inte yttrat ett ord om de ohederliga handlingar som vissa sovjetiska ledare har begått. Somliga sovjetiska ledare angriper oss, men vi har varit tålmodiga, medan du kommer nu och säger att vi inte bör vänta med dessa saker så att de förvärras. Är inte detta en anklagelse? Jag sa åt dig, och det upprepar jag, att det inte ankommer på vårt parti att besluta om tidpunkten för mötet. Varför insisterar du på att detta möte ska hållas så snart som möjligt? Du säger åt Ivanov att en inbjudan bör sändas till kamrat Enver, men sedan kommer du hit och säger åt mig att själv gå och tala med Ivanov. Har du tänkt över vilken kurs du befinner dig på? Varför gör du så här? Vilken orätt har vårt parti begått mot dig? Det har fostrat dig, det har hjälpt dig, det hjälper dig och kommer att hjälpa dig, men det du har gjort är mycket allvarligt.

Du säger att du älskar partiet, varför talar du då inte om för partiet vad det är som oroar dig?

KOÇO TASHKO: Jag sa att jag är en flegmatiker, därför bör du komma ihåg även den mänskliga sidan och att det finns olika människotyper. Sedan jag träffat de sovjetiska representanterna, har de också försatt mig i en svår situation.

KAMRAT ENVER HOXHA: På vilket sätt försatte de dig i en svår situation? Förklara dig!

KOÇO TASHKO: Jag hade för avsikt att träffa dig, men jag sköt på det från ena dagen till den andra. Så snart jag hade talat med Bespalov förstod jag att problemet inte kunde skjutas upp längre.

KAMRAT ENVER HOXHA: Förklara litet grand för oss, varför gick du dit och talade med honom, när du fördömer detta samtal?

KOÇO TASHKO: Nej, jag fördömer det inte, men jag hade något att säga till dig också.

KAMRAT ENVER HOXHA: Du talar om allt för dem, men till ditt partis förste sekreterare säger du bara ”något”. Men vem bär skulden för vad du har gjort? Om du inser ditt misstag så gör litet självkritik. Frågade inte de sovjetiska representanterna du talade med hur det hade gått vid plenarmötet?

KOÇO TASHKO (tvekar, säger sedan): Det kan väl hända att de frågade . . .

KAMRAT ENVER HOXHA: Säg rent ut, sa du något om plenarmötet? Frågade inte Ivanov hur dessa problem diskuterades där? Jag frågar dig än en gång: Frågade Ivanov hur dessa saker diskuterades vid plenarmötet? Frågade han dig om detta?

Vad var det du sa till Hysni, du som gärna vill framställa dig som att du känner till SUKP:s historia, jämställde du inte vår ledning med mensjevikerna och trotskisterna och sa att det som händer här med oss ”är som Kronstadt-tiden”¹ i Sovjetunionen? Är det så du ser på ditt parti? Vad är vi då — vitgardister? Känner du till vårt partis historia? Det var inte du som i vårt folk inpräntade den djupa kärleken till folken i Sovjetunionen, utan vårt parti, under kriget och med blod och svett, och nu kommer du med sådana anklagelser mot oss! De saker som du har sagt har sina rötter någon annanstans, så tänk och fundera skarpt som man bara gör i partiet, annars kommer du inte att rätta till dig. Kom ner på jorden. Partiet har respekterat dig mer än du förtjänar. Du har sjuk fantasi och detta är inte någon sent påkommen sjukdom — du har haft den ganska länge.

Sanningen att säga har jag aldrig i mitt liv från någon annan hört ett sådant sätt att resonera och lägga fram saken som det jag har hört från dig — utan början, utan slut, utan något samband mellan det ena och det andra. Många kamrater har kommit till mig och öppnat sitt hjärta när de har gjort något misstag, men de har känt sig bättre efter diskussionen. Du däremot talar till mig om ”humanism” och om den flegmatiska människotypen! Jag har varit mänsklig mot folk, mot kamraterna. Vad är det du vill nu när du säger att jag ska ”se den mänskliga sidan också”? Vill du att jag ska upphöra att försvara partiets linje och intressen? Är inte det väl magstarkt? Jag ställer partiets och folkets intressen framför allt annat och jag kommer att försvara dem så länge jag lever. Om någon har fakta som kan användas till att kritisera mig och centralkommittén, ska vi välkomna hans rättvisa kritik med glädje. Så har vi alltid tagit emot kritik. Men om någon kritiserar oss för den inställning vi håller fast vid ifråga om de jugoslaviska revisionisterna säger vi ”stopp” åt vem det vara må, även om det är Chrusjtjov, för vi brukar kalla en stövel en stövel. Han har själv sagt att den jugoslaviska ledningen är en agentur för imperialismen. Varför ska då vårt parti angripas för sin rättvisa

¹ Öppet fientligt och på ett tendentiöst sätt jämför Koço Tashko den rättvisa kritik som Albanska arbetets parti för fram mot Chrusjtjov-revisionisterna med Kronstadtrevolten 1921, då mensjevikernas och trotskisternas styrkor med hjälp av de brittisk-amerikanska imperialisterna reste sig mot sovjetmakten. [Att ”trotskisternas styrkor” skulle ha deltagit i resningen i Kronstadt 1921 är lite väl magstarkt även för att komma från en ärkestalinst som Hoxha. Det är helt enkelt ett rent påhitt: inte ens den stalinistiska *SUKP(b):s historia* från 1938 påstår något sådant! – Red]

inställning till de jugoslaviska revisionisterna? Av vilka skäl? Hur skulle vi kunna hålla mun om sådana saker? När vi säger att SUKP är moderpartiet, betyder det inte att vi ska hålla tyst om de misstag som någon i dess ledning begår.

Efter de överläggningar vi höll i Moskva 1957 skrev vi av respekt för SUKP en tid ingenting i vår press mot den jugoslaviska revisionismen. Men det dröjde inte länge förrän de jugoslaviska revisionisterna höll sin ökända 7:e kongress och i samband med det blev det riktiga i vårt partis linje ännu en gång uppenbar. Genom ett revolutionärt ställningstagande försvarar vi just Sovjetunionen och dess kommunistiska parti, men de som på ett eller annat sätt kränker marxismen-leninismens principer kommer vi att kritisera på ett marxist-leninistiskt sätt, vilka de än må vara. Har inte vi rätt att kritisera någon när måttet är rågat? När misstag begås kan vi inte sitta tysta. Vi kommer att kritisera på ett marxist-leninistiskt sätt, eftersom det är sättet att försvara vårt hemlands frihet och oberoende och Sovjetunionen självt, och eftersom så mycket blod redan gjutits för att vinna allt detta. Så ska marxismen-leninismen och den proletära internationalismen försvaras, Koço Tashko, och inte på ditt sätt. Du blandar ihop saker och ting i din fantasi. SUKP har rätt att handla som det vill, men vi har rätt att få yttra oss om de klagomål som förts fram mot vårt parti. Vårt parti kämpar till slutet för att försvara folkets och marxismen-leninismens intressen mot fienderna, men din sjuka hjärna säger motsatsen. Kritik är kritik, så när man ställs inför felaktigheter och inte kritiserar är det opportunism. Du har dock i viss grad lidit av denna sjuka. Jag har följt partiets liv mycket noggrant från första början. Det finns tillfällen då föga bör sägas, men det finns också tillfällen då man måste bita ifrån sig och är det fråga om principer måste de försvaras, dem får vi inte kränka.

Har du sett våra skrifter där vi kritiserar de jugoslaviska revisionisterna? I dem har vi hela tiden talat om SUKP:s erfarenhet. Varför då komma och peka ut för mig den ena efter den andra av de artiklar de sovjetiska kamraterna har publicerat? Jag känner till dem. Men det finns också skiljaktigheter i vår inställning och de är inte enbart taktiska skillnader. Vi har låtit även Chrusjtjov få stifta bekantskap med vår kritik. Vi talar inte om skiljaktigheterna i hemlighet. Vi har talat helt öppet till honom och han har talat till oss på samma sätt. Men dessa meningsskiljaktigheter har inte lett till någon splittring. Du känner till vårt partis uppfattning, att de meningsskiljaktigheter som kommit fram är mellan två partier, mellan SUKP och KKP, och vi har i god tid sagt att dessa frågor behandlades förhastat i Bukarest, att de bör lösas med omsorg och genom att man strängt tillämpar de leninistiska organisatoriska reglerna för förhållanden mellan partier. Vad är det då som driver dig att inta denna ståndpunkt mot centralkommittén? Jag säger således till dig och jag säger det som kamrat, att du ska fundera över dessa frågor. Under de närmaste två eller tre dagarna har du möjlighet att skriva till centralkommittén om dem, enligt partiets regler.

KOÇO TASHKO: Jag har inget mer att säga.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det betyder att du inte kommer att handla som en medlem av partiet, till vilken partiet räcker ut handen för att han ska tänka över sina misstag. Kom då inte i morgon och säg att kamrat Enver inte gav dig möjlighet att mera ingående tänka över dina misstag.

KOÇO TASHKO: Jag har ingenting att säga. Vad jag hade att säga, har jag sagt här.

KAMRAT ENVER HOXHA: Kort sagt, detta är din ståndpunkt. Ska du inte undersöka ditt läge ännu en gång? Jag råder dig om igen att tänka igenom det hela i dag, i morgon och fram till i övermorgon, och ge oss dina åsikter skriftligt. Sedan ska vi bedöma ditt fall i centralkommittén, därför att det är en fråga av vikt som centralkommitténs plenum måste diskutera och besluta om.

KOÇO TASHKO: Jag kommer inte att skriva något. Jag har sagt vad jag hade att säga.

Publicerat för första gången i band 19, enligt texten i protokollet vid detta möte, i partiets centralarkiv.

Brev till SUKP:s CK om vissa tjänstemän vid Sovjetunionens ambassad i Tirana och deras öppna inblandning i Albanska Arbetets Partis och albanska statens inre angelägenheter

Moskva 6 augusti 1960

I sitt förhållande till Sovjetunionens kommunistiska parti har Albanska arbetets parti alltid väglett av marxismen-leninismens och den proletära internationalismens stora principer...

Med djupaste beklagande informerar vi er om att vi under senaste tid, efter mötet med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i Bukarest, märker en radikalt förändrad inställning hos ett flertal personer som är tjänstemän vid Sovjetunionens ambassad i Tirana, en inställning som endast kan åstadkomma skada för de vänskapliga förbindelserna mellan våra bägge länder och våra bägge partier. Det rör sig nämligen om att dessa personer grovt blandar sig i vårt partis och vår stats inre angelägenheter, vilket direkt strider mot den marxist-leninistiska inställning som sovjetisk personal alltid haft till våra inre frågor.

Vi noterar med djupt beklagande att kamrat K. I. Novikov, ambassadråd vid Sovjetunionens ambassad i Tirana, har överskridit alla partiregler och partinormer som bestämmer våra broderliga förhållanden genom att många gånger försöka samla information från vårt partis kadrer och funktionärer i Tirana, Elbasan, Durres och annorstädes om så viktiga frågor inom vårt parti som de vilka partiets centralkommittés plenarmöte undersökt och vilka rör Albanska arbetets partis allmänna politiska linje. Han har i öppen opposition till partiets allmänna linje talat med våra partikadrer och bedrivit agitation bland dem i syfte att få dem på avvägar och hamna i motsättning till vårt partis centralkommitté.

Den sovjetiska ambassadens förste sekreterare, F. P. Bepalov, har tillsammans med ambassadören, kamrat V. I. Ivanov, och ambassadrådet, kamrat K. I. Novikov, med användande av metoder som är otillåtliga i förhållandet marxist-leninistiska partier emellan, lyckats utöva ett negativt inflytande på Koço Tashko, ordförande i vårt partis Centrala granskningskommission, och dragit över honom till ställningstaganden som öppet går emot vårt partis allmänna linje.

Dylik verksamhet är en uppenbar och otillåtlig inblandning i vårt marxist-leninistiska partis inre angelägenheter från dessa sovjetiska ambassadtjänstemäns sida, ett öppet agerande mot vårt partis enhet och allmänna linje.

Vi har varit särskilt bekymrade den senaste tiden över den sovjetiske ambassadören kamrat Ivanovs ståndpunkt. Han gick så långt i sitt ovänskapliga handlande gentemot vårt parti att han offentligt, vid flygplatsen i Tirana, till våra generaler och officerare dristade sig att ställa den förvånande och suspekta frågan: "Vem är armén lojal emot?" Våra generaler gav honom omedelbart vid samma tillfälle ett korrekt svar och kom med tårar i ögonen till partiets centralkommitté, upprörda över att kamrat Ivanov kunde ställa en sådan tendentiös fråga. De frågade oss helt logiskt: "Varför ställer han en sådan fråga, varför skulle han tvivla på vår armés lojalitet mot partiet, hemlandet, folket och det socialistiska lägret?" För oss alla är den ståndpunkt som Sovjetunionens ambassadör kamrat Ivanov visat absolut otillåtlig.

Dessa fakta (och det finns många andra liknande) har gjort oss djupt betryckta. Ända till i dag har vi vänt dövärat till och sett genom fingrarna med dessa sovjetiska ambassadtjänstemäns handlande, och vi har gjort detta enbart på grund av den stora vänskap som finns mellan våra

bägge länder. Men nu när agerandet mot vårt partis allmänna linje och enighet från ett flertal sovjetiska ambassadtjänstemäns sida håller på att växa till outhärdliga proportioner, anser vi att det är vår plikt att på ett kamratligt sätt informera er, i hopp om att ni kommer att vidta lämpliga åtgärder. Detta agerande från flera sovjetiska ambassadtjänstemäns sida bidrar inte till att stärka den vänskap som finns mellan våra bägge länder. Det skadar de internationalistiska förbindelserna mellan våra bägge partier.

Vi känner att det är vår plikt att informera er om dylika ting, att tala med er öppet och direkt, såsom vi alltid har gjort och såsom Lenins ärorika parti självt lär oss. Vi förstår inte varför en dylik attitydförändring hos dessa tjänstemän vid den sovjetiska ambassaden skulle inträffa. De talar med våra kadrer i öppen opposition till den ståndpunkt vårt parti intog vid mötet för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i Bukarest och försöker intensivt att splittra enheten hos vårt parti och dess ledning.

Vårt partis ståndpunkt vid Bukarestmötet var solklar. Vid detta möte uttryckte vårt parti öppenhjärtigt och klart sina synpunkter, och ingen har tillåtelse att förvränga sanningen om vårt partis inställning. Precis som vi talade öppenhjärtigt och klart vid Bukarestmötet om de frågor som togs upp där, kommer vi att tala öppenhjärtigt och klart vid det kommande mötet i Moskva, som ska hållas enligt beslut av alla partier som deltog i Bukarestmötet. Ingen har tillåtelse att av något som helst skäl blanda sig i våra inre angelägenheter i syfte att förändra vårt partis riktiga marxist-leninistiska ståndpunkt, som en del tjänstemän vid den sovjetiska ambassaden i Tirana försöker göra.

Vårt parti har i likhet med alla övriga marxist-leninistiska partier rätt att ha en egen uppfattning och att fritt uttrycka sin egen uppfattning på det sätt det anser passande, såsom den store Lenin lär oss. Marxismen-leninismen har givit vårt parti denna rätt att fritt uttrycka sina uppfattningar och det är helt otillåtligt att försöka framställa vårt parti som om det på senare tid skulle ha slagit in på en felaktig väg, vilket flera tjänstemän vid den sovjetiska ambassaden i Tirana försöker "bevisa". Vem det än må vara som försöker förvränga verkligheten om vårt partis ståndpunkt misstar sig svårt. Albanska arbetets parti har varit, är och kommer under hela sitt liv att förbli troget marxismen-leninismen, och det bästa beviset för detta är hela den ärorika väg vårt parti har tillryggalagt sedan det skapades och fram till i dag ... Albanska arbetets parti kommer liksom alltid att kämpa med all den kraft det besitter för att ända till slutet förbli troget marxismen-leninismen, såsom den store Lenin lär oss ...

Vårt partis centralkommitté anser att olikheterna mellan SUKP:s och Albanska arbetets partis ståndpunkter vid Bukarestmötet inte får bli anledning till inblandning i varandras inre angelägenheter från någon person, ty detta skulle inte vara till gagn för saken utan skulle skada våra bägge partiers gemensamma intressen.

Vi är övertygade om att ni kommer att vidta de åtgärder som krävs för att hindra varje upprepning av sådana händelser i den verksamhet som bedrivs av tjänstemännen vid den sovjetiska ambassaden i Tirana.

Kommunistiska hälsningar På Albanska arbetets partis centralkommittés vägnar

Förste sekreterare

Enver Hoxha

Publicerat för första gången i "Albanska arbetets partis viktigaste dokument", band 3, 1970, s. 344.

Publicerat enligt band 19.

Brev till partiets alla grundorganisationer om Bukarestmötet och meningsskiljaktigheterna mellan Sovjetunionens Kommunistiska Parti och Kinas Kommunistiska Parti

9 augusti 1960

Några viktiga ideologiska och politiska meningsskiljaktigheter har uppstått mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti. Dessa meningsskiljaktigheter börjar göra sig påminta både i den kinesiska och sovjetiska pressen och i tal av ledarna i dessa två länder, naturligtvis utan namns nämnande. Men det görs antydningar som vem som helst lätt kan förstå. Dessa frågor har också omnämnts och diskuterats öppet vid mötet i Bukarest med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna, vilka var delegater från sina partier till Rumänska arbetarpartiets 3:e kongress.

Partiets centralkommitté anser det nödvändigt att informera alla partiorganisationer om vår inställning till problemet, vilket sker genom detta brev.

Den 2 juni 1960 sände SUKP:s centralkommitté ett brev till vårt partis centralkommitté i vilket de föreslog ett möte i slutet av juni med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i det socialistiska lägret för ”att utbyta åsikter om det nuvarande internationella lägets problem och bestämma vår fortsatta gemensamma linje”. Vårt partis centralkommitté besvarade omedelbart detta brev och underströk att den var helt överens om att hålla det föreslagna mötet i slutet av juni och att vår partidelegation till mötet skulle ledas av kamrat Enver Hoxha. Emellertid fick vår centralkommitté den 7 juni ännu ett brev från SUKP:s centralkommitté. I detta brev informerade SUKP:s centralkommitté oss om att alla partier i princip gått med på att hålla mötet med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna inom det socialistiska lägret, men att en del av dem föreslagit att mötet skulle uppskjutas till ett senare datum. Om detta stod det i SUKP:s centralkommittés brev av den 7 juni: ”I samband med Rumänska arbetarpartiets 3:e kongress 20 juni kunde vi ha en förberedande diskussion med ert partis representanter om tidpunkt för mötet och därefter skall vi i samförstånd med broderpartiernas centralkommittéer fastställa slutgiltigt datum för mötet. Vårt partis centralkommitté svarade SUKP:s centralkommitté att den var överens om att mötet sköts upp och att överenskommelse träffades i Bukarest om vilket datum för mötet som skulle fastställas. I detta syfte uppdrog centralkommitténs politiska byrå åt kamrat Hysni Kapo, som ledde vår partidelegation till Rumänska arbetarpartiets 3:e kongress, att utbyta åsikter med representanterna för de broderpartier som deltog i kongressen om fastställande av datum för mötet, som föreslagits i breven från SUKP:s centralkommitté.

Men i verkligheten fann vår delegation, då den reste för att delta i Rumänska arbetarpartiets kongress och diskutera fastställandet av datum för ett möte med representanter för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna inom det socialistiska lägret, att den i Bukarest stod inför ett redan förberett internationellt möte. Detta möte stred mot vad som hade beslutats, det stred mot innehållet i de brev från SUKP:s centralkommitté som vi nämnde ovan. Dagordningen var också helt annorlunda: i stället för att utbyta åsikter om fastställande av datum för mötet med representanter för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna, såsom sagts i brevet från SUKP:s centralkommitté, riktade man där anklagelser mot Kinas kommunistiska parti. I samma avsikt utdelades endast tio timmar före mötet till alla utländska delegater (av vilka flertalet var enbart medlemmar av centralkommittéerna) ett 45-sidigt dokument som de sovjetiska kamraterna skrivit ihop, vari SUKP uttryckte sina uppfattningar om meningsskiljaktigheterna med de kinesiska kamraterna. Och i denna mycket viktiga och känsliga fråga krävdes att representanter för mer än 50 kommunistiska partier och

arbetarpartier från olika länder, som hade kommit till Bukarest i annat syfte, skulle efter tio timmar ta ställning och anklaga KKP.

Det är helt klart att mötet hade organiserats i all hast och i strid med de mest elementära leninistiska organisationsregler. Som ni mycket väl känner till, kära kamrater, lär partiet oss att vara försiktiga, varsamma, rättvisa och aldrig förhastade, även då frågan om en vanlig partimedlem ska upp för diskussion i partiets grundorganisation. När partiet omsätter denna leninistiska princip i praktiken kan grundorganisationen hålla en, två och ofta även tre möten. Medlemmarna informeras minst tre dagar före mötet om dagordningen och dess innehåll, kommittéer tillsätts för att förbereda nödvändigt material osv. Denna väg, och den allena, är partiets riktiga väg, den organisatoriska väg som marxismen-leninismen lär oss att följa. Men om vi handlar på så sätt då det rör en enda partimedlem, är det då i sin ordning att ett helt parti med flera miljoner medlemmar i sina led, vilket leder ett folk på nära 700 miljoner, ska anklagas på ett så förhastat sätt och i strid med varje organisatorisk regel?

Under dessa omständigheter har vårt partis politiska byrå, efter att ha tänkt över hur Bukarestmötet förbereddes och genomfördes, intagit en riktig ståndpunkt, den enda korrekta, principiella och marxist-leninistiska ståndpunkt som kunde intas. Vad är det för ståndpunkt?

Den kan summeras i få ord: *för det första*, de aktuella meningsskiljaktigheterna är meningsskiljaktigheter mellan SUKP och KKP; *för det andra*, Bukarestmötet var förhastat och hölls i strid med leninistiska organisatoriska regler; *för det tredje*, vårt parti kommer att säga sin mening om dessa meningsskiljaktigheter vid det kommande mötet, som måste förberedas i enlighet med de regler och den praktik som gäller de kommunistiska partierna och arbetarpartierna emellan.

Vårt Arbetets parti anser att det möte som organiserades i Bukarest inte var i sin ordning. Det stred mot överenskommelsen som träffades genom brevväxlingen mellan SUKP och de övriga broderpartierna, enligt vilken endast datum för det kommande mötet skulle fastställas i Bukarest; det var förhastat och stred mot de organisatoriska regler som de kommunistiska partierna och arbetarpartierna tillämpar. Sålunda, å ena sidan, om vi tar ovan nämnda fakta med i beräkningen, och å andra sidan, eftersom vi endast tio timmar före mötet fick ett dokument i vilket endast de sovjetiska kamraternas uppfattning uttrycktes, kunde vårt parti inte göra något uttalande i Bukarest om meningsskiljaktigheterna mellan SUKP och KKP. Vårt parti kommer att säga sin mening, kommer att uttrycka sin uppfattning om de nämnda meningsskiljaktigheterna vid det kommande mötet med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna som ska äga rum senare, sedan det noggrant, varsamt och med marxist-leninistisk rättvisa har studerat materialet från båda sidorna. Vårt parti, som alltid har kämpat för och troget försvarat marxismen-leninismens principer, anser att man först vid ett möte som organiserats enligt leninismens organisatoriska regler och sedan alla fått höra argumenten från de båda sidorna, med tålamod och utan hetta och i en kamratlig anda, kan dra slutsatsen vem som har rätt och vem som har fel, och hur vi bör arbeta gemensamt i fortsättningen för socialismens och kommunismens bästa och för enhetens bästa inom vårt socialistiska läger.

Denna kloka, principiella och leninistiska ståndpunkt vidhöll kamrat Hysni Kapo vid Bukarestmötet, enligt instruktioner från politiska byrån. Som ni vet genom den kommunicé som publicerades i pressen, blev denna ståndpunkt enhälligt och till fullo godkänd av partiets centralkommittés plenarmöte som hölls den 11-12 juli 1960. Centralkommittén är övertygad om att denna riktiga och principiella ståndpunkt samstämmigt kommer att godkännas av varje medlem i vårt hjältemodiga parti. Endast de som inte vill respektera de leninistiska normerna kan underlåta att godkänna vår riktiga ståndpunkt.

De meningsskiljaktigheter som finns mellan SUKP och KKP berör det socialistiska lägrets två största länder och partier. Vårt parti kan inte förbli likgiltigt inför dem ... I fortsättningen

kommer vårt parti, som förut, att arbeta för att stärka vår kärlek och vänskap till Sovjetunionen, till de sovjetiska folken och till SUKP, på grundval av marxismen-leninismen, och det finns ingen starkare och mer uppriktig kärlek än den som grundar sig på marxismen-leninismens och den proletära internationalismens segerrika bud. Men samtidigt är det obestridligt och odiskutabelt att det stora Kina, dess folk och dess parti också är oss kära, och så är det för alla länder i det socialistiska lägret.

Därför ägnar vårt parti, liksom alla de övriga partierna, mycket stor omsorg åt att få denna viktiga fråga löst på ett riktigt sätt på grundval av marxismen-leninismens läror. Vårt parti är övertygat om att denna fråga kommer att lösas vid det kommande mötet, som ska hållas inom två eller tre månader och förberedas av en kommission med representanter för många broderpartier, vårt parti inberäknat. Vi har denna fasta övertygelse därför att vi har tilltro till marxismen-leninismen, som uthärdat många stormar och alltid gått segrande ur dem.

Vårt Arbetets parti har alltid arbetat och kämpat för marxismen-leninismens seger, för att tillämpa den på verkliga livet och bevara dess principers renhet. Av detta skäl har vårt parti alltid, under hela sin ärorika historia, haft en helt riktig linje, vilken motsvarar Lenins läror, det albanska folkets intressen och socialismens och kommunismens intressen. Vårt parti kommer på grundval av dessa principer och utan någon som helst vacklan att följa denna linje även i framtiden. Vi ska kämpa och arbeta för marxismen-leninismens seger, för tillämpningen av principerna i 1957 års Moskvadeklaration och dem i Bukarestkommunikén, vilken kungjorts i pressen och enhälligt godkänts av vårt partis centralkommitté.

Vårt parti kommer att öka och stärka sin revolutionära vaksamhet, vilken alltid, såsom anstår vårt hjältemodiga parti, måste hållas på hög nivå eftersom partiets och folkets fiender, de svaga, opportunistiska och feiga elementen, alltid kommer att sträva att på olika sätt angripa partiet och dess riktiga linje. De kommer att resa tvivel om och förtala vår vänskap med det stora Sovjetunionen och Folkrepubliken Kina och sprida olika paroller och uppfattningar som ska ställa till med ideologisk förvirring i våra led. Genom sin vaksamhet måste alla medlemmar i vårt ärorika parti modigt och beslutsamt kämpa mot varje försök från fienden att uppnå dessa gemena syften. Vårt parti måste i ännu högre grad stärka sina ledes stålfasta enhet, hela partiets enhet kring vårt partis leninistiska centralkommitté och partiets enhet med vårt hjältemodiga folk. Vår obrytbara enhet har alltid varit det avgörande villkoret för att segerrikt övervinna varje hinder och gå fram mot nya framgångar. I dag är den också det avgörande villkoret för att partiets linje ska segra, för att all verksamhet från våra fienders sida ska krossas och för att opportunisterna och de svaga och feiga elementen ska besegras.

Partiets centralkommitté är fast övertygad om att alla partiorganisationer och alla partimedlemmar som partiet har fostrat till att bli vårt partis och vårt folks lojala söner, trogna marxismen-leninismen intill döden, när de ska bedöma denna viktiga fråga, kommer att visa sig vara lika försiktiga, rättvisa, modiga och principfasta som alltid, och kommer att sluta sina led än tätare kring vårt partis centralkommitté.

Förste sekreterare i Albanska arbetets partis centralkommitté

Enver Hoxha

Publicerat för första gången i "Albanska arbetets partis viktigaste dokument", band 3, 1970, s. 348.

Publicerat enligt band 19.

Verklig enhet kan uppnås och stärkas endast på grundval av marxist-leninistiska principer

Brev till SUKP:s CK och KKP:s CK¹

27 augusti 1960

Kära kamrater!

Som bekant vidhöll Albanska arbetets parti, i överensstämmelse med direktiven från vårt partis centralkommitté, vid mötet i Bukarest med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i juni i år angående de meningsskiljaktigheter som uppkommit mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti en ståndpunkt som skiljer sig från den som intogs av Sovjetunionens kommunistiska parti och flertalet partidelegationer som deltog i mötet.

Albanska arbetets parti hyser den djupaste respekt för alla kommunistiska partier och arbetarpartier i världen och beklagar mycket att partiet för första gången i sin revolutionära historia tvingades inta en sådan ståndpunkt som den det intog vid mötet i Bukarest, en ståndpunkt som stred mot den som intogs av flertalet kommunistiska partiers och arbetarpartiers delegationer. Vårt parti har i likhet med varje annat marxistiskt parti rätt att uttrycka sina åsikter i enlighet med sitt samvete och inta den ståndpunkt det bedömer som riktig.

Vid mötet i Bukarest delade Sovjetunionens kommunistiska partis delegation till de andra partidelegationerna ut ett skrivet dokument där det hävdades att Kinas kommunistiska parti har kränkt 1957 års Moskvadeklaration. Vid mötet . . . ställdes vi inför något som egentligen var en internationell konferens, särskilt organiserad för att kritisera Kinas kommunistiska parti för att ha "kränkt" Moskvadeklarationen. Kritiken skulle ske på grundval av det material som presenterades av Sovjetunionens kommunistiska partis delegation och överlämnades till vårt partis delegation bara tio timmar före mötet.

Som bekant lär oss marxismen-leninismen att vi inte endast när vi undersöker misstag av ett marxistiskt parti sådant som Kinas kommunistiska parti, som har miljoner medlemmar i sina led och prövats under lång tid av konsekvent revolutionär verksamhet, utan även när vi undersöker misstag som begås av en enskild kommunist, måste vara mycket försiktiga och mycket varsamma. Vi måste grundligt analysera alla orsakerna till de misstag denna kommunist begått, sträva att övertyga honom om hans misstag, ta hans fall till grundorganisationen eller till det forum inom partiet där fallet hör hemma. Där bör det undersökas med största objektivitet på grundval av marxist-leninistiska principer och med syfte att uppnå ett enda mål: att förbättra denna kommunist och få honom på rätt väg. Om vi gör så stora ansträngningar för att analysera en enda kommunist misstag och rädda honom från dessa misstag, då är det självklart vilka stora ansträngningar som bör göras innan man "utbyter åsikter om ett partis misstag" vid ett internationellt kommunistiskt möte sådant som mötet i Bukarest. Dessvärre gjordes inte detta.

Albanska arbetets partis centralkommitté utgår från den marxist-leninistiska principen att den för att kunna uttrycka sina åsikter om ett annat marxistiskt partis ideologiska och politiska fel, först måste övertygas med fakta om att dessa misstag förekommer, och denna övertygelse måste skapas genom att den, i partiets centralkommittés plenarmöte, lidelsefritt och på grundval av den marxist-leninistiska metoden, analyserar alla argument som rör denna fråga, det vill säga både argumenten från den sida som framför kritiken och argumenten från den sida som blir kritiserad. Sedan denna marxist-leninistiska analys gjorts av ett plenarmöte med vårt partis centralkommitté, då och först då blir vi i stånd att objektivt uttrycka vår uppfattning om ett annat partis misstag. Vi anser att detta är den mest rättvisa metoden när man

¹ En kopia av detta brev skickades också till partierna i de andra socialistiska länderna.

undersöker ideologiska fel hos ett broderparti. Vårt partis centralkommitté kommer att använda denna metod för att dra sina slutgiltiga slutsatser beträffande de ”misstag” som Sovjetunionens kommunistiska parti tillskriver Kinas kommunistiska parti och kommer att föra fram sin egen åsikt om detta vid det kommande mötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i november i år. Att handla annorlunda, att handla så som skedde vid mötet i Bukarest, skulle enligt vår åsikt innebära att man fördömer ett broderparti utan att grundligt och sansat analysera alla fakta för att komma fram till en slutsats huruvida partiet ifråga gjort misstag eller ej. I sådana här saker är det skadligt att ha bråttom.

Av dessa skäl förklarade vår delegation följande vid mötet i Bukarest. Dessa meningsskiljaktigheter hade uppkommit mellan Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté och Kinas kommunistiska partis centralkommitté och ansträngningar för att lösa dem borde ha gjorts genom diskussioner mellan dessa bägge partier. Först om de inte lyckades lösa dem borde frågan ha väckts inför alla de övriga broderpartierna så att de fått yttra sig. Mötet i Bukarest var förhastat och stod inte i överensstämmelse med leninismens normer. Dessutom, förklarade delegationen, kommer Albanska arbetets parti att uttrycka sin åsikt om meningsskiljaktigheterna som uppkommit mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti vid det kommande mötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i november.

Givetvis är de meningsskiljaktigheter som uppkommit mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti av stor principiell, ideologisk och politisk vikt och lösningen av dessa meningsskiljaktigheter har livsviktig betydelse för det socialistiska lägrets enighet och den kommunistiska världsrörelsen. Alla marxistiska partier, inbegripet Albanska arbetets parti, är idag inte bara intresserade av att dessa meningsskiljaktigheter löses, utan sannerligen förpliktade att bidra till en lösning av dessa meningsskiljaktigheter, i all synnerhet som dessa meningsskiljaktigheter gått utöver det som rör förbindelserna mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti och antagit internationell karaktär.

Efter mötet i Bukarest har vissa kommunistiska partier och arbetarpartier i länder i det socialistiska lägret, däribland Sovjetunionens kommunistiska parti, sänt vårt partis centralkommitté kopior av de brev som de riktat till Kinas kommunistiska parti. I dessa brev dras slutsatsen att Kinas kommunistiska parti ”har avvikit från den marxist-leninistiska teorin och praktiken ...” Där påstås saker som gör oss ännu starkare övertygade att vår ståndpunkt vid mötet i Bukarest var en fullständigt riktig marxist-leninistisk ståndpunkt. Enligt vår åsikt bevisar dessa påståenden att mötet i Bukarest inte begränsade sig till ett enkelt ”utbyte” av åsikter om ”Kinas kommunistiska partis misstag” och att Kinas kommunistiska parti de facto fördömts av de partier som sänt oss dessa brev.

Dessutom understryks i breven att en ”fullständig enighet mellan alla kommunistiska partier och arbetarpartier” i kritiken mot Kinas kommunistiska partis ”misstag” bekräftades vid mötet i Bukarest. Ett sådant påstående säger indirekt att även Albanska arbetets parti allierat sig med majoriteten av övriga kommunistiska partier och arbetarpartier vad beträffar de ”misstag” som tillskrivs Kinas kommunistiska parti. Om det gäller godkännandet av kommunikén från Bukarest-mötet, är vi överens om att det rådde enighet mellan alla partierna, ty kommunikén godkändes även av vårt parti. Men om vi talar om ”enighet mellan alla partier” angående de meningsskiljaktigheter som uppkommit mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti, motsvarar detta inte sanningen, åtminstone inte beträffande vårt parti, eftersom Albanska arbetets parti inte förenade sig med majoriteten av övriga partier och partiet kommer att framföra sina åsikter om dessa meningsskiljaktigheter vid det kommande mötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i november i år, så som det många gånger deklarerat. Att vidhålla att det vid Bukarestmötet rådde ”fullständig enighet

mellan alla partierna” i kritiken av Kinas kommunistiska partis ”misstag”, innebär att man förvränger fakta och sanningen.

Idag är vårt partis centralkommitté mer övertygad än vid tiden för Bukarestmötet om att mötet inte endast misslyckats med att undanröja de meningsskiljaktigheter som uppkommit mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti, utan att mötet gjort att dessa meningsskiljaktigheter blivit ännu mer djupgående och antagit oroande proportioner.

En lösning på de meningsskiljaktigheter som uppkommit mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti är, som vi sagt, av livsviktig betydelse för det socialistiska lägrets och den kommunistiska världsrörelsens enighet. Därför anser vi att alla ansträngningar bör göras för att lösa dessa meningsskiljaktigheter på grundval av marxist-leninistiska principer. Det är ett faktum att fienderna till marxismen-leninismen, imperialismen och revisionismen, redan börjat utnyttja dessa meningsskiljaktigheters existens för att angripa marxismen-leninismen och för att vanära och splittra det socialistiska lägret och den kommunistiska världsrörelsen.

Vårt partis centralkommitté anser att det inte finns någonting som är viktigare för alla världens kommunistiska partiers och arbetarpartiers liv idag, för bevarandet och stärkandet av det socialistiska lägrets och den kommunistiska världsrörelsens enighet, än en lösning av dessa meningsskiljaktigheter på grundval av marxismen-leninismens principer.

Vårt parti kommer alltid att vara vaksamt mot imperialismens krigshetsande planer och åtgärder och mot den moderna revisionismen, som enligt vad som fastslås i Moskvadeklarationen utgör huvudfaran för den kommunistiska världsrörelsen.

Broderliga hälsningar

För Albanska arbetets partis centralkommitté

Enver Hoxha

Publicerad för första gången i förkortad form i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Publicerat i enlighet med band 19.

Brev till SUKP:s CK angående förslag som framförts av SUKP:s CK om att anordna ett möte med representanter för Sovjetunionens Kommunistiska Parti och Albanska Arbetets Parti före mötet i Moskva I november 1960 med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna

Moskva 29 augusti 1960

För kort tid sedan mottog vi ert brev av den 13 augusti i år, vilket avhandlar mötet i Bukarest med representanter för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna. I detta brev föreslår ni ett möte mellan representanter för våra partier före novembermötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna, med syfte att ”Albanska arbetets parti och Sovjetunionens kommunistiska parti borde komma till det förestående novembermötet med fullständig enighet i uppfattningar” och ”för att i tid släcka den gnista av missförstånd som uppkommit så att den inte blossar upp”.

Som bekant lär oss marxismen-leninismen att missförstånd, motsättningar och meningsskiljaktigheter, när de uppkommer mellan två marxistiska partier, skall lösas med hjälp av gemensamma diskussioner mellan de bägge partierna i fråga på grundval av marxismen-leninismens principer. Marxismen-leninismen lär oss också att det skulle vara en kränkning av de elementära marxist-leninistiska normer som styr förhållandena mellan de

kommunistiska partierna och arbetarpartierna om två partier skulle hålla överläggningar som till föremål hade kritik av ett annat marxistiskt partis allmänna linje.

Som bekant diskuterades inte vid Bukarestmötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna förbindelserna mellan Albanska arbetets parti och Sovjetunionens kommunistiska parti. Vid det mötet diskuterades, tvärt emot den dagordning som tidigare bestämts av alla partierna i det socialistiska lägret, helt oväntat och i all hast, en så stor och livsviktig fråga som de ideologiska och politiska principiella meningsskiljaktigheter som uppkommit mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti.

Vår ståndpunkt var klar vid Bukarestmötet. Vi intog den inte, som ert brev antyder, till följd av något "missförstånd" från vår sida, utan vi intog den fullt medvetet och tar på oss det fulla ansvaret inför vårt folk och den kommunistiska världsrörelsen för denna ståndpunkt.

Vår ståndpunkt vid mötet i Bukarest är en följdriktig tillämpning av vårt partis allmänna ideologiska och politiska linje, en linje som enligt vad ni medgett alltid har varit en principfast marxist-leninistisk linje i full överenskommelse med Moskvadeklarationen.

Den motsättning som uppkom i Bukarest mellan vår ståndpunkt och er ståndpunkt är inte resultat av en granskning av förbindelserna mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Albanska arbetets parti, utan ett resultat av ett "utbyte av åsikter" om de misstag som Sovjetunionens kommunistiska parti tillskriver Kinas kommunistiska parti.

Om därför ett möte skulle hållas med representanter för Albanska arbetets parti och Sovjetunionens kommunistiska parti, som föreslås i ovan nämnda brev, skulle vid detta möte de misstag som Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté tillskriver Kinas kommunistiska parti diskuteras och då skulle detta göras av representanterna för våra bägge partier utan att det tredje berörda partiet, dvs. Kinas kommunistiska parti, vore närvarande. Det står klart att ett sådant handlande inte vore riktigt och inte skulle bidra till att lösa problemet, utan skulle förvärpa det.

Precis som varje annat marxistiskt parti känner även vårt parti det som sin plikt att bidra till en lösning av dessa meningsskiljaktigheter. Likgiltighet och neutralitet inför så viktiga problem är oförsonliga med marxismen-leninismen. Därför kommer vårt parti, som vi många gånger uttalat, att framföra sin ståndpunkt i frågan om de meningsskiljaktigheter som uppkommit mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti vid det kommande mötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna.

Vi försäkrar er att Albanska arbetets parti alltid kommer att förbli troget marxismen-leninismen ... och sitt folks och sitt fosterlands intressen.

Vi är övertygade om att det inte var vi som gav upphov till "missförståndets gnista" vid Bukarestmötet och vi försäkrar er att det heller aldrig någonsin kommer att bli vi som blåser eld i denna gnista.

Vi är övertygade om att Sovjetunionens kommunistiska parti och alla andra broderpartier kommer att se vår marxist-leninistiska ståndpunkt på rätt sätt.

Broderliga hälsningar

För Albanska arbetets partis centralkommitté

Enver Hoxha

Publicerat för första gången i "AAP:s viktigaste dokument"   band 3, 1970, s. 353.

Publicerad i enlighet med band 19.

Vi ska bege oss till Moskva, inte med tio fanor, utan med endast en — marxismen-leninismens fana

Tal vid AAP:s centralkommittés 18:e plenarmöte om Liri Belishovas allvarliga misstag beträffande linjen

6 september 1960

Innan vi talar om Liri Belishova ska jag informera plenarmötet om några beslut som fattats av politiska byrån. Under de senaste veckorna har vi brevväxlat med Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté.

Vi har av Sovjetunionens, Bulgariens, Rumäniens och Tjeckoslovariens kommunistiska partiers centralkommittéer informerats om ett brev som de var för sig riktat till Kinas kommunistiska parti. Detta brev riktar till sitt huvudsakliga innehåll allvarliga anklagelser mot Kinas kommunistiska parti för avvikelser från marxismen-leninismen, för dogmatism, sekterism och stormaktschauvinism och andra anklagelser av samma slag. Samtidigt försvarar dessa brev N. S. Chrusjtjov mot vad som står i ett dokument vilket Kinas KP:s delegation mot slutet av Bukarestmötet delade ut till representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i det socialistiska lägret.

I materialet från de kinesiska kamraterna stod bland annat att Bukarestmötet inte hölls i överensstämmelse med riktiga former, att N. S. Chrusjtjovs utrop och uppträdande under mötet inte var av marxist-leninistiskt slag och att de frågor som väckts är av stor vikt för den internationella kommunistiska rörelsens fortsatta utveckling.

Senare mottog vi ett brev från Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté i vilket de, efter att ha uttalat att förbindelserna mellan våra bägge partier varit ytterst förtroliga, säger att det vid Bukarestmötet uppstod ”en gnista av missförstånd” mellan våra bägge partier som inte får tillåtas blossa upp. Därför föreslog de oss att ett möte skulle hållas, på den nivå vi önskade och närhelst vi önskade, för att diskutera dessa missförstånd tillsammans, så att ”Albanska arbetets parti och Sovjetunionens kommunistiska parti kommer med fullständig enighet i uppfattningar” till det kommande novembermötet i Moskva.

Vi har skickat tre brev till Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté[...]¹

För att på bästa sätt förbereda plenarmötet inför de frågor vi ska diskutera, rekommenderar jag att kinesernas artiklar i ”Leve leninismen!”, det material som delades ut av de sovjetiska delegaterna vid Bukarestmötet, 1957 års Moskvadeklaration, kopiorna av de brev vi nyligen skickade till SUKP:s CK och som jag nämnde nyss samt det material som rekommenderats men ännu inte lästs, tillställs medlemmarna och kandidatmedlemmarna av centralkommittén. Allt detta bör noga studeras så att kamraterna är förberedda när vi diskuterar det vid plenarmötet. Om vi får annat material från Kinas kommunistiska parti om dess uppfattningar, kommer även detta att göras tillgängligt för studier.

Låt oss nu komma in konkret på frågan om Liri Belishova.

Ni vet att Liri Belishova under plenarmötet i juli bland annat kritiserades för de stora och allvarliga fel hon gjort under sin vistelse i Kina och Sovjetunionen. Men vid det plenarmötet berördes dessa misstag endast i förbigående, under diskussionens gång. Trots att dessa frågor togs upp — flera kamrater berörde dem — kom Liri Belishova dock inte med någon självkritik inför plenarmötet, fastän hon visste att politiska byrån kommit fram till att hennes självkritik inför byrån var ofullständig, att det fanns många luckor i den. Det var just av dessa anledningar som jag inför plenarmötet sade att hennes fall efter förnyad undersökning i

¹ Dessa brev finns publicerade i detta band, se ovan

politiska byrån borde läggas fram för plenarmötet. Faktum är att vi undersökt frågan om Liri Belishova.¹

Vi gav henne möjlighet till djup eftertanke, till att noga tänka över de allvarliga misstag hon gjort i så komplicerade och svåra situationer, komma fram till riktiga slutsatser och få fram de orsaker som förmått henne att göra dessa fel.

Vid politiska byråns möte visade hon vissa tecken till irritation i samband med kamraternas frågor, vilket tjänade till att avslöja och klargöra Liri Belishovas vacklan beträffande vårt partis politiska och ideologiska linje. Senare kallade även jag på henne särskilt, för att hjälpa henne att tänka över dessa frågor. Jag påminde henne särskilt om de omarxistiska metoder sovjetledarna använt för att splittra ledningen i en rad kommunistiska partier och arbetarpartier och rådde henne att därför tänka över dessa frågor.

Jag vill säga att centralkommitténs politiska byrå, som alltid vägleds av principen att sakerna måste förklaras för kamraterna med avsikt att rädda dem från att gå en felaktig väg och från att göra misstag, tålmodigt och utan hetta har försökt att hjälpa Liri Belishova. Hennes misstag är inte små och obetydliga, utan djupgående fel som, om hon inte förstår dem, riskerar att bli ännu allvarligare och skadligare för både partiet och hennes ställning i partiet.

Genom att kritisera den som gör misstag hjälper partiet å andra sidan denne att skaffa sig ett vapen, att anstränga sig för att förstå orsakerna till sina misstag, så att han inte längre hamnar i sådana misstag. Detta har varit centralkommitténs väg, politiska byråns väg och min väg för att få dem som gör fel att rätta till sig.

Politiska byrån anser att Liri Belishovas misstag är mycket stora och allvarliga. De visar att hon i själva verket står i opposition till vårt partis linje. Hon är inte överens, hon är oenig i tanke och handling med partiets centralkommitté och med hela vårt parti i en rad ideologiska och politiska frågor.

Hon förstår inte att frågan om ideologisk och politisk enighet är av livsviktig betydelse för vårt parti, liksom för varje marxist-leninistiskt parti, och hon förstår ännu sämre frågan om enigheten i centralkommittén och i själva politiska byrån. Denna fråga är av livsavgörande betydelse i synnerhet i det läge som nu råder, då de imperialistiska fienderna och de moderna revisionisterna strävar efter att till varje pris splittra vårt partis ledning, om de så bara kan åstadkomma några små sprickor, för att försvaga den och sedan angripa partiet. Därför måste de som skadar denna stålfasta enighet som partiet smitt genom kamp och blodutgjutelse i stormar av alla de slag strängt bestraffas, såsom de förtjänar och såsom partiets och folkets stora intressen kräver.

Vilka fel begick Liri Belishova?

Som ni känner till reste Liri till Kina. Denna resa hade officiell karaktär och den delegation hon ingick i bestod inte av allehanda personer utan av partifolk. Delegationen bestod således inte av apolitiska människor utan av kända personer i vårt parti och vår stat.

Innan hon reste till Kina kände hon till de meningsskiljaktigheter som fanns mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti, inte i full utsträckning så som de utvecklades senare, men hon kände till mycket. När hon rekommenderades att så vitt möjligt undvika att uttrycka åsikter om dessa ännu olösta problem, innebär detta att hon kände till föremålet för meningsskiljaktigheterna mellan SUKP och KKP. Hur som helst för Liri Belishova till Kina utan att handla som hon blev rekommenderad att handla.

Under sin vistelse i Kina visade Liri Belishova sig förvånansvärt rädd och undvek varje diskussion med de kinesiska kamraterna då det gällde att uttrycka vårt partis uppfattning om

¹ Den 3 september skickade politiska byrån ut ett dokument till alla medlemmar av plenum som behandlade Liri Belishovas misstag och innehöll den ståndpunkt hon intagit i politiska byrån.

den moderna revisionismen, om vår vänskap med KKP och Folkrepubliken Kinas regering och om den riktiga innebörden av banden med Sovjetunionen. Faktum är att hon i olika former bad dem att i görligaste mån avhålla sig från att diskutera partifrågor eftersom hon, enligt vad hon hävdade, ”inte hade befogenheter”¹ osv.

Varför hon gjorde så, ska vi se senare, men faktum är att de kinesiska kamraterna ville diskutera partifrågor med oss. Vi kan inte hindra dem från att tala men vi har vår egen ståndpunkt och denna ståndpunkt kan framföras vid varje tillfälle. Det är inte så enkelt att försöka undvika att tala om partifrågor. Fastän Liri Belishova till varje pris försökte undvika att befatta sig med partiproblem i samtalen med de kinesiska kamraterna, ansåg de det rimligt att tala med oss om en så stor och känslig fråga. Givetvis gjorde de detta därför att de hade stort förtroende och djup respekt för vårt parti. Såvitt det verkar bedömde inte Liri Belishova saken så. Istället för att hävda den ståndpunkt hon borde i dessa samtal med de kinesiska kamraterna, gick hon utan instruktioner om något sådant emot deras åsikter i några frågor och lät dem förstå att vi lutade över åt sovjetledarnas sida. Vårt parti hade ju inte uttryckt sig till förmån för en sådan ståndpunkt och dessutom var alla kamrater i politiska byråer oense med sovjetledarnas ståndpunkter i många politiska och ideologiska frågor vilka kommit fram både i deras praktiska verksamhet och i deras press. Vårt parti hade således aldrig uttalat sig mot Kina. Med sin hållning antydde Liri Belishova inför de kinesiska kamraterna att vårt parti inte var överens med deras uppfattningar.

Liri Belishovas andra fel var att hon tog kontakt med ambassadrådet vid sovjetiska ambassaden i Peking och berättade för honom vad de kinesiska kamraterna sagt till henne. Utifrån detta framträder mycket klart hennes syfte. De sovjetiska ledarna, från Chrusjtjov och ner till Poljanskij, förstod hur Liri tänkte, att det rörde sig om hennes personliga åsikter, att hon var emot de kinesiska uppfattningarna och för den sovjetiska ståndpunkten i dessa frågor.

Liri Belishova ansågs av dem vara situationens ”hjältinna”. De sovjetiska ledarna utnyttjade hennes handlande för att skapa ett svårt läge i vårt parti, i vår ledning och bland våra kadrer. Efter Bukarestmötet sökte de upp alla de kamrater som befann sig i Sovjetunionen, i syfte att utveckla sina uppfattningar² och på det ena eller andra sättet få höra deras åsikter, för att se om de höll med AAP:s centralkommitté. En av dessa uppfattningar var att Liri Belishova i Kina intagit en ”hjältemodig” ståndpunkt, att ”hon gav de kinesiska kamraterna rätta svaret och lät dem inte utfärda en kommunique om de samtal de haft med henne”. Detta är vad sovjetledarna säger.

Liri Belishova var inte bara på förhand benägen att inta en sådan ståndpunkt utan gjorde ytterligare ett organisatoriskt fel; hon bröt mot partiets disciplin. Hon gjorde överhuvudtaget

---

¹ Detta var en undanflykt från Liri Belishovas sida. Hon hade inte bara de instruktioner hon behövde från AAP:s centralkommittés politiska byrå angående vilken ståndpunkt hon skulle inta i Folkrepubliken Kina; kamrat Enver Hoxha hade också genom ett speciellt radiogram 4 juni 1960 påkallat hennes uppmärksamhet och instruerat henne: ”Vi läser dina hälsningar i tidningarna och de gör oss förbluffade. De är ytterligt tråkiga och innehåller fel.

Först och främst måste du tala längre och alldeles särskilt varmt om Kina, strängt avslöja imperialisterna och de jugoslaviska revisionisterna ... Det är fullkomligt otillåtligt att tala om någon viss modern revisionism. Vårt lands framgångar och vårt partis riktiga politik på alla områden måste framhållas ordentligt och utförligt överallt. Talen måste stå på en hög politisk och ideologisk nivå och inte innehålla banala fraser ... Riv sönder de slätstrukna hälsningar och tal du skrivit ihop och formulera helt nya.”

I det andra radiogrammet av den 6 juni stod dessutom: ”Överläggningar med de kinesiska kamraterna om ideologiska omdiskuterade frågor får hållas endast av dig.” (Hämtat från kopiorna av originalen till radiogrammen, i partiets centralarkiv.)

² Den 6 juni 1960 skickade kamrat Enver Hoxha ett radiogram märkt ”mycket brådskande” till Liri Belishova, vari han påkallade hennes uppmärksamhet och instruerade henne: ”Angående de kinesiska artiklarna om leninismen bör du hitta ett tillfälle att säga till dem att AAP:s CK anser dem vara mycket bra och det finns inget skäl till varför inte du skulle förklara att du stödjer dem. Fortsätt att föra fram vårt partis linje överallt och i alla avseenden.” (Hämtat från originalets kopia i partiets centralarkiv.)

ingenting för att inhämta politiska byråns åsikt. Hon förstod inte att detta var ett skadligt handlande som göt olja på elden i detta läge av meningsskiljaktigheter mellan dessa två partier. Hon visste att meningsskiljaktigheter fanns mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti och inte, som det hävdades vid Bukarestmötet, mellan Kinas kommunistiska parti och hela den internationella kommunismen.

Vi har haft uppriktiga förbindelser med Sovjetunionens kommunistiska parti i alla hänseenden. Men som händelserna utvecklats, och när det är fråga om en tredje part som anklagas, borde vi inte gjuta olja på elden. Innan Liri Belishova for till Kina talade jag med henne om vad Mikojan sagt till oss om Kinas kommunistiska parti. Jag gav henne också instruktioner att inte tala om denna fråga med någon, så länge vi ännu inte informerat ens partiets CK om dessa meningsskiljaktigheter. Eftersom vi inte informerat vårt parti, borde Liri Belishova ha förstått att det inte var vår sak att informera Kinas kommunistiska parti om vad Mikojan sagt om dem. Nu fick Liri Belishova instruktioner, men även om hon inte fått några instruktioner alls, borde hon som medlem av politiska byrån ha insett att de frågor som de kinesiska kamraterna tog upp med henne inte kunde diskuteras med en tredje part utan att godkännande inhämtats från centralkommittén.

Varför frågade inte Liri Belishova partiledningen om dess mening? För att hon inte hade en riktig uppfattning om ledningen och om politiska byrån. Hon var högfärdig och överskattade sin egen förmåga och intelligens, annars borde hon som varje annan medlem av centralkommittén, då svårigheter möter i ett viktigt problem, rådfråga partiledningen och inte handla utan att ta emot dess råd. Liri Belishova gjorde inte detta eftersom hon var förtjust i den ställning hon hade.

I politiska byrån gjorde hon sitt bästa för att rättfärdiga sina misstag i Peking. Hon klamrade sig fast vid argument som att hon var ensam och inte hade någon att fråga till råds. Men faktum är att hon fortsatte att begå fel även i Moskva, ja faktiskt fram till politiska byråns möte sedan hon kommit hem. Hon ville inte förstå sina allvarliga fel och erkänner dem inte.

När Liri Belishova befann sig i Peking skickade jag ett radiogram till henne. Vad innehöll det? När vi fick förslaget om att ett möte skulle hållas i Bukarest i juni, hade vi mottagit ett radiogram från vår ambassad i Peking, genom vilket vi i korthet informerades om vad som hänt vid Fackliga världsfederationens råds möte, om de viktigaste principskillnaderna mellan Sovjetunionens och Kinas delegationer. Vi visste att Liri Belishova skulle ha sammanträffanden med de kinesiska kamraterna, varför vi skickade ett radiogram angående mötet mellan de kommunistiska partierna och arbetarpartierna vilket förmodades äga rum i juni. Vi talade om för henne att de kinesiska kamraterna hade föreslagit att mötet i juni skulle uppskjutas och att vi, såvitt Sovjetunionens kommunistiska parti och de andra partierna var överens med deras förslag, inte hade några invändningar. Vi sade i radiogrammet att om det skulle hållas i juni, skulle de kinesiska kamraterna, om de ville höra vår anspråkslösa mening, informeras om att Kinas stora kommunistiska partis deltagande i detta möte var absolut nödvändigt.

Under denna tid mottog vi ännu ett brev, från Sovjetunionens kommunistiska parti, vari vi underrättades om att junimötet blivit uppskjutet. Då skickade vi ännu ett radiogram till Liri Belishova där vi sade att det inte var nödvändigt att vidarebefordra innehållet i det första radiogrammet till de kinesiska kamraterna, eftersom vi inte längre fruktade att de kinesiska kamraterna inte skulle komma till det möte de föreslagit skulle uppskjutas. Liri Belishova läste och tolkade radiogrammet på det sätt hon ville, enligt den plan hon höll på att fundera ut.

På liknande sätt gav vi henne i uppgift att finna ett tillfälle att informera de kinesiska kamraterna om att vi läst och gillat de artiklar de publicerat till 90-årsminnet av Lenins födelse.

Liri genomförde inte denna uppgift från politiska byrån, eftersom hon hade sin egen uppfattning. Men oavsett det faktum att dessa artiklar inte var i hennes smak, borde hon ha vidarebefordrat vårt partis centralkommittés politiska byrås uppfattning till de kinesiska kamraterna. När hon återvände kunde hon ha sagt sin personliga uppfattning inför politiska byrån. Detta visar att Liri Belishova åkte till Kina med bestämda åsikter som skilde sig från dem som hystes av kamraterna i politiska byrån, vilka vid den här tiden ofta hade diskussioner om SUKP:s och KKP:s politiska och ideologiska ståndpunkter.

När Liri Belishova kom till Moskva var hon bättre rustad. Ni vet att vi skickade Liri Belishova två enkla men mycket klara brev, fullt tillräckliga vapen i hennes hand för att undvika misstag.¹ Liri Belishovas inställning i Kina, och i synnerhet bristerna i hennes karaktär såsom hennes högfärd och maktlystnad, sammantaget med det smicker hon utsatts för av sovjetledarna som kallat henne "hjältinna", gjorde att vi fruktade för vad hon skulle göra. Vi vidtog då denna åtgärd så att hon inte skulle kunna göra fel på nytt. Vi skickade således dessa bägge brev i syfte att rädda Liri Belishova. Emellertid genomförde hon inte de instruktioner som skickades till henne.

I det första brevet, som hon fick så fort hon anlät till Ulan Bator, framhöll politiska byrån för henne att hon hade gjort allvarliga misstag i Kina och att hon fördenskull borde akta sig, så att inte det smicker och de högtravande lovord som hon kanske skulle få motta från de sovjetiska ledarna steg henne åt huvudet. I det andra brevet, som hon mottog så fort hon landat i Moskva, underrättades hon om att Bukarestmötet hållits och vilken ståndpunkt vårt parti intog. Det betonades för henne att denna ståndpunkt inte tilltalade sovjetledarna, varför hon skulle vara noggrann med att försvara partiets linje och understryka att hon var helt överens med partiets centralkommittés ståndpunkt som uttryckts i Bukarest av kamrat Hysni. Denna ståndpunkt skulle ha varit riktig och stängt vägen för varje försök att splittra vår ledning.

Liri Belishova hade alltså förberetts för att kunna undvika varje misstag, om hon varit överens med centralkommitténs linje. Men faktum är att hon inte gjorde det.

Vi vet vilken taktik sovjetledarna använder sig av. De bjöd in Liri Belishova på lunch men där vidhöll hon inte den ståndpunkt hon fått instruktioner om av politiska byrån. Liri Belishova använde taktiken att skämta. "Vi måste skämta för att klara upp den här situationen", var hennes tanke. Men faktum är att skämtandet inte var henne till hjälp. Istället uppstod en situation som var gynnsam för sovjetledarna och ogynnsam för och i motsättning till vårt partis centralkommittés ståndpunkt. I grund och botten överensstämde detta med Liri Belishovas åsikter.

Under lunchen började sovjetledarna med att lovorda Liri Belishova och skåla för henne och angripa vårt parti, men Liri Belishova kringgick de känsliga frågorna och slagen och giftigheterna mot vårt parti som kom särskilt från Kozlov. Kozlov uttryckte sitt missnöje med kamrat Hysnis ståndpunkt i Bukarest och hon gav inte Kozlov svar på tal. Hon låtsas att hon inte är klar över denna fråga. Men hon påstår sig ha sagt till Kozlov att "Enver Hoxha har inget lik i garderoben som Gomulka", vilken de sade hade intagit en "pravilno", "jasno" * ståndpunkt. Hon borde omedelbart ha ingripit och sagt att vårt parti intagit en riktig och klar ståndpunkt i Bukarest och att hon var överens med denna ståndpunkt.

Därefter sade Kozlov: "Vi vill ha vänskap, men utan krumbukter." Men vem är det som försöker sig på vänskap med krumbukter? Liri Belishova gav inte det rätta svaret på detta heller. I brevet skrev vi till Liri Belishova att Chrusjtjov inte gillade den ståndpunkt vårt parti

¹ När Liri Belishova återvände till Albanien ombads hon av politiska byrån och av den grundorganisation hon tillhörde att överlämna dessa brev. Hon påstod att hon hade förstört dem. I själva verket överlämnade hon dem till sovjetledarna vid de möten hon hade med dem. Se breven i detta band sid. 23, 32.

* "Riktig", "klar" (ry.)

intog vid Bukarestmötet. Hon borde således ha förstått att det var vårt parti som blev angripet när det talades om krumbukter och borde ha svarat att vårt parti inte gör några krumbukter.

Ställningstagandet från Liri Belishovas sida är sålunda avsiktligt.

Under lunchen gjordes andra insinuationer som: ”Vilka går ni albaner med, går ni med de 200 eller de 600 miljonerna?” Men även detta fick passera utan att rätta svaret kom från Liri Belishova. Vid det sammanträffande jag hade med Ivanov sade jag till honom att det Kozlov sagt var anti-marxistiskt. Och vad menade han med att säga ”med de 200 eller de 600 miljonerna”? Vårt parti har gått den marxistiska vägen och går därför med alla länder i vårt socialistiska läger. Vid plenarmötet sade Liri Belishova till oss att hon inte hört denna fråga ordentligt eller också att hon inte förstått den. Men det är ju omöjligt att detta skulle ha undgått hennes öron, ty han sade det vid en lunch där han satt nära henne. En sådan ursäkt kan vi inte godta. De kan även ha sagt dessa saker på ett förvirrande indirekt sätt men hon borde då ändå vid lunchens slut ha rest sig och sagt: ”Kamrater, det är inga krumbukter med vår linje. Vi är för enighet mellan alla länder i vårt läger och låt oss därför höja denna skål för marxismen-leninismens seger!” Men så handlade hon faktiskt inte och lunchen med dessa giftiga anmärkningar från sovjetledarnas sida fick passera med ett skratt.

Men varför med ett skratt? Därför att Liri Belishova inte var överens med vårt partis linje i dessa frågor. Hon hade en annan uppfattning, hon trodde att hennes uppfattning var riktig och att, enligt hennes åsikt, vår partilednings uppfattning när det kom till kritan var oriktig och att vi i det läget gjorde fel.

Till och med när Liri Belishova kom tillbaka visade hon alltså vissa tecken och vidtog vissa åtgärder som bekräftar detta. Hon började särskilt med att säga till kamraterna: ”Vi borde spara kamrat Enver och inte dra honom in i det här läget så han komprometterar sig i dessa frågor.” I klartext betyder detta: ”Ingen vet hur konflikten mellan Kinas kommunistiska parti och Sovjetunionens kommunistiska parti kommer att sluta. Därför bör vi hålla kamrat Enver utanför och inte låta honom blanda sig i och när problemet är över får vi se vem som har rätt, ni eller jag, och då är det dags för kamrat Enver att stiga fram och låta de andra som hade fel smaka käppen och på det sättet klarar vi upp det hela”, detta enligt hennes uppfattning.

Det vill säga, även sedan Liri Belishova återvänt till Tirana fortsatte hon, trots de råd hon fick vid politiska byråns möte, med att vidhålla samma ståndpunkt och koka ihop intriger för att splittra partiledningen.

En annan sak som Liri Belishova säger och som också hänger samman med detta är att ”vi måste förbereda flera versioner inför Moskvamötet”, och sedan vi fått se åt vilket håll ”vinden” blåser, utnyttjar vi den som verkar mest fördelaktig för oss. Detta är en mycket felaktig opportunistisk åsikt, helt oacceptabel för vårt Arbetets parti. Vi måste bege oss till Moskvamötet, inte med ”flera versioner”, utan med en markerad ståndpunkt, inte med tio fanor utan med en, marxismen-leninismens fana.

En annan av Liri Belishovas åsikter var att man inte borde ge kamraterna i CK:s plenum eller suppleanterna i politiska byrån de dokument som utväxlades mellan politiska byrån och kamrat Hysni Kapo i Bukarest, genom vilka han fick instruktioner om vilken ställning han borde ta där. Vad betyder det? Detta hänger samman med att ”dessa dokument är undertecknade av Enver så vi bör inte blottställa honom”. Varför skulle vi inte informera centralkommittén om vilken praktik politiska byrån tillämpar och låta plenum bedöma dess arbete? Vad är det för fel på det?

Men i verkligheten finns det och torde det ha funnits andra tankar i Liri Belishovas huvud. De förklaringar hon kommit med har inte övertygat politiska byrån om att hon grundligt och på ett djupgående sätt förstått sina misstag. Hon borde komma fram med skälen till varför hon handlade som hon gjorde och vem som förmådde henne till det och från vilka grunder dessa

tankar uppkom hos henne, det vill säga hon borde göra en djupgående analys av sina misstag. Det är anledningen till att vi analyserade denna fråga på nytt i politiska byrån.

Syftet med denna diskussion i politiska byrån var att hjälpa Liri. Inläggen i diskussionen var heta och hårda, ty de rörde försvaret av partiets intressen, dess linje och dess liv. Vi får inte vika en tum när det gäller partiets intressen. Sanningen att säga fick Liri Belishova rikligt med hjälp av kamraterna och hon borde ha gjort en uppriktig självkritik, utan silkesvantar. Men hennes självkritik i politiska byrån var inte tillfyllest. Liri Belishova sade ingenting, faktiskt ingenting, i sina inlägg och hon uttryckte indirekt missnöje och tvivel inför den ståndpunkt som intogs beträffande henne.

Liri Belishova presenterade sina misstag på ett mycket beskedligt sätt. Hon gjorde inte en marxist-leninistisk analys av dessa misstag eller av deras ursprung, som väntades av henne. Hon utgick inte från principen att berätta för partiet vad som var de verkliga orsakerna till att hon drevs att göra misstag, utan hon klamrade sig fast vid argument som att "hon var ensam och inte hade någon att be om råd". Det är en osund taktik av Liri Belishova. Hon borde uppriktigt ha talat om för politiska byrån varför misstag blev begångna och vad som var deras ursprung.

Kamraterna i politiska byrån analyserade Liri Belishovas misstag och drog slutsatsen att det inte varit lätt för henne att begå sådana misstag om hon inte haft vissa förvrängda uppfattningar om de andra och överskattat sig själv.

Liri Belishova borde ha haft klart för sig att revisionismen inte finns bara i Jugoslavien och att revisionistiska uppfattningar också förekommer i andra länders partier som avviker från en riktig marxist-leninistisk ståndpunkt.

Många gånger har vi diskuterat med Liri Belishova att många handlingssätt från de sovjetiska ledarnas sida inte följer en riktig utan en opportunistisk väg, vilket är till fördel för revisionisterna, särskilt för de jugoslaviska revisionisterna.

Detta har inte heller varit bara en fråga om taktiska ställningstaganden från deras sida. Vi kan iaktta hur sovjetledarna låtit kampen mot de jugoslaviska revisionisterna dö bort. Då och då skriver de teoretiska artiklar mot de jugoslaviska revisionisterna, men också de har många luckor. Den konkreta kampen mot dem däremot har de utan vidare strukit helt och hållet. Det finns ju faktiskt partier, exempelvis Bulgariens kommunistiska parti, som till och med fattat beslut om att inte säga någonting mot de jugoslaviska revisionisterna.

Man kan inte säga att dessa saker har kommit som en blixtnad från klar himmel för Liri Belishova och därför har hon ingen rätt att säga: "Hur skulle jag kunna föreställa mig att sovjetledarnas linje rymmer sådana revisionistiska uppfattningar?" Vi talar om sådana här problem varje dag, men Liri Belishova har förblindats av sovjetledarnas smicker och starka lovord och hon har försonat sig med dem. Hon har glömt att i en så viktig fråga som den om meningsskiljaktigheterna mellan SUKP och KKP kan inget som helst marxistiskt parti förhindras att uttrycka sina uppfattningar, precis som det inte kan förhindras att uttrycka sin uppfattning även angående Chrusjtjovs och Kozlovs handlingssätt, som vi inte alls tycker är riktigt.

När vi talar om kärlek till Sovjetunionen, får vi inte i det inbegripa dem som gör misstag, vilka de än må vara, sovjetledare, tjecker, bulgarer eller albaner. Varje marxist och varje ledare måste vara klar över att vi inte älskar Sovjetunionen för Ivanovs vackra ögons skull. Han älskar inte Sovjetunionen, eller vår vänskap med Sovjetunionen, så länge han handlar på ett fientligt sätt mot ett folk och ett parti som när en innerlig kärlek till sovjetfolket, vilket han sett med egna ögon under de tre år han vistats i vårt land. Varför skulle vi också hålla på med att göra Ivanov glad för att undvika att förstöra vänskapen till honom? Detsamma gäller Chrusjtjov, Kozlov och andra.

Vi har våra egna åsikter vilka vi har uttryckt och kommer att uttrycka. Men Liri Belishova har inte funnit sig i denna ståndpunkt, ty hon har vacklat när det gäller partilinjen. Hon har letts till detta ställningstagande av sin högfärd, hon har blivit mycket uppblåst, hon överskattar vad hon själv förmår och underskattar andras förmåga. För detta har hon kritiserats åtskilliga gånger.

Trots de råd hon fått, har hon en mycket övermodig inställning till kadreerna. Hon har förolämpat dem och fortsätter att göra det, hon har angripit dem så svårt att det till och med i centralkommitténs högkvarter finns kamrater som bett att få avgå på grund av det. Trots den kritik hon utsatts för, demonstrerade hon sin arrogans gentemot kadreerna även vid AAUF:s centralkommittés senaste möte. Hon uppträdde på samma sätt också vid Lärarkonferensen. Om man handlar på det sättet efter att ha fått så mycket kritik, innebär det att man brister i att tänka över sina misstag.

Dessa yttringar visar att när man uppträder så föraktfullt mot kadreer som är underordnade, kommer man att uppfatta också dem som befinner sig på samma nivå på liknande sätt. Faktum är att Liri Belishova även när det gäller kamrater i politiska byrå ofta brustit i att inta en riktig och sund ståndpunkt. Att nedvärdera kamraterna i ledningen och demonstrera det vid många tillfällen också offentligt är otillåtligt. Den kritik som riktas mot kadreer inför massorna är en sak, detta har vi gjort och det skall vi fortsätta med, men att ringakta och misskreditera kadreerna är en annan sak.

Det finns mycket av samma slag när det gäller Liri Belishova. När man således uppfattar kadreer på detta vis, gör man fel i komplicerade lägen; hon gjorde det och hon begick även fel beträffande linjen. När man har en sådan uppfattning om kadreer ända upp i ledningen, får man givetvis inte heller några hållbara uppfattningar om de beslut denna ledning fattar, vilka ju är en mångsidig konkretisering av partiets politiska linje.

Om man således fortsätter att gå omkring med sådan smörja i huvudet och lever med denna överskattning av sig själv, kommer man helt visst också att begå fel beträffande den politiska linjen.

Liri Belishova har sålunda haft fel i dessa frågor och har ännu inte förstått sina allvarliga misstag. Politiska byrå kom fram till att Liri Belishova borde tänka över sina misstag ytterligare ett tag. Vi fortsatte att vara missnöjda med hennes självkritik, hon lovade oss att hon skulle tänka över den och det måste hon ha gjort. Nu är det hela beroende av vilken självkritik hon kommer att göra inför plenarmötet och av hur mycket nytta hon har haft av politiska byråns hjälp.

Hennes fall beror nu av vilken värdering hon kommer att göra av dessa problem inför centralkommitténs plenum. Vi råder henne att se rättfram och djupt in i sina fel utifrån en sund marxist-leninistisk grundval, ty ingen kamrat hyser någon illvilja mot vare sig Liri Belishova eller vem det vara må som begått misstag. Vi önskar henne bara väl, det är därför vi försöker korrigera henne. Med dessa uppfattningar kan hon dock inte vara kvar i politiska byrå, ty det är en mycket allvarlig sak att vara oense med centralkommitténs linje. Politiska byrå har beslutat föreslå plenum att Liri Belishova befrias från sin befattning som medlem av politiska byrå och centralkommitténs propagandasekreterare,¹ eftersom dessa höga organ i partiet inte får innehålla kamrater som går tvärt emot centralkommitténs uppfattning och ideologiska och

---

¹ Trots de stora ansträngningar politiska byrå och CK:s plenum gjorde för att få Liri Belishova tillbaka till en riktig marxist-leninistisk linje, saknade hon kurage att berätta allt för partiet, eftersom hon var fullständigt komprometterad av Chrusjtjovrevisionisterna. Istället höll hon sig till instruktionerna från sina uppdragsgivare i Moskva och vidhöll envist en antimarxistisk, partifrämmande och fientlig ståndpunkt. Plenum uteslöt henne därför enhälligt ur centralkommittén. Senare uteslöts hon också ur partiet av den grundorganisation hon tillhörde, när de där såg att hon fortsatte att hålla fast vid en antimarxistisk och fientlig ståndpunkt gentemot AAP:s allmänna linje och marxismen-leninismen.

politiska linje. I politiska byrån och i centralkommittén måste det råda fullständig enighet i tanke och handling och i första rummet i huvudfrågorna, som den nu aktuella frågan som är av ytterligt stor betydelse för socialismens uppbygge i vårt land och för världskommunismen.

Publicerat för första gången i förkortad form i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Försvaret av den marxist-leninistiska linjen är livsviktigt för vårt parti och folk och för världskommunismen

Inlägg i diskussionen vid AAP:s CK:s 18:e plenarmöte

7 september 1960

[...] Frågan om att försvara partiets linje, i alla dess avseenden, är livsviktig för folket i vårt land och för världskommunismen.

Låt oss tala här om marxister, inte som ledare för en liten stat. Som marxister har vi rätt att säga vårt för att försvara kommunismen, precis lika mycket som sovjetledarna eller något annat marxist-leninistiskt parti, stort som litet. Det är inte fråga om högfärd från vår sida när vi säger att vi försvarar och bistår världskommunismens sak genom vår konsekventa och riktiga ståndpunkt. Marxister förstår detta alldeles utmärkt. Det må vara att de som inte är marxister och som hemlighåller sina antimarxistiska, borgerliga uppfattningar hånar oss och säger: ”Vad tror ni egentligen att ni är för några som gör anspråk på att försvara världskommunismen? Oss imponerar ni inte på.” Men inte bekymrar det oss vad andra kan ha att säga, lika litet som det bekymrar oss att de kallar oss eller kommer att kalla oss ”dogmatiska” och ”sekteristiska” eller ger oss andra sådana epitet som inte passar vårt parti.

Vårt partis linje har varit riktig, den har varit marxist-leninistisk. Den har prövats i praktiken i nära 20 års daglig kamp för att befria fosterlandet, bygga socialismen och försvara marxismen-leninismen mot alla sorters fiender och mot de jugoslaviska revisionisterna. De stora framgångar vårt folk uppnått och de stora förändringar Albanien genomgått inom ekonomin, politiken, kulturen och på andra områden har bevisat detta. Det albanska folket talar med beundran om alla dessa framgångar.

Det huvudsakliga man kan se hos vårt folk är dess övertygelse, dess riktiga förståelse av att det är marxismen-leninismen, vårt partis riktiga marxist-leninistiska linje, som fört det till dessa viktiga ekonomiska, kulturella och sociala omvandlingar. Detta har mycket stor betydelse och det bevisas av de mycket intima förbindelserna mellan vårt parti och folket.

Vårt partis liv och arbete visar således att dess linje är riktig, den har vunnit vårt folks gillande och stöd och är varken dogmatisk eller sekteristisk. Vi tillbakavisar detta epitet som de sätter på oss, idag i form av viskningar eller i morgon skrikande för full hals, och kommer att fortsätta på vår marxist-leninistiska väg. Deras förehavanden är dömda att misslyckas. Verkliga livet och kampen kommer att avslöja dem.

Det är inte bara medlemmar av vårt parti och vårt folk som talar med beundran om vårt partis riktiga linje och om vårt lands stora framgångar, utan även många av världens kommunistiska partier och arbetarpartier. De talar på detta sätt därför att Albanska arbetets parti befriade landet och fick det att gå framstegets och socialismens väg. De ser det albanska folkets och vårt partis stora vitalitet och hjältemod, ett folk och ett parti som stått emot alla dessa stormar med stor beslutsamhet.

Därför ska ingen, inte ens Liri Belishova, tro att den beundran som kommunister i hela världen känner för vårt lilla men hjältemodiga parti beror på Chrusjtjov. På intet vis gör den det. Om det hängde på Chrusjtjov och den nuvarande sovjetiska ledningen, skulle Albanien

inte vara vad det är idag, och då skulle den uppskattning och beundran för vårt parti och vårt land som kommer från andra partier inte finnas.

Här är vi nu i centralkommittén och därför är det riktigt att diskussionen är uppriktig och marxistisk. Liri Belishova kanske förvånas över de öppna hänsyftningar vi gjort vid en del tillfällen vid möten i politiska byrån. Vi sade till exempel att det finns partiledare som värderar andra partiers ledning efter mängden producerad potatis eller tomater och inte efter vilken politisk linje den för. Liri Belishova utropade: ”Hur kan ni tala om dessa kamrater på det viset?” Vi sade till henne att vi talar om dem på grundval av fakta, här i centralkommittén och inte ute på marknadsplatsen, och att vi talar uppriktigt. Den tid ska dock med säkerhet komma då dessa tankar och åsikter, tillsammans med andra fakta som tagits ur verkliga livet, sägs högt också vid internationella konferenser.

Många andra partier har stött Albanska arbetets parti i dess beslutsamma ställningstagande mot den moderna revisionismen, särskilt mot den jugoslaviska revisionismen. Detta visar att det finns verkligt starka och sunda krafter i dessa partier. Revisionismens gift har trängt sig in i ledningen för en del av dem och fräter ned dem inifrån, men det är ändå mycket svårt att besegra de marxist-leninistiska krafter som finns i alla partier. De har förstått vår ståndpunkt, trots att vi inte gått ut öppet mot sovjetledarnas misstag.

Liri Belishova ska inte tro att detta är taktik för att skydda Chrusjtjov, inte på något vis. Vi har alltid kämpat mot revisionismen och kommer att fortsätta att göra det. Världskommunismen har sett att vi är emot Chrusjtjov och de verkliga marxist-leninisterna har uppskattat vårt partis riktiga ståndpunkt och taktik. Vårt ställningstagande har varit riktigt och därför har ingen vågat angripa oss öppet. Men försök har gjorts och de stiger till hotelsernas, påtryckningarnas och utpressningens nivå. Vi har dock satt dem på plats.

Då tillgreps de taktiken att misstänkliggöra Albanska arbetets parti. På vilket sätt? De säger till oss: ”Ni ropar och skriker så mycket mot revisionismen att de känner sig överdrivet betydelsefulla.” Detta har viskats i örat på ledningen i alla de folkdemokratiska länderna och även nått ledningen för några kommunistpartier i Västeuropa. Men det de säger saknar grund. I själva verket är det en maning till att gradvis upphöra med kampen mot den jugoslaviska revisionismen.

Nu fortsätter denna taktik. Den har förändrats till formen och kommer att förvandlas till öppna angrepp mot vårt parti, eftersom vi inte föll in i ledet såsom den sovjetiska ledningen önskade, det vill vi säga följde en annan väg. Men inget av dessa taktiska tillvägagångssätt lyckades skrämja vårt parti och det finns ingen kraft som kan göra det, inte ens om de kallar oss ”dogmatiska”, ”sektariska” eller ”trångsynta nationalister” och försöker leda oss in i en återvändsgränd. Vårt partis och dess centralkommittés styrka bevisar detta. Det står klart att försöken att tvinga in oss på den vägen är fåfänga.

Detta är inte en fråga om respekt. Vi respekterar och älskar verkligen folken i Sovjetunionen, men inte Pospjelov.¹ Så länge han var kvar på en marxist-leninistisk väg, kände vi respekt för honom, men nu när han vidhåller en dylik anti-marxistisk inställning till vårt parti, säger vi till honom: ”Var snäll och sluta nu!” Varför skulle han säga ”Läs Lenin!” till oss, när han inte kan hitta minsta brott mot marxismen från vår sida. Det var vad han sade till vår ambassadör i Moskva, kamrat Nesti Nase, som mycket bra stått emot Pospjelovs angrepp.

Vi vill att meningsskiljaktigheterna mellan partierna ska lösas på ett riktigt sätt. Men de har inte gjort och vill inte göra några ansträngningar för att lösa dessa meningsskiljaktigheter. Detta är dock inte allt: Pospjelov borde veta att marxism-leninismen lär att man inte bör hålla överläggningar bakom ryggen på ett annat parti, att man öppet bör tala om en kamrats misstag i enlighet med marxist-leninistiska regler. Hur skall vi kunna respektera dem som

¹ Pjotr N. Pospjelov — suppleant i SUKP:s CK:s presidium.

handlar på annat sätt? Om man försvarar marxismen-leninismen bör man vara konsekvent från början till slut. Och till Pospjelov säger vi: ”Du har läst Lenin i hela ditt liv, men fakta visar att du förvränger honom nu.”

Frågan huruvida partiets linje varit riktig genom hela partiets existens står klar. Har vårt parti haft fel i de jugoslaviska frågorna? Fakta har visat att det inte haft fel. Andra har begått misstag och först och främst Chrusjtjov. Han är inte tillräckligt mycket marxist att våga säga: ”Jag har haft fel.” Eftersom han begått fel, borde han vända om, göra självkritik och säga: ”Jag har anklagat Stalin för att ha haft fel när det gäller jugoslaverna.” Verkliga livet har bevisat att Stalin hade rätt. Om du är marxist så kom fram och säg att Stalin inte hade fel i dessa frågor.

Vad innebär det att man säger till oss att vi borde hålla tyst och inte angripa de jugoslaviska revisionisterna, eftersom detta enligt vad som påstås gör dem överdrivet betydelsefulla? Det innebär: — Håll tyst, för om ni talar högt emot de jugoslaviska revisionisterna kommer andras uselhet också fram i dagen, eftersom det inte bara är jugoslaverna som är revisionister. Om ni skärper kampen mot de jugoslaviska revisionisterna kommer detta att öppna era ögon också för andra revisionistiska element, i vilken form de än framträder.

De tjeckiska ledarna säger: ”Ert parti tar ställning mot revisionisterna men varför tar det inte också ställning mot Kinas kommunistiska parti som inte respekterar den fredliga samlevnadens principer?” Men varför skulle vi fördöma Kinas kommunistiska parti? Vad har vårt parti för linje i denna fråga? Vi är för fredlig samlevnad, men när Lenin talade om fredlig samlevnad rådde han oss inte att kyssa och omfamna företrädarna för monopolbourgeoisin.

Om ni fick se en av de filmer de nyligen spelat in, skulle det säkert vända sig i magen på er. Denna film, som tycks heta ”SOS”, skildrar en sovjetisk sjöman och en kollektivjordbrukare som, om jag minns rätt, åker iväg och bor hos en brittisk mångmiljonär. Hans dotter ger kollektivjordbrukaren bästa rummet och förälskar sig i den sovjetiske sjömannen, medan den brittiske lorden kör sin försupne svärson ur huset och så vidare och så vidare.

Vi är för fredlig samlevnad, inte för fredlig samlevnad sådan den företräds i den här filmen, utan för leninistisk samlevnad som gör att vi kan avslöja imperialismen och revisionismen, avslöja varje deras manöver och anslag för att förgöra oss. Deras syfte är att förgöra kommunismen, vårt syfte är att förgöra imperialismen och dess agentur, revisionismen. Vi vill exempelvis samexistera med Grekland, och varför inte? Men vi vill inte ge Grekland Gjirokastra och Korça,¹ som chauvinisterna vill att vi ska göra, på intet sätt! Vi kan på inga villkor göra eftergifter till de grekiska chauvinisterna under sken av fredlig samlevnad. I morgon kanhända Chrusjtjov till och med ger Fredsmedaljen till sådana som syftar till att annektera delar av vårt land, men det ska vi ta upp vid det kommande mötet.

Vi är inte för att öppna våra dörrar för amerikanska spioner, dekadent konst och amerikanska levnadsvanor. Nej, vi är inte för den vägen. Med vår ideologi bör vi bekämpa alla dessa manövrer och fördöma de planer och den linje som innebär försoning med den borgerliga ideologin. Imperialismen syftar inte till att förgöra våra länder bara med våldsmedel, utan även med hjälp av sin ideologi, sin teater, sin musik, sin balett, sin press, sin television osv. Vi förstår inte den fredliga samlevnaden som att man ska propagera amerikanskt levnadssätt. Vi ogillar att tjeckiska och sovjetiska ämbetsmän anordnar mottagningar och danser *à la Americana* på sina ambassader. De kamrater som företräder vårt land utomlands har känt sig skandaliserade av sådana företeelser. Vi är inte för en sådan väg.

Vi har också sagt till Mikojan att de borde revidera sin uppfattning om gränsfrågan mellan Kina och Indien. Vi säger till dem att om grekerna går över våra gränser, vid Gramos,² ska vi

¹ Område i södra Albanien.

² Berg på statsgränsen mot Grekland.

förvisso inte sitta och titta på med armarna i kors. Kineserna intog samma ståndpunkt gentemot indierna.

Ryssarna anklagar nu Kina för krigshets och för att inte be någon om råd angående sin verksamhet. Men vem bad ryssarna om råd i Kubafrågan när de uttalade att Sovjetunionen skulle vedergälla med robotar mot Förenta staterna om Förenta staterna angrep Kuba? Om det blir krig om Kuba, kommer vi för det första att bli inblandade i det allihop. Om de sovjetiska ledarna för det andra respekterar de andra länderna i vårt läger, måste de rådfråga oss åtminstone inför så viktiga åtgärder. Kuba är förvisso ett land med ett folk som kämpat. Men om sovjetledarna anser att deras ställningstagande i samband med försvaret av Kuba är riktigt, varför ska de då anklaga Kina i fråga om Taiwan, en stor ö med tio—tolv miljoner invånare av stor strategisk betydelse? På denna ö, som är en oupplöslig del av Kina, har USA:s Sjunde flotta inrättat sin varglya. Varför skulle Kina förhålla sig tålmodigt och inte kräva att återfå sitt territorium? Kina har dock inte förlorat tålamodet, men från vår sida borde man göra ansträngningar och utöva påtryckningar på imperialismen, ty vi utgör en stor kraft.

Både kineserna och vi säger att vårt läger är starkt, men det blir en annan sak om frågor av så stor betydelse, och inte bara nationella sådana utan även sådana som hänger samman med stärkandet av hela vårt läger, försummas på grund av en opportunistisk linje i uppfattningen av den fredliga samlevnaden. Det är fullkomligt fel när man brister i att visa ordentlig omsorg beträffande det stora Kinas intressen. De säger kanhända att de tagit till orda i Förenta nationerna i det syftet, men hur många andra situationer finns det inte där det kan bli tal om att försvara Kinas intressen?

Det sägs från alla håll att vårt läger är monolitiskt, enat osv. Men vi vet mycket väl att det inte alls är någon bra sak att det finns så allvarliga tvister i vårt läger. Och om man inte gör några försök att på ett marxist-leninistiskt sätt bilägga dessa tvister, kommer de sovjetiska ledarna att slå in på en mycket farlig revisionistisk kurs.

Vem är det som måste bära skulden till detta? Vi har krävt att de marxist-leninistiska normerna måste respekteras i förhållandena mellan partierna. De sovjetiska ledarna anklagar oss för att, som de påstår, lägga för stor vikt vid formerna och närma oss frågorna på ett schablonmässigt sätt. Men de frågor vi väckt är inte formsaker. Chrusjtjov for fyra gånger till Brioni (Jugoslavien) för att överlägga med jugoslaverna om den ungerska frågan. Varför pratade han inte igenom den med oss, åtminstone en gång, och varför hölls vid den tidpunkten inget möte med partierna, med medlemmarna av Informationsbyrån, vid vilket också vårt partis röst kunde ha gjort sig hörd och vi kunde ha rapporterat om de jugoslaviska revisionisternas manövrer, så att de andra partierna kunde ha dragit nytta av dessa erfarenheter? Är det en formell fråga?

Varför blev den mycket viktiga Polenfrågan löst mellan bara två parter?

Vårt parti har intagit en riktig ståndpunkt i dessa lägen, annars skulle de ha angripit oss direkt. Angreppet kom emellertid efter Bukarestmötet. Fram till den tidpunkten hade de sovjetiska ledarna inget ont att säga om vårt partis linje, utom att vi vidhöll en hård attityd gentemot de jugoslaviska revisionisterna, att vi påstods vara "hetlevrade" osv., medan vårt parti numera för dem har blivit "sekteristiskt" och "trångsynt nationalistiskt". Men vi är varken sekteristiska, nationalistiska eller dogmatiska utan marxister. Vårt partis riktiga linje har prövats av verkliga livet, av vår kamp, varför den åtnjuter sympati från alla kommunister i världen, och detta ger oss mod att marschera framåt.

Dessa frågor har varit klara och är klara. Vi ska göra dem mer konkreta och kommer att understryka att ingen har någon anledning att anklaga Kina och att vi är emot de anklagelser som riktats mot Kina. Sovjetledarnas och andras opportunistiska och revisionistiska fel ska också komma fram [...].

Publicerat för första gången med vissa förkortningar i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Publicerat med förkortningar i enlighet med band 19.

Vi måste vara på vår vakt mot provokationer och försvara partiet

Diskussion vid AAP:s CK:s 18:e plenarmöte om Koço Tashkos fientliga, partifrämmande ståndpunkt

8 september 1960

Plenarmötet har enhälligt och helt riktigt uttalat sig till förmån för att Koço Tashko ska uteslutas ur partiet.¹ Nu finns det inte längre något tvivel om att vi har att göra med inte bara ett partifientligt element, utan också en provokatör, ett redskap i händerna på andra som är till för att splittra vårt partis enighet.

Koço Tashko har inte handlat på egen hand. Fakta bevisar detta. Efter det samtal han hade med mig gav jag honom rådet att tänka igenom det hela och presentera sina synpunkter i skrift så att politiska byrån och centralkommittén skulle bli förtrogna med dessa synpunkter och kunna bedöma dem. I detta syfte gav vi honom två till tre dagar att tänka och skriva. Men han vägrade och sa: ”Jag tänker inte skriva något, jag har sagt vad jag har att säga.”

I politiska byrån sa han ingenting nytt, men i plenum däremot kom han med ett skrivet diskussionsinlägg, fastän han vägrat att skriva. Uppenbarligen hade hans ”vänner” inte lämnat honom i sticket. Ni blev varse att hans inlägg hade författats av andra.² Det visar klart att de (de sovjetiska ledarna) skaffat sig en provokatör och fått honom att skrida till handling, när de inte hade någonting att ta fasta på mot vårt parti i dess linje och dess riktiga ståndpunkter, dess fasta band med leninismen och sovjetfolket. Men vi måste vara på vår vakt mot deras provokationer och uppträda ytterst noggrant inför dem.

De sovjetiska ledarna vill anklaga oss för att vara antisovjetiska och arbetar i denna avsikt, varför alla Koço Tashkos teser först och främst är deras teser. Se hur djupt de sjunker när de försöker uppnå sina trotskistiska syften, med provokatörer! Vi måste således föra en kamp med ytterliga tätt slutna led mot provokatörer och stärka vår enighet.

Vi vet vad Koço Tashko är för en,³ och därför finns det inget behov av att tala om honom.

Men Koço Tashko har fått ”garantier”, vilket är uppenbart av hans inställning. När jag kallade honom till ett möte blev han dödsförskräckt och trodde att han kanske skulle bli anhållen, han blev skakad vid mötet med politiska byrån, medan han här uppträder arrogant, ovetigt, provokativt. De har sagt till honom: ”Bege dig till centralkommittén och kasta in dessa 'högtsträvande' idéer där, för det kan finnas folk där som borde känna till vår verkliga linje,

¹ Efter att ha undersökt frågan om Koço Tashko, lade AAP:s CK:s politiska byrå fram den inför CK:s plenum och Centrala granskningskommissionen för diskussion och föreslog att han skulle avsättas från posten som ordförande för Centrala granskningskommissionen och uteslutas ur denna kommission för sin partifientliga verksamhet, för sitt brott mot disciplinen, säkerheten och partiets organisatoriska normer, för sin förvrängning av partiets linje och för att han länge varit och alltjämt var i opposition till partiet. Förslaget godkändes enhälligt. Plenarmötet uteslöt honom också ur partiet.

² Under sitt anförande läste Koço Tashko i slutet av en mening också skiljetecknet 'punkt'. De som fanns i rummet brast i skratt och omedelbart tillade han ”totjka” som betyder 'punkt' på ryska. Detta löjliga uppträdande från Koço Tashkos sida gjorde det helt uppenbart att texten till hans inlägg hade dikterats av en tjänsteman vid sovjetiska ambassaden och att han vid översättningen blivit förvirrad och inte lyckats skilja på texten och skiljetecknen.

³ Åtskilliga gånger i rad har han kritiserats av partiet för splittringsverksamhet, karriärism och långvariga klagomål mot partiet och för att ha visat fruktan, brist på förtroende och arrogans inför partiet.

även om de inte är på vår sida, och som kommer att tänka på framtiden.” De vill känna den ena och den andra på pulsen i syfte att splittra oss. De kommer till och med att försöka ställa oss utan bröd. Det är verkliga nedrigheter de här personerna ägnar sig åt!

Kamrater, vår rättvisa sak kommer att segra, men det finns svårigheter och sådana kommer att finnas i fortsättningen; de är oundvikliga. Människor ska vi försöka rädda, men sådana som Koço Tashko bör omedelbart bli utslängda ur partiet, även om vi till och med bör anstränga oss att rädda dem.

Det råder heller inget tvivel om att Ivanov och kompani inte gör det här på egen hand; de har order uppifrån och från ingen annan än Chrusjtjov själv. Ordern gavs ju av Chrusjtjov även beträffande den spannmål som ännu inte levererats till Albanien fast vi betalar kontant.

Vi vet att dessa människor vill skada vår vänskap med folken i Sovjetunionen, men vi måste hålla huvudet kallt. Denna vänskap kommer inte att skadas. Havet kommer att storma men de albanska kommunisterna och de internationalistiska kommunisterna i Sovjetunionen kommer att övervinna det. Därför måste vi slå vakt om partiets enighet som vore den vår ögonsten. Vi måste vara vaksamma, omedelbart slå till mot varje anslag mot partiets enighet och bevara vår vänskap med folken i Sovjetunionen. Detta bör propageras bland folket som vanligt.

Med detta menar jag inte att vi inte bör tala emot de sovjetiska ledarnas revisionistiska ståndpunkt. Den tid kommer då vi ska tala öppet, men var sak har sin tid. Låt oss vara på vår vakt emot provokationer och stärka partiet!

Publicerat för första gången i band 19 enligt protokollstexten från AAP:s CK:s 18:e plenarmöte i partiets centralarkiv.

Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York¹

20 september 1960

Käre Mehmet!

1) Från du vet var har vi mottagit en del härligt material som vi tyvärr inte kan skicka till dig så att du kan läsa det, eftersom du är långt borta. Vi läser det och tycker att det räcker för att lindra bedrövelserna för dig i New York. Materialet är som om vi skrivit det själva. Jag tror att dessa förklaringar är tillräckliga för att få allting där borta att verka rätt betydelselöst.

2) Vid varje nytt förslag som kan tänkas bli lagt i FN men som enligt din åsikt inte är i sin ordning, inte bara politiskt utan också ideologiskt, angående antingen sin omedelbara eller sin långsiktiga verkan, ha ingen brådska med att ge förslaget ditt omedelbara godkännande för att som det heter undvika att skiljas från ”hjorden”. Håll oss alltså ständigt underrättade som vi beslutat, för vi kan möjligen inordna oss på grund av politiska eventualiteter, men sätt samtidigt våra kommentarer i händerna på våra vänner, muntligen eller skriftligen.

3) Vad beträffar dina formella tal ska du hela tiden med bevarad diplomatisk form och oavsett om de andra går på en mjukare linje, stänga alla dörrar mot USA-imperialismen och så vidare i samma stil, så att ingen någonsin kommer att våga anklaga oss för att ha blivit mjuka. Det andra vet du själv. Här löper allt fint. Vi håller på att förbereda oss att skicka delegationen till Moskva.

Bästa hälsningar
*Shpati*²

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

¹ Kamrat Mehmet Shehu, ordförande i Folkrepubliken Albaniens ministerråd, hade rest till New York för att delta i förhandlingarna vid Förenta nationernas generalförsamlings 15:e session.

² En av kamrat Enver Hoxhas pseudonymer under det Nationella befrielsekriget.

Till kamrat Mehmet Shehu i New York

23 september 1960

Kamrat Mehmet!

Vi får radiogrammen hela tiden. Fortsätt att skicka dem till oss, de är nämligen ”underhållande”.

1) Den tyska officiella delegationen har uppskjutit sin ankomst till obestämt datum. Den anger skäl men de är inte vattentäta. Skälen är dem vi redan känner till.

2) Angående dem som visar tecken till närmande och inte har förändrat attityd till oss, sök kontakt med dem och försök finna en väg att bryta deras front och sätta fart på deras tankar, ty de måste med nödvändighet vackla.

3) ....

4) ...

5) Efter vår begäran om du vet vad, omprövade sovjetledarna sitt beslut om spannmålen och beviljade oss en kvantitet att betalas genom avräkning och i guld. Vi sade till dem att vi fortfarande inte var nöjda men att vi skulle köpa den. Rumänerna ger oss ingenting.

6) ....

7) Här hos oss går allt fint, var inte orolig. Vår radio protesterade hos Sovjet därför att Radio Moskva inte har sagt något i sina albanskspråkiga sändningar om var du befinner dig och om du talat eller ej, medan de nämner det i de arabiska sändningarna. Vi överlämnade en protest och sade åt dem att om de envisades med denna svekfulla ståndpunkt, skulle vi inte längre sända Radio Moskva genom Radio Tirana.

Vi håller på med förberedelserna för att skicka delegationen.¹ Det har regnat en hel del i dagarna. Alla sköter sig fint hemma, kamraterna mår bra och hälsar.

Din tillgivne

Shpati

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York

26 september 1960

Kamrat Mehmet!

1) I morgon far vår delegation till Moskva med Hysni, Ramiz och lite annat folk från avdelningen för agitation och propaganda. Jag ska hålla dig underrättad.

2) I morgon far också en delegation till Kina inför Albansk-kinesiska vänskapsmånaden. Den ska också delta i festligheterna.

3) ....

---

¹ AAP:s delegation bestående av kamrat Hysni Kapo och kamrat Ramiz Alia, sekreterare i AAP:s CK, som skulle delta i de 26 partiernas kommission för förberedelse av materialet inför novembermötet, för till Moskva 27 september 1960.

4) Sovjetledarna fortsätter med sina provokationer; de betar sig så där mot personalen i vår flotta också. Vårt folk har gett dem det svar de förtjänade. Var inte orolig, deras ogärningar kommer att slå tillbaka mot dem. De kommer att dra sig tillbaka med svansen mellan benen.

5) Håll huvudet kallt men slå tillbaka hårt mot alla som gläfsar mot dig eller försöker provocera dig. Stå beslutsamt fast vid vad vi bestämt.

6) Vi läser talen. Det där om "Kungen av Belgrad"¹ var mycket bra sagt. Han visade ännu en gång att han inte är någonting annat än en agent för imperialismen, vilken han inte nämnde en enda gång under hela sitt tal. Avslöja honom skoningslöst, inte bara inför hans beundrare i vårt läger utan även inför de andra.

7) ....

Hälsningar till Behar. Vi väntar på ditt tal i kväll.

Din tillgivne

Shpati

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York

28 september 1960

Käre Mehmet!

1) Vi tyckte mycket om ditt tal. TASS fördröjde utsändningen av det, så vi kunde inte återge det samma dag, vare sig i radion eller tidningarna. Vi publicerade det dagen efter i tidningarna och läste upp det flera gånger i radio. Tidningarna kommer med åtskilliga artiklar baserade på ditt tal.

2) Castros tal var bra. Vi publicerade så mycket av det som TASS sände ut. Vi har inte publicerat någonting av de andra vännernas tal. Vi kommer att behandla dem ömsesidigt — vi publicerar så många rader ur deras tal som de publicerar ur våra.

3) Våra kamrater, Behar eller Reiz, bör sända oss kommunikéer om eventuella överläggningar och kontakter med olika ledare per telegram och i klartext så att Albanska telegrafbyrån kan trycka dem.

4) Kinas kommunistiska partis centralkommitté har gett oss svarsbrev till de partier som skickat breven du vet. Det kommer att ta hus i helsike, särskilt hos din granne i FN, Zjivkov.

5) Pospjelov gav vår Moskvadelegation ett mycket kyligt mottagande, bara "goddag" och ingenting mer. De blev förda till ett hotell. Alla de andra delegationerna skickades till en och samma plats.

6) Från Bulgarien har vi fått underrättelser om att ... Kardeljs² senaste bok går som smör i solsken på Plovdivmässan.

7) Den 30 september har vi ett möte i politiska byrån om utbildningen och direktiven till planen. Vi ska ha plenarmöte den 3 eller 5 oktober.

8) Vi har på ett organiserat sätt gett det kinesiska dokumentet till alla de viktigaste kadrerna i partiet och staten så att de ska kunna läsa det. De läser det sovjetiska dokumentet samtidigt.

---

¹ J. B. Tito.

² Jugoslavisk revisionistisk ideolog. I hans bok "Socialismen och kriget" förfalskar han den marxist-leninistiska vetenskapens grundläggande principer, förvränger socialismens verklighet och ställer sig öppet och fullständigt i tjänst hos dem som framkallar rövarkrigen.

Bland alla kadrerna finns det entusiastiskt stöd och stort förtroende för partiets riktiga linje. Kadrerna är enade och fulla av beslutsamhet.

9) Den 30 september är det Kinas nationaldag. Jag ska utnyttja det tillfället¹ till att avfyra de första ”varningsskotten” så de når de sovjetiska ”vännernas” öron.

10) Fiqret och barnen har det bara bra. Jag håller henne underrättad om dig. Alla kamraterna mår bra och hälsar. Jag inväntar otåligt ditt radiogram för att få veta hur den beryktade middagen gick.

Din tillgivne

Shpati

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York

29 september 1960

Käre Mehmet!

1) Vi följer noggrant allas tal och kan med Shakespeares ord beskriva dem som ”mycket väsen för ingenting”. Faktiskt är väsendet stort särskilt som ”själv-väsendet”, om termen tillåts, är öronbedövande. Leve ekona och varietéuppvisningarna, ty det är allt som kommer att bli kvar. Vi är inne på samma tankegång som du, att det visat sig bli som vi förutsagt. Givetvis kommer det att sägas, som slutsats, att mötet var positivt och att, som ”Rrapo Lelo”² redan uttryckt saken vid en lunch, ”det var bra att vi kom”.

2) Dessa förtroliga förhandlingar med ärkerevisionisterna i Belgrad är skamliga. Deras ständiga och öppna överläggningar innebär helt visst att de kokar ihop något nytt som blir olycksbringande för oss ...

Sovjetunionens, Kinas och alla våra länders inflytande håller på att undergrävas. Här bör vi särskilt observera att det kinesiska inflytandet undergrävs i de stater i den så kallade tredje världen som håller på att träda fram. Med sin stora manöver syftar ”Rrapo Lelo” till att rikta ett ideologiskt slag mot Kina och undergräva Kinas ställning politiskt. Med ett sådant handlande hjälper han kapitalismen att utvecklas, stärker imperialismen och försvagar vårt läger och våra ställningar i FN ...

”Rrapo Lelos” beundrare och nådehjon anser att hans fruktansvärda kapitulation är en stor framgång. Jag tror att du taktfullt bör meddela vår uppfattning om dessa manövrer till dem som du tror är oroade över situationen men som inte vågar säga det högt. Varför skulle vi hålla våra riktiga uppfattningar så mycket för oss själva? Kanske en av dem kommer att berätta för ”Rrapo Lelo” vad vi har för uppfattningar, men än sedan då! ”Rrapo” kommer att förstå att vi inte talar med honom om dessa frågor men han får väl hoppa jämfota då om han lust.

3) Vad beträffar Gomulkas tal har vi kommit fram till samma slutsatser som du. Vi kan på intet sätt godta hans förslag. Status quo till fördel för imperialisterna kan aldrig godtas. Du håller dig till den ståndpunkt vi beslutat och Gomulkas förslag ska du inte bara vägra att godta, du ska också säga till dem att vi tänker fördöma hans förslag vid de kommunistiska partiernas och arbetarpartiernas plenarmöte i Moskva om de tas in i resolutionen.

4) ....

¹ Se talet i detta band nedan.

² Ironisk benämning på Chrusjtjov. Rrapo Lelo var kulak (rikebonde ö. a.) från Mallakstraområdet och fiende till folket.

5) ....

6) Gårdagskvällen tillbringade jag med din familj. Jag gav Fiqret dina radiogram så hon fick läsa dem och hon fann dem roande. Din mor och dina barn mår bra. Var inte orolig för dem. Din lille sons svärd har gått sönder så när du kommer ska du ha med dig ett svärd till honom — jag skulle tro att du kommer att hitta ett där, för alla har nog inte förvandlats till plogbillar.

Mina hälsningar till Behar. Hans pojke mår bra. Be att han ser efter Lukanov¹ ordentligt så att inte brisen sveper bort honom.

Jag omfamnar dig

Shpati

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Vårt folk och vårt parti kommer med all kraft att bevara och utveckla vänskapen med Folkrepubliken Kina

Tal vid Folkrepubliken Kinas ambassads mottagning på elvaårsdagen av utropandet av Folkrepubliken Kina

30 september 1960

Kära kamrater och vänner!

Det är för mig en stor glädje att på partiets centralkommittés, regeringens och Folkförsamlingens presidiums vägnar helhjärtat gratulera det stora hjältemodiga kinesiska folket, Kinas ärorika kommunistiska parti och den kinesiska regeringen med anledning av elvaårsdagen av utropandet av Folkrepubliken Kina och att önska dem allt större framgångar i uppbygget av socialismen och i deras beslutsamma kamp för att försvara socialismen och freden över hela världen!

Folkrevolutionens seger och utropandet av Folkrepubliken Kina den 1 oktober 1949 var en händelse av stor historisk betydelse, inte bara för det kinesiska broderfolket, utan för hela mänskligheten. Efter segern i den stora socialistiska Oktoberrevolutionen, som ärorikt leddes av bolsjevikpartiet och den store Lenin, markerar den kinesiska folkrevolutionen den mest betydelsefulla händelsen i detta århundrades historia. Utropandet av Folkrepubliken Kina kröner århundraden av strävanden och kamp från det kinesiska folkets sida för frihet och oberoende, för mat och fred. Det var resultatet av en riktig marxist-leninistisk ledning från Kinas kommunistiska parti, vilket ledde Kina till dess största seger, utropandet av Folkrepubliken.

Under ledning av Kinas ärorika kommunistiska parti, med dess store son kamrat Mao Tsetung i spetsen, och efter långvarig revolutionär kamp under ytterst svåra förhållanden krossade och störtade det hjältemodiga kinesiska folket, som med sina 650 miljoner är världens mest talrika folk, för elva år sedan de japanska imperialisterna, Chiang Kaishek-klickerna, de imperialistiska lakejerna och de blodsugande kapitalisterna och jordägarna för gott och upprättade sin folkdemokratiska regim. Med uppkomsten av det nya Folkets Kina drabbades världsimperialismen av ett mycket hårt slag och dess förhatliga kolonialvälde började snabbt bryta samman. Detta är en insats av stor världshistorisk betydelse för hela mänskligheten och för dess nationella och sociala befrielse. Den revolutionära rörelsen, inte endast i Asien utan i hela världen, tog ny fart och den hade och har alltså sin grund även i resultaten av denna kolossala seger.

---

¹ Vid denna tidpunkt utrikesminister i Folkrepubliken Bulgarien. De var på väg att avskeda honom, vilket de också gjorde senare.

Det kinesiska folkets stora revolutionära potential och dess mäktiga bidrag till folkens kamp för frigörelse ur imperialismens klor värderades mycket högt av V. Lenin och J. V. Stalin. I resolutionerna från Ryska socialdemokratiska arbetarpartiets konferens i Prag skriver V. I. Lenin:

”Konferensen ... noterar den världsomfattande betydelsen av det kinesiska folkets revolutionära kamp som är i färd med att åstadkomma Asiens befrielse och undergräva den europeiska bourgeoisins herravälde. Den hälsar Kinas republikanska revolutionärer och uttrycker den stora entusiasm och fullständiga sympati med vilken det ryska proletariatet följer det revolutionära kinesiska folkets framsteg ...”.*

”Den revolutionära rörelsen i Kina”, sade J. V. Stalin, ”besitter otroliga krafter. De har ännu inte riktigt kommit till uttryck. Men de kommer att ge sig tillkänna i framtiden. De styrande i öster och väster som inte ser dessa krafter och inte i tillbörlig grad tar hänsyn till dem, kommer att få känna av dem... Här ligger sanningen och rättvisan helt på den kinesiska revolutionens sida. Det är därför vi sympatiserar och kommer att sympatisera med den kinesiska revolutionen i dess kamp för kinesiska folkets frigörande från imperialisternas ok och för Kinas sammanslutning till en stat. Den som inte räknar med denna kraft och inte kommer att göra det, han kommer säkert att förlora.”*

Den inhemska kinesiska reaktionen och imperialisterna räknade fel beträffande den revolutionära kraften hos det kinesiska folket, som segrade över dem en gång för alla och den 1 oktober 1949 utropade Folkrepubliken Kina. Det gamla Kina, under imperialisternas och deras hejdukar de blodtörstiga reaktionära härskarnas herravälde, var ytterst efterblivet ekonomiskt sett, fastän det var ett land med kolossala rikedomar och gammal kultur, med stort ytvärd och den största befolkningen i världen. Kolonialisternas och de härskande klassernas barbariska utsugning hade strypt den outtömliga energin hos detta högst begåvade folk med dess stora skaparförmåga. Under den korta perioden av elva år har detta stora och tappra folk efter att ha tagit makten i sina händer för hela världen demonstrerat sina underbara gåvor och talanger och uppnått framgångar som aldrig skådats under dess flertusenåriga historia. De är i färd med att snabbt omvandla sitt hemland till ett avancerat socialistiskt land och inspirerar med sitt lysande exempel de andra folk i världen som nyligen skakat av sig imperialismens koloniala ok eller som allttjämt lider under dess grymma utsugning.

Under åren efter befrielsen har den kinesiska nationalekonomin utvecklats i mycket snabb takt, något som bara kan ses i socialistiska länder, där marxist-leninistiska partier är i ledningen.

Efter att år 1957 framgångsrikt ha uppfyllt Första femårsplanen, har Folkrepubliken Kina uppnått förbluffande framgångar under åren 1958 och 1959 genom att klara av huvudmålsättningarna enligt Andra femårsplanen tre år i förtid. Bara under det senaste året har totalvärdet av industriproduktionen ökat 39,3 procent jämfört med 1958 och totalvärdet av jordbruksproduktionen 16,7 procent. Från att ha varit ett land där fattigdom och ständig hunger dominerade, ett land styrt av jordägarna och de lokala kapitalisterna och av imperialisterna, alltifrån japanska, brittiska och franska imperialister till USA-imperialisterna, omvandlas det stora Kina nu dag för dag till ett avancerat socialistiskt land. De arbetande massornas materiella och kulturella nivå förbättras oavbrutet.

Den tid är för alltid förbi då det kinesiska folket inte hade några rättigheter. Först nu kan folkets breda massor åtnjuta alla den socialistiska demokratins förmåner och ta aktiv och vidsträckt del i att lösa landets problem.

I det mångnationella Folkets Kina förintades det nationella förtrycket samtidigt med att den gamla statsmakten störtades och idag lever alla de olika nationaliteterna i harmoni med

* V. I. Lenin: Samlade verk (alb. utg.) band 17, sid. 548. (*Collected works* v. 17, sid. 485. Moskva 1968. Ö. a.)

* J. V. Stalin: Centralkommitténs politiska verksamhetsberättelse på SUKP(b):s 14:e kongress. Moskva 1951, s. 42-43.

varandra som en stor familj. De åtnjuter jämlika rättigheter, hjälper varandra broderligt och lever sålunda i föredömlig och fullständig enighet.

De djupgående ekonomiska och sociala förändringar som ägt rum i vårt broderland Folkrepubliken Kina under dessa elva år har sin grund i Kinas kommunistiska partis beslutsamma, riktiga och skapande tillämpning av marxismen-leninismens principer, i dess intima förbindelser med de arbetande massorna, i den auktoritet kommunistpartiet åtnjuter och den glödande kärlek hela det kinesiska folket känner för det kommunistiska partiet, dess centralkommitté och folkets och partiets store son, kamrat Mao Tsetung. Också de ständiga och mycket stora framsteg som det talangfulla kinesiska folket gör i sitt framgångsrika uppbygge av socialismen har sin grund i Kinas kommunistiska partis riktiga, principfasta och tveklösa kamp för att försvara de marxist-leninistiska principernas renhet, i dess kamp mot den moderna revisionismen och mot alla andra skadliga anti-marxistiska yttringar. De kolossala framstegen i Folkrepubliken Kina under dessa elva år har förvandlat det nya Kina till en av de större världsmakterna, en beslutsam förkämpe för fred och socialism som åtnjuter stort och ständigt växande internationellt anseende.

I sin utrikespolitik har Kinas kommunistiska parti vägletts och vägleds av den leninistiska politikens höga principer om fred och vänskap mellan nationerna, av den proletära internationalismens höga principer. Detta stora och ärorika parti, i vars led ingår omkring 14 miljoner stridbara medlemmar, utgör en oerhörd kraft i den internationella kommunistiska rörelsen och marscherar i täta led sida vid sida med alla de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i världen och håller marxismen-leninismens fana högt lyftad och obefläkad. Den stora Folkrepubliken Kina, en av medlemmarna i det socialistiska lägrets stora familj, spelar en stor och viktig roll på den internationella arenan. De för en ständig kamp för att stärka och härda det socialistiska lägrets enighet och gör mycket stora insatser i den kamp som förs av alla världens folk för fredens försvar och en rättvis lösning på alla olösta internationella problem. Kinas kommunistiska parti och det stora kinesiska folket har en riktig och revolutionär uppfattning i frågan om frigörelsen av de folk som förslavas av imperialisterna och kolonialisterna, och ger dem all möjlig hjälp till deras nationella befrielse.

Just på grund av denna rättmätiga kamp har Folkrepubliken Kina vunnit respekt och sympati inte bara på Asiens kontinent utan över hela världen. Därför är det fruktlösa ansträngningar av de imperialistiska angriparna, i synnerhet USA-imperialisterna och deras trogna lakejer de jugoslaviska revisionisterna, när de förtalar Kina och kokar ihop tusen och en smutsiga lögner och framställer Kina som ett "land som inte vill fred utan krig, som är emot fredlig samlevnad mellan länder av skilda samhällssystem" osv.

I syfte att undergräva den stora sympati och det stora inflytande som Folkrepubliken Kina oavbrutet vinner på den internationella arenan, för USA-imperialisterna en envis kamp för att utestänga Kina från dess legitima plats i Förenta nationerna och andra internationella organisationer. De rovlustna USA-imperialisterna har ockuperat det urgamla kinesiska territoriet Taiwan och kämpar med alla medel för att förhindra att Kina deltar i lösningen av internationella problem. Alla dessa USA-imperialisternas strävanden är en del av deras angreppspolitik mot det socialistiska lägret i allmänhet och mot Folkrepubliken Kina i synnerhet. Försvaret av Folkrepubliken Kina mot alla imperialisternas anslag och vårt krav att Kina ska ha alla rättigheter som tillkommer Kina på den internationella arenan, tjänar sålunda till att stärka det socialistiska lägret och avvärja ett nytt världskrig. Att tillåta USA-imperialisterna att fortsätta sin politik mot Folkrepubliken Kina, innebär att man tillåter dem att angripa ett av de mest välgrundade ställningstagandena från vårt socialistiska läger och att rikta ett slag mot freden och den fredliga samlevnaden mellan folken. Varje som helst försök från imperialisterna och deras lakejer att skada den stora Folkrepubliken Kina, kommer att besvaras med hårda slag från socialismens läger, från alla kommunister i världen och från hela

den progressiva mänskligheten. Det stora Kina kommer att lyckas med att vinna sina legitima rättigheter, trots imperialisterna och deras lakejer.

Med avsikt att bedra folken och vagga dem till sömns, gör USA-imperialisterna skrikiga påståenden om att de skulle vara för fredlig samlevnad mellan stater av skilda politiska och sociala system. Deras påståenden är ren bluff. USA-regeringens inställning till Kina, Albanien och många andra länder utgör de bästa bevisen. Folkrepubliken Kinas regering har alltid uppriktigt strävat att upprätthålla fredliga förbindelser med alla stater, oavsett vilken regim de har, och de många vänskapliga banden mellan Folkrepubliken Kina och ett stort antal stater i Asien och Afrika, med Kuba och andra länder bekräftar detta. Den handel och de kulturella förbindelser som Kina upprätthåller och utvecklar dag för dag med ett stort antal stater bekräftar detta. Imperialisternas politik kommer dock skändligen att misslyckas, nu som tidigare.

Som bekant har Förenta nationernas ordinarie session öppnats i New York och förhandlingar pågår nu. Ordföranden i Folkrepubliken Albanien, kamrat Mehmet Shehu, uttryckte där det albanska folkets, vårt partis och vår regerings vilja att bevara freden i världen. Han fördömde kolonialismen. Kamrat Mehmet Shehu försvarade Kina och krävde enträget att Kina skulle beredas plats i Förenta nationerna och Chiang Kai-sheks marionettregering köras ut och betonade helt riktigt att ingen viktig internationell fråga kan få en verklig och rättmätig lösning utan Kinas deltagande. Imperialismen befinner sig i ett tillstånd av förruttnelse. Marxismen-leninismen lär oss dock att så länge imperialismen finns kvar, finns också orsakerna till rövarkrigen kvar. Därför bör vi vara vaksamma mot imperialisterna, ty endast på så sätt kommer vi att påtvinga dessa imperialistiska rovdjur med människoansikten den fredsälskande mänsklighetens vilja. Detta kommer att uppnås endast på revolutionärt sätt, genom att man inte gör några principiella eftergifter till imperialisterna, genom att man ständigt förblir vaksam mot alla deras försök att försvaga våra politiska, ideologiska, ekonomiska och militära positioner. Vi bör förena våra ansträngningar med de koloniala och beroende ländernas revolutionära befrielsekamp och med de fredsälskande och framstegsvänliga krafterna i världen. USA-imperialisterna och deras lakejer måste skoningslöst fördömas för sina febrila krigsförberedelser; både de och revisionisterna i Belgrad bör hänsynslöst bekämpas och avslöjas politiskt och ideologiskt, ty det är den enda väg vi kan gå för att ordentligt gagna verklig fred, samexistens, folkens befrielse från det koloniala oket och socialismens och kommunismens seger. Vårt parti har följt denna marxist-leninistiska väg och kommer målmedvetet fortsätta att göra det.

I likhet med Folkrepubliken Kina för vår Folkrepublik nu och framgent, en konsekvent politik av fred och fredlig samexistens mellan folken, precis sådan som den store Lenin förklarade den för oss — att vi parallellt med ansträngningarna att upprätta vänskapliga förbindelser mellan stater aldrig får uppge den politiska och ideologiska kampen mot kapitalisterna och förrädarna till marxismen-leninismen, de moderna revisionisterna.

Det albanska folket är förbundet med det stora kinesiska folket i en obrytbar vänskap och följer dess kamp för fred och socialism med sympati och beundran. Vårt parti och vår regering har stött och kommer att fortsätta att stödja Folkrepubliken Kinas fredliga politik och av alla krafter försvara dess rättigheter på den internationella arenan. Vårt folk och vårt parti gläder sig åt att i det kinesiska folket ha en stor och trogen vän, och de ska uppåta alla sina krafter för att bevara och oavbrutet stärka den sunda vänskap grundad på marxismen-leninismen som länkar samman våra två broderfolk.

Vid denna sammankomst med anledning av denna ärorika årsdag vill jag passa på att än en gång på vårt partis och vårt folks vägnar uttrycka vår djupa tacksamhet och vårt hjärtligaste tack till Kinas kommunistiska parti, Folkrepubliken Kinas regering och hela det stora kinesiska folket för det bistånd de givit och fortsätter att ge vårt land i dess socialistiska uppbyggnadsarbete. I dessa ögonblick av glädje för våra vänner det kinesiska folket, sänder vi

dem våra varmaste önsknings om att dess strävanden att bygga socialismen och uppnå seger för freden i världen ska förverkligas.

Låt mig, kamrater och gäster, föreslå en skål:

För det stora och begåvade kinesiska folket!

För Kinas ärorika kommunistiska parti med den framstående marxist-leninisten kamrat Mao Tsetung i spetsen!

För Folkrepubliken Kinas regering med kamrat Chou Enlai i spetsen!

För den evigt beständiga vänskapen mellan våra bägge folk! För fred i världen!

För er, kamrater och gäster!

**Publicerat för första gången i tidningen "Zeri i Popullit" nr 235 (3764), 1 oktober 1960.
Publicerat i enlighet med band 19.**

Brev till kamrat Hysni Kapo i Moskva

1 oktober 1960

Käre kamrat Hysni!

Jag fick brev och material som du skickade till mig i går samtidigt som vi hade möte i politiska byrån för att granska utkastet till direktiv för Tredje femårsplanen som lades fram för partiets 4:e kongress och rapporten om skolans omorganisering. Jag hade just fått materialet när också ditt radiogram kom där du sade till oss att detta material måste återsändas till dig, varför vi lämnade det till utskrivning. Jag berättar allt detta för dig så du ska förstå att jag i skrivande stund inte börjat läsa det material du sände mig, varför jag just nu inte har något att säga om det. Jag ska skicka dig ett utlåtande per radiogram eller ett längre brev som jag skickar med flyg.

Jag ansluter mig till din uppfattning och tror också jag att de sovjetiska kamraterna håller på att göra en skum manöver med bestämda syften.

Det material de kommit med skulle kunna accepteras fram till en viss punkt, därtill är utkastet i själva uppläggnings gjort så att det skulle kunna ändras och göras ännu starkare. De är inte särskilt bekymrade över detta! De skulle kunna säga så här: "Om ni vill kan vi också göra det mycket starkare, det är bara det att det inte får vara det minsta polemiskt, allt ska gå lugnt och fint till. När det gäller att genomföra det vi sätter på papperet, så låt oss inte bekymra oss om den saken, kort sagt vi ska fortsätta som förut, vi ska kränka den här deklARATIONEN också som vi gjorde med den i Moskva [1957]), och om ni anklagar oss igen, ska vi kalla ihop ett andra Bukarestmöte och verkligen sätta åt er."

Om de sovjetiska ledarna gjort några medgivanden eller är beredda på att gå med på att Deklarationen görs ännu starkare, **är det inte för att de ändrat uppfattning eller erkänner sina misstag. De gör dessa påstådda eftergifter till oss för att förhindra att diskussionen fortsätter och går längre. De tror att det vi vill ha är deklARATIONER. Men vi har marxismen-leninismen. Det vi behöver och kräver är att de sovjetiska ledarna måste rätta till sina opportunistiska fel.** Deklarationen måste vara avslutningen på dessa diskussioner. Det är just det som skrämmer de sovjetiska ledarna och inte skrämmer oss.

De sovjetiska ledarna är rädda för diskussionerna, inte bara på grund av den chockverkan Bukarestmötet fick i andra partier, utan även på grund av att dessa orosmoment kommer att bli allt starkare efter november. För att avvärja detta räcker de därför fram denna deklARATION, "och vi kan göra den ännu starkare om ni vill", och på så sätt ropar och hurrar alla deras beundrare: "Heureka! Detta är, har varit och förblir vår linje. Vi har aldrig gjort några fel. Kina funderade, tänkte över sina misstag igen och kom tillbaka in på en riktig väg! Alltså var

Bukarest mycket ”poljezno”.* Vi fördömde Kina och Albanien i våra partier som dogmatiska, osv. Vi slog två flugor i en smäll: vi avslöjade och botade dem och vi öppnade vägen för att säga till partierna igen i morgon att patienterna inte blev fullständigt botade eftersom de fick ett återfall i dogmatismens sjukdom. Till slut segrade vi på bägge skådeplatserna och fortsätter som vi gjort hela tiden.” Detta tror jag är i stort sett som de sovjetiska ledarna och deras beundrare resonerar. Nikita har hittat rätta medicinen för Zjivkov och kompani.

Vi får inte falla för sovjetrevisionisternas tjuvknep. Vi måste låta sovjetledarna och andra förstå att vi går med på att arbeta med detta material för att göra strykningar eller tillägg i det, men att materialet ska vara avslutningen på en allsidig diskussion i november och visa hur marxismen-leninismens principer och Moskvamötets [1957] beslut har genomförts, vem som gått ifrån dem och vem som tillämpat dem konsekvent. En förnyad utvärdering av Bukarest ska göras på grundval av icke endast sovjetiska fakta utan även på grundval av fakta som andra partier lägger fram i denna fråga.

Det kommande Moskvamötet får inte bli ett formellt möte, och inte heller ett improduktivt polemiskt möte, utan ett möte av stor konstruktiv betydelse på grundval av marxismen-leninismen och de leninistiska normerna. Det ska inte bli bara ett ”pacifistiskt” försoningsmöte för att skyla över allvarliga fel, utan ett möte för att radikalt avslöja och bota felen. Det finns ingen annan väg och de bör inte vänta sig någon annan väg till lösning från oss. Om man inte ser dessa fel rätt i ögonen, kan vi vara säkra på att revisionisterna snabbt kommer att gå vidare med sitt nedbrytande arbete. Därför finns det bara en väg för oss, kamp för att försvara marxismen-leninismen och inte försoning med de opportunistiska och revisionistiska felen inom ideologin och politiken, sådana som Chrusjtjov och hans grupp gör. Jag anser att kampen bör inledas i kommissionen, dit de andra partierna, utom Kinas, har skickat fjärde klassens folk eftersom sovjetledarna naturligtvis har träffat överenskommelse med dem, har lagt sig till med den ena sortens taktik, och försöker ta sig lättvindigt över det dike de själva grävt genom att anklaga Kina och oss för tusen och en saker. **Men det går inte i oss.**

Det är inget mer som behöver skrivas, för du kan frågorna själv. När jag skickar anmärkningarna till materialet till dig, kanske jag skriver längre.

Hälsningar till Ramiz och kamraterna.

Jag omfamnar dig,

Enver

P. S. Jag skriver till dig i hast för att planet ska till att gå, och därför kommer du att finna det svårsläst. Igår var vi hos de kinesiska kamraterna och i mitt tal avfytrade jag de första ”varningsskotten”.

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Radiogram till kamrat Hysni Kapo i Moskva

1 oktober 1960

Kamrat Hysni!

1) Problemet bör ställas på följande sätt: Vilken väg bör den internationella kommunistiska rörelsen utvecklas i nuvarande läge och vilken kurs har den följt från Sovjetunionens kommunistiska partis 20:e kongress fram till nu.

2) Kineserna och vi anser att allvarliga taktiska och strategiska principfel har begåtts av Chrusjtjovgruppen. Denna grupp har avvikit från de marxist-leninistiska principerna och

---

* ”Nyttig” (ry.)

kränkt Deklarationen från Moskvamötet 1957. Denna grupp har inte bara framhärdat i sina fel, utan också anordnat Bukarestmötet och anklagat Kina direkt och oss indirekt för dogmatism och så vidare. Sålunda kommer kineserna och vi att kämpa för att våra riktiga teser ska bekräftas och godtas och de allvarliga fel som begåtts av den sovjetiska ledningen vid Bukarestmötet fördömas av alla.

3) Chrusjtjovs grupp och de som komprometterats av honom försvarar de motsatta teserna. I Bukarest inordnade han nästan alla de närvarande i ledet och fick ledarna att åtminstone instämma i att "Chrusjtjov inte har begått fel, att kineserna har begått fel, att Bukarest(mötet) var nödvändigt och riktigt".

4) Enligt vår åsikt bör alla problem lösas vid det kommande Moskvamötet (1960), medan Chrusjtjovgruppen har löst dem för sina syften i Bukarest. Därför kommer Chrusjtjovgruppen till Moskvamötet med övertygelsen att dess väg och handlingssätt varit riktiga, medan vi kommer att tvingas anta en deklARATION som kommer att säga varthän den internationella kommunistiska rörelsen bör gå; vem som avvikit, vem som är skyldig och vad mötet i Bukarest representerar sägs det däremot ingenting om, vilket betyder att fördömandet av Kina står kvar.

5) Låt oss nu anta att deklARATIONEN från det kommande Moskvamötet kanske är ordentligt formulerat och fastslår en riktig väg för den internationella kommunistiska rörelsen. En sådan DeklARATION kommer att bli mer eller mindre en kopia av den som antogs vid Moskvamötet 1957. Låt oss likaledes anta att kommissionen som sammanträder för att förbereda Moskvamötet formulerar DeklARATIONEN utan att ange i konkreta termer vem som avvikit och varför Kina fördömdes i Bukarest. Inte heller om detta blir fallet kommer vårt rättmätiga syfte att uppnås.

6) Vårt syfte och vår uppgift består inte i att lägga ytterligare en deklARATION till samlingen, utan i att fördöma och rätta till fel, och detta är viktigt, eftersom man först då kommer att få någon som helst försäkran om att antingen 1957 års DeklARATION eller den nya kommer att tillämpas riktigt och på ett marxist-leninistiskt sätt.

7) För Chrusjtjovgruppen är marxismen-leninismen, DeklARATIONEN från 1957 års Moskva-möte och den nya som ska komma från det kommande Moskvamötet av intet värde. Således kommer denna deklARATION, även om vi försöker få den bra, att bli värdelös utan en analys av felet och ett erkännande av dem från deras sida. Därför bör ditt möte inleda kampen mot felet och inte enbart hålla sig till diskussionen om deklARATIONEN. DeklARATIONEN bör diskuteras genom avslöjande av Chrusjtjovgruppens fel. Möjligen kommer inget slutresultat att nå förrän konferensen hålls. På så sätt misslyckas deras manöver.

8) Det nya dokumentet har många svagheter som vi ska tala om senare, men de lätta eftergifterna från Chrusjtjovgruppen syftar till att invagga oss i ro och få oss att tro att varje diskussion om gruppens fel är utesluten genom ändringen i deklARATIONEN.

9) Vid Moskvamötet ska vi ställa problemen just så som vi sagt ovan, eftersom hela problemet alltså är olöst vad oss anbelangar. Till Chrusjtjovgruppen och alla andra partier har vi överlämnat ett utkast till en riktig deklARATION och det är i enlighet med det vi vill att förhandlingarna ska gå. Vid mötet ska vi gå utöver deklARATIONENS begränsningar eftersom vi anser att den utgör avslutningen på en debatt som ska äga rum, medan Chrusjtjovgruppen ser på den på annat sätt och syftar till motsatsen. Representanterna för många andra partier vid detta möte har kompromissat i förväg på ett eller annat sätt och i varierande grad och kommer, om de ställs inför en deklARATION som kommissionen förberett väl i förväg, att studsa till vid vårt riktiga inlägg med vår stränga men rättvisa kritik. Chrusjtjovgruppen kommer att försöka bekämpa vårt inlägg eftersom de inte kommer att kunna stoppa det. Till slut kommer man att komma fram till att vi inte är överens med Chrusjtjovgruppen och dess anhängare men helt instämmer i det utkast till deklARATION som utarbetats i förväg.

10) Å ena sidan hamnar vi i oenighet eftersom Chrusjtjovgruppen aldrig kommer att medge sina fel och å andra sidan kommer Moskvamötet att försätta oss i dilemmat att underteckna denna deklARATION som är riktig (men som inte utsäger vem som begått feLEN beträffande linjen osv.) eller att inte underteckna den. Om vi undertecknar en deklARATION med sådana principfel och inte uppnår vårt syfte att på ett klart sätt få fram Chrusjtjovgruppens fel kommer Chrusjtjovgruppen att segra och fördömandet av Kina att stå kvar. Om vi vägrar att underteckna den, kommer vi att ge Chrusjtjovgruppen och dess medlöpare vapen så att de kan anklaga oss för att ha vägrat att underteckna en riktig deklARATION.

Detta är en väl genomtänkt taktik från Chrusjtjovgruppens sida. Den måste ha utarbetats av hela den prosovjetiska gruppen med Zjivkov och han anhang, som varit informerade om detta material i förväg. Försök således att ändra deklARATIONEN i enlighet med dina synpunkter. Om detta inte görs, då kommer vi in på den kurs jag talade om ovan, vilket är farligt.

I en korrekt utarbetad deklARATION bör Chrusjtjovgruppens fel erkännas och dess syften vid Bukarestmötet fördömas. Chrusjtjovgruppen erkänner inte sina misstag, dokumentet kommer att hänga i luften och på så sätt kommer allt att avgöras efter diskussionerna på mötet. Avslutningsvis, detta är bara några preliminära idéer. Du bör fundera över dem och handla i enlighet med vårt partis riktiga linje, enligt de instruktioner politiska byrån har givit dig och kommer att ge dig. Håll oss ständigt underrättade.

Vi arbetar på våra kommentarer till materialet och ska göra allt vi kan för att hjälpa dig.

Hälsningar till dig, Ramiz och alla kamraterna.

Enver

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York

1 oktober 1960

Käre Mehmet!

1) Moskvamötet¹ öppnas idag. Delegationerna är mycket färglösa, fränsett den kinesiska och vår, inalles 50 personer. Vad vi förstår kommer den bulgariska delegationen att göra som sovjetledarna säger till den — för att undvika att röra upp polemik. Det är det allmänna lösenordet utfärdat av ”vännen” du har där borta.

2) Sovjetledarna delade ut ett dokument i form av en 36-sidig deklARATION, som ska diskuteras med tanke på tillägg eller strykningar. Vi har precis översatt och skrivit ut det, eftersom det kom först i går, och jag har bara läst igenom det snabbt en första gång. Det egentliga arbetsmötet ska börja tisdag 4 oktober i Moskva.

3) Det första intrycket av materialet: En lumpen manöver av revisionisterna, inte i den polemiska tonen men med vissa slingrande och lågsinnade insinuationer, en mängd stora luckor, ett utslätande av några uppfattningar som är farliga för dem, en del taktiska reträtter för att slå blå dunster i ögonen på folk, här och var ett närmande till våra teser i riktningen: ”Titta, vi gör eftergifter inför er envishet, trots att vi står öga mot öga med en våldsam fiende, så ta då denna deklARATION, var nöjd med den och tillbed den om ni vill.” Den bör dock läsas på nytt noggrant och jag ska föra fram förslag till Hysni angående innehållet i den.

4) Vad innebär revisionisternas manöver? Enligt min åsikt vill de dra en slöja över alla sina fel och det är denna deklARATION som är slöjan. De tror att vi är desperat angelägna om deklARATIONER, som om vi inte hade vår ideologi, marxismen-leninismen Därför, enligt dem,

---

¹ Mötet i förberedande kommissionen med de 26 partierna.

”uppfyller de våra önsknigar” med en deklARATION i vilken det lämnas utrymme för ändringar, ja de är faktiskt beredda att göra den mycket starkare. Jag är övertygad om att de kommer att göra en del eftergifter och sedan säga: ”Ni ser, det här var vår linje, ni har gjort några tillägg, vi gick med på dem och nu är det ingenting som söndrar oss, hurra! Men vem som avvikit från marxismen-leninismen, vem som är revisionistisk eller dogmatisk, vad som hände i Bukarest och hur det gick sedan och så vidare, allt detta har beslutats och beslutats riktigt och enhälligt; ni hemföll åt dogmatism, vi fördömde er och vi hade rätt; vi tog avstånd från er i våra partier och det var nyttigt för er; ni tänkte över era fel och kom hit; vi hade en diskussion och blev överens och framställde till och med en deklARATION. Res hem nu och gör självkritik i era partier och gör i fortsättningen inte felet att kritisera oss, för då tar vi er till ett andra Bukarest och då kommer ni att bli återfallsförbrytare.” Det är ”Rrapo Lelos” ungefärliga syfte. Denna tankegång och taktik från ”Rrapos” sida är förvisso ytterst angenäm för Zjivkov och kompani, eftersom marken förr eller senare helt säkert kommer att rämna under dem, fast de tror att de kan avvärja faran med denna manöver. Detta är givetvis deras kurs men det är inte vår. Vår kurs är den vi har beslutat och den är riktig.

5) Jag förvarnade Hysni om att han skulle börja striden direkt i kommissionen och klart låta dem förstå att vi kan diskutera deklARATIONEN med avseende på strykningar eller tillägg men att deklARATIONEN bör vara avslutningen på en marxist-leninistisk debatt om de diskuterade problemen: vem som rätt tillämpat marxismen-leninismen och MoskvadeklARATIONEN [1957] och vem som förrått den; vilka det är som är revisionisterna och vilka som inte är dogmatiska; vem som organiserade Bukarest och i vilket syfte; vem som skapade denna splittring och varför. Alla problemen ska läggas fram och undersökas, inte på grundval av sovjetledarnas falska fakta utan på grundval av argument från kineserna, oss och vem som helst annars. Vi godtar inte fred för fredens egen skull inom den kommunistiska rörelsen; vi tillåter inte att man döljer fel. Vi kan inte tillåta att Moskvamötet blir ett ”möte för revisionister” och högerpacifister; vi ska kämpa för att göra det till ett stridbart och konstruktivt marxistiskt möte. Det finns ingen annan väg. På det sättet kommer alla illusioner om Chrusjtjovgruppen att gå upp i rök, alla deras manövrer att misslyckas och det hela slutföras. Jag är övertygad om att kineserna kommer att handla som vi.

Nog om detta nu. Skriv till oss om du har några kommentarer eller förslag.

Din tillgivne
Shpati

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

MoskvadeklARATIONEN bör göras så stark som möjligt — stoppas med krut och inte med bomull

Brev till kamrat Hysni Kapo i Moskva

4 oktober 1960

Käre kamrat Hysni!

Jag fick ditt brev i morse och jag förstod dina synpunkter. Jag instämmer i dessa synpunkter och dina förslag, vilka allmänt sett överensstämmer med det jag skrivit till dig.

Således ska du, jag betonar detta än en gång, som vi diskuterade när du for från Tirana trycka på för att få Moskvamötets deklARATION så stark som möjligt, för att stoppa den med krut och inte bomull, och få den att innehålla riktigt formulerade saker i enlighet med våra synpunkter och inte dubbeltydiga och oklara uppfattningar, sådana som den sovjetiska delegationen med sina opportunistiska och revisionistiska idéer kommer att försöka stoppa in.

Det är en sak du måste tänka på, att vi inte bara med hjälp av deklARATIONEN måste uttrycka vårt partis riktiga marxist-leninistiska uppfattningar om problemen, utan att också varje kommunist i världen genast bör förstå av att läsa detta dokument att Chrusjtjovgruppen förlorade och deras revisionistiska kurs fördömdes i den "ideologiska konflikt" som denna grupp utbasunerat inom och utanför lägret. Först och främst måste medlemmarna i de partier där frågorna lagts fram på ett förvrängt sätt, med förtal av Kinas kommunistiska parti och Albanska arbetets parti vilka orättfärdigt fördömts och smutskastats, förstå detta när de läser deklARATIONEN. Detta är mycket viktigt, ty belackarna har inte för avsikt att åka tillbaka till sina partier och göra självkritik. Alltså är det mycket som hänger på dina inlägg i diskussionen där borta och på de formuleringar du föreslår. Ägna stor uppmärksamhet åt formuleringarna av huvudfrågorna. I dessa formuleringar ska du tänka på att inte stanna inom de gränser som sätts av den sovjetiska texten och den form de givit problemens framställning. Med detta vill jag säga att du inte ska försöka anpassa frågan till sovjetledarnas skrivsätt eller dra dig för att helt eller delvis förstöra "ramen" för den sovjetiska textens uppläggning. Om du bygger upp det hela så, förhindras du att formulera idéerna så som vi uppfattar dem, eftersom de sovjetiska ledarna har byggt upp denna text i överensstämmelse med sina uppfattningar, utökat den på vissa ställen för att stoppa in lite gift eller spritt giftet i en hel "harang" som de också strött socker över. Bry dig alltså inte om den sovjetiska uppläggnings utan ägna dig åt nyckelproblemen, skär bort allt pladdret och struntpratet och låt sedan Sekretariatet rätta till uppläggnings av deklARATIONEN.

Enligt min åsikt stinker det om deklARATIONEN i huvudfrågorna och den är precis vad du anser den vara. Jag har läst igenom den en gång noga och gjort anteckningar i kanten. Tiden har inte tillåtit mig att sammanfatta alla dessa anmärkningar och bearbeta dem. Jag beslöt alltså att skicka texten till dig med de anteckningar jag gjort. Tro inte att varenda anteckning är en pärla. Det finns en del onödiga saker skrivna i hast och vrede. Titta därför på dem själv, syftet är främst att få dig att uppmärksamma sådant som kanske inte fångat ditt öga men som fångat mitt och omvänt. Jag är förvissad om att du finkammat det sovjetiska materialet och sett alla de ömtåliga frågorna så jag känner mig lugn i det avseendet. Hur som helst blir jag nöjd om mina anteckningar är dig till någon hjälp, fastän du kommer att finna dem något svårlästa eftersom jag bara klottrat ned dem.

Om det är någonting särskilt du vill rådfråga mig om, så skicka ett radiogram till mig. Vad beträffar det tal du måste hålla så är det bäst att du skickar en kopia till oss, eftersom vi som du själv säger kanske kan hjälpa dig med några kommentarer, antingen per radiogram eller genom att vi återsänder texten med våra anmärkningar, om vi har några och om tidpunkten för planets återfärd medger det.

... Chrusjtjovgruppen har ställt upp ett stort antal partier på sin sida, partier som tagits på sängen och vilkas tillit och kärlek till SUKP de utnyttjar. Det blir svårt för dessa partier och dessa kommunister att ha mod att genast inta en klar ståndpunkt. Det är sant. Men det blir mycket farligt att dra ut på en sådan här sak, eftersom revisionismen kommer att utträta sitt eget förfärliga arbete, kommer att kompromettera människor och partier, kommer att ägna sig åt demagogi med propaganda som blir omfattande och har stora materiella resurser bakom sig. På tio år hade Titoklickens fullständigt löst upp partiet och de verkliga kommunisterna och patrioterna kastats i fångelse eller dödats. Den riktigaste ståndpunkten är således att vi vid det här mötet slutför det hela, som marxister. Det måste framstå i all sin nakenhet vem som är inne på en antimarxistisk väg, vem som förräder marxismen-leninismen och vem som kränker 1957 års Moskva-delegation: Chrusjtjovgruppen. Mötet bör således säga rent ut vad det rör sig om. Det måste sägas beträffande Bukarestmötet och de som begått fel måste som marxister tillstå det vid mötet och resa tillbaka till sina partier och rätta till dem. Chrusjtjovgruppen vill inte erkänna sina fel, men det är den som är ansvarig för att den ideologiska enigheten i den internationella kommunistiska rörelsen splittrades. Vi går en riktig marxist-leninistisk väg. Chrusjtjovgruppen har avvikit in i revisionism och därför kommer vår kamp och tiden att

avslöja dem. Men det finns en sak till. Hotet om en splittring och splittringen själv kommer att påskynda den process som leder Chrusjtjovgruppen till bankrutt och till dess isolering från SUKP och de andra partierna, vilka kommer att bli chockade och tänka över saken grundligare och tidigare. Annars låtsas dessa partier stå utanför konflikten, ja de ser det faktiskt som en framgång att det inte blev en splittring, och låter tiden utvisa huruvida den sovjetiska linjen eller vår är riktig. Parollen ”Låt tiden bekräfta linjen”, som vissa förordar ... är till Chrusjtjovs belåtenhet, en opportunistisk, revisionistisk och antimarxistisk paroll. Den innehåller i sig själv fruktan för att gå till botten med det hela och radikalt bota feLEN. Denna idé tjänar till att bevara Chrusjtjovgruppens positioner genom ett lappverk som Chrusjtjov totalt ignorerat hittills och inte heller kommer att bry sig om i fortsättningen. Denna paroll hjälper revisionisterna att gå längre med att sprida revisionismen. Kort sagt, om denna paroll antas, kan vi vara säkra på att farorna blir stora.

Revisionismen är huvudfaran och den måste angripas, vilka ”höjdare” som än anfränts av denna varhärd. För att få bort en böld måste man ta till skalpellen. Alla de som säger ”Låt tiden avgöra” förstår läget men saknar revolutionärt mod att sätta fingret på den ömma punkten och använda verksamma medel för att rengöra den.

Å andra sidan bör vi inse att Chrusjtjovgruppen är livrädd inför situationen och livrädd för en splittring. De ser att deras politik drabbas av misslyckanden, att den har skapat ett allvarligt läge som är långt ifrån som det ska, att de med berätt mod och oåterkalleligen är på väg mot ideologisk katastrof. Är det då i detta läge tillåtligt att låta denna revisionistiska grupp hämta andan igen så att den ska kunna ta sig över det stora svalg den åstadkommit? Som jag ser det, får vi inte tillåta detta. Om vi inte avslöjar Chrusjtjovgruppen gör vi ett stort misstag, ty de kommer att dra fördel av det för att ytterligare skada Sovjetunionen, SUKP och världskommunismen. Chrusjtjov är en exhibitionistisk pajas. Se bara vad han gör i FN. Det var därför jag skickade dig det långa radiogrammet i förrgår kväll.

Men hur som helst, käre Hysni, ska du fortsätta som förut, du sköter dig bra.

Vito mår bra, hon studerar hårt tillsammans med Nexhmije.¹ Din Besmik mår också bra. I söndags åt han lunch med oss.

Varje dag får jag ”roande” radiogram från Mehmet. Det hela fortsätter som förut. Inga som helst konkreta resultat. Ingen avrustning, ingen omorganisering av FN:s sekretariat, inget möte, inte ett sabla dugg. Den enda ”framgången” har varit skapandet av den tredje kraften, med Tito i spetsen och med ”djadja”^{*} Chrusjtjovs välsignelse ...

Bästa hälsningar till Ramiz och kamraterna. Kamraterna här hälsar.

Jag omfamnar dig

Enver

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York

4 oktober 1960

Kamrat Mehmet!

Jag har fått alla radiogrammen. Vi följer ”fiaskot” i FN.

1) Mötet i Moskva började i lördags. Bara öppnandet. Suslovka öppnade det. Kozlovka, Andropovka, Muhitdinovka, Pospjelovka och de andra var där. Kalla som is. Tid anslogs till

¹ Vid den här tiden höll kamraterna Vito Kapo och Nexhmije Hoxha på att läsa en korrespondenskurs vid fakulteten för historia och filologi vid universitetet i Tirana.

* ”Onkel” (ry.)

att studera materialet och idag tisdag klockan 14 ska mötet återupptas. KKP:s representant ska tala före Hysni, som beräknas tala på torsdag eller fredag.

2) Jag har noggrant studerat deklaraionsutkastet och skickat alla mina kommentarer till Hysni, tillsammans med den taktik han ska följa i kommissionen. Det stinker om deklaraionen. Den är revisionistisk och slätstruken, upprepar sig, drar ut på frågorna för att späda ut giftet i hopp om att vi ska svälja det och framställningen har täckts med sockerglasyr för att mildra smaken. Den gör några ”skenanfall” och föregivna reträtter som inte alls gör oss nöjda, varför jag varskodde Hysni och gav honom instruktioner om hur frågorna måste formuleras.

3) Hysni skriver att han ska skicka öppningstalet till mig så jag får se på det. Hysni är fullkomligt kompetent och väl rustad vad beträffar vilken ståndpunkt som måste intas.

... En del vid mötet är rädda för vad som kan hända om Chrusjtjovgruppen inte tar sitt förnuft till fånga, en rädsla vi inte delar med dem. Vi är inte överens med dem i detta, men vi måste diskutera med dem och övertyga dem, för vi ser det riktigare och mer radikalt och Chrusjtjovgruppen borde frukta vad vi anser medan vi inte behöver frukta dem. Våra ståndpunkter är riktiga och starka, deras är revisionistiska och svaga. Vi måste därför smida medan järnet är varmt, ty om den akrobaten klarar det här, kommer han att hitta på tusen och en knep, inte minst inom de närmaste 10-15 åren, då han kommer att göra vidriga saker. Hur som helst hör detta till slutskedet: du återkommer ju och vi får prata här innan vi reser till Moskva.

4) Hysni skrev att Kozlovka bjöd honom på lunch igår, men Hysni tackade och gick inte dit. Med tanke på vad han har gjort mot oss, passade det oss fint så han förstår med vem han har att göra.

5) Vi hör från tillförlitliga källor att Bukarestmötet var arrangerat i förväg bakom ryggen på vårt parti och KKP. Chrusjtjov hade informerat alla sina gossar, diskuterat med dem och fått deras godkännande av hur frågorna skulle tas upp i Bukarest, vad som skulle diskuteras och vad som skulle beslutas. Detta är grovt — inte en fraktion utan en komplott. Det var hela syftet med Ivanovs och Kogo Tashkos kamp för att få mig att åka på semester — att kompromettera mig och dra ner mig i smutsen. Men de sköt bom.

6) ....

Fiqret och barnen mår bra. Jag omfamnar dig och vi väntar ivrigt på din återkomst.

Shpati

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York

6 oktober 1960

Kamrat Mehmet!

1) Du gav Vinogradov ett bra svar i avrustningsfrågan. ”Rrapo Lelo” vill skyla över sitt misslyckande i FN, förvirra massorna och mobilisera pressen att förklara att det kommer att bli nya ”festligheter” under det kommande året. Det gynnar allmänna opinionen att påtryckningar utövas på amerikanerna, eftersom det betyder ökad indignation och vaksamhet hos folken, men han vill själv vara ”den store”, själv ta initiativet, själv fara överallt och själv vara allt. Du gjorde därför rätt när du inte i princip tillbakavisade Vinogradov. Men vi har gott om tid att förklara oss. Han kommer att uttala sig eftersom han inte fäster sig vid vår åsikt och eftersom han har något ofog i tankarna.

2) Kommissionen sammanträdde igår i Moskva. Det var visst fem personer som talade, fogliga delegater som anammat lösenordet ”Inte ett ord om motsättningarna”, som om ingenting hade hänt. De nämnde varken Sovjetunionen eller Kina. Allmänna uttryck och godkännande av det sovjetiska deklaraionsutkastet. Finnen, ungraren, västtysken, mongolen och italienaren talade. Kinesen ska tala idag.

3) ...

4) Inget nytt på hemmafronten. Plöjningen har just börjat; sockerbetorna håller på att tas upp men de ger mycket litet. En liten jordbävning har drabbat Kardhiqområdet men ingen skadades, bara några hus förstördes. Läget är inte oroande. Folkräkningen gick bra. Spiro Koleka¹ har stängt in sig och arbetar på rapporten.

Jag hälsade på din mor idag igen och meddelade henne nyheten att du återvänder hem. Hon blev glad. Figret och barnen mår fint och hälsar. Kamraterna och Nexhmije hälsar också. Hälsningar från mig till Behar, Reiz och de andra kamraterna.

Din
Shpati

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Brev till kamrat Hysni Kapo i Moskva

7 oktober 1960 kl. 24.00

Käre kamrat Hysni!

Idag började vi plenarmötet, allt går bra, diskussionerna om skolreformen fortsätter. Diskussionsinläggen är bra. Vi ska diskutera samma fråga i morgon också och därefter ska vi granska direktiven till femårsplanen.

Idag mitt på dagen fick jag paketet med material som du skickade till mig. Du förstår nog att jag har mycket ont om tid, men jag har snabbt ögnat igenom ditt brev, ditt tal och de omformuleringar och ändringar i deklaraionsutkastet du tänker göra...

1) Ditt tal tyckte jag om. Problemen behandlades bra och tonen var riktig. Om det yppar sig ett tillfälle, antingen för dig i plenarmötet eller för Ramiz i kommissionen, bör ni försvara Kinas kommunistiska parti starkare, eftersom huvudangreppet riktas mot det och det har större delen av artilleriet inriktat på sig. De avskyr oss lika mycket som de avskyr kineserna och det råder ingen tvekan om att de kommer att angripa oss, men huvudangreppet kommer att inriktas på Kinas kommunistiska parti eftersom de inte utan skäl anser att KKP utgör den största potentiella faran för dem och tror: ”*Om vi kan besegra dem, blir det inga problem med albanerna.*”

Därför är det för ögonblicket inte våra ställningar som kan angripas, **men vi kommer att bli angripna**, särskilt när vi slår mot Chrusjtjov med några kalla fakta; de kommer att anklaga också oss för att vara ”dogmatiska” eftersom vi tar ställning för Kina. Vi måste visa de sovjetiska representanterna och deras anhängare **att vår linje är marxist-leninistisk, att vi försvarar Kinas kommunistiska parti bara för att det slår vakt om en riktig marxist-leninistisk linje och att vi bekämpar de revisionistiska och högeropportunistiska uppfattningarna såväl som belackarna och förfalskarna.**

Utifrån dessa ståndpunkter angriper vi alla som öppet eller förtäckt vågar angripa oss.

Utöver de partier som vi vet intar en felaktig ståndpunkt, ska du inte angripa dem som tvekar, som saknar mod att säga vad de anser och som inte säger någonting om vårt parti eller bara

¹ Medlem av politiska byrån, vice-president i Folkrepubliken Albaniens ministerråd.

något som inte har någon betydelse. Låt dem vara i fred. **Driv dem inte till öppen konflikt med oss, manövrera. Angreppet bör koncentreras på huvudfienden, på dem som orsakat den opportunistiska avvikelserna och som angriper vår riktiga linje.** Om dessa partier, förutom det sovjetiska, bulgariska, polska och några andra, gör några halvhjärtade angrepp på KKP för att de inte kan annat, pressa dem inte utan överlåt till kineserna att bedöma vilken taktik som är bäst.

2) ...

Enligt min åsikt **vill sovjetledarna avrunda det hela för att skyla över sin ruttenhet, ty för ögonblicket ligger det inte i deras intresse att fördjupa motsättningarna. De är beredda att göra vissa eftergifter enbart för att ta sig över floden utan att bli våta om fötterna** — för att på ett eller annat sätt göra de begärda ändringarna och sedan kunna säga till oss: *”Det finns ingen anledning att ha diskussion eller debatt.”* *”Vi är överens!”* *”Åk hem!”*

Kanhända har jag fel i min bedömning av vad sovjetledarna har i kikaren. Jag skrev ju i början att jag bara snabbt ögnat igenom det hela. Ditt tal berövar sovjetledarna deras möjlighet, eftersom det tydligt framgår att ”vi har räkningar att göra upp”. I början kan våra tal vara som ett ”preludium” men senare måste de bryta ut i storm som Beethovens symfonier; vi är inget för ”serenader och nocturner”.

3) Jag har också läst ändringsformuleringarna till deklaraionsutkastet. De verkar bra. Rådfråga och samarbeta med de kinesiska kamraterna. Varför skulle sovjetledarna och de andra samordna sin verksamhet men inte vi?

Jag vill att du på nytt granskar formuleringen om *”övergången till socialismen”* så att andan i vår uppfattning kom mer fram bättre. Jag påminner dig igen om frågan om *”kulten”* **som bör formuleras på ett annat sätt, därför att vi i november ska ta upp den i samband med Stalin och Chrusjtjovs inställning i den frågan.** Det finns en passus om *”fraktioner”* — titta på den igen och se **om den stoppats in där som fallgrop.** En sista anmärkning: på sidan 27 andra stycket i deklaraionsutkastet utskrivet i Tirana, eller på sidan 14 i din text, bör Lenins tanke tas fram tydligare . . . ”... så länge inte bourgeoisin hejdar arbetarrörelsen och dess förtrupp i deras ideologiska, politiska och ekonomiska kamp ...” (detta är ett citat från Lenin), men den idé som sovjetledarna infört därefter bör preciseras, eftersom de där menar Nehru och andra, för att rättfärdiga den hjälp den ger dem.

4) Det är svårt att säga vad du bör slänga tillbaka i ansiktet på dem och inte. Det beror på omständigheterna. Du måste gå fram enligt principen att försvara partiet och dess linje utan fruktan, utan att tveka: ”Bör jag säga detta eller hålla inne med det?” Gör som du bedömer det. Du bör **avslöja din motståndare med hjälp av renhåriga argument och tillintetgöra honom. Ett enda faktum utnyttjat på rätt tid och plats kan vara tillräckligt för att få din motståndare att falla platt till marken. Så bind inte dina händer och oro dig inte alltför mycket för att göra en del misstag.**

Frågan står helt enkelt så att vi bör spara vissa saker till Moskvamötet istället för att kasta fram dem i kommissionen, för om sovjetledarna får reda på dem, utarbetar de en taktik för ett motangrepp.

Tveka inte att ge bulgarerna och polackerna deras beskärda del, ty de står på förtrolig fot med sovjetledarna. De andra fungerar inte heller särskilt annorlunda, men du får väl se vad du kan göra. Du bör gå varsamt fram med tjeckerna om de inte angriper oss. Jag säger det, eftersom Novotny betedde sig som vanligt mot Mehmet i New York, som om ingenting hänt. Inte heller ungrarna är vad vi vet särskilt aktiva, trots deras tal där.

Så länge fransmännen tvekar bör man säga åt dem i olika former: ”Vilken väg tar ni? Vi har en känsla av att ni förstår var felet ligger och ni borde hjälpa till att undvika ännu allvarligare fel osv.” Gör ansträngningar i den riktningen.

En diplomat från ett folkdemokratiskt land berättade för en av våra kamrater i Rom att ledarna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i vårt läger, med undantag för Albanien och Kinas kommunistiska partier, visste vad som skulle tas upp i Bukarest, därför att Chrusjtjov överlagt med dem innan. **Följaktligen organiserades Bukarestmötet i förväg bakom kulisserna som en internationell fraktion (vi ska använda detta argument vid Moskvamötet).**

Jag har ingenting mer att tillägga utom att jag önskar dig lycka till. Jag vet att du arbetar hårt och lider under den ”isiga” stämningen. Det kan vi dock inte göra någonting åt, **kampen för rättvisa är ingen dans på rosor. När du kämpar för partiet, för folket och för kommunismen finns varken trötthet eller leda.**

Kamraterna gick till den ”prijem” * som tyskarna höll — jag gick inte dit eftersom jag ville skriva det här brevet till dig och skicka det med planet i morgon. Det fanns också ett annat skäl till att jag inte gick på deras mottagning; jag ville få dem att inse att vi inte tog väl upp att deras delegation inte återgäldade vårt officiella besök fast de bestämt både datum och delegationens sammansättning. Skälen de angav för att inte komma var föga övertygande och de verkliga skälen är dem vi känner till och om vilka du kämpar där borta.

”Fiasko” i FN! Med stort F. Mehmet reser från New York 11 oktober och anländer till Tirana 20-21 oktober.

Den 25 oktober ska Folkförsamlingen sammanträda och då ska Mehmet tala om avrustningens ”seger” och ”Rrapo Lelos” samlevnad i FN. Bästa hälsningar från mig till Ramiz.

Din tillgivne

Enver

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Radiogram till kamrat Mehmet Shehu i New York

9 oktober 1960

Kamrat Mehmet!

Striden har hettat till, så det utvecklas bra. Gräv upp dyngan för gott. Alla som talat har angripit både Kina och oss, med undantag för japanerna, koreanerna och vietnameserna, som inte nämnde vare sig oss eller sovjetledarna. Men deras åsikter om deklaraionsutkastet ligger mycket nära våra i nästan alla frågor, inbegripet dem som går emot den moderna revisionismen och den jugoslaviska revisionismen.

En som särskilt angripit Kina och oss är Bagdash.¹ Om oss sade han: ”Vi förstår inte vad slags kommunism albanerna är ute efter.” Hittills är det den rumänska delegaten som kommit med de vidrigaste angreppen, förutom Suslovka som var ännu värre. Suslov påstod att vi är emot samlevnad och jämställde oss med de borgerliga partierna och Kerenskij.²

* ”Mottagning” (ry.)

¹ Generalsekreterare i Syriens KP:s CK, bofast i Moskva.

² I radiogrammet daterat 9 oktober 1960 och adresserat till kamrat Hysni Kapo i Moskva, instruerade kamrat Enver Hoxha honom på följande sätt: ”Säg också så här till Suslov: 'Det kommer att bli svårt för förfalskarna att anklaga de albanska kommunisterna för att inte förstå samlevnaden eller vara emot den. De har varit och kommer alltid att vara för samlevnaden, som Lenin och Stalin lär oss. Men det kommer att bli ännu svårare för anhängarna till den fascistiske kontrarevolutionäre förrädaren Imre Nagy att anklaga Albanska arbetets parti för att vara ett borgerligt parti och de albanska kommunisterna för att vara lika många Kerenskijfigurer. Vi ska dock snart bevisa med fakta vilka som är Kerenskijfigurerna och vilka som är de verkliga marxist-leninisterna.'

När det gäller de övriga så använd ditt eget omdöme, men se till att du verkligen kör ned detta i halsen på Suslov och att de andra ser att det var sovjetledarna som först angrep oss på detta sätt så att de inte blir förvånade

På måndag kommer en del slag att riktas mot dem både från oss och kineserna. Vad vi vet har bulgarerna och tjeckerna inte talat än.

Vi emotser din ankomst. Sköt om dig.

Shpati

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Radiogram till kamrat Hysni Kapo i Moskva

11 oktober 1960

Kamrat Hysni!

Jag är överens med dig. Slösa inte dina viktigaste argument på ett sådant här möte. Nöj dig med några varnande pikar mot alla som förtjänar det. I november ska den "front" de skapat bli mer tilltufsad än nu. Bravo indonesen! Det är mycket viktigt att de sovjetiska ledarna och deras lakejer får se att inte alla är som lamm. I kommissionen bör Ramiz ge provokatörerna och belackarna på käften. Planet kommer idag.

Hälsningar

Enver

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Brev till kamrat Hysni Kapo i Moskva

13 oktober 1960

Käre Hysni!

... Vi har inte samma åsikt som de som försöker släta ut problemen med hjälp av fraser i resolutioner och deklARATIONER.

Vi stöder inte uppfattningen: "Ordna upp det som går så ordnar tiden resten." **Vi är för att gå till botten med det hela.**

Om man inte förstår detta, betyder det att man inte förstår den fara som Chrusjtjovgruppen utgör för den världskommunistiska rörelsen.

Det hänger inte på oss huruvida denna grupp ska fortsätta att sitta vid makten eller ej, men **det är absolut nödvändigt att vi avslöjar denna grupp med Chrusjtjov i spetsen så som den förtjänar.**

Vi ser ju att denna farliga grupp av revisionister har mycket svaga positioner både ideologiskt och politiskt.

Det som oroar oss är inte det intryck och den stämning som kan skapas bland kommissionens delegater eller senare vid Moskvamötet.

Vi får inte lämna fältet fritt för sovjetledarna så att de kan gå och beta av det som de behagar.

... Jag instämmer i att vi måste åstadkomma en bra deklARATION men räcker det? **Vi kan inte nöja oss med bara det.** Bör vi vara nöjda med att enbart försvara oss eller ska vi gå till angrepp? ... Den som är av den inpiskat revisionistiska ullen ändrar inte sina vanor.

Revisionisterna kommer inte att erkänna några av sina fel. Kompromisser med dem tjänar inte vår sak. Dessa de nya revisionisterna kommer att handla precis som revisionisten Tito som "hjälppte" oss genom att från dag till dag gå från förräderi till förräderi.

.. Jag arbetar på talet för Moskvamötet så som vi beslutade ... Vid detta möte kommer vi att bli ensamma med vår ståndpunkt, med undantag för de kinesiska kamraterna.

De flesta kommer att bli ilska på oss, de kommer att okväda oss, men **vi har rätt och tiden kommer att visa att vi har det**. Du kan vara säker på att man inte kommer att våga sluta upp på vår sida på mötet ... Men vi ska göra vår plikt, vi ska försvara marxismen-leninismen. **Det är Chrusjtjovgruppen som har begått försyndelser**. Om du inte sätter fingret på syndarna och skiljer ut vad som är rätt och fel, kommer dina händer att bli bundna och du att göra skada. Nej, vi ska inte låta oss imponeras av dem som säger: "Hur kan man angripa det ärorika Sovjetunionen eller Lenins stora kommunistiska parti för fel som några skojare begått?" Vi säger: **"Just precis för att försvara Sovjetunionen och Lenins parti, måste dessa "skojare" avslöjas och man får inte alls tona ner kritiken eller beskydda dem som avvikit."** I det här fallet finns faran kvar, oavsett att ni fött fram en "otlitjno" * deklARATION, ja den blir faktiskt större både för vårt läger och för hela den kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen.

Men vi får väl se och "Gud give", som Chrusjtjov säger, att jag tar fel i mina bedömningar. Vill du berätta för oss när första akten väntas ta slut, för den lär visst pågå i nästan tre veckor?

Här har inget nytt hänt (utom ett överflöd av det vanliga som hänger samman med sovjetrepresentanterna här). Mehmet reste från New York den elfte och kommer till Tirana omkring 20-21 oktober.

Bästa hälsningar till dig och Ramiz från Nexhmije och mig.

Enver

Publicerat för första gången med förkortningar i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Vi albaner kränker inte principer och förräder inte marxismen-leninismen ens om vi tvingas gå utan bröd

Inlägg i diskussionen vid möte med AAP:s CK:s politiska byrå¹

31 oktober 1960

Vårt partis centralkommittés plenarmöte har givit oss i uppgift att förbereda utkastet till det tal som ska hållas vid Moskvamötet. Detta utkast har utarbetats och skickats till er för granskning och diskussion. Som ni ser står det en hel del om den sovjetiska ledningen. Enligt vår åsikt är det riktigt, ty de sovjetiska ledarna har avvikit från marxismen-leninismen och hamnat i opportunistisk och revisionism.

Vi tror att det vid Moskvamötet, som kommer att hållas i november, kanske inte blir något tal som är som vårt. Enligt den information vi fått, kommer de kinesiska kamraternas tal inte heller att bli sockrat, det kommer att avslöja den sovjetiska ledningens opportunistiska linje. De kinesiska kamraterna kommer utförligt att behandla de teoretiska frågor i vilka de blivit orättmätigt anklagade av den sovjetiska ledningen med Chrusjtjov i spetsen. Deras tal blir inte akademiskt, utan kommer att innehålla konkreta fakta som illustrerar de sovjetiska ledarnas allvarliga fel.

* "Utmärkt" (ry.)

¹ Vid detta möte godkändes AAP:s CK:s tal som skulle hållas vid Moskvamötet med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i november 1960. Detta tal lades också fram inför AAP:s CK:s 20:e plenarmöte (1 november 1960) som enhälligt godkände det. Plenarmötet utsåg också den delegation, ledd av kamrat Enver Hoxha tillsammans med kamraterna Mehmet Shehu, Hysni Kapo och Ramiz Alia, som skulle delta i Moskvamötet.

Inte heller vårt tal stannar vid enbart torra fakta, utan dessa fakta kopplas ihop med teoretiska problem och slutsatser. Våra fakta talar för att de sovjetiska ledarna har kränkt marxism-leninismens principer och de gemensamma besluten. Men vi behandlar inte dessa frågor i enlighet med uppläggningsutkast för Moskva-mötet som utarbetats av kommissionen.

Varför anser vi att vi bör handla på detta sätt? Vi har i åtanke att Sovjetunionens kommunistiska parti tidigare, under J. V. Stalins livstid, alltid försvarade vårt parti, men att så inte sker idag. Sovjetledarnas nuvarande handlingssätt mot vårt parti måste betraktas som negativt. Sovjetunionens ledare av idag är emot oss därför att vi kritiserar dem uppriktigt och hårt. De godtar dock inte vår kritik, de är arroganta, och det viktiga är att de har avvikit från marxism-leninismen. Vi får inte ha några som helst illusioner om den saken. Det är en fullständig linje från Chrusjtjov och kompani och därför kommer de inte att ha en riktig inställning till oss.

Under all vår verksamhet har de sovjetiska ledarna sett var motsättningarna mellan oss och dem går. En av dessa är de motsatta inställningar vi och de har gentemot den moderna revisionismen, särskilt den jugoslaviska varianten. I många andra utrikespolitiska principfrågor har vi stått i opposition till dem. De har förstått att vi inte heller är överens med dem i deras inställning till Stalin. Men de största politiska och ideologiska motsättningarna mellan oss och dem har särskilt gällt frågan hur man bör ställa sig till revisionismen. Efter Bukarestmötet inledde den sovjetiska ledningen fula fiendliga angrepp på oss. De har även gått längre, så långt som att säga till den kinesiska delegationen att ”vi ska behandla Albanien på samma sätt som Jugoslavien”.

Det är alltså viktigt för vårt parti idag och förr dess framtid att vi håller fast vid en marxist-leninistisk inställning. Vi måste således sätta oss in i den beslutsamma politik vi för och de svårigheter vi kommer att möta på vår kurs. Vi måste mobilisera alla våra krafter i detta hänseende och organisera vår kamp och vårt motstånd, ty det kommer inte att gå som en dans.

Vi har varit inringade och är så alltjämt. Nu håller det på att skapas ett svårt läge för oss även gentemot folkdemokratins länder, och gentemot Sovjetunionen. Ett sådant läge kommer ständigt att förvärras, och syftet är att politiskt och ekonomiskt fullständigt isolera vårt land. Det läge som nu skapas undgår inte imperialismens uppmärksamhet. Tillsammans med revisionisterna kommer den att försöka angripa våra uppriktiga förbindelser med Kina. Det råder nämligen enighet mellan vår uppfattning och den som Kina och en rad andra länder i både Asien och Latinamerika hyser. De imperialistiska och revisionistiska fienderna kommer att göra vittgående förberedelser för att angripa oss, men vi ska kämpa okuvligt till slutet och konsekvent försvara marxism-leninismen, vårt hemland och socialismen.

Centralkommittén, politiska byrån och hela vårt parti har, ända sedan den preliminära informationen om vad som pågick vid Bukarestmötet diskuterades, sagt ifrån att vi bestämt ska hålla oss till den marxist-leninistiska linjen och inte göra några som helst eftergifter i principfrågor. Låt oss inte vara rädda för att kritisera var och en som förvränger dessa principer, såsom Sovjetunionens ledare och ledarna för en del andra partier gör nu. Riktigheten i vår linje kommer att vinna, marxism-leninismen kommer att avgå med segern.

Vårt partis rättfärdiga och principfasta kamp mot revisionismen har visat och fortsätter att visa hur riktig denna linje är. Det har gått flera år, det har skett förändringar och det har skapats lägen som även varit till fördel för revisionismen, men allt har bekräftat riktigheten i vår linje. Vi drar oss inte tillbaka från denna riktiga väg. Den personliga illvilja och hämndlystnad som kännetecknar Chrusjtjov och andra ledare som följer honom skrämmer oss inte. Vi ska försvara de marxist-leninistiska principerna och vi är övertygade om att de går fel väg. Chrusjtjov och hans medlöpare bär ett stort ansvar inför vårt läger och marxism-leninismen; med sin ståndpunkt har de orsakat splittring i leden i vårt läger. Nu tror de också att man kan

släta över dessa saker genom att från Moskvamötet utfärda en deklARATION med några allmänna fraser som varken är fågel eller fisk.

Alla uppgifter visar tydligt att den sovjetiska ledningen inte håller på att ta ett steg framåt utan envisas med sina uppfattningar. Deklarationen må innehålla några fraser mot imperialismen men det är ett faktum att den sovjetiska ledningen inte ändrar sin inställning i det som är väsentligt. Faktum är att de tagit ett stort steg bakåt från mötet med de kinesiska kamraterna i september och fram till mötet med redaktionskommittén för deklARATIONsutkastet till Moskva-mötet, där de påstår sig inte ha begått några fel. Det är ingen marxist-leninistisk ståndpunkt. Vårt tal vid Moskvamötet i november kommer därför att möta starkt motstånd från den sovjetiska ledningen. Det måste vi ha i minnet.

Det finns givetvis ledningar för andra partier som kommer att sluta upp bakom SUKP:s ledning och de kommer inte att vara få. Det finns också några som kommer att sätta sig mellan två stolar.

En del partier fortsätter att leva med myten om sovjetledningens ofelbarhet. De befinner sig på det stadium som också vi befann oss på tidigare. Under Stalins livstid var vi andligt och moraliskt fullt övertygade om att Sovjetunionens kommunistiska partis väg var riktig och därför slöt vi upp bakom det med absolut tillit. Men tiden kommer att dra fram de nuvarande sovjetledarnas, dessa de nutida revisionisternas, smutsiga byk.

Fram till idag har vi försvarat principerna utan att kasta stenen mot den sovjetiska ledningen. Nu är emellertid tiden inne att sätta fingret på den ömma punkten. Problemet är att vi måste utrota det onda fullständigt och det kommer inte att bli en lätt uppgift, kampen kommer att bli långvarig.

Revisionismen måste bekämpas på det teoretiska planet, annars blir den som ett sår med kallbrand. På senare år har de jugoslaviska revisionisterna stärkt sina ställningar, därtill hjälpta av den mjuka behandlingen och försoningspolitiken från sovjetledarna med Chrusjtjov i spetsen, och därför kommer de att bli ännu farligare om vi inte bekämpar dem. På samma sätt måste vi, eftersom vi är övertygade om att de sovjetiska ledarna är inne på en revisionistisk väg, vara beslutsamma i kampen mot dem, ty endast genom en principiell och konsekvent kamp kan verklig enighet uppnås, inte genom fraser som gömmer undan sanningen. Om således deklARATIONsutkastet vid Moskvamötet talar om enighet när det inte finns någon enighet, kommer det att betyda att partierna och folken bedras.

Läget kommer att förvärras lavinartat när det gäller den sovjetiska ledningen. I dess in- och utrikespolitik kommer felet att fördjupas och de kommer att försöka skylla över det. Tito har öppet framträtt som demagog och agent för imperialismen. Han använder sig ständigt av demagogi och Chrusjtjov och de andra har börjat närma sig honom i sådan utsträckning att de har hans tal som studiematerial vid partiskolan. Vi förstår hur svårt det är att avslöja den nuvarande sovjetledningen, som i sin hand har så mäktiga ekonomiska och propagandamässiga resurser, men vi tänker inte falla till föga och vi ska vinna eftersom vi har rätt. Chrusjtjov har mycket dåligt anseende men han kan vinna ryktbarhet genom att göra någon äventyrlig gest, exempelvis hota amerikanerna som kan tänkas ingripa på Kuba och kräva att de drar sig tillbaka. Med sådana handlingar blir kampen mot Chrusjtjov i internationell måttstock svårare, ty han slänger fram en sockerbit till kommunismen och sedan tjugo giftpiller.

Vi inbillar oss inte att vi ska förändra styrkebalansen men vi ska säga vårt och den som så önskar kan lyssna och bedöma det på ett sansat sätt. Det kommer också att finnas de som kommer att kalla vår principiella ståndpunkt för "vansinne". Men det spelar ingen roll. De som tycker så idag kommer att ändra uppfattning i morgon, ty de kommer att se hur riktig vårt partis ståndpunkt är. Tiden kommer att visa det. Dessa saker måste vi också ha i minnet.

I ord och handling måste vi låta alla de andra partierna förstå att Albanska arbetets parti strävar efter enighet, men enighet på marxismen-leninismens grund och på den allena. Vi måste utan vacklan försvara marxismen-leninismen och vårt partis särart. Vårt parti är inte heller överens med Kozlov, som ställde frågan så här: ”Antingen med Sovjetunionen eller också med Kina.” Det finns de som kommer att dra slutsatser i denna anda och tro att Albanien bröt med Sovjetunionen och gick med Kina. Detta är att förvränga principerna. Vi är emot var och en som kränker marxismen-leninismens principer och försvarar var och en som slår vakt om dessa principer.

Inte ens om vi måste gå utan bröd, kränker vi albaner principer, vi förråder inte marxismen-leninismen. Låt detta bli klart för alla, vänner som fiender.

Vårt parti har vunnit sin riktiga marxist-leninistiska särart genom oförfärad kamp till försvar för principer och revolutionärt arbete och det har trotsat tidens prövningar, särskilt nu när de revisionistiska ståndpunkterna har tagit sig öppna uttryck i ledningen för Sovjetunionens kommunistiska parti. Tiden och kampen har givit vårt parti allt större mognad, varför det förstår problemen avsevärt mycket bättre idag. Vårt parti förmådde förstå de fientliga ståndpunkterna inte bara i vårt parti utan också i de andra partierna och därför har vårt parti uppvisat sin särprägel i många frågor, i opposition även till Sovjetunionens kommunistiska partis nuvarande linje.

Vi måste föra ut detta redan nu. Vi säger reservationslöst att all den ondska som är påtaglig i det socialistiska lägret idag har sitt ursprung i den nuvarande sovjetledningens fel. Detta är vår uppfattning som de inte kan få oss att ändra på ens med de hotelser av innebörden ”Albanien är ett inringat land, det har ekonomiska behov” osv. som kommer att riktas mot oss. Men låt dessa herrar som talar på detta sätt få veta att Albanien och de albanska kommunisterna inte säljer sig för vare sig rubler eller vete, eller dollar. Låt envar som vill ha enighet med oss bygga förbindelserna endast på grundval av marxismen-leninismen och den proletära internationalismen. De som är marxister och vänner till vårt folk har skyldighet att ge oss bistånd. Även vi måste fullfölja våra åtaganden gentemot verkliga vänner. Vad beträffar de falska vännerna som inte känns vid sina löften, så skadar de först och främst sig själva, medan vårt partis anseende växer.

Publicerat för första gången i band 19 enligt texten i protokollet från mötet i AAP:s CK:s politiska byrå, i partiets centralarkiv.

Det är inte Chrusjtjov som avgör huruvida Albanien är ett socialistiskt land eller ej, det har avgjorts av det albanska folket genom de krig det utkämpat och det blod det gjutit

Utdrag från samtal med Y. Andropov i Moskva

8 november 1960

KAMRAT ENVER HOXHA: Jag blev idag underrättad om att Chrusjtjov uttryckt en önskan att få träffa mig i morgon förmiddag klockan elva. Jag har läst det sovjetiska dokumentet där Albanien inte finns medräknat bland de socialistiska länderna.

Y. ANDROPOV: Vad är det för dokument, jag förstår dig inte, tala om för mig konkret vilket material du menar och var det har stått någonstans?!

KAMRAT ENVER HOXHA: Det är Sovjetunionens kommunistiska partis material riktat till Kinas kommunistiska parti.¹

Y. ANDROPOV: Men varför ska ni bry er om det, det där är ett brev till Kina, vad har Kina med Albanien att skaffa?

KAMRAT ENVER HOXHA: Och detta har gjort mitt sammanträffande med Chrusjtjov definitivt omöjligt.

Y. ANDROPOV: Jag förstår dig inte, vad står det om dig i det där materialet?

KAMRAT ENVER HOXHA: Läs det så får du se.

Y. ANDROPOV: Jag har läst det och jag känner mycket väl till det. Jag har ju själv varit med om att utarbeta det. Men ditt påstående är mycket allvarligt, kamrat Enver.

KAMRAT ENVER HOXHA: Ja, det är allvarligt. Tala om för Chrusjtjov att det inte är han som avgör huruvida Albanien är ett socialistiskt land eller ej. Det har det albanska folket självt avgjort genom de krig det utkämpat och det blod det gjutit. Det har avgjorts av Albanska arbetets parti som gått och alltid kommer att gå den marxist-leninistiska vägen.

Y. ANDROPOV: Jag förstår dig inte, kamrat Enver, det där materialet är avsett för Kina, vad har det att göra med Albanien?

KAMRAT ENVER HOXHA: Jag talar för mitt hemland, mitt folk, på mitt lands vägnar.

Y. ANDROPOV: Det här är ett mycket allvarligt påstående och jag kan bara beklaga det.

KAMRAT ENVER HOXHA: Vi ska hålla mötet med partierna och där kommer vårt parti att uttrycka sin åsikt. Det var allt! Adjö!

Publicerat för första gången i band 19 enligt texten från protokollet vid samtalet, i partiets centralarkiv.

Vi ska med glöd försvara marxismen-leninismen och folkets intressen

Från Albanska arbetets partis delegations samtal i Moskva med representanterna för Sovjetunionens kommunistiska parti A. Mikojan, F. Kozlov, M. Suslov, P. Pospjelov och Y. Andropov.²

10 november 1960

A. Mikojan talar först. Han uttrycker sitt "beklagande" över de meningsskiljaktigheter som uppkommit mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Albanska arbetets parti och anklagar vårt parti för att det som han påstår skulle vara orsaken till dessa meningsskiljaktigheter, för att "inte ha samma förtroende som förut ..." för Sovjetunionens kommunistiska parti. Han klagat över att våra officerare skulle ha fullständigt ändrat inställning till de sovjetiska officerarna vid flottbasen i Vlora och frågar: "Vill ni lämna Warszawa-pakten? ... osv. Han påstår att den sovjetiska ledningen vill reda upp dessa "missförstånd" på bästa sätt. Han fortsatte: "Tala om för oss på vilket sätt vi har gjort fel, vi ska inte bli arga. Vi blir arga bara när ni pratar bakom ryggen på oss."

¹ Det brev från november 1960 på 125 sidor som SUKP:s CK skickade till KKP:s CK med en del av SUKP:s CK:s anklagelser mot KKP, vari SUKP:s CK struntade i att Folkrepubliken Albanien existerar som socialistiskt land och svärtade ned Albanska arbetets parti.

² Detta möte med AAP:s delegation, som hölls i Moskva, begärde sovjetledarna för att "övertala" vår delegation att inte väcka de frågor i vilka AAP inte var överens med dem vid Mötet för de 81 partierna. Det gällde särskilt sovjetledarnas antimarxistiska och fientliga handlingar mot vårt land efter Bukarestmötet.

KAMRAT ENVER HOXHA: Tala om för oss när och var vi sagt någonting mot er bakom er rygg. Vi albaner har inte för vana att tala bakom ryggen på folk.

Det du sade angående militärbasen i Vlora är inte sant. Det råder en förtrolig vänskap mellan de albanska och sovjetiska officerarna och soldaterna där. Så var det fram till Bukarestmötet och vad oss anbelangar kommer det att fortsätta att vara så. Partiets centralkommitté har givit vårt folk vid Vlorabasen instruktioner att upprätthålla en riktig inställning gentemot den sovjetiska personalen. Men en del av era flottister har angripit våra. Centralkommittén har också utfärdat instruktioner om att dessa frågor bör lösas genom partiets grundorganisationer. Det inträffade en episod i vilken en officer ur vår flotta och alkoholiserad sovjetisk konteramiral som kom från Sevastopol på inspektion var inblandade. På ett helt olämpligt sätt dök konteramiralen på en av våra officerare, en bra kamrat som studerat i Sovjetunionen, och krävde att han skulle berätta vad som beslutats vid centralkommitténs 18:e plenarmöte, för att han, som han sa, ”skulle hålla föreläsningar om detta i Sevastopol och skulle få frågor om det”. Vår officer svarade att kommunikén från centralkommitténs plenarmöte hade offentliggjorts i tidningen¹, vad mer begärde han? Han tog sin mössa och gick och rapporterade saken till sin befälhavare. Era kamrater skällde ut konteramiralen, han bad oss om ursäkt och händelsen var ur världen.

Angående leveransen av u-båtarna: Våra flottister hade utbildats i två och ett halvt år i Sevastopol, de hade fått utmärkelser vid skjutövningarna. Vår stab och våra flottister hade förberett sig att ta emot u-båtarna på ett högtidligt sätt. Det finns en sovjetisk konteramiral i vår stab. Vi vet inte exakt vad han är för någonting, men konteramiral är han absolut inte. Han sade: ”U-båtarna kan inte överlämnas till er, för ni är inte utbildade.” Kamraterna i vårt försvarsministerium ifrågasatte hållbarheten av detta påstående. Om det var nödvändigt för våra militärer att studera några månader längre, borde de ha blivit informerade om det. Men den sovjetiska staben hade själv sagt att de albanska besättningarna avslutat sin utbildning.

Sedan sade de till oss att vintern var på väg och att det skulle bli stormigt på haven. Våra kamrater kom hit, till ert amiralitet, lade fram fallet och fick till svar att ”u-båtarna ska överlämnas till er”. Men på nytt kom det order från ert folk att inte ge dem till oss. När vi var i Tirana skickade vår försvarsminister ett brev till Gorsjkov² och förklarade det hela på ett kamratligt sätt, precis så som jag har lagt fram det för dig. I brevet stod att om det behövdes flera månader för att utbilda flottister så kunde ni säga det till oss. Men det var inte det verkliga skälet.

A. MIKOJAN: Vilket var det då?

KAMRAT ENVER HOXHA: Det är er sak att säga det till oss. Men detta är inte huvudproblemet ... Låt oss nu komma fram till frågan om att vi skulle lämna Warszawa-pakten, eftersom du nämnde det i början . . .

A. MIKOJAN: Det gjorde vi inte, men det är det intryck man får.

KAMRAT ENVER HOXHA: Hur kan ett sådant intryck skapas — på grund av vad en viss konteramiral säger? Låt oss ta upp den här frågan, för det ligger allvarligare saker i den.

A. MIKOJAN: Verkligen? Det vet vi ingenting om.

KAMRAT ENVER HOXHA: Hur kan det komma sig att ni inte vet någonting om saken? Om det är sant, är det inte rätt att er centralkommitté inte känner till den. Vet du att vi har blivit hotade med uteslutning ur Warszawapakten? Gretjko har kommit med en sådan hotelse.

A. MIKOJAN: Det vet vi ingenting om. Berätta.

¹ ”Zeri i Popullit” 9 september 1960.

² Sergej G. Gorsjkov, sovjetisk amiral, biträdande försvarsminister i Sovjetunionen.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det ska vi sannerligen göra, för det är en principfråga. Två av era marskalkar, Malinovskij och Gretjko,¹ har sagt så. Det måste du veta.

KAMRAT HYSNI KAPO: Den 22 oktober informerade jag Poljanskij om det.

A. MIKOJAN: Ni kanske inte tror mig, men jag känner inte till detta.

KAMRAT ENVER HOXHA: Eftersom du vill ha det till att du ingenting vet, måste vi påminna dig om att vi för fyra månader sedan skrev ett brev till er angående er ambassadör. Varför följde ni inte ert partis leninistiska sed och svarade oss?

F. KOZLOV: Vi ska skicka en ny ambassadör till er.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det säger ni nu ja, men varför skrev ni inte till oss? Vi skrev till er för fyra månader sedan men vi har inte fått svar.

A. MIKOJAN: Det var rätt av oss att inte svara er. Och skälet till det är att våra ambassadörer nu i 15 år har gått till partikommittéerna för att be om information. Så har det varit i Albanien också. Är det inblandning från vår ambassadörs sida att fråga ordföranden i Centrala granskningskommissionen² om vad som försiggick vid plenarmötet?³

KAMRAT ENVER HOXHA: Ja, det är inblandning och fullkomligt otillåtligt. Jag kan säga att i vårt land har ingenting dolts för den sovjetiska personalen. Under 16 år har vi följt en praxis att informera er om alla viktiga dokument och beslut från vårt partis centralkommitté och regeringen. Varför har vi gjort det? Därför att vi varit ärliga och uppriktiga mot Sovjetunionen och SUKP. Ni har inte rätt att anklaga vårt parti för dåligt uppträdande mot Sovjetunionens kommunistiska parti. Vi har varit mycket nära förbundna med de sovjetiska kamraterna, från ambassadören till vanliga specialister. Alla dörrar har stått öppna för dem.

A. MIKOJAN, M. SUSLOV: Just precis, det är riktigt.

KAMRAT ENVER HOXHA: Vi tror att kanske inget annat parti har uppträtt på detta sätt mot SUKP. Varför har vi gjort det? För att vi betraktat SUKP som det parti som, under Lenins ledning, genomförde den stora socialistiska Oktoberrevolutionen och var först med att öppna vägen till socialismen och kommunismen.

Vi har haft meningsskiljaktigheter före Bukarestmötet och det ska vi tala om för er. Exempelvis i frågan om den jugoslaviska revisionismen. Men vi har behandlat det på sådant sätt att ingenting läckt ut. Varför har våra förbindelser försämrats efter Bukarest? Vad sade vi i Bukarest? Vi gav uttryck för vår inställning, betonade att de meningsskiljaktigheter som Chrusjtjov lade fram vid Bukarestmötet rörde saker som angick SUKP och KKP och att Albanska arbetets parti förbehöll sig rätten att framföra sin åsikt om det hela vid Moskvamötet. Varför angreps då vårt parti?

Vi gillar inte Bukarestmötet men vi gjorde ingenting där som så totalt skulle ha kunnat få er att ändra inställning till oss. För det första uppträdde er ambassadör på ett ömkligt sätt mot oss. Vi tyckte om honom. Men efter Bukarestmötet och särskilt sedan han återkommit från Moskva började han angripa oss och uppträda hånfullt mot oss.

A. MIKOJAN: Jag har då aldrig trott att han skulle gå så långt.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det vill säga du tror inte på vad vi säger. Glöm inte att jag är förste sekreterare i Albanska arbetets parti. Jag har varit och jag är en vän till Sovjetunionen. Mig kan du låta bli att tro på, men era ”tjinovnikar”^{*} tror du på. Vad har Albanska arbetets

¹ Marskalk Gretjko, befälhavare för Warszawapaksstyrkorna.

² Koço Tashko.

³ AAP:s CK:s 17:e plenarmöte (11-12 juli 1960) som godkände AAP:s delegations verksamhet vid Bukarestmötet.

* Byråkratiska tjänstemän (ry.), övers. anm

parti för intresse av att skapa meningsskiljaktigheter och säga osanna saker om Sovjetunionens ambassadör?

A. MIKOJAN: Jag är övertygad om att du inte har något intresse av det. Ambassadören har inte sagt något ont om dig. Som person är han en hygglig karl.

M. SUSLOV: Men inte särskilt klyftig, särskilt inte politiskt.

A. MIKOJAN: Säg vad vi ska göra för att förbättra våra förbindelser? Vi ska byta ut ambassadören.

KAMRAT ENVER HOXHA: Så enkelt är det inte. Vi upprätthåller inte bara diplomatiska förbindelser, utan även förbindelser mellan partierna och de måste vila på marxist-leninistisk grund. Exempelvis hade ambassadör Ivanov kontakt med mig. Varför skulle han då träffa ordföranden för granskningskommissionen?

Jag är förste sekreterare i partiets centralkommitté. Har jag frågat er varför ni uteslöt Sjukov?¹ Än i denna dag vet jag ingenting. Den sovjetiske ambassadören har alltid kommit till mig för att fråga om vårt partis plenarmöten och jag har informerat honom om dem. Han kom och frågade mig om vad som hände vid det här plenarmötet. Jag berättade för honom vad som skulle berättas. När partiets centralkommittés förste sekreterare berättat så mycket, borde han ha gått hem och lagt sig. Men om er ambassadör istället tänker kontakta än den ena och än den andra, blir han och hans vänner inte diplomater och representanter för ett socialistiskt land, utan underrättelseagenter. Ambassadens tjänstemän fick genom Bepalov tag i ordföranden för granskningskommissionen och "bearbetade" honom i två omgångar. Därefter inbjöds han för en tredje omgång på middag i ambassadörens namn och i ambassadens förstesekreterares residens. De var tre stycken, ambassadören, ambassadrådet och sekreteraren. Och där satt vår kamrat, som två veckor tidigare hade varit överens med plenarmötets beslut, med vår centralkommittés linje, och var emot partiets linje. Nu frågar jag: Kan en ambassadör tillåtas handla på detta sätt och på eget ansvar?

Vi anser att alla dessa handlingar hade till syfte att skapa splittring i vårt parti. Er ambassadör gick ännu längre. Vid flygplatsen frågade han våra generaler med hänsyftning på vad som hänt i Bukarest: "På vems sida kommer armén att ställa sig?"

A. MIKOJAN, F. KOZLOV: Han är en dåre.

KAMRAT ENVER HOXHA: Med all respekt och fast vi saknar er erfarenhet, men vi kan inte svälja sådana "ursäker".

Frågan om den inbjudan som Chrusjtjov skickade till mig är mycket viktig. Först beslöt jag att tacka ja. Men när jag läste ert material, brevet adresserat till de kinesiska kamraterna 5 november, såg jag att Albanien inte inbegripits i det socialistiska lägret. Alla folkdemokratins länder i Europa är nämnda där med undantag för Albanien.

M. SUSLOV: Sovjetunionen nämns inte heller där.

KAMRAT ENVER HOXHA: Vad är det du försöker säga till oss? Om jag vore i ditt ställe skulle jag medge att det är fel. Ivanov har handlat så här, Gretjko likaså, det står som det står i ert dokument, Chrusjtjov har sagt skamliga saker om Albanien till Kinas delegat här vid mötet och du medger ingenting, medan vi alltid varit uppriktiga mot er. Kosygin uppträdde inte heller snyggt mot mig vid ett samtal vi hade. Han betedde sig som en enväldshärskare. Han sade: "Det finns fiender i ert parti som vill splittra oss."

---

¹ Medlem av SUKP:s CK, marskalk av Sovjetunionen, Sovjetunionens försvarsminister. Medan han var på besök i Folkrepubliken Albanien befriades han från alla ämbeten av Chrusjtjovgruppen som informerade honom om det så fort han landat i Moskva vid sin återkomst från Tirana.

På grund av mycket ogynnsamma naturförhållanden var vi i år i mycket stort behov av brödsäd. Vi hade bröd för bara två veckor. Vi bad er om 50 tusen ton vete. Vi väntade i 45 dagar utan att få något svar. Då köpte vi det i Frankrike med konvertibel valuta. Den franske försäljaren kom omedelbart till Albanien för att bedöma läget. Han frågade: ”Hur kan det vara möjligt? Albanien har aldrig köpt spannmål från västländerna och Sovjetunionen säljer ju spannmål överallt.” För att skingra hans tvivel sade vi till honom: ”Sovjetunionen

har gett oss spannmål, vi har fått majs, men vi använder det för att mata svin.” Vi vet var ni säljer er spannmål och var rumänerna och tyskarna säljer sin — i England och annorstädes. Ni ställde villkor på oss och vi förbands att erbjuda er guld för att få köpa den spannmål vi behövde.

A. MIKOJAN: Vi har inte vägrat att förse er med spannmål. Jag vet att spannmål har fraktats till er varje månad. Ni föreslog vårt folk att ni skulle betala i guld och de accepterade. Varför skulle vi vilja ha er valuta?!

KAMRAT ENVER HOXHA: Kamrat Pospjelov, när du var i Albanien såg du vilken kärlek vårt folk hyser till Sovjetunionen. Men nu försöker ni skaffa er den kärleken från Koço Tashko och Liri Belishova istället för från oss.

Er taktik är fullständigt skev. Ni borde ha talat med mig innan ni skrev det där i brevet jag nämnde. Men att ni anklagar vårt parti och dess ledning för att vara antisovjetiska, för att vara brottslingar och för att, som ni säger, ta till ”stalinistiska metoder” och ni sedan efter att ha kommit med alla dessa offentliga anklagelser vill tala med mig, det kan jag aldrig godta.

A. MIKOJAN: Vi bjöd in dig till samtal förut men du vägrade.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det gick inte till så som du säger. Jag hade tagit några dagar ledigt. Det var bara delvis en semester, eftersom jag arbetade på verksamhetsberättelsen till partikongressen¹. Kamrat Hysni sade till mig att Ivanov underrättat honom om att kamrat Enver om han så önskade kunde resa till Sovjetunionen och vila. Men han sade ingenting till mig om ett sammanträffande med Chrusjtjov.

KAMRAT HYSNI KAPO: I brevet från er där ni inbjöd oss att hålla överläggningar var det helt klart vad vi skulle tala om.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det stod i brevet att vi skulle sammanträffa för att diskutera frågan om Kina.

A. MIKOJAN: Inte frågan om Kina. Ordet ”Kina” finns inte ens nämnt där.² Du vägrade att träffa oss.

KAMRAT MEHMET SHEHU: Hur kan någonting sådant förnekas! Hur kan ni uppträda på ett sådant sätt mot vårt land! Du borde skämmas kamrat Kozlov, att du kan tillåta dig att ställa det lilla Albanien inför ett ultimatum: ”Antingen med oss eller med Kina”!

F. KOZLOV: När er delegation var på genomresa här sade jag bara att jag förvånades över kamrat Kapos ståndpunkt. Er ståndpunkt skilde sig från de andra partiernas. Vi har verkligen behandlat er så väl. När kamrat Enver talade i Leningrad sa han att det albanska folket känner att de inte är en miljon utan 201 miljoner.

¹ Partiets 4:e kongress, som partiet enligt beslut skulle hålla i november 1960. Den blev sedan uppskjuten till i februari 1961 på grund av Mötet med de 81 kommunistiska partierna och arbetarpartierna i Moskva.

² En grov lögn från A. Mikojans sida. I det brev av den 13 augusti som SUKP:s CK skickade till AAP:s CK stod det uttryckligen: ”Mötet med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna som hölls i Bukarest visade att det mellan Kinas kommunistiska parti och de andra broderpartierna råder olika uppfattningar i en rad viktiga problem angående det internationella läget och de kommunistiska partiernas taktik ...”. Se även sid. B 8.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det säger jag fortfarande också, men inte om ni inte har Kina i åtanke. Både ni och vi bör vara för vårt lagers enighet, för den miljard människor det består av. Vi älskar Sovjetunionen men vi hyser stor kärlek också till det kinesiska folket och Kinas kommunistiska parti. Hur kommer det sig att du kamrat Kozlov efter Bukarestmötet talar om ”krumbukter” från vårt parti och frågar på vems sida vi ställer upp, ”på de 200 eller de 600 miljonernas”? Vid ett möte där ambassadörer från andra länder var närvarande sade du att en enda bomb skulle räcka för att förvandla Albanien till grus och aska...

KAMRAT HYSNI KAPO: Du påstod att vi talat bakom ryggen på er. Men den 22 oktober sade Chrusjtjov till Kinas delegation att han från och med nu skulle inta samma ståndpunkt mot Albanien som mot Jugoslavien.

Y. ANDROPOV: Så här låg saken till: i ett samtal vi hade med de kinesiska kamraterna sade kamrat Chrusjtjov att vissa albanska ledare är missnöjda för att Berlinfrågan ännu inte blivit löst.

KAMRAT ENVER HOXHA: Och det var jag som sade det. Sedan Chrusjtjov återkommit från Paris, frågade Ivanov mig om Berlinfrågan och jag svarade: Enligt min personliga uppfattning är imperialismen svårt skakad, våra positioner är starka, i Förenta staterna råder det ett gynnsamt politiskt läge som skulle kunna utnyttjas för att lösa Berlinfrågan. Det var min personliga åsikt.

A. MIKOJAN: Det var inget fel med det där, men så lät det inte när det var en som förolämpade oss och sade till våra officerare: ”... ni blev rädda i Berlin, ni höll inte ert ord, osv ...”

Y. ANDROPOV: Det är i samband med dessa ord som Chrusjtjov har sagt att vi har haft goda förhållanden till albanerna, men att vi nu som sakerna förhåller sig inte kan lita på dem. Vi har förlorat Albanien...

KAMRAT ENVER HOXHA: Inte heller detta var det minsta kamratligt. Vad har bolsjevikpartiet lärt oss? Alla dessa ting har ett ursprung. Marxismen-leninismen erkänner inte att händelser kan utvecklas spontant. Följaktligen borde ni gå grundligt in på dessa saker. Vad är orsakerna till att det blev så här efter Bukarestmötet? Vi anser att det är er sak att tala om det för oss.

A. MIKOJAN: Elaka är vi kanske, men inte dumma. Varför skulle vi vilja ha våra förbindelser med er försämrade?

KAMRAT ENVER HOXHA: Det har vi frågat oss. Frånsett att vi inte haft fel, även om vi hade haft det, varför visade inte SUKP som upplevt så mycket, lite tålmod med oss albaner, och varför sade inte SUKP:s ledning: nåja, albanerna har begått ett fel men vi får se vad de har att säga i morgon sedan de tänkt över det hela.

Ni ska veta kamrater att vi blir bedrövade när vi ser allt som håller på att hända med de sovjetiska ledarnas och andra sovjetiska tjänstemäns inställning till Albanien och vårt Arbetets parti. Det säger vi er, att den osunda anda som finns bland ert folk i Albanien fullständigt borde förändras. Efter Bukarestmötet, och sedan jag sett vad Ivanov och kompani håller på med, har jag inte träffat och kommer jag inte att träffa ert folk i Tirana.

A. MIKOJAN: Era kadrer har förändrat sin inställning till oss. Vårt partis centralkommitté nämns inte. Chrusjtjov omnämns bara som en klåpare.

KAMRAT ENVER HOXHA: Jag måste säga till er i all kamratlighet att Chrusjtjov ofta har anklagat oss för att vara ”hetlevrade”. Men Chrusjtjov själv borde hålla sin tunga i styr, eftersom varje stat och varje person har sin värdighet. Han har sagt att ni ska behandla Albanien på samma sätt som Jugoslavien.

P. POSPJELOV: Kamrat Kapo höll sig inte heller till vanligheterna med sina skarpa svar vid Bukarestmötet.

KAMRAT ENVER HOXHA: Inte ens nu går vi med på det sätt på vilket Bukarestmötet organiserades av er.

A. MIKOJAN: Bukarestmötet är en annan fråga. Frågan nu är huruvida våra förbindelser ska förbättras eller ej. Kamrat Chrusjtjov sade idag i sitt tal att vi kommer att upprätthålla vänskapen även med partier med vilka vi har meningsskiljaktigheter. Vi måste träffas och prata igenom det hela.

KAMRAT ENVER HOXHA: Vi är inte emot att hålla möten men vi ber kamraterna i SUKP:s ledning att vara mer uppmärksamma, eftersom det är fullständigt oacceptabelt att till drygt 80 partier dela ut ett dokument i vilket inte Albanien tagits med bland de socialistiska länderna och sedan bjuda in oss att ”komma och prata”.

M. SUSLOV, A. MIKOJAN: Låt oss träffas och tala om hur vi ska kunna förbättra våra förbindelser.

KAMRAT ENVER HOXHA: Även vi söker förbättra våra förbindelser.

M. SUSLOV: Men inte med den tonen.

KAMRAT ENVER HOXHA: Jag vill ge er ett gott råd: Försök att få ur era skallar att vi är hetlevrade. När marxismen-leninismen och vårt folks intressen står på spel, kommer vi med glöd att försvara dem.

Publicerat för första gången i band 19 enligt protokollet från mötet, i partiets centralarkiv.

Vi har kämpat barfota och med tomma magar men aldrig krupit för någon

Samtal mellan AAP:s delegation ledd av kamrat Enver Hoxha och N. S. Chrusjtjov vid ett möte i Kreml i Moskva.¹

12 november 1960

N. S. CHRUSJTJOV: Det är ni som har ordet, vi lyssnar.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det är ni som har bjudit in oss. Värden ska tala först.

N. S. CHRUSJTJOV: Vi accepterar albanernas villkor. Jag förstår inte vad som har hänt sedan jag besökte Albanien 1959! Om ni var missnöjda med oss även då, måste jag ha varit bra tjockskallig och barnslig som inte såg det. På den tiden hade vi bara vänliga ord att säga varandra, fränsett något enstaka skämt som det jag drog för kamrat Mehmet Shehu om popplarna.²

KAMRAT ENVER HOXHA: Om detta ska vara ett sätt att inleda samtalet är det en annan sak. Skämtet om popplarna passar inte in här.

N. S. CHRUSJTJOV: Vad finns det annars för skäl till att ni har ändrat inställning till oss?

KAMRAT ENVER HOXHA: Det är inte vi som har ändrat inställning utan ni. Vi har haft meningsskiljaktigheter vid tidigare tillfällen, som till exempel angående hur man bör ställa sig till de jugoslaviska revisionisterna. Men den förändrade inställning vi talar om nu kom efter Bukarestmötet och förändringen inträffade just hos er.

¹ Den 12 november 1960 gick AAP:s delegation med på att träffa representanterna för SUKP ännu en gång. Närvarande på den sovjetiska sidan var vid detta möte även A. Mikojan, F. Kozlov och Y. Andropov.

² Den enda kritik N. Chrusjtjov fann det möjligt att komma med under sitt besök i Albanien i maj 1959 var att popplarna längs våra vägar borde ersättas med fikonsträd och plommonträd! ...

N. S. CHRUSJTJOV: En sak jag vill göra klar för er. Jag trodde att vi inte hade några meningsskiljaktigheter beträffande Jugoslavien. Ni har talat mer än vi om detta problem. Vi har också skrivit om det, men på ett sansat sätt. Vi har betonat att ju mer som sägs mot dem, desto mer ökar de i betydelse. Det är också vad som har skett.

KAMRAT ENVER HOXHA: Enligt vår åsikt förhåller det sig inte så.

N. S. CHRUSJTJOV: Jag talar för oss. Men jag vill fråga er: vilken samtalston ska vi använda? Om ni inte vill ha vår vänskap så säg bara till.

KAMRAT ENVER HOXHA: Vi vill alltid vara vänner och vi vill samtala på ett vänskapligt sätt. Men det betyder inte att vi måste vara överens med er i alla frågor.

N. S. CHRUSJTJOV: Tre gånger har vi inbjudit er till samtal. Vill ni bryta förbindelserna med oss?!

KAMRAT ENVER HOXHA: Det var ni som orsakade att våra förbindelser försämrades efter Bukarestmötet. Vi har påpekat många fakta för era kamrater, det borde de ha sagt till er.

N. S. CHRUSJTJOV: Detta förstår jag inte riktigt. Det var inga konflikter mellan mig och kamrat Hysni Kapo vid Bukarestmötet. Han sade att han inte hade befogenhet från AAP:s CK att slutgiltigt ta ställning till de frågor som diskuterades.

KAMRAT HYSNI KAPO: I Bukarest uttalade jag vårt partis åsikt att Bukarestmötet var förhastat och hölls i strid med de leninistiska organisationsnormerna, att de meningsskiljaktigheter som diskuterades där var meningsskiljaktigheter mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti och att Albanska arbetets parti skulle säga sin åsikt vid ett kommande möte. Då sade du att du blev häpen över den ståndpunkt Albanska arbetets parti intagit. Du sade detta både vid mötet med de tolv partierna från de socialistiska länderna och vid det bredare mötet med drygt 50 partier. I själva verket hade vi underrättat dig om vår ståndpunkt innan vi höll våra anföranden vid mötet med de tolv partierna. Jag hade talat med Andropov om saken. Sedan han informerat dig om vårt samtal, sade du till honom att han skulle säga åt albanerna att de måste tänka över det hela och ändra ståndpunkt.

KAMRAT ENVER HOXHA: Vårt partis centralkommitté har aldrig godtagit Bukarestmötet. Från första början var jag underrättad om allt som försiggick i Bukarest.

N. S. CHRUSJTJOV: Detta har inte så stor betydelse. Det väsentliga är att ni inte heller före Bukarestmötet var överens med oss, men ni sa inte någonting till oss om detta. Och vi betraktade er som vänner, det är mitt eget fel att jag litat så mycket på er.

KAMRAT MEHMET SHEHU: Jag ber kamrat Chrusjtjov påminna sig våra överläggningar 1957. Vi talade öppenlystigt med er om alla problem, även problemet med de jugoslaviska revisionisternas verksamhet. Ni lyssnade och sedan, efter ett kraftfullt svar till er från kamrat Enver, reste ni er och sade: "Vill ni föra oss tillbaka till Stalins väg?" Det innebär att ni för länge sedan visste att vi hade andra tankar än ni om de jugoslaviska revisionisterna. Ni visste detta åtminstone redan i april 1957. Men ni kommer nog också ihåg hur det var 1955 då ni skulle åka till Jugoslavien. Ni skrev ett brev i vilket ni föreslog att den inställning som bör intas till de jugoslaviska revisionisterna skulle ändras. Vi svarade att problemet först borde analysera av Informationsbyrån som också borde besluta i saken.

A. MIKOJAN: Ja, så gick det till.

N. S. CHRUSJTJOV: Ni säger att det är nya personer med liten erfarenhet som kommit till makten i Sovjetunionen. Vill ni undervisa oss?

KAMRAT ENVER HOXHA: Nej, det behövs inte. Detta är er interna fråga. Men vet ni vad er ambassadör har sagt? Jag bortser från annat och berättar bara en enda sak som har att göra med armén. Han frågade vem den albanska armén kommer att ställa sig lojal mot. Den frågan

ställdes han till våra generaler vid flygplatsen i närvaro av en av era generaler. Våra officerare svarade att vår armé skulle vara lojal mot marxismen-leninismen, mot Arbetets parti och socialismen.

N. S. CHRUSJTJOV: Om vår ambassadör har sagt någonting sådant har han begått en dumhet.

KAMRAT ENVER HOXHA: Ja, men en politisk dumhet.

N. S. CHRUSJTJOV: Alla sorters dumheter är politiska.

A. MIKOJAN: Tror ni att ett sådant beteende från vår ambassadörs sida är ett uttryck för vår linje?

KAMRAT ENVER HOXHA: En dåres dåraktighet kan ursäktas en gång, även om den har politisk karaktär, men när dumheterna upprepas många gånger är det en linje.

N. S. CHRUSJTJOV: Ja, det är riktigt.

KAMRAT ENVER HOXHA: Er ambassadör var en vän till vårt parti, och till oss personligen. Han var ingen dumbom. Han begick sina ”dumheter” efter Bukarestmötet. Varför visade han inte sin ”dumhet” före Bukarestmötet, under de tre år i följd han bodde i Albanien? Det är förvånande.

A. MIKOJAN: Det är inte förvånande. Tidigare brukade han få information från er regelbundet och hade inte märkt något sådant beteende från er.

KAMRAT ENVER HOXHA: Enligt vad jag kan förstå har ni sagt att han inte kände till att det fanns meningsskiljaktigheter mellan oss . . .

A. MIKOJAN: Kamrat Enver har berättat för oss att han tidigare brukade säga allt till Ivanov, men att senare gjorde han inte det. Och där har vi orsaken till ambassadörens förändrade uppträdande. Detta har vi diskuterat.

KAMRAT ENVER HOXHA: Om det är som Mikojan säger, att vi har diskuterat dessa saker, varför sitter vi då här? ”Detta har vi diskuterat” kan ni ju säga sedan frågorna har diskuterats och vi säger att vi inte är överens med er.

A. MIKOJAN: Men vi kallade ju hem vår ambassadör. Varför ska du tjata om denna fråga?

KAMRAT ENVER HOXHA: Vi lämnar väl ambassadören därhän, men det ni skrivit om Albanien och Arbetets parti i ert brev till de kinesiska kamraterna är oerhört.

A. MIKOJAN: Vi har uttalat vår åsikt.

KAMRAT RAMIZ ALIA: Ni anklagar oss offentligt för antisovjetism.

(Han läser sidan 46 i brevet.)

N. S. CHRUSJTJOV: Detta är vår åsikt. Ni får inte bli arga.

KAMRAT MEHMET SHEHU: Ni angriper oss och så ska vi inte bli arga.

N. S. CHRUSJTJOV: Vi är ledsna för vad som hände med de där personerna.¹ Ni är inte överens. Jag kände inte Koço Tashko. Kanhända har jag sett honom, men även om ni skulle visa mig ett fotografi av honom skulle jag inte komma ihåg honom.

KAMRAT ENVER HOXHA: Om du vill ha hans fotografi kan vi skicka det till dig.

N. S. CHRUSJTJOV: Jag känner inte Liri Belishova så väl som ni gör. Jag vet att hon var medlem av politiska byrån. Hon berättade för oss om det samtal hon hade i Kina. Kosygin sade detta till kamrat Mehmet när Mehmet var i Moskva, och när han hörde det blev han vit

---

¹ Liri Belishova och Koço Tashko.

av ilska. Hon är en modig kvinna, hon sade öppet till oss vad hon kände. Detta är en tragisk händelse; ni uteslöt henne för att hon var för vänskap med oss! Det var därför vi skrev om detta i dokumentet.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det vill säga, ni anser att det som står här i ert material är riktigt?

N. S. CHRUSJTJOV: Ja, det gör vi.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det är två punkter man bör framhålla här. För det första säger ni att vi uteslöt en medlem av politiska byrån på ett odemokratiskt sätt. Vem har sagt er att detta inte skedde i enlighet med demokratiska regler och leninistiska normer, utan med ”stalinistiska metoder” som ni kallar dem?! För det andra säger ni, att vi uteslöt henne för att hon var prosovjetisk och det antyder att vi är antisovjetiska. Kan ni förklara detta för oss?

N. S. CHRUSJTJOV: Om ni har kommit hit i avsikt att bli oense med oss och bryta förbindelserna, kan ni säga det öppet så vi inte slösar bort tiden.

KAMRAT ENVER HOXHA: Ni svarade inte på vår fråga. Detta material har ni ju skickat ut till alla partier.

N. S. CHRUSJTJOV: Till de partier som fick kinesernas material.

KAMRAT ENVER HOXHA: Vi har också vår uppfattning, som inte sammanfaller med den ni har. Två eller tre gånger har ni tagit upp frågan om vi är för vänskap eller för att bryta förbindelserna. Vi kom hit för att stärka vänskapen. Men ni medger inte ett enda av era fel. Ni har riktat kritik mot oss och vi har riktat kritik mot er. Ni har kritiserat i enrum och offentligt inför envar. Ni kanske har mer kritik. Om ni för fram er kritik, ska vi komma med vår så att våra centralkommittéer får höra den. Vårt partis centralkommitté har skickat hit oss för att stärka vänskapen.

N. S. CHRUSJTJOV: En av era kamrater sa till vår militärpersonal att Chrusjtjov inte är marxist.

KAMRAT ENVER HOXHA: I frågor om militärpersonalen har vi talat med era kamrater. Vad skulle vi ha för intresse av att vår militärpersonal grälar vid Vlorabasen?! Men ni kommer med ”dokument” till oss enligt vilka en av våra kamrater påstås ha sagt det ena och det andra. Ta en ordentlig titt på era militärer. Jag sa till Mikojan att er konteramiral vid Vlorabasen inte är någon konteramiral.

N. S. CHRUSJTJOV: Vi kan utrymma basen om ni vill.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det visar sig alltså vara riktigt det som Malinovskij och Gretjko sa. Försöker ni hota oss? Om det sovjetiska folket får höra att ni vill utrymma Vlorabasen, vid en tidpunkt då den tjänar Albaniens och de övriga europeiska socialistiska ländernas försvar, kommer det inte att förlåta er ...

N. S. CHRUSJTJOV: Höj inte rösten, kamrat Enver!

KAMRAT ENVER HOXHA: Om ni utrymmer basen begår ni ett stort fel. Vi har kämpat barfota och med tomma magar men aldrig krupit för någon.

N. S. CHRUSJTJOV: U-båtarna är våra.

KAMRAT ENVER HOXHA: Era och våra, vi kämpar för socialismen. Basen ligger på vårt område. När det gäller u-båtarna har vi undertecknat avtal som erkänner albanska statens rättigheter. Jag försvarar mitt lands intressen.

A. MIKOJAN: Du talar i en ton som om Chrusjtjov inte givit er någonting. Vi har haft diskussioner oss emellan om basen. Chrusjtjov ville inte att den skulle utrymmas. Jag sa till honom: Om våra officerare fortsätter att gräla med albanerna, varför ska vi då behålla basen?

KAMRAT MEHMET SHEHU: Ni har behandlat oss som fiender. Till och med här i Moskva har ni satt in spionage mot oss. Det vet ni mycket väl.¹

KAMRAT ENVER HOXHA: Som frågan ställdes här kunde vi lika gärna diskutera den inom Warszawapakten. Jag vill bara säga att det är ni som har kommit på tanken, det har aldrig fallit oss in att göra något sådant. Och så kommer ni och säger ”vi kan utrymma den om ni vill”! Förhållandet mellan albanerna och den sovjetiska personalen vid Vlorabasen har alltid varit gott. Det var först efter Bukarestmötet som en del episoder inträffade och de orsakades av era officerare som inte betedde sig som de skulle. Om ni envisas kan vi sammankalla Warszawapakten. Men Vlorabasen är vår och kommer att så förbli.

N. S. CHRUSJTJOV: Brusa inte upp så där. Du spottade på mig. Med dig kan ju ingen människa prata.

KAMRAT ENVER HOXHA: Det är vad du alltid säger, att vi är hetlevrade.

N. S. CHRUSJTJOV: Du förvränger mina ord. Kan er tolk ryska?

KAMRAT ENVER HOXHA: Hacka inte på tolken, han kan ryska utmärkt bra. När jag respekterar er borde ni respektera oss.

N. S. CHRUSJTJOV: Det var precis så där MacMillan ville tala till mig.

KAMRAT MEHMET SHEHU och HYSNI KAPO: Kamrat Enver är inte MacMillan, ta tillbaka det där!

N. S. CHRUSJTJOV: Var ska jag göra av det då?

KAMRAT MEHMET SHEHU: Det kan du stoppa på något lämpligt ställe!

KAMRAT HYSNI KAPO (till kamraterna i vår delegation): Jag är inte överens om att samtalen ska föras på det här sättet.

Kamrat Enver Hoxha och de andra kamraterna reser sig och lämnar rummet.

Publicerat för första gången i förkortad form i band 19 enligt protokollet från samtalet, i partiets centralarkiv.

Tal hållet vid de 81 kommunistiska partiernas och arbetarpartiernas möte i Moskva²

16 november 1960

Kära kamrater!

Detta möte med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna är av historisk betydelse för den internationella kommunistiska rörelsen, ty den gör en detaljerad analys av det internationella politiska läget, gör upp en balansräkning över de framgångar och misstag det fastställts att vi gjort på vår väg och hjälper oss att klarare se den linje vi bör följa framgent för att nå nya framgångar för socialismen, kommunismen och freden.

Förekomsten av det socialistiska lägret med Sovjetunionen i spetsen är redan ett faktum i världen. Den kommunistiska rörelsen har i allmänhet utökats, stärkts och härdats. De

¹ Här avses den avlyssningsapparat som sovjetrevisionisterna installerat i hemlighet både i AAP:s delegations residens i Zaretjie i Moskva och i Folkrepubliken Albanien ambassads kontorslokaler i Moskva.

² Mötet med de 81 kommunistiska partierna och arbetarpartierna hölls i Moskva mellan 11 november och 1 december 1960. Det hölls i ett ytterst komplicerat läge inom den internationella kommunistiska rörelsen, vilket uppstått till följd av den moderna revisionismens spridning och den antimarxistiska splittringsverksamhet som bedrevs av den sovjetiska ledningen med Chrusjtjov i spetsen.

AAP:s delegation leddes av kamrat Enver Hoxha.

kommunistiska partierna och arbetarpartierna har världen över blivit en kolossal kraft som leder mänskligheten framåt mot socialism och fred.

Som förslaget till uttalande understryker är vårt socialistiska läger mycket starkare än imperialisternas. Socialismen reser sig högre och starkare för var dag men imperialismen blir svagare och går tillbaka. Vi bör använda alla våra medel och anstränga oss till det yttersta för att påskynda denna process. Detta kommer att lyckas om vi troget och utan vacklan håller fast vid marxismen-leninismen och tillämpar den riktigt. I annat fall kommer vi att fördröja processen, ty vi har att göra med hänsynslös fiende — imperialismen med USA-imperialismen i spetsen, som vi måste besegra och krossa.

Vi vill ha fred, men imperialismen vill inte ha fred och förbereder ett tredje världskrig. Vi måste kämpa av alla våra krafter för att förhindra ett världskrig och vinna en rättvis och demokratisk fred i världen. Detta kommer att uppnås när imperialismen har tvingats att avrusta. Imperialismen kommer inte att avrusta frivilligt. Att tro något sådant är bara att lura sig själv och andra. Därför skall vi mot imperialismen ställa det socialistiska lägrets väldiga ekonomiska, militära, moraliska, politiska och ideologiska styrka, såväl som den förenade styrkan hos folken i hela världen. Vi skall med alla medel sabotera det krig som imperialisterna förbereder.

Albanska arbetets parti har aldrig hemlighållit och kommer aldrig att inför sitt folk hemlighålla detta läge och imperialismens hot mot den fredsälskande mänskligheten. Vi kan försäkra er att det albanska folket, som avskyr krig, inte har skrämmts genom sitt partis riktiga handlingssätt. Det albanska folket har varken blivit pessimistiskt eller sackat efter vad det socialistiska uppbygget beträffar. Albanien folk har en klar vision av sin framtid och har gripit sig an arbetet med full tillförsikt under ständig vaksamhet, med hackan i den ena handen och geväret i den andra.

Vi anser att den USA-ledda imperialismen bör skoningslöst avslöjas politiskt och ideologiskt. Vi bör aldrig tillåta oss smicker, skönmålning eller vekhet vad imperialismen beträffar. Inga principiella eftergifter bör göras åt imperialismen. Taktik och kompromisser som är tillåtliga från vår sida skall vara till fördel för vår sak, inte fiendens.

Inför en hänsynslös fiende ligger garantin för vår saks seger i en fullständig enighet som vi kan trygga genom att eliminera de djupgående ideologiska meningsskiljaktigheter som har visat sig, och genom att bygga denna enighet på marxist-leninistisk grund, på jämlikhet, broderskap, en kamratlig anda och proletär internationalism. Vårt partis uppfattning är inte blott att vi inte bör ha någon ideologisk splittring utan att vi bör inta en enad politisk ståndpunkt i alla frågor.

Vår taktik och strategi mot fienden bör utarbetas av alla våra partier och grundas på marxist-leninistiska principer, på riktiga politiska typiska kännetecken som överensstämmer med de konkreta föreliggande omständigheterna . . .

All världens folk strävar efter och kämpar för frihet, oberoende, suveränitet, social rättvisa, kultur och fred. Dessa folkens heliga strävanden har trampats och trampas alltjämt under fötterna av kapitalisterna, feodalherrarerna och imperialisterna. Det är sålunda naturligt att den kamp som folken för mot kapitalister, feodalherrar och imperialister bedrivs med stor skärpa. Det är också naturligt för världens folk att söka bundsförvanter i den kamp för livet som de för mot sina bödlar ...

Därför är det socialistiska lägret inte ensamt i kampen mot det imperialistiska lägret för fred, nedrustning och sociala framsteg i världen, utan står i intimt förbund med alla framstegsvänliga människor i världen, medan imperialisterna står isolerade mot det socialistiska lägret.

Vi lever i en tid då vi bevittnar kolonialismens totala förintelse, utplånandet av denna pest som utrotat hela folk från jordens yta. Nya stater uppstår i Afrika och Asien. Stater där kapitalet, piskan och geväret härskade oinskränkt, kastar av sig trälldomens ok, och folken tar sitt öde i egna händer. Detta har uppnåtts och uppnås alltjämt tack vare dessa folks kamp och det moraliska stödet från Sovjetunionen, Folkets Kina och de andra länderna i det socialistiska lägret.

Förrädare mot marxismen-leninismen, imperialistagenter och intrigmakare som Josif Broz Tito, försöker på tusen och åter tusen sätt, genom att koka ihop djävulska planer att förleda folken och de nya staterna, skilja dem från deras naturliga bundsförvanter och spänna USA-imperialismens sele på dem. Vi bör göra allt vi förmår för att omintetgöra dessa imperialistlakejers planer.

Vi bevittnar imperialismens sönderfall, dess upplösning och dess sista dödsryckningar. Vi lever och kämpar under den epok som kännetecknas av den oundvikliga övergången från kapitalism till socialism. Alla Karl Marx' och Vladimir Iljitsj Lenins lysande läror, läror som aldrig blivit föråldrade även om revisionisterna hävdar motsatsen, bekräftas av praktiken.

Världsimperialismen tillfogas hårda slag som klart visar att den inte längre är i sin "guldålder", då den stiftade lag hur och när den ville. Initiativet har tvärt emot dess egen önskan gått den ur händerna. Initiativet frånrycktes den inte genom blott ord och diskussioner utan efter en lång process av blodiga strider och revolutioner som kapitalismen själv påtvang proletariatet, och genom styrkan hos folken som reste sig för att krossa hungerns och eländets värld, slaveriets värld. Denna ärorika sida i historien slogs upp av den stora socialistiska Oktoberrevolutionen, av det stora Sovjetunionen och den store Lenin.

Även nu när den USA-ledda världsimperialismen ser sin domedag randas, när den har fått så starka och beslutsamma motståndare som det socialistiska lägret och dess stora förbund med världens folk, mönstrar, organiserar och beväpnar den sina stormtrupper. Den förbereder krig. Den som inte ser detta är blind. Den som ser det, men döljer det, är en förrädare i imperialismens tjänst.

Albanska arbetets parti anser att det inte finns någon anledning till pessimism, trots de stora svårigheterna vi möter på vår väg att upprätta fred i världen, få till stånd nedrustning och lösa de övriga internationella problemen. Endast våra fiender, som håller på att förlora, är och bör vara pessimistiska. Vi har segrat, vi segrar och kommer framgent att segra. Det är därför vi är förvissade om att våra ansträngningar kommer att krönas med framgång.

Men vi tror att överdriven, orealistisk optimism inte bara är dålig utan också skadlig. Den som förnekar, nedvärderar och inte har tilltro till vår stora ekonomiska, politiska, militära och moraliska styrka är defaitist och förtjänar inte att kallas kommunist. Å andra sidan, den som rusig av vår samlade styrka bortser från motståndarnas och tror att fienden har gett upp allt hopp, blivit helt ofarlig och är helt utlämnad till vår nåd, han är inte realist. Han lurar och söver ner mänskligheten inför alla dessa komplicerade och mycket farliga situationer. Situationer som kräver mycket stor vaksamhet av oss alla, en ökning av massornas revolutionära offensiv och inte tvärtom dess försvagning, splittring, sönderfall och dämpning. "Vattendrag sover, men inte fienden", är ett klokt ordspråk hos vårt folk, som genomgått många lidanden.

Låt oss se fakta rakt i ögonen. Världsimperialismen, ledd av sin mest aggressiva del, USA-imperialismen, ställer om sin ekonomi för att förbereda krig. Den väpnar sig till tänderna. USA-imperialismen återupprustar Bonns Tyskland, Japan och alla sina bundsförvanter och satelliter med alla slags vapen. Den har upprättat och finlipat aggressiva militära organisationer. Den har upprättat och fortsätter att upprätta militärbaser överallt runt det socialistiska lägret. Den bygger upp lager av kärnvapen och vägrar att avrusta, vägrar att sluta med kärnvapenproven och är febrilt sysselsatt med att uppfinna nya massförintelsevapen. Varför

gör den allt detta? För att gå på bröllopsfest? Nej, för att gå i krig mot oss, för att göra sig av med socialismen och kommunismen och för att förslava folken.

Albanska arbetets parti anser att om vi säger eller tänker något annat, bedrar vi oss själva och andra. Vi skulle inte kallas kommunister om vi vore rädda för livets växlingar. Vi kommunister avskyr krig. Vi kommunister kommer att kämpa in i det sista för att krossa USA-imperialismens djävulska krigsplaner. Men om de utlöser ett krig skall vi tilldela dem ett dödligt slag som kommer att sopa bort imperialismen från jordens yta en gång för alla.

Inför hotet om kärnvapenkrig från den USA-ledda världsimperialismen bör vi vara fullt beredda, ekonomiskt, politiskt och moraliskt såväl som militärt, att ta itu med varje eventualitet.

Vi bör hindra ett världskrig, det är inte absolut oundvikligt. Men ingen kommer någonsin att förlåta oss, om vi lever i drömmarnas värld och låter fienden ta oss på sängen, ty det har aldrig inträffat att man kan lita på fienden — då skulle han ju inte kallas fiende. Fienden är och förblir en fiende och en svekfull sådan. Den som litat på fienden kommer förr eller senare att gå under ...

Det socialistiska lägre fredliga politik har övat stort inflytande när det gäller att avslöja imperialismens aggressiva avsikter, mobilisera folket mot krigshetsarna och befördra dess ärorika kamp mot de imperialistiska förtryckarna och deras verktyg ...

Men, trots allt detta, har många av dagens konkreta problem, såsom nedrustningsförslagen, toppkonferenser osv, inte lösts ännu och deras lösning saboteras systematiskt av USA-imperialisterna.

Vilka slutsatser bör vi dra av allt detta? Albanska arbetets parti anser att imperialismen, och först och främst USA-imperialismen, inte har bytt skinn, färg eller natur. Den är aggressiv och kommer att förbli aggressiv så länge den har en enda tand kvar i sina käftar. Och eftersom den är aggressiv till sin natur, kan den komma att störta världen i krig. Därför, som vi betonade på redaktionskommitténs möte, håller vi fast vid att det bör göras klart för alla folk att det inte finns någon absolut garanti mot världskrig förrän socialismen har segrat i hela världen eller åtminstone i de flesta länder. USA-imperialisterna gör ingen hemlighet av sin vägran att nedrusta. De ökar sina rustningar och förbereder sig för kriget och därför måste vi vara på vår vakt.

Vi bör inte göra några principiella eftergifter till fienden, vi bör inte hysa några illusioner om imperialismen, ty trots våra goda avsikter, kommer vi då bara att göra saker och ting oändligt mycket värre. Förutom att upprusta och förbereda krig mot oss, bedriver fienden en ohämmad propaganda för att förgifta andan och förlama sinnena hos folken. De ger ut miljoner dollar på att rekrytera agenter och spioner, på att organisera spionage, undermineringsverksamhet och våldsdåd i våra länder. USA-imperialismen har gett och ger miljarder dollar till sina lojala agenter, det förrädiska Tito-bandet. Allt detta gör den i avsikt att försvaga vår inre front, splittra oss och försvaga och desorganisera våra basområden.

Mycket talas om den fredliga samexistensen, en del går t. o. m. så långt att de påstår sådana orimligheter som att Folkets Kina och Albanien skulle motsätta sig fredlig samexistens. Helt uppenbart bör sådana skadliga och felaktiga uppfattningar tillbakavisas en gång för alla. Det kan inte finnas någon socialistisk stat, det kan inte finnas någon kommunist som är mot fredlig samexistens, som är en krigshetsare. Den store Lenin var den förste som förfäktade principen om fredlig samexistens mellan stater med olika samhällssystem som en objektiv nödvändighet så länge socialistiska och kapitalistiska stater existerar sida vid sida i världen. Vårt Arbetets parti, som troget håller fast vid denna Lenins stora princip, har alltid hävdat och hävdar fortfarande att den fredliga samexistensens politik motsvarar alla folks livsintressen

och syftet att ytterligare befästa socialismens ställningar. Därför utgör denna Lenins princip grunden för hela den utrikespolitik som vårt folks stat bedriver.

Fredlig samexistens mellan två motsatta system innebär inte, som de moderna revisionisterna hävdar, att vi bör ge upp klasskampen. Tvärtom måste klasskampen fortsätta; den politiska och ideologiska kampen mot imperialismen och mot den borgerliga och revisionistiska ideologin bör skärpas än mer. I vår ihärdiga kamp för att upprätta en leninistisk fredlig samexistens utan några principiella eftergifter till imperialismen bör vi utveckla klasskampen i de kapitalistiska länderna såväl som de nationella befrielseörelserna bland folken i de koloniala och förtryckta länderna.

Enligt vår mening, bör de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i de kapitalistiska länderna sträva efter att få till stånd fredlig samexistens mellan sina alltjämt kapitalistiska länder och våra socialistiska länder ... Men deras uppgift slutar inte där. I dessa länder är det nödvändigt att underblåsa, intensifiera och befordra klasskampen. De arbetande massorna, ledda av sitt lands proletariat med kommunistpartiet i spetsen och i förbund med hela världens proletariat, bör göra livet outhärdligt för imperialismen, krossa dess krigspotential och ekonomiska styrka, rycka den ekonomiska och politiska makten ur dess händer och fortsätta fram till den gamla maktens störtande och till upprättande av folkets nya makt. Kommer de att göra detta genom våld eller på den fredliga parlamentariska vägen?

Denna fråga har varit klar och det var inte nödvändigt av kamrat Chrusjtjov att skapa förvirring i den på 20:e partikongressen och att göra det på ett sådant sätt att det behagade opportunisterna. Varför var det nödvändigt att göra så många parodier på Lenins klara teser och den socialistiska Oktoberrevolutionens lärdomar? Albanska arbetets parti är helt klart över och frångår inte Lenins läror i denna fråga. An så länge har inget folk, inget proletariat och inget kommunistiskt parti eller arbetarparti tagit makten utan blodsutgjutelse och våld.

Det är felaktigt att som en del kamrater göra anspråk på att ha gripit makten utan blodsutgjutelse, ty de glömmer att den ärorika Sovjetarmén utgjöt strömmar av blod för dem under andra världskriget.

Vårt parti anser att vi i detta avseende bör vara förberedda och väl förberedda på båda möjligheterna, men speciellt på att gripa makten med våld, ty om vi är väl förberedda på denna möjlighet, är det större chans att den andra möjligheten inträffar. Bourgeoisin kan låta dig prata men sen ger den dig ett fascistiskt slag i skallen och krossar dig, eftersom du inte har utbildat de kadrer som är nödvändiga för att gå till angrepp och inte heller bedrivit illegalt arbete, inte förberett någon plats där du kan få skydd och ändå fortsätta arbetet och inte heller skaffat medel att föra kampen med. Denna tragiska eventualitet bör vi förebygga.

Albanska arbetets parti är och kommer att vara för fred och fredlig samexistens och kommer att kämpa för den på det marxist-leninistiska sättet, som Lenin lärde oss och på grundval av Moskvadeklarationen. Partiet har strävat, strävar och kommer att sträva aktivt efter allmän avrustning. Vid inget tillfälle och inte ens för ett ögonblick kommer Albanska arbetets parti att sluta bedriva en politisk och ideologisk kamp mot imperialisternas och kapitalisternas verksamhet eller mot den borgerliga ideologin. Det kommer inte att upphöra att föra en bitter, oavbruten och kompromisslös kamp mot den moderna revisionismen, speciellt mot den jugoslaviska Tito-revisionismen. Det kanske finns kamrater som förebrår oss albaner och menar att vi är envisa, hetlevrade, sekteristiska, dogmatiska och jag vet inte vad, men vi avvisar alla dessa falska anklagelser och säger till dem att vi inte viker från dessa ståndpunkter, ty det är marxist-leninistiska ståndpunkter.

De säger att vi är för krig och mot samexistens. Kamrat Kozlov har till och med gett oss albaner dessa alternativ: antingen samexistens, så som han uppfattar den, eller en atombomb från imperialisterna som gör Albanien till en askhög som inte kommer att lämna en enda alban kvar i livet. Hittills har ingen representant för USA-imperialismen kommit med ett

sådant kärnvapenhot mot det albanska folket. Men nu får vi höra det, från en medlem i SUKP:s CK:s presidium, och mot vem? Mot ett litet hjältemodigt land, mot ett folk som genom århundraden har kämpat mot vilda och oräkneliga fiender och aldrig böjt knä. Mot ett litet land och ett folk som kämpat med aldrig tidigare skådad heroism mot hitleristerna och de italienska fascisterna, mot ett parti som lojalt, ståndaktigt och in i det sista håller fast vid marxismen-leninismen. Men kamrat Frol Kozlov, du har tagit fel på adressen, du kan inte skrämra oss att ge efter för era fel-kalkylerade önskemål, och vi kommer aldrig att förblanda er med Lenins ärorika parti — ni som bär er så illa och skamlöst åt mot det albanska folket och Albanska arbetets parti. Albanska arbetets parti kommer att arbeta för och stödja alla de riktiga och fredsbefrämjande förslagen från Sovjetunionen och det socialistiska lägrets övriga länder, såväl som förslagen från övriga fredsälskande länder.

Albanska arbetets parti kommer att göra allt det förmår, använda alla sina rättigheter och uppfylla alla sina plikter för att stärka det socialistiska lägrets enighet, en marxist-leninistisk enighet. Det vore orimligt att tänka sig att det lilla socialistiska Albanien skulle avskilja sig och leva vid sidan av det socialistiska lägrete och våra socialistiska folks brödraskap. Albanien har inte någon att tacka för att det är med i det socialistiska lägrete; det albanska folket självt och Albanska arbetets parti har placerat sig där genom sitt blod och sin svett, genom sitt arbete, genom sina offer och det styrelseskick det upprättat och genom att följa en marxist-leninistisk linje. Men ingen skall inbilla sig att Albanien bara för att det är ett litet land, bara för att Albanska arbetets parti är ett litet parti, skall rätta sig efter någon annan, när de är övertygat om att denne någon har fel.

Som jag tidigare sade, anser Albanska arbetets parti att vårt socialistiska lägre, som har ett enda gemensamt mål och som leds av marxismen-leninismen, också bör ha sin egen strategi och sin egen taktik och att de bör utarbetas gemensamt av våra partier och stater i det socialistiska lägrete. Inom vårt lägre har vi satt upp vissa former för arbetets organisering men sanningen att säga har dessa förblivit tämligen formella, eller för att uttrycka det bättre, de fungerar inte på ett kollektivt sätt. Ta t. ex. Warszawapakten och Rådet för ömsesidig ekonomisk hjälp¹. Låt mig göra saken helt klar. Detta är inte en fråga om huruvida även vi skall bli rådfrågade eller inte. Naturligtvis nekar oss ingen rätten att rådfrågas, men vi borde ha möten för överläggningar. Vi tar upp detta problem i princip och säger att dessa organisationsformer bör fungera regelbundet, att problemen bör tas upp till diskussion, beslut fattas och beslutens genomförande kontrolleras.

Utvecklandet och det ytterligare stärkandet av våra socialistiska länders ekonomier har varit och är alltid en av våra partiers och regeringars främsta uppgifter och utgör en av de avgörande faktorerna för det socialistiska lägrets oövervinneliga styrka.

Uppbyggandet av socialismen och kommunismen går framåt i rask takt i våra länder. Detta beror på våra folks stora ansträngningar och den ömsesidiga hjälp de ger varandra.

Än så länge har Folkrepubliken Albanien inte gett ekonomisk hjälp till någon. För det första därför att vi är fattiga och för det andra därför att ingen behöver vår ekonomiska hjälp. Men inom rimliga gränser har vi gjort och gör allt i vår makt för att genom vår export i viss mån hjälpa länder som är våra vänner och bröder. Vi har fått hjälp av våra vänner, i första hand Sovjetunionen . . .

Albanska arbetets parti och Folkrepubliken Albanien regering har använt denna hjälp från Sovjetunionen och de andra folkdemokratierna på bästa sätt till vårt folks fromma. Vårt folk är för alltid tacksamt mot sovjetfolket och mot folken i folkdemokratierna för denna hjälp. Vi

---

¹ COMECON, upprättades i januari 1949. I slutet av februari samma år inträdde Folkrepubliken Albanien som medlem. I och med att Chrusjtjovs revisionistiska grupp kom till makten i Sovjetunionen, urartade också COMECON från ett organ för ömsesidigt bistånd till ett verktyg för denna grupps socialimperialistiska syften.

har betraktat, betraktar och kommer att betrakta denna hjälp, inte som välgörenhet, utan som broderlig, internationalistisk hjälp.

För vårt folk som har upplevt den yttersta fattigdom, som har kämpat med hjältemod, som har mördats och fått sina hem nedbrända, var det en plikt att ta i anspråk sina större och ekonomiskt bättre ställda vänners och bröders hjälp. Och det var och är fortfarande deras vänners internationalistiska plikt att ge denna hjälp. Därför är det nödvändigt att avvisa varje illvillig och antimarxistisk uppfattning någon kan hysa om naturen och avsikten med denna hjälp. Ekonomiska påtryckningar på Albanska arbetets parti, på den albanska regeringen och på vårt folk kommer för alltid att vara fruktlösa.

Jag vill här föreslå en ökning av hjälpen från de ekonomiskt starkare till de ekonomiskt svagare länderna, såsom vårt land. Det albanska folket har inte på något vis för avsikt att sitta med korslagda armar och öppna munnar och bli matade av andra. Det är inte dess vana. Inte heller väntar vårt folk att levnadsstandarden i vårt land på en gång skall höjas till den nivå den har i många andra folkdemokratier, men vårt land bör få större hjälp för att ytterligare utveckla sina produktivkrafter. Vi menar att ekonomiskt starkare länder i det socialistiska lägret bör ge krediter också till neutrala kapitalistiska länder och till folk som nyligen befriats från kolonialismen, förutsatt att ledarna för dessa kapitalistiska länder är mot imperialismen, stöder det socialistiska lägrets fredliga politik och inte hindrar eller motsätter sig de revolutionära krafternas rättmätiga kamp. Men först och främst bör man noggrannare se till och uppfylla det socialistiska lägrets behov. Naturligtvis behöver Indien järn och stål, men det socialistiska Albanien behövs därunder är större och mer trängande. Egypten behöver bevakningsanläggningar och elkraft, men det socialistiska Albanien behövs därunder är större och mer akut.

I många politiska frågor av första rangens betydelse, har det socialistiska lägret haft och har en enhetlig uppfattning. Men eftersom kollektiv rådgivning inte skett regelbundet, har det vid flera tillfällen konstaterats att stater från vårt socialistiska läger tagit politiska initiativ (inte för att vi i princip är emot att det tas initiativ) som mycket ofta berör också andra stater i det socialistiska lägret. En del av dessa initiativ är inte riktiga, speciellt inte när de bort tas kollektivt av Warszawapaktens medlemmar.

Ett initiativ av detta slag är det som den bulgariska regeringen tog, när den utan minsta hänsyn till Albanien informerade den grekiska regeringen att Balkans folkdemokratier går med på att avrusta om den grekiska regeringen är beredd att göra detsamma. Ur vår synpunkt var detta ett felaktigt initiativ, ty även om den grekiska regeringen gått med på detta, skulle den albanska regeringen inte göra det. Albanien är överens med det sovjetiska förslaget som Nikita Chrusjtjov lade fram i maj 1959,¹ men inte med det bulgariska förslaget, som syftar till att avrusta Balkan och lämna Italien oberört. Eller har de bulgariska kamraterna glömt att det borgerliga och fascistiska Italien har anfällt Albanien flera gånger under detta århundrade?

Kan å andra sidan de bulgariska kamraterna tillåtas att, utan på minsta vis rådgöra med den albanska regeringen som de är förbundna med genom en försvarspakt, föreslå den grekiska regeringen ett avtal om vänskap och ickeaggression vid en tid då Grekland upprätthåller krigstillstånd gentemot Albanien och gör territoriella anspråk på vårt land? Vi tycker det är farligt att sådana åtgärder vidtas ensidigt.

På grundval av vår viktiga och berättigade opposition häremot kanske de bulgariska kamraterna nu kommit till den slutsatsen att vi albaner inte riktigt förstår oss på samexistensen, att vi vill krig osv. Dessa uppfattningar är felaktiga.

¹ Genom detta förslag och de noter som sovjetregeringen den 25 maj 1959 sände till regeringarna i Albanien, Bulgarien, Rumänien, Jugoslavien, Turkiet, Grekland, Italien, Frankrike, Storbritannien och USA, sökte den skapa en zon fri från kärnvapen och robotar på Balkan och i området vid Adriatiska havet.

Liknande manifestationer utåt har också de polska kamraterna gjort i FN, där kamrat Gomulka i FN:s generalförsamling på eget bevåg lagt fram ett förslag om att bevara status quo beträffande stationeringen av militära styrkor i världen.

Konkret sade han att inga fler baser skall byggas men att de som finns skall bestå, att inga fler robotar skall installeras men att de som finns skall vara kvar, att de stater som är i besittning av atombombens hemlighet skall behålla den och inte ge den till andra stater. Enligt vår mening står ett sådant förslag i motsättning till vårt lägers intressen. Inga fler robotar skall installeras — men av vem och var? Alla NATO-allierade, inklusive Italien, Väst-Tyskland och Grekland har utrustats med robotar. Atombombens hemlighet skall inte ges till vem? Storbritannien, Frankrike och Väst-Tyskland har den. Det är uppenbart att ett förslag med detta innehåll kommer att tvinga oss, de folkdemokratiska länderna, att inte installera robotar och tvinga varje land i det socialistiska lägret utom Sovjetunionen att avstå från atombomben.

Vi ställer frågan, varför skall inte det kommunistiska Kina ha atombomben? Vi anser att Kina bör ha den. När Kina har bomben och robotar, då skall vi se vad USA-imperialisterna säger, då skall vi se om de fortsätter att neka Kina dess rättigheter på den internationella arenan, då skall vi se om USA-imperialisterna vågar skramla med sina vapen som de gör nu.

Någon kanske ställer frågan: Kommer Kina att vinna sin rätt mot USA genom att inneha och använda bomben? Nej, Kina kommer aldrig att använda detta vapen med mindre vi anfalls av dem som har aggression och krig i blodet. Om inte Sovjetunionen hade bomben, skulle imperialisterna använda helt andra tongångar mot oss. Vi kommer aldrig att anfalla med atomvapnet, vi är emot krig, vi är redo att förstöra bomben, men vi måste behålla den för försvarsändamål. ”Frukten är vingårdens bästa vakt” är ett av vårt folks ordspråk. Imperialisterna bör vara rädda för oss, mycket rädda för den delen.

Genom att hålla sig till marxismen-leninismen och Deklarationen och fredsmanifestet från Moskvamötet har Albanska arbetets parti följt en riktig marxist-leninistisk linje vad beträffar den internationella politiken och det socialistiska uppbyggets viktiga problem. I utrikesförbindelserna har vårt partis linje stått i överensstämmelse med det socialistiska lägets politik ...

Albanska arbetets parti och vårt lilla folk har alltid upptagits av tidens stora frågor. Vår folkrepublik har varit och är geografiskt omringad av kapitaliststater och de jugoslaviska revisionisterna. Vi har tvingats iakttäta hög vaksamhet och ta i anspråk folk och avsevärda summor för att försvara våra gränser och för att försvara vårt lands frihet och suveränitet mot de oräkneliga angreppen från imperialisterna, deras satelliter och lakejer.

Vi är ett litet land och ett litet folk som har fått lida ovanligt mycket men som också har kämpat mycket hårt. Vi står inte i skuld till någon för den frihet vi har idag, ty vi har vunnit den med vårt eget blod. Vi är ständigt, dag och natt, medvetna om våra imperialistiska fiender, om deras manövrer mot det socialistiska lägret och speciellt mot vårt land. Därför har vi aldrig hyst och kommer aldrig någonsin att hysa några illusioner om att de kan ändra sin natur och sina avsikter gentemot folken, vårt läger och mot det socialistiska Albanien i synnerhet ...

USA-imperialisterna och de brittiska imperialisterna har anklagat oss albaner för att vara ”vildsinta och krigiska”. Detta är förståeligt eftersom det albanska folket har riktat hårda slag mot deras upprepade försök att lägga träldomens ok på oss. Vi har förintat de agenter som konspirerat mot Albanska arbetets parti och vårt folkdemokratiska styre .. .

Vi tror inte att vi behöver bevisa vid detta möte att krig är främmande för de socialistiska länderna och för våra marxist-leninistiska partier. Men frågan kvarstår: Varför anklagar imperialisterna och deras agenter Kina och Albanien för att vara ”krigiska” och, som de säger, motståndare till fredlig samexistens?

Låt oss ta frågan om Albanien. Mot vem och varför skulle Albanien starta krig? Det skulle vara löjligt att ödsla tid på att besvara den frågan. De som anklagar oss försöker dölja sina egna aggressiva avsikter mot Albanien.

Rankovic vill göra våra gränser till en gästgivaregård med två portar genom vilka jugoslaviska, italienska och grekiska agenter och vapen fritt kan passera in och ut utan visum för att pracka på oss sin "knivskärarkultur", så att Tito kan förverkliga sin dröm att förvandla Albanien till Jugoslaviens sjunde republik, så att den reaktionära italienska bourgeoisin för tredje gången kan sätta sina rövarplaner mot Albanien i verket, eller så att de grekiska monarkofascisterna skall kunna förverkliga sin vansinniga dröm om att lägga beslag på södra Albanien. Därför att vi inte tillåtit och aldrig kommer att tillåta sådant, kallar de oss "krigshetsare". De vet mycket väl att om de går över våra gränser, kommer de att bli tvungna att slåss med oss och hela det socialistiska lägret.

Deras mål har därför varit och är alltjämt att isolera oss från det socialistiska lägret och våra vänner. De anklagar oss för att vara "krigshetsare och vildar" för att vi inte öppnar våra gränser för dem, så att de fritt kan tränga in på vårt territorium. De anklagar oss för att vi skulle vara motståndare till fredlig samexistens. Men ödets ironi är att det finns kamrater som tror på detta spel från revisionisternas sida och detta förtal mot Albanska arbetets parti. Naturligtvis är vi motståndare till varje samexistens för vars skull vi albaner skulle göra territoriella och politiska eftergifter till Sophokles Venizelos. Nej, den tiden är för alltid slut då Albanien territorium kunde behandlas som ett bytesmedel. Vi är mot en samexistens med den jugoslaviska staten som skulle innebära att vi gav upp den ideologiska och politiska kampen mot de jugoslaviska revisionisterna, dessa världsimperialisternas agenter, dessa marxism-leninismens förrädare. Vi är motståndare till en samexistens med de brittiska imperialisterna och USA-imperialisterna som innebär att vi blev tvungna att, som de kräver, erkänna de gamla politiska, diplomatiska och kommersiella koncessioner som kung Zogs regim givit dem.

Som en allmän slutsats kan sägas att Albanska arbetets parti är absolut övertygat om att vår stora sak, socialismens och fredens sak, kommer att segra. Genom beslutsam handling har den förenade styrkan hos det socialistiska lägret med Sovjetunionen i spetsen, den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen och alla fredsälskande folk möjlighet att tvinga imperialisterna att acceptera den fredliga samexistensen och att förhindra ett världskrig. Men på samma gång kommer vi att höja vår revolutionära vaksamhet än mer så att fienden aldrig kan ta oss genom överraskning. Vi är övertygade om att segern kommer att bli vår i denna ärorika kamp för världsfred och socialism. Det albanska folket och Albanska arbetets parti kommer som hittills att ge allt och med all kraft medverka till segern för vår gemensamma sak. Som alltid, kommer vi att marschera framåt i stålfast enighet med hela det socialistiska lägret, med Sovjetunionen och med hela den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen.

Kära kamrater!

Enigheten inom den kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen är den avgörande faktorn när det gäller att förverkliga de höga mål som seger för freden, demokratin, det nationella oberoendet och socialismen innebär. Denna fråga är speciellt framhävd i 1957 års Moskvadeklaration och utkastet till uttalande för detta vårt möte. I 1957 års deklaration betonas att

"... de kommunistiska partierna och arbetarpartierna bär ett synnerligen stort historiskt ansvar för det socialistiska världssystemets och den internationella kommunistiska rörelsens öde. De kommunistiska partier och arbetarpartier som deltar i detta möte förklarar att de inte kommer att spara någon möda för att stärka sin enighet och sitt kamratliga samarbete i syfte att ytterligare

befästa de socialistiska staternas enighet och i den internationella arbetarrörelsens, fredens och socialismens intresse”.¹

Det måste sägas att det särskilt på senare tid har uppstått djupgående ideologisk och politisk oenighet inom den internationella kommunistiska rörelsen och i förhållandena mellan vissa partier, en oenighet vars ytterligare fördjupande endast kan skada vår stora sak. Därför anser Albanska arbetets parti att det, för att vi gemensamt skall kunna gå fram mot nya segrar, är nödvändigt att fördöma de misstag och negativa företeelser som hittills visat sig och rätta till dem.

Vi vill här hänvisa till Bukarest-mötet, vid vilket vårt parti, som ni vet, avstod från att ge sina synpunkter på de meningsskiljaktigheter som uppkommit mellan Sovjetunionens kommunistiska parti och Kinas kommunistiska parti, men förbehöll sig rätten att göra det på detta möte med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna. Vid den tidpunkten anklagades Albanska arbetets parti av de sovjetiska kamraterna och några kamrater från de andra broderpartierna för allt upptänkligt. Men ingen gjorde sig för ett ögonblick besväret att tänka efter varför detta parti ställde sig mot hela denna strömning, varför detta parti, som varit troget intill döden mot marxismen-leninismen och Moskvadeklarationen, så oväntat anklagas för att ”motsätta sig” marxismen-leninismen och Moskvadeklarationen, varför detta parti, som är så nära knutet till Sovjetunionen och SUKP, plötsligt står i opposition till Sovjetunionens ledning.

Nu, när alla kamrater fått i sina händer informationsmaterial från både Sovjetunionens och Kinas kommunistiska partier, må de själva fundera på denna fråga. Vi har läst och studerat både det sovjetiska och det kinesiska materialet, vi har noggrant diskuterat det med partiaktivisterna och vi kommer till detta möte med hela vårt partis enhälliga uppfattning.

Vid Rumänska arbetarpartiets kongress organiserades, som vi alla vet, den 24 juni i år Bukarestkonferensen på initiativ av ledande kamrater i SUKP, helt oväntat och utan någon föregående varning, åtminstone vad vårt parti beträffar. I stället för att ge tillfälle till ”åsiktsutbyte” och fastställa datum för det nu pågående mötet, så som vi kom överens genom breven den 2 och 7 juni, tog Bukarestkonferensen upp ett helt annat ämne, nämligen de ideologiska och politiska anklagelser som riktades mot KKP på grundval av det ”sovjetiska informationsmaterialet”. På grundval av detta material, som var helt okänt till några få timmar före mötet, förväntades delegaterna från de kommunistiska partierna och arbetarpartierna uttala sig till förmån för SUKP:s CK:s uppfattningar. Och det vid en tid då de kommit till Bukarest för andra uppgifter och inte hade mandat (åtminstone inte delegationen från vårt parti) från sina partier att diskutera, än mindre besluta i en för den internationella kommunismen så viktig fråga. Det kunde inte heller bli fråga om en allvarlig diskussion av detta material, som innehöll så grova anklagelser mot ett annat marxist-leninistiskt parti, när inte delegaterna, och särskilt när inte heller de kommunistiska partiernas och arbetarpartiernas ledningar, fått studera det ur alla synvinklar och när det anklagade partiet inte fått den tid som krävdes för att framlägga sina uppfattningar i samma former som det anklagande partiet använt. Faktum är att sovjetledarnas främsta strävan var att till varje pris snabbt få stöd för sina anklagelser och få igenom ett uttalande som fördömde KKP.

Detta, var vad kamrat Chrusjtjov och de andra sovjetiska kamraterna ägnade sig åt i Bukarest och alls inte de internationella politiska frågor som bekymrar vårt läger och hela världen, efter att toppkonferensen i Paris gått om intet.

Vårt parti skulle ha varit helt överens om att hålla ett internationellt möte med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna, eller vilket annat möte som helst med den dagordning som där bestämdes, förutsatt att dessa möten var regelmässiga, stöddes av alla

¹ Deklaration från Möte med representanter för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i de socialistiska länderna. Tirana 1958, sid. 24.

partierna, hade en entydig och i förväg fastställd dagordning och förutsatt att de kommunistiska partierna och arbetarpartierna fått det nödvändiga materialet och tillräcklig tid att studera det så att de kunnat förbereda sig och få sina partiers politiska byråers och, om nödvändigt, centralkommittéernas gillande av de beslut som eventuellt skulle tas på dessa konferenser. Mötena borde genomföras enligt normerna för förbindelserna mellan de kommunistiska partierna och arbetarpartierna. De borde genomföras på grundval av fullständig jämlikhet mellan partierna, i en kamratlig kommunistisk och internationalistisk anda och med hög kommunistisk moral.

Bukarestkonferensen följde inte dessa normer. Därför fördömde och fördömer vårt parti den konferensen, fastän det deltog i den, såsom en konferens som inte var i sin ordning och som kränkte de leninistiska normerna.

Vi anser att Bukarestkonferensen var en stor björntjänst till den internationella kommunistiska rörelsen, arbetarnas internationella solidaritet och uppgifterna att stärka det socialistiska lägrets enighet och ge ett marxist-leninistiskt exempel på hur man löser ideologiska, politiska och organisatoriska tvister, som kan uppstå inom de kommunistiska partiernas och arbetarpartiernas led och som skadar marxismen-leninismen. Skulden faller på de ledande kamraterna i SUKP som organiserade denna konferens, som hittade på dessa former som tillämpade dessa omarxistiska normer i denna fråga.

Avsikten var att få den internationella kommunistiska rörelsen att fördöma KKP för fel och misstag som inte existerar utan är gripna ur luften. Härom är Albanska arbetets partis centralkommitté helt övertygad på grundval av studium av fakta och sovjetiskt och kinesiskt material som Albanska arbetets parti nu har tillgång till, och på grundval av en detaljerad analys som Albanska arbetets parti gjort av det internationella läget och SUKP:s och KKP:s officiella ståndpunkter.

Hela Albanska arbetets parti anser enhälligt att de sovjetiska kamraterna gjorde ett allvarligt misstag i Bukarest, genom att orättvist fördöma KKP för påstådd avvikelser från marxismen-leninismen och för, som de påstod, att kränkt och övergivit 1957 års Moskvadeklaration. De har anklagat KKP för att vara ”dogmatiskt”, ”sektaristiskt”, vara ”för krig”, vara ”mot fredlig samexistens” och ”vilja ha en privilegierad ställning inom lägret och i den internationella kommunistiska rörelsen” osv.

De sovjetiska kamraterna gjorde ett allvarligt fel även då de genom att dra fördel av den stora kärlek och det stora förtroende som kommunisterna känner för Sovjetunionen och SUKP, försökte påtvinga de andra kommunistiska partierna och arbetarpartierna sina felaktiga uppfattningar beträffande KKP.

Redan i början, när de sovjetiska kamraterna inledde sitt febrila och otillständiga arbete för att förleda kamraterna i vår delegation i Bukarest, blev det uppenbart för Albanska arbetets parti att de sovjetiska kamraterna med grundlösa argument och påtryckningar önskade leda Albanska arbetets partis delegation i en förberedd fälla och få den att ställa sig bakom de sovjetiska kamraternas förryckta uppfattningar.

Vad som var viktigt för kamrat Chrusjtjov (och detta är vad kamrat Antropov sagt till kamrat Hysni Kapo) var huruvida vi skulle ”ställa upp på den sovjetiska sidan eller inte”. Kamrat Chrusjtjov uttryckte denna åsikt också på andra sätt i sina inpass mot vårt parti på Bukarestmötet. Det bekräftades också av den orättvisa och ovänliga hållning som vid många tillfällen intogs av kamraterna från den sovjetiska ledningen och de anställda vid sovjetambassaden i Tirana efter Bukarestmötet, något som jag senare skall återkomma till. Det som var viktigt för kamraterna i sovjetledningen var inte uppfattningarna hos ett marxist-leninistiskt parti som vårt, utan bara att vi i Bukarest skulle inta samma hållning som SUKP:s CK.

SUKP, som organiserade Bukarestmötet, upplyste inte Albanska arbetets parti om att det i samband med Rumänska arbetarpartiets kongress skulle komma att riktas anklagelser mot KKP för påstådda allvarliga fel i dess linje. Detta kom som en fullständig överraskning för Albanska arbetets parti.

Nu hör vi emellertid att partierna från det socialistiska lägret, med undantag för Albanska arbetets parti, Kinas kommunistiska parti, Koreanska arbetarpartiet och Vietnams arbetarparti, kände till att en konferens skulle organiseras i Bukarest för att anklaga Kina. Om det är så, är det helt uppenbart att affären blir mycket allvarligare och antar former av en fraktion med internationell prägel.

Vårt parti blev likväl inte överrumplad och det brast inte i vaksamhet. Det var för att partiet alltid iakttar de leninistiska normerna för förbindelser med andra partier, hyser en stor marxistisk uppskattning av SUKP, KKP och alla andra kommunistiska partier och arbetarpartier och respekterar känslan av jämlikhet mellan partierna. En jämlikhet som de andra partierna borde respektera gentemot Albanska arbetets parti, oavsett att dess medlemsantal är litet.

Ända från början såg vårt parti att dessa normer kränktes vid Bukarestmötet och det var därför det intog den ståndpunkt som ni alla känner till, en ståndpunkt som det ansåg och fortfarande anser vara den enda riktiga att inta, så som händelserna utvecklades.

En del av broderpartiernas ledare kallade oss ”neutralister”, andra förebrådde oss för att ”avvika från den riktiga marxist-leninistiska linjen”, och dess ledare gick så långt att de försökte utså misstro mot oss inom sina partier. Vi tillbakavisar allt detta med förakt, för det är rent förtal, oärligt och oförenligt med den kommunistiska moralen.

Vi ställer frågan till dem som begick sådana föraktliga handlingar mot Albanska arbetets parti: Har ett parti rätt att fritt uttrycka sina egna åsikter om saker och ting och hur det ser på dem? Vilken åsikt förfäktade Albanska arbetets parti i Bukarest? Vi uttryckte vår trohet till marxismen- leninismen och den bekräftas av Albanska arbetets partis hela liv och kamp. Vi visade vår trohet mot besluten i 1957 års Moskvadeklaration och Fredsmanifestet och denna trohet bekräftas av den konsekventa linje Albanska arbetets parti följt. Vi uttryckte vår trohet mot och försvarade enigheten inom det socialistiska lägret och detta bekräftas av Albanska arbetets partis hela kamp. Vi uttryckte vår tillgivenhet för och trohet mot SUKP och sovjetfolken och detta bekräftas av Albanska arbetets partis hela liv. Vi gick inte med på att sitta till doms över KKP:s ”misstag” och än mindre att ”fördöma” KKP utan att också beakta KKP:s synpunkter på de anklagelser som riktades mot det på ett så förryckt, förhastat och antimarxistiskt sätt. Vi tillrådde försiktighet, lugn och en kamratlig anda i behandlingen av en för den internationella kommunismen så livsviktig och ytterst allvarlig fråga. Detta var hela det ”brott” för vilket man kastade sten på oss. Men vi tror att de stenar som höjdes för att fälla oss i stället föll i huvudena på dem som kastade. Allteftersom tiden går bekräftas det riktiga i den ståndpunkt Albanska arbetets parti vidhållit.

Varför hade kamrat Chrusjtjov och de andra sovjetiska kamraterna så brått att anklaga KKP utan grund och utan fakta? Är det tillåtligt för kommunister och speciellt för de främsta ledarna för ett så stort och ärorikt parti som SUKP att begå en sådan ful handling? Låt dem besvara denna fråga själva, men Albanska arbetets parti är också i sin fulla rätt att uttrycka sin uppfattning i frågan.

Albanska arbetets parti är av den uppfattningen att Bukarestmötet inte bara var ett stort misstag utan också ett misstag som medvetet förvärrades. Bukarestmötet bör ingalunda lämnas åt glömskan, utan allvarligt fördömas som en skamfläck för den internationella kommunistiska rörelsen.

Det råder inte minsta tvekan om att de ideologiska meningsskiljaktigheterna har varit och är allvarliga och att de har uppstått och utvecklats mellan SUKP och KKP. Dessa meningsskiljaktigheter borde ha lösts i tid och på ett marxist-leninistiskt sätt av de två partierna.

Enligt det kinesiska dokumentet säger KKP att dessa principiella meningsskiljaktigheter togs upp av de kinesiska kamraterna omedelbart efter SUKP:s 20:e kongress. En del av dessa ting har beaktats av de sovjetiska kamraterna medan andra har avvisats.

Albanska arbetets parti menar att om dessa frågor inte kunde lösas av de båda berörda partierna borde ett möte med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna ha begärts, vid vilket man kunde ha tagit upp dessa frågor, diskuterat dem och tagit ställning till dem. Dessa problem borde inte ha lämnats olösta och skulden för att så har skett måste falla på de sovjetiska kamraterna, som hade kännedom om meningsskiljaktigheterna men inte tog hänsyn till dem, eftersom de var bergsäkra på sin linje och dess "okränkbarhet". Detta menar vi är ett idealistiskt och metafysiskt sätt att nalkas problemen.

Om de sovjetiska kamraterna var övertygade om att deras linje och taktik var riktig, varför organiserade de inte ett sådant möte i tid för att få meningsskiljaktigheterna ur världen? Var de frågor som togs upp för obetydliga, t. ex. fördömandet av Josef Stalin? Den stora frågan om den ungerska kontrarevolutionen, sätten för maktövertagandet, för att inte tala om många andra viktiga problem som uppstod senare? Nej, de var inte alls obetydliga. Vi har alla vår egen syn på dessa problem eftersom vi i egenskap av kommunister alla är intresserade av dem, eftersom alla våra partier är ansvariga inte bara inför sina egna folk utan också inför den internationella kommunismen.

I avsikt att fördöma KKP för påhittade fel och försyndelser var kamrat Chrusjtjov och de andra sovjetiska ledarna mycket angelägna att framställa saken som om meningsskiljaktigheter råder mellan KKP och hela den kommunistiska världsrörelsen. Men i frågor som dem jag nyss nämnt har domen fällt av Chrusjtjov & Co ensamma. De har inte ansett det nödvändigt att diskutera dem kollektivt vid ett möte med representanter för alla partier, trots att det gällde stora internationella frågor.

Den ungerska kontrarevolutionen inträffade, men frågorna som hade med den att göra tystades ned. Varför denna hysch-hysch-taktik från de sovjetiska kamraternas sida beträffande saker som är ofördelaktiga för dem, medan de, när det är till fördel för dem, inte bara sammankallar möten som det i Bukarest utan också gör sitt yttersta för att påtvinga andra sin åsikt att "Kina motsätter sig den linje som förs av alla världens kommunistiska partier och arbetarpartier"?

De sovjetiska kamraterna har gjort ett liknande försök mot oss också. I augusti i år skickade de sovjetiska ledarna ett brev till vårt parti. Där föreslog de, "för att förhindra att meningsskiljaktigheternas gnista blossar upp", att representanter för våra båda partier skulle mötas så att vårt parti skulle ställa upp på linje med Sovjetunionen mot KKP och våra partier kunde uppträda på enad front vid detta möte. Naturligtvis vägrade vårt partis centralkommitté att gå med på detta och i sitt officiella svar betecknade det förslaget som alltigenom omarxistiskt, som en fraktionshandling riktad mot ett tredje broderparti, mot KKP. Denna principiellt riktiga ståndpunkt från vårt partis sida behagade naturligtvis inte SUKP:s ledning.

Det råder inget tvivel om att dessa saker är av allra största betydelse. Det råder ingen tvekan om att de angår oss alla. Men inte heller råder det några tvivel hos Albanska arbetets parti om att det sätt på vilket frågan togs upp i Bukarest var tendentiöst och siktade mot att fördöma KKP och isolera det från hela den internationella kommunistiska rörelsen.

För Albanska arbetets parti var detta avskyvärt och oacceptabelt, inte bara därför att partiet inte var övertygat om sanningsenligheten i påståendena, utan också därför att det med rätta

misstänkte att en omarxistisk aktion höll på att organiseras mot ett stort och ärorikt broderparti som KKP, att anklagelsen mot Kina för dogmatism avsåg att maskera ett angrepp mot marxismen-leninismen.

Vid mötet anklagades KKP för att ha begått många fel. Detta borde ha tagits med i kommunikén. Varför gjordes inte detta? Om anklagelserna var välgrundade, varför då all denna tvekan och varför utfärda en kommuniké som inte motsvarar det syfte för vilket konferensen sammankallats? Varför sade den ingenting om ”dogmatismens stora fara” som påstods hota den internationella kommunismen?

Nej kamrater, Bukarestmötet kan inte rättfärdigas. Det var inte grundat på principer. Det var ett partiskt möte, inkallat för vissa syften, av vilka det främsta enligt Albanska arbetets partis mening var att genom anklagelser mot KKP för dogmatism dölja en del allvarliga misstag ifråga om linjen som de sovjetiska ledande kamraterna tillåtit sig att göra.

De sovjetiska kamraterna behövde stöd från de andra partierna i den saken. Det var därför de på grävsta sätt försökte ta dem med överraskning. Det var så de sovjetiska kamraterna uppnådde halva sitt mål och fick rätt att i dessa partier ta upp fördömandet av Kina som resultat av en ”internationell kommunistisk konferens”. Inom de kommunistiska partierna och arbetarpartierna, Albanska arbetets parti och vissa andra kommunistiska partier och arbetarpartier undantagna, togs frågan om ”de allvarliga politiska fel som begåtts av KKP” upp, och rapporterades det ”enhälliga” fördömandet av Kina i Bukarest, för att opinion i samma riktning skulle skapas inom partierna och folken. Albanska arbetets parti fördömdes också vid några av dessa partimöten.

Efter Bukarestkonferensen beslöt Albanska arbetets partis centralkommitté helt riktigt att diskutera endast kommunikén i partiet och att informera partiet om att det förelåg meningsmotsättningar i principfrågor mellan SUKP och KKP som borde tas upp och lösas på det kommande novembermötet i Moskva. Detta var också vad som skedde.

Men denna ståndpunkt hos vårt parti behagade inte de ledande kamraterna i SUKP och detta blev vi mycket snart varse. Omedelbart efter Bukarestmötet inleddes ett oväntat, principiöst angrepp, och brutal inblandning och omfattande påtryckningar företogs mot vårt parti och dess centralkommitté. Angreppet påbörjades av kamrat Chrusjtjov i Bukarest och fortsattes av kamrat Kozlov i Moskva. Kamrater från vår politiska byrå som råkade passera genom Moskva bearbetades för att de skulle vända sig mot ledningen i vårt parti. De fick höra att ”ledningen i Albanska arbetets parti har förrått vänskapen till Sovjetunionen”, att ”linjen som ledningen i Albanska arbetets parti följer utmärks av krumbukter”, att ”Albanien måste bestämma sig för att följa antingen de 200 miljonerna (Sovjetunionen) eller de 650 miljonerna (Folkets Kina)” och slutligen att ”ett isolerat Albanien är i fara, för amerikanerna skulle bara behöva släppa en atombomb för att fullständigt utplåna Albanien och hela dess befolkning” och andra hotelser av samma slag. Det är helt uppenbart att avsikten var att utså splittring i ledningen för vårt parti, att ur ledningen för Albanska arbetets parti avlägsna de element som sovjetledarna ansåg stod i vägen för deras oärliga och ohederliga företag.

Resultatet av splittringsarbetet blev att kamrat Liri Belishova, före detta medlem av Albanska arbetets partis centralkommittés politiska byrå, kapitulerade inför sovjetledarnas smicker, utpressning och skrämseltaktik och ställde sig i öppen opposition till sitt partis linje.

De sovjetiska kamraternas försök att i sitt brev till KKP:s centralkommitté framställa denna fråga som om Sovjetunionens vänner i Albanien förföljs är genomfalskt. De en och en halv miljonerna albaner och Albanska arbetets parti är livslånga vänner till sovjetfolken. Det är de som har smitt och härdat denna vänskap och beseglat den med sitt blod, inte de olika kapitulanterna, splittrarna och avvikarna.

Men försöken att väcka misstänksamhet mot vårt partis riktiga ståndpunkt i Bukarest begränsades inte till enbart Moskva. De gjordes med ännu större iver i Tirana av de anställda vid sovjetambassaden med själve sovjetambassadören i spetsen.

Som jag tidigare sade, kunde man före Bukarestkonferensen inte föreställa sig närmare, mer uppriktiga och mer broderliga förbindelser än dem mellan oss och de sovjetiska kamraterna. Vi undanhöll ingenting för de sovjetiska kamraterna, varken parti- eller statshemligheter. Detta hade vår centralkommitté beslutat. Dessa förbindelser återspeglade det albanska folkets stora kärlek och lojalitet mot sovjetfolken, känslor som vårt parti hade beseglats med blod.

Det var dessa heliga känslor hos Albanska arbetets parti och vårt folk som vissa osunda element med sovjetambassadören i spetsen trampade på. De utnyttjade våra vänskapliga förbindelser och våra kadrers goda tro och började frenetiskt och intensivt angripa Albanska arbetets partis marxist-leninistiska linje, i avsikt att splittra partiet, skapa panik och förvirring i dess led och skilja ledningen från partiet. Sovjetunionens ambassadör i Tirana gick så långt att han försökte förmå generalerna i vår armé att resa Folkarmén mot Albanska arbetets partis och albanska statens ledning. Men han högg i sten, eftersom enigheten i vårt parti är som stål. Våra kadrer, som härdats i det nationella befrielsekriget och i den bittra kampen på liv och död mot de jugoslaviska revisionisterna, försvarade sitt hjältemodiga parti på marxistiskt sätt. De vet mycket väl hur de skall dra en skiljelinje mellan Lenins SUKP och splittrarna. Och de satte verkligen dessa belackare på plats.

Inte desto mindre lyckades tjänstemännen vid sovjetambassaden i Tirana, med ambassadören i spetsen, genom otillåtliga antimarxistiska metoder få ordföranden i Albanska arbetets partis granskningskommission, som två veckor tidigare förklarat sig stå solidarisk med Albanska arbetets partis centralkommittés linje i Bukarest, att falla i dessa intrigörers klor, fullständigt avvika från marxismen-leninismen och ställa sig i skriande motsättning till sitt partis linje. Det är tydligt att dessa föraktliga bemödanden från dessa sovjetiska kamraters sida syftade till att splittra ledningen i Albanska arbetets parti och isolera den från massan av partiets medlemmar. Och detta som bestraffning för det ”brott” vi begått i Bukarest, för att vi haft mod att fritt uttrycka våra åsikter efter eget gottfinnande.

Tjänstemännen vid sovjetambassaden i Tirana gick ännu längre. De vände sig till de albaner som studerat i Sovjetunionen i avsikt att hetsa dem emot den albanska ledningen. De antog att de utgjorde en grupp som var lämplig att gå deras skumma ärenden. Men albanerna, både de som avslutat sina studier i Sovjetunionen och de som ännu bedriver dem, vet att dessa lågsinnade metoder som använts av tjänstemännen på sovjetambassaden i Tirana är helt främmande för marxismen-leninismen. Albanerna är söner och döttrar av sitt eget folk, av sitt eget parti, de är marxist-leninister och internationalister.

Vi skulle kunna räkna upp många andra exempel, men för att inte ta för mycket tid ifrån detta viktiga möte, skall jag nämna bara två andra typiska fall. Påtryckningarna på vårt parti fortsatte även under de dagar då kommissionen möttes här i Moskva för att göra upp det utkast till uttalande som har förelagts oss. Sovjetkamraterna sade då att vi borde se framåt och inte bakåt. Under dessa dagar riktade CK-medlemmen och sovjetministern marskalk Malinovskij vid ett utvidgat möte i Moskva med stabscheferna från Warszawapaktens länderna ett öppet angrepp mot det albanska folket, Albanska arbetets parti, albanska regeringen och vår ledning. Detta ovänskapliga och öppna angrepp har mycket gemensamt med den sovjetiske Tirana-ambassadörens utfall, då denne försökte förmå vår folkarmé att resa sig mot vår parti- och statsledning. Men marskalk Malinovskij misstar sig lika svårt som sovjetambassadören. Ingen kan uppnå detta mål och än mindre bryta vårt folks vänskap med folken i Sovjetunionen. Albanska arbetets partis rättfärdiga kamp mot dessa nedbrytande handlingar stärker den uppriktiga vänskap vårt folk hyser för folken i Sovjetunionen. Inte heller kan denna vänskap förstöras genom de förvånande uttalanden av marskalk Gretjko, överbefälhavare för Warszawapaktens styrkor, som inte bara sade till vår militärdelegation att

det var svårt för honom att tillmötesgå vår armés beställningar av en del mycket väsentlig utrustning om vilken leveranskontrakt redan ingåtts, utan också sade rent ut att ”ni är bara med i Warszawa-pakten tills vidare”. Det verkar alltså som om marskalk Gretjko bestämt sig för att kasta ut oss. Men tursamt nog tillkommer det inte kamrat marskalken att fatta sådana beslut.

I oktober i år förklarade kamrat Chrusjtjov högtidligt för de kinesiska kamraterna: ”Vi kommer att behandla Albanien som Jugoslavien”. Vi säger detta vid detta möte inom den internationella kommunismen för att alla skall kunna se hur långt saker och ting har gått och hur man betar sig mot ett litet socialistiskt land. Vilket ”brott” har Albanska arbetets parti begått för att vårt land skall behandlas som Titos Jugoslavien? Kan det sägas att vi förrått marxismen-leninismen så som Tito-klicken gjort? Eller har vi brutit oss ur det socialistiska lägret och hakat på USA-imperialismen som de jugoslaviska revisionisterna? Nej, och hela den internationella kommunistiska rörelsen, all vårt partis och vår stats konkreta politiska, ideologiska och ekonomiska verksamhet under hela perioden för det nationella befrielsekriget och de sexton åren efter befrielsen kan vittna om detta. Detta vitsordade också SUKP:s CK själv, då den i sitt brev den 13 augusti 1960 till Albanska arbetets partis centralkommitté betonade: ”Förbindelserna mellan Albanska arbetets parti och Sovjetunionens kommunistiska parti, som grundas på den proletära internationalismens principer, har alltid varit verkligt broderliga. Vänskapen mellan våra partier och folk har inte vid något tillfälle förmörkats av något missförstånd eller avtagit. Albanska arbetets partis och Sovjetunionens kommunistiska partis syn på alla de viktigaste frågorna vad beträffar den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen samt utrikespolitiken har varit identiska.” Vad har vi då gjort oss skyldiga till? Vårt enda ”brott” är att vi i Bukarest inte gick med på att orättvist fördöma ett kommunistiskt broderparti som Kinas kommunistiska parti. Vårt enda ”brott” är att vi haft mod att vid ett internationellt kommunistiskt möte (inte på en marknadsplats) öppet gå emot kamrat Chrusjtjovs orättmätiga handlingsätt. Vårt enda ”brott” är att vi är ett litet parti i ett litet och fattigt land, som enligt kamrat Chrusjtjov endast borde applådera och hålla med och inte uttrycka någon egen mening. Men detta är varken marxistiskt eller godtagbart. Marxismen-leninismen har givit oss rätten att ha vårt ord med i laget och ingen kan beröva oss denna rätt, vare sig genom politiska eller ekonomiska påtryckningar eller genom hot och tillmälen som de kastar ut mot oss. Vid detta tillfälle skulle vi vilja fråga kamrat Chrusjtjov varför han inte gjorde ett sådant uttalande till oss i stället för till en representant för ett tredje parti. Eller tror kamrat Chrusjtjov att Albanska arbetets parti inte har egna åsikter utan har gjort gemensam sak med KKP på ett principlöst sätt, och att man därför i saker som rör vårt parti kan tala med de kinesiska kamraterna? Nej, kamrat Chrusjtjov, du fortsätter att missta dig och har mycket felaktiga åsikter om vårt parti. Albanska arbetets parti har sina egna uppfattningar och svarar för dem, både inför sitt eget folk och inför den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen.

Vi är tvungna att informera detta möte om att de sovjetiska ledarna faktiskt har övergått från hotelser om att behandla Albanien på samma sätt som Titos Jugoslavien till konkreta handlingar. I år har vårt land drabbats av många naturkatastrofer. Det har haft en stor jordbävning, översvämningen i oktober och, allra värst, en fruktansvärd torka utan en droppe regn på 120 dagar. Nästan hela spannmålsskörderna gick förlorad. Folket hotades av svält. De mycket begränsade reservförråden förbrukades. Vår regeringen sökte i stor hast köpa spannmål från Sovjetunionen och förklarade det mycket kritiska läge vi stod inför. Detta hände efter Bukarest-mötet. I 45 dagar väntade vi på svar från sovjetregeringen medan vi bara hade bröd för två veckor till folket. Efter 45 dagar och upprepade officiella framställningar beviljade sov- jetregeringen oss i stället för begärda 50 000 endast 10 000 ton, dvs. tillräckligt för två veckor. Och denna spannmål skulle levereras under månaderna september och oktober. Detta var en öppen påtryckning mot vårt parti för att det skulle böja sig för de sovjetiska kamraternas önskningsar.

Under dessa kritiska dagar kom vi underfund om många saker. Hade Sovjetunionen, som säljer spannmål till hela världen, inte 50 000 ton att ge det albanska folket, som är sovjetfolkets trogna bröder och troget marxismen-leninismen och det socialistiska lägret, vid en tidpunkt då detta folk utan egen förskyllan hotades av svält? Kamrat Chrusjtjov hade en gång sagt till oss: ”Oroa er inte för spannmål, hela er årskonsumtion är inte mer än vad råttorna äter upp i vårt land”. Sovjetunionens råttor kan få äta, men det albanska folket skulle kunna lämnas åt hungerdöden till dess att ledningen för Albanska arbetets parti underkastade sig sovjetledarnas vilja. Detta är fruktansvärt, kamrater, men det är sant. Om sovjetfolket skulle få höra det, skulle det aldrig förlåta sina ledare, ty detta handlingssätt är varken marxist-leninistiskt, internationalistiskt eller kamratligt. Inte heller är det en vänskaplig handling att vägra ingå ett clearingavtal för inköp av spannmål i Sovjetunionen och tvinga oss att ta från vår nationalbanks begränsade guldreserv för att kunna köpa majs från Sovjetunionen till folkets bröd.

Dessa handlingar hör ihop med varandra, de är inte bara tillfälligheter. Speciellt på senaste tid har kamrat Chrusjtjovs angrepp på vårt Arbetets parti nått nya höjder. Den sjätte november sa du, kamrat Chrusjtjov, att ”albanerna uppför sig mot oss precis som Tito”. Du sade till de kinesiska kamraterna: ”Vi förlorade ett Albanien och ni kineser vann ett”. Och slutligen förklarade du att ”Albanska arbetets parti är vår svaga länk”.

Vad är detta för monstruösa beskyllningar? Vad är det för sätt att behandla vårt parti, vårt folk och ett socialistiskt land, såsom någonting som kan köpas eller säljas eller förloras eller vinnas som i kortspel? Vad är detta för bedömning av ett broderparti som enligt er utgör den svaga länken i den internationella kommunistiska rörelsen? För oss står det klart och vi förstår endast alltför väl att vår riktiga och principfasta marxist-leninistiska ståndpunkt, vårt mod att motsäga dig och fördöma dina felaktiga handlingar driver dig att angripa vårt parti, tillgripa allehanda påtryckningar mot det och utslunga de mest vidunderliga beskyllningar mot vårt parti. Men det finns inget kamratligt, inget kommunistiskt i detta. Ni jämför oss med de jugoslaviska revisionisterna. Men alla vet hur vårt parti har bekämpat och fortsätter att bekämpa de jugoslaviska revisionisterna. Det är inte vi som uppför oss som jugoslaverna utan du, kamrat Chrusjtjov, som använder metoder främmande för marxismen-leninismen, mot vårt parti. Ni betraktar Albanien som en vara på en marknad som kan vinnas av en och förloras av en annan. Det fanns en tid då Albanien betraktades som ett växelmynt, när andra trodde att det berodde på dem, om Albanien skulle existera eller inte, men den tiden tog slut i och med de marxist-leninistiska idéernas seger i vårt land. Du upprepar samma sak när du kommer fram till att ni ”förlorat” Albanien och någon annan ”vunnit” det eller, som i det brev ni överlämnade 8 november, kommer fram till att Albanien inte längre är socialistiskt och därför inte nämner det som socialistiskt land.

Det faktum att Albanien går den socialistiska vägen och är medlem av det socialistiska lägret avgörs inte av dig, kamrat Chrusjtjov, det beror inte på dina önskningar. Det har avgjorts av det albanska folket, med dess Arbetets parti i spetsen, genom dess kamp, och det finns ingen makt i världen som kan få det att ändra kurs.

Till ditt påstående att vårt Arbetets parti skulle vara den svagaste länken i det socialistiska lägret och inom den internationella kommunistiska rörelsen, säger vi att motsatsen visas av vårt partis tjugoåriga historia, vårt folks och partis hjältemodiga kamp mot de fascistiska inkräktarna och de sexton år som förflutit sedan landet befriades, en tid under vilken vårt parti och vårt folk trotsat alla stormar. Omgivet av fiender, som en ö bland vågorna, har Folkrepubliken

Albanien modigt stått emot alla angrepp och provokationer från imperialisterna och deras lakejer. Som en granitklippa har den hela tiden hållit socialismens fana högt bakom de fientliga linjerna och gör så alltjämt. Du höjde din hand, kamrat Chrusjtjov, mot ett litet land och dess parti, men vi är övertygade om att varken sovjetfolket, som offrade sitt blod i

försvaret också av vårt folk, eller Lenins stora parti kommer att vara överens med dig i dessa handlingar. Vi har fullkomlig tilltro till marxismen-leninismen och vi är övertygade om att de broderpartier som sänt delegater till detta möte kommer att tänka över och döma i denna fråga med marxist-leninistisk rättvisa.

Vårt parti har alltid betraktat Sovjetunionens kommunistiska parti som ett moderparti, på grund av att detta parti är det äldsta, bolsjevikernas ärorika parti, och på grund av dess allmängiltiga erfarenheter och stora mognad. Men vårt parti har aldrig godtagit och kommer aldrig att godta att några sovjetledare påtvingar det åsikter som det finner felaktiga.

Sovjetledarna har sett på denna sak av principiell betydelse på ett ytterst felaktigt sätt, på ett idealistiskt och metafysiskt sätt. De har blivit högfärdiga av de väldiga framgångar sovjetfolken och SUKP haft. De kränker marxist-leninistiska principer, anser sig själv ofelbara, anser varje beslut de fattar, varje handling de utför, varje ord de säger och varje gest de gör ofelbara och oåterkalleliga. Andra kan begå fel, andra kan fördömas, medan de står över kländer för sådant. ”Våra beslut är heliga, de är okränkbara.” ”Vi kan inte göra eftergifter eller kompromissa med Kinas kommunistiska parti”, sade ledarna för SUKP till våra representanter. Då kan man undra varför de sammankallade oss till Bukarest. Naturligtvis för att vi med förbundna ögon skulle rösta för sovjetledarnas uppfattningar. Är detta ett marxistiskt skick? Är detta normalt?

Är det tillåtet för ett parti att begå undergrävande handlingar mot, utså splittring i och störta ledningen för ett annat parti eller en annan stat? Aldrig! Sovjetledarna anklagade kamrat Stalin för påstådd inblandning i andra partier, för att påtvinga andra bolsjevikpartiets uppfattningar. Vi kan vitsorda att kamrat Stalin aldrig vid något tillfälle gjorde något sådant mot oss, mot det albanska folket och Albanska arbetets parti. Han uppträdde alltid som en stor marxist, som en framstående internationalist, som en kamrat, broder och uppriktig vän till det albanska folket. År 1945, då vårt folk hotades av hungersnöd, beordrade kamrat Stalin fartyg, lastade med spannmål och destinerade till det sovjetiska folket, som också led stor brist på mat vid den tiden, att ändra kurs och genast leverera spannmål till det albanska folket. Medan de nuvarande sovjetledarna däremot tillåter sig dessa illdåd.

Är sådana ekonomiska påtryckningar tillåtliga; är det tillåtligt att hota det albanska folket så, som sovjetledarna gjort efter Bukarest-mötet? Absolut inte ... Vi vet att hjälpen är en internationalistisk hjälp till vårt lilla folk som före kriget led svårt i djupaste armod. Det andra världskriget förbrände och förödde vårt land, men det slog aldrig ned det albanska folket som under ledning av det ärorika Albanska arbetets parti kämpade med stort hjältmod och vann sin befrielse av egen kraft.

Men varför ändrade den sovjetiska ledningen sin hållning till oss efter Bukarestmötet till den grad, att den lät det albanska folket hungra? Den rumänska ledningen gjorde samma sak när den vägrade sälja ett enda vetekorn till det albanska folket på clearingbasis vid en tid då Rumänien sålde spannmål till kapitalistländerna, medan vi tvingades köpa majs från franska bönder och betala i utländsk valuta.

Några månader före Bukarestmötet inbjöd kamrat Dej¹ en delegation från vårt parti i särskilt syfte att hålla överläggningar om Albanien framtida utveckling. Detta var en lovvärd och marxistisk omtanke från hans sida. Kamrat Dej sade till vårt parti: ”Vi, de andra folkdemokratierna, borde inte längre diskutera hur mycket kredit vi skall ge Albanien, vi borde i stället besluta att bygga de och de fabriker i Albanien för att utveckla produktionsmedlen till en högre nivå, oavsett hur många miljoner rubler detta skulle kosta, ty det spelar ingen roll.” Kamrat Dej tillade: ”Vi har talat om detta med kamrat Chrusjtjov också, och vi var överens.”

---

¹ Georghe Georgiu-Dej, förste sekreterare i Rumänska arbetarpartiets centralkommitté.

Men så kom Bukarestmötet, och vårt parti tog den ställning ni alla känner till. De rumänska kamraterna glömde vad de tidigare sagt och valde att låta det albanska folket svälta.

Vi har tidigare officiellt meddelat Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté dessa saker. Vi har varken lagt fram dem till offentlig diskussion eller viskat dem i örat på någon, utan vi avslöjar dem för första gången vid ett partimöte, som det vi håller här idag. Varför tar vi upp dessa saker? Vi gör det utifrån en önskan att få slut på dessa negativa företeelser som inte stärker utan i stället försvagar vår enighet. Vi utgår från en önskan att stärka förbindelserna och de marxist-leninistiska banden mellan de kommunistiska partierna och arbetarpartierna och mellan de socialistiska staterna och tillbakavisar alla de dåliga företeelser som hittills uppenbarats sig. Vi är optimistiska och vi är helt övertygade och har orubbad tillförsikt om att de sovjetiska och de andra kamraterna kommer att förstå vår kritik på rätt sätt. Den är hård men öppen och uppriktig och syftar till att stärka förbindelserna oss emellan. Oberoende av de orättvisa och skadliga ståndpunkter som intagits gentemot oss, men som vi tror kommer att upphöra i framtiden, kommer vårt parti och vårt folk, alltid på grundval av de marxist-leninistiska lärorna, att ytterligare befästa sin gränslösa kärlek och trohet gentemot sovjetfolket, Sovjetunionens kommunistiska parti, alla folk och kommunistiska partier och arbetarpartier i det socialistiska lägret.

Vänskap betyder för vårt parti rättvisa och ömsesidig respekt grundad på marxismen-leninismen. Detta är vad 1957 års Moskvadeklaration säger och vad som betonas i det förslag till uttalande som förelagts oss. Vi vill med största allvar deklarerat att Albanska arbetets parti och det albanska folket, som alltid, kommer att vara beslutsamma förkämpar för att stärka förbindelserna och enigheten inom det socialistiska lägret och den kommunistiska världsrörelsen.

Det albanska folket går genom eld och vatten för sina verkliga vänner. Detta är inte tomma ord. Jag uttrycker här känslorna hos vårt folk och parti och ingen skall tro att vi älskar Sovjetunionen och SUKP för någons vackra ögons skull eller för att behaga någon enskild individ.

Kära kamrater!

I 1957 års Moskvadeklaration liksom i det förslag till uttalande som framlagts här framhålls att revisionismen idag utgör huvudfaran inom den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen. I 1957 års Moskvadeklaration betonas det helt riktigt att förekomsten av borgerligt inflytande är revisionismens inre källa och kapitulation för imperialismens tryck dess yttre källa. Erfarenheterna har helt bekräftat att den moderna revisionismen, under en förklädnad av skenbart marxistiska och revolutionära slagord, på alla sätt och vis har försökt misskreditera vår stora lära, marxismen-leninismen, som betecknats såsom "föråldrad" och inte längre överensstämmande med den samhällsliga utvecklingen. Gömda bakom slagordet om "skapande marxism", om "nya förhållanden", har revisionisterna strävat efter att å ena sidan beröva marxismen dess revolutionära anda och undergräva arbetarklassens och det arbetande folkets tro på socialismen och å andra sidan använda alla tillgängliga medel för att försköna imperialismen genom att beskriva den som återhållsam och fredlig. Under de tre år som förflutit sedan Moskvakonferensen har det tydligt bekräftats att de moderna revisionisterna inte är något annat än splittrare av den kommunistiska rörelsen och det socialistiska lägret. De är imperialismens lojala tjänare och svurna fiender till socialismen och arbetarklassen.

Livet självt har visat att den moderna revisionismens banerförare, dess mest aggressiva och farliga representanter hittills har varit de jugoslaviska revisionisterna, Tito & Co och hans förrädarklick. När Moskvadeklarationen antogs fördömdes inte denna fiendliga grupp och dessa USA-imperialismens agenter offentligt, trots att det, enligt vår mening fanns tillräckligt med fakta och information som gav anledning till det. Men inte nog med det. Inte heller

senare, när deras farlighet blev än mer uppenbar, fördes kampen mot den jugoslaviska revisionismen, den konsekventa och oupphörliga kampen för att ideologiskt och politiskt krossa den, med tillräcklig styrka. Tvärtom. Detta har varit och är källan till mycket ont och mycken skada för vår internationella kommunistiska rörelse och arbetarrörelse. Orsaken till att inte den revisionistiska Titogruppen kunnat avslöjas fullständigt, att falska ”förhoppningar” uppstått om påstådda ”förbättringar” och en positiv ”vändning” hos denna förrädargrupp, är enligt vårt partis mening inflytandet från en tendens till försonlig hållning till gruppen och en felaktig syn på och felaktig värdering av faran från denna grupp från kamrat Chrusjtjovs och vissa andra sovjetiska ledares sida.

Det har påståtts att J. V. Stalin misstog sig i bedömningen av de jugoslaviska revisionisterna och då han skärpte sin hållning till dem. Vårt parti har aldrig godkänt denna uppfattning, ty tiden och erfarenheterna har visat motsatsen. Stalin gjorde en mycket riktig värdering av faran från de jugoslaviska revisionisterna och han försökte lösa detta problem vid rätt tidpunkt och på ett marxistiskt sätt. Informationsbyrån, som kollektivt organ, sammankallades vid den här tiden och sedan den titoistiska gruppen avslöjats, fördes en skoningslös kamp mot den. Tiden har om och om igen bevisat att detta var nödvändigt och riktigt.

Albanska arbetets parti har alltid varit av åsikten och är övertygat om att Titos grupp är förrädare mot marxismen-leninismen, imperialismens agenter och farliga fiender till det socialistiska lägret och hela den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen och att därför en skoningslös kamp skall föras mot den. Vi för vår del har fört och för fortfarande denna kamp som internationalistiska kommunister men också därför att vi på våra egna ryggar känt och fortsätter att känna den revisionistiska Titogrupperns fientliga verksamhet mot vårt parti och vårt land. Men denna vårt partis ståndpunkt har inte varit och är inte kamrat Chrusjtjov och vissa andra kamrater till behag.

Titogruppen har mycket länge varit en grupp trotskister och avfallingar. Detta har de varit för Albanska arbetets parti åtminstone sedan 1942, dvs. sedan arton år tillbaka.

Redan 1942, då det albanska folkets kamp genomgick ett kraftigt uppsving, gjorde den trotskistiska Belgradgruppen, förklädda till vänner och genom att missbruka vårt förtroende, sitt yttersta för att hindra utvecklingen av vår väpnade kamp. De försökte hålla tillbaka skapandet av kampdugliga albanska stridande partisanförband och när detta visade sig omöjligt, försökte de lägga dem under sin direkta politiska och militära kontroll. De försökte få allt att bli beroende av Belgrad och vårt parti och vår partisanarmé att bli rena underavdelningar till Jugoslaviens kommunistiska parti och Jugoslaviens Nationella befrielsearmé.

Medan vårt parti bevarade sin vänskap med de jugoslaviska partisanerna, motstod det framgångsrikt dessa djävulska planer. Det var vid denna tid som Titogruppen försökte lägga grunden för balkanfederationen under ledning av titoisterna i Belgrad, försökte spanna kommunistpartierna i Balkanländerna för Jugoslaviens kommunistiska partis vagn och ställa balkanfolkens partisanarméer under Titos jugoslaviska stab. I denna avsikt försökte den skapa en balkanstab i samförstånd med britterna och ställa denna, dvs. Balkans arméer, under brittisk-amerikansk ledning. Vårt parti slog framgångsrikt tillbaka dessa djävulska planer. Och när befrielsens fana hissades över Tirana, gav titoist-gänget i Belgrad order till sina agenter i Albanien att misskreditera Albanien kommunistiska partis seger och organisera en kupp¹ för att störta vår partiledning, den ledning som organiserat partiet, lett det nationella befrielsekriget och fört det albanska folket till seger. Det första kuppöversöket organiserade Tito genom

---

¹ Vid Albanien kommunistiska partis andra centralkommittéplenium i Berat i juni 1944 kokade delegaten från Jugoslaviens kommunistiska partis centralkommitté ihop en komplot i kulisserna mot Albanien kommunistiska parti, med deltagande av de partifientliga elementen Sejfulla Malëshova, Koçi Xoxe och Pandi Kristo. Huvudsyftet med denna konspiration var att störta partiledningen med kamrat Enver Hoxha i spetsen och ersätta den med en ledning som var köpt av jugoslaverna.

sina hemliga agenter inom vårt parti. Men Albanien kommunistiska parti omintetgjorde denna komplott från Titos sida.

Konspiratörerna i Belgrad lade inte ner sina vapen och tillsammans med sin agent inom vårt parti, förrädaren Koçi Xoxe, fortsatte de i nya former sina stämplingar mot det nya Albanien. Deras avsikt var att förvandla Albanien till Jugoslaviens sjunde republik.

Vid en tid då vårt land hade förötts och låg i ruiner och behövde en fullständig återuppbyggnad, när vårt folk saknade mat och tak över huvudet men hade en hög kampmoral och när vårt folk och vår armé med vapen i hand uppmärksamt höll vakt mot reaktionens komplotter organiserade av de brittisk-amerikanska militära sändebuden som hotade det nya Albanien med ny invasion, när en stor del av den albanska partisanarmén gått över gränsen för att hjälpa de jugoslaviska bröderna, kämpade sida vid sida med dem och tillsammans med dem befriade Montenegro, Bosnien, Herzegovina, Kosova och Metohia och Makedonien, vid denna tid kläckte konspiratörerna i Belgrad planer på att förslava Albanien.

Men vårt parti bjöd hjältemodigt motstånd mot dessa hemliga agenter som utgav sig för att vara kommunister. När Belgradtrotskisterna insåg att de hade förlorat, att vårt parti omintetgjort deras sammansvärjningar, spelade de ut sitt sista kort, som var att försöka invadera Albanien med sin armé, krossa allt motstånd, arrestera ledarna för Albanska arbetets parti och albanska staten och utropa Albanien som Jugoslaviens sjunde republik. Även detta djävulska anslag krossades av vårt parti. Josef Stalins hjälp och ingripande i detta ögonblick blev avgörande för vårt parti och för det albanska folkets frihet.

Det var just vid denna tidpunkt som Informationsbyrån avslöjade Titogruppen.

Informationsbyrån orsakade nederlag för Titogruppernas konspirationer, inte bara i Albanien utan också i andra folkdemokratier. Utklädda till kommunister försökte renegaten och imperialistagenten Tito och hans gäng få folkdemokratier på Balkan och i Centraleuropa att uppge vänskapen och det under kriget ingångna förbundet med Sovjetunionen, förstöra de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i våra länder och förvandla våra stater till reserver för den brittisk-amerikanska imperialismen.

Vem kunde undgå att känna till och i handling se imperialismens och dess hantlangare Titos fientliga anslag? Alla kände till dem, alla fick reda på dem och alla stödde enhälligt Informationsbyråns riktiga beslut. Alla utan undantag skrev under Informationsbyråns resolutioner som enligt vår mening samtliga var och alltjämt är riktiga.

De som inte ville se och förstå detta banditgångs handlingar fick ett andra tillfälle att göra det under kontrarevolutionen i Ungern och i de oupphörliga anslagen mot Albanien. Vargen kan byta päls men förblir ändå en varg. Tito och hans gäng kan försöka ta till knep och använda förklädnader, men de förblir förrädare och imperialismens agenter. De är de hjältemodiga jugoslaviska internationalistiska kommunisternas mördare och det kommer de att förbli och så kommer de att handla tills de tillintetgörs.

Albanska arbetets parti betraktar inte de beslut som Informationsbyrån tagit mot Titos renegatgrupp som beslut tagna av kamrat Stalin personligen, utan som beslut tagna av alla partier som ingick i Informationsbyrån. Och inte blott av dessa partier ensamma utan också av de kommunistiska partier och arbetarpartier som inte var med i Informationsbyrån. Eftersom denna fråga angick alla de kommunistiska partierna och arbetarpartierna, angick den också Albanska arbetets parti som, efter att ha mottagit och studerat en kopia av det brev som kamraterna Stalin och Molotov skrev till Jugoslaviens kommunistiska partis centralkommitté, helt godkände både brevet och Informationsbyråns beslut.

Man undrar då varför kamrat Chrusjtjovs och SUKP:s centralkommittés ”attitydförändring” gentemot de jugoslaviska revisionisterna år 1955 inte på vanligt sätt gjordes till föremål för överläggningar med de övriga kommunistiska partierna och arbetarpartierna, utan utarbetades

och genomfördes så hastigt och av ett enda parti? Saken angick oss alla. Antingen hade de jugoslaviska revisionstema gått emot marxismen-leninismen och världens kommunistiska partier och arbetarpartier eller också hade de inte gjort det; antingen hade de fel eller så hade vi och inte bara Stalin haft fel beträffande dem. Det tillkom inte kamrat Chrusjtjov att efter eget gottfinnande avgöra denna fråga och det var otillåtligt att han försökte göra det. Men faktum är att han gjorde det och denna förändrade inställning till de jugoslaviska revisionisterna hänger samman med hans visit i Belgrad. Detta slog ned som en bomb i Albanska arbetets parti, som genast kategoriskt gick emot det. Innan kamrat Chrusjtjov gav sig iväg till Belgrad i maj 1955 sände Albanska arbetets partis centralkommitté ett brev till SUKP:s centralkommitté i vilket det gav uttryck för vårt partis ovilja mot hans Belgradresa. I brevet betonades att den jugoslaviska frågan inte kunde lösas av ett enda parti utan att ett Informationsbyråmöte borde sammankallas, till vilket också Albanska arbetets parti bad att få bli inbjudet. På detta möte borde frågan ha lösts efter en riktig och utförlig diskussion.

Naturligtvis hade vi formellt ingen rätt att besluta om kamrat Chrusjtjov skulle åka till Belgrad eller ej och där prutade vi på kraven, men vi hade rätt i själva saken och tiden har bekräftat att den jugoslaviska frågan inte bort lösas på detta brådstörtade sätt.

Slagordet ”övergripande intressen” myntades. Informationsbyråns andra resolution drogs snabbt tillbaka, ”försoningens epok” gentemot ”de jugoslaviska kamraterna” började. Konspiratörerna, var de än fanns, granskades åter och rehabiliterades. ”De jugoslaviska kamraterna” undkom oskadda, sprätte omkring som påfåglar och basunerade ut utomlands att deras ”rättvisa sak” hade segrat och att ”brottslingen Stalin” hade hittat på allt som sagts mot dem. En situation skapades i vilken var och en som vägrade följa denna linje stämplades som ”stalinist” som borde röjas ur vägen.

Vårt parti vägrade att följa en så försonlig och opportunistisk kurs. Det stod fast på en riktig marxist-leninistisk ideologisk ståndpunkt, ståndpunkten att bekämpa de jugoslaviska revisionisterna ideologiskt och politiskt. Albanska arbetets parti förblev orubbligt i sin uppfattning att Tito-gruppen var förrädare, avfällingar, trotskister, omstörtare och USA-imperialismens agenter och att Albanska arbetets parti inte misstagit sig i fråga om dem.

Albanska arbetets parti förblev orubbligt i sin uppfattning att kamrat Stalin inte gjort fel i denna sak, att revisionisterna med sin förrädarlinje hade försökt förslava Albanien och krossa Albanska arbetets parti och att de genom flera internationella komplotter tillsammans med de brittisk-amerikanska imperialisterna hade försökt inveckla Albanien i internationella konflikter.

Å andra sidan var Albanska arbetets parti för upprättande av goda statliga grannförhållanden och handels- och kulturförbindelser med Federativa folkrepubliken Jugoslavien, förutsatt att normerna för fredlig samexistens mellan stater med olika slags regimer iakttoogs, ty vad Albanska arbetets parti anbelangar har det titoistiska Jugoslavien inte varit, är inte och kommer aldrig att bli ett socialistiskt land så länge det leds av en hop avfällingar och imperialistagenter.

Inget öppet eller fördolt angrepp kan förmå Albanska arbetets parti att vika från denna korrekta ståndpunkt. Det var fåfängt för SUKP:s centralkommitté att genom kamrat Suslov försöka övertala oss att inte ta upp frågan om Koçi Xoxe i den rapport som framlades på vår tredje kongress i maj 1956, ty det skulle ha inneburit ett förnekande av vår kamp och vår principiella ståndpunkt.

I Albanien högg titoisterna i sten, eller som Tito säger, Albanien blev ”en nagel i ögat” på honom. Och naturligtvis fortsatte den förrädiska Titogruppen sin kamp mot Albanska arbetets parti och trodde att de avslöjade oss genom att kalla oss ”stalinister”.

Belgradgruppen inskränkte inte sin kamp mot oss till enbart propaganda. De fortsatte sitt spionage, sin omstörtande verksamhet och sina komplotter och sände väpnade band in i vårt land i än större utsträckning än 1948. Allt detta är fakta. Men det tragiska är att medan Albanska arbetets parti å ena sidan försvarade sig mot de jugoslaviska revisionisternas häftiga och upprepade attacker, stod partiets orubbliga, principfasta och marxist-leninistiska ståndpunkt å andra sidan i motsättning till den försonliga ståndpunkt sovjetledarna och vissa andra kommunistiska partier och arbetarpartier intagit mot de jugoslaviska revisionisterna.

Då proklamerades högljutt och skrevs att ”Jugoslavien är ett socialistiskt land och detta är ett faktum”, att ”de jugoslaviska kommunisterna äger stor erfarenhet och stora förtjänster”, att ”de jugoslaviska erfarenheterna förtjänar ett större intresse och ett mer uppmärksam studium”, att ”perioden av dispyter och missförstånd inte orsakats av Jugoslavien” och att ”stor orättvisa har begåtts mot detta land” osv. osv. Detta höjde naturligtvis modet hos Titos klick, som trodde att den vunnit allt, förutom att det fortfarande fanns kvar ”en nagel i ögat” som de tänkte isolera och sedan krossa. Men vårt parti kunde inte isoleras och än mindre krossas, utan tiden visade tvärtom att vårt partis åsikter var riktiga.

Många påtryckningar har utövats mot vårt parti på grund av detta ställningstagande. De albanska ledarna har ansetts ”hetlevrade” och ”envisa”, de har ”överdrivit” angående Jugoslavien och ”orättvist trakasserat” jugoslaverna, etc. Angreppen mot vårt parti i detta hänseende har letts av kamrat Chrusjtjov.

Så långt har jag i korthet nämnt vad de jugoslaviska revisionisterna gjort mot vårt parti och vårt land under och efter kriget och efter 1948, men jag vill dröja lite också vid händelserna före den ungerska kontrarevolutionen, som var ett verk av jugoslaviska agenter. Den förrådiska Belgradgruppen började organisera en kontrarevolution också i Albanien. Om vårt parti gjort misstaget att dansa med i den ”försoningsvals” med de jugoslaviska revisionisterna som predikades efter 1955, skulle folkets demokrati i Albanien gått räddningslöst förlorad. Vi albaner skulle inte ha varit med i denna sal utan skulle fortfarande ha kämpat i våra berg.

Fast förenade av stålfasta band förblev vårt parti och folk ytterst vaksamma och upptäckte och avslöjade Titos spioner i vår centralkommitté, vilka arbetade i hemligt samförstånd med jugoslaviska beskickningen i Tirana. Tito meddelade dessa förrädare att de förhastat sig och bort invänta hans order. Dessa spioner och förrädare skrev också till kamrat Chrusjtjov och bad honom ingripa mot Albanska arbetets partis centralkommitté. Detta är dokumenterade fakta. Titos avsikt var att samordna kontrarevolutionen i Albanien med den i Ungern.

Vår tredje kongress var avsedd att hållas efter SUKP:s 20:e kongress. De jugoslaviska agenterna trodde tiden var inne att röja den ”halsstarriga och stalinistiska” albanska ledningen ur vägen och organiserade en komplot som upptäcktes och omintetgjordes på partikonferensen i Tirana i april 1956. De sammansvurna fick de stränga straff de förtjänade.

Titos andra farliga agenter i Albanien, Dali Ndreu och Liri Gega, fick order från Tito att fly till Jugoslavien emedan ”de var i fara” och därför att verksamheten mot Arbetets parti ”måste organiseras från jugoslaviskt territorium”. Vårt parti visste allt om Titos verksamhet och om hans hemliga order. Det var klarvaket och grep förrädarna på gränsen, just när de försökte fly. Förrädarna ställdes inför domstol och avrättades. Alla de jugoslaviska agenterna som förberedde kontrarevolutionen i Albanien spårades upp och oskadliggjordes. Till vår förvåning ställde kamrat Chrusjtjov upp till försvar för dessa förrädare och jugoslaviska agenter. Han anklagade oss för att ha skjutit den jugoslaviska agenten förräderskan Liri Gega, som det hette, ”när hon var havande, något som inte hänt ens på tsartiden och detta hade gjort ett dåligt intryck på världopinionen”. Detta var lögnerna fabricerade av jugoslaverna, för vilka kamrat Chrusjtjov hade mer förtroende än för oss. Vi förnekade naturligtvis alla kamrat Chrusjtjovs insinuationer.

Men kamrat Chrusjtjovs felaktiga, principlösa och fientliga inställning till vårt parti och dess ledning slutade inte där. En annan jugoslavisk agent och förrädare mot det Albanska arbetets parti och det albanska folket, Panajot Plaku, flydde till Jugoslavien och gick i jugoslavernas tjänst. Han organiserade de fientliga sändningarna från den radiostation som kallades ”Det socialistiska Albanien”. Denna förrädare skrev till renegaten Tito och till kamrat Chrusjtjov och bad den senare att använda sin auktoritet för att skaffa undan Albanien ledning med Enver Hoxha i spetsen under förevändning att vi var ”antimarxistiska och stalinistiska”. Långt från att bli indignerad över brevet från denne förrädare, uttryckte kamrat Chrusjtjov uppfattningen att Panajot Plaku skulle kunna återvända till Albanien med villkoret att vi inte skulle göra honom något och att han i annat fall skulle kunna få politisk asyl i Sovjetunionen. Vi kände det som om Kremls murar rasat över oss, för vi kunde aldrig föreställa oss att SUKP:s centralkommittés förstesekreterare kunde gå så långt som att stödja Titos agenter och förrädare till vårt parti mot vårt parti och vårt folk.

Men vår principfasta opposition mot kamrat Chrusjtjov i Jugoslavien-frågan nådde sin höjdpunkt under de officiella samtalen mellan våra bägge delegationer i april 1957, då han blev så upprörd över att vi principfast fortsatte att avslöja titoistagenterna i Belgrad att han i vredesmod utbrast: ”Vi avbryter förhandlingarna. Vi kan inte nå en uppgörelse med er. Ni försöker få in oss på Stalins väg”.

Vi kände vämjelse inför en så ovänskaplig inställning från kamrat Chrusjtjovs sida. Han ville avbryta samtalen, vilket skulle betyda en försämring av förhållandet till albanska partiet och staten i fråga om marxismen-leninismens förrädare — Titogruppen. Vi skulle aldrig ha kunnat komma överens i denna sak, men vi som anklagades för att vara hetlevrade förblev lugna, ty vi var övertygade om att det var vi som hade rätt och inte kamrat Chrusjtjov, att den linje vi följde och inte kamrat Chrusjtjovs linje var den riktiga och att vår linje åter skulle bekräftas av erfarenheterna, såsom den redan många gånger bekräftats.

Enligt vår åsikt, var kontrarevolutionen i Ungern huvudsakligen ett verk av titoisterna. I Tito- och Belgradrenegaterna hade USA-imperialisterna sitt bästa vapen när det gällde att förstöra folkdemokratien i Ungern.

Efter kamrat Chrusjtjovs besök i Belgrad 1955 sades inget mer om Titos omstörtande verksamhet. Kontrarevolutionen i Ungern kom inte oväntat. Den förbereddes, kan man säga, helt öppet. Det skulle vara meningslöst för någon att försöka övertyga oss att denna kontrarevolution förbereddes i största hemlighet. Denna kontrarevolution förbereddes av Titogängets agenter i samarbete med förrädaren Imre Nagy, i samarbete med de ungerska fascisterna, och alla dessa handlade öppet under amerikanarnas ledning.

Titoisterna var ledande och deras planer för Ungern var att detta land skulle lösgöras från vårt socialistiska läger för att förvandlas till ett andra Jugoslavien, allieras med NATO genom förmedling av Jugoslavien, Grekland och Turkiet, få hjälp av USA och tillsammans med Jugoslavien och under imperialisternas ledning fortsätta kampen mot det socialistiska läget.

Kontrarevolutionärerna arbetade öppet i Ungern. Men hur kom det sig att deras verksamhet inte tilldrog sig någon uppmärksamhet? Vi kan inte förstå hur det kunde vara möjligt för Tito och Horthys band att arbeta så fritt i ett folkdemokratiskt broderland som Ungern, där partiet satt vid makten och hade tillgång till den proletära diktaturens vapen och där sovjettrupper var förlagda.

Vi tror att kamrat Chrusjtjovs och de andra sovjetiska kamraternas ståndpunkt i fråga om Ungern inte var så klar, därför att deras starkt felaktiga uppfattningar om Belgrad-banditerna hindrade dem att se situationen riktigt.

De sovjetiska kamraterna litade på Imre Nagy, Titos man. Vi säger inte detta utan skäl och goda grunder. Innan kontra- revolutionen bröt ut, när grytan kokade för fullt i ”Petöfi-

klubben”, reste jag igenom där på väg till Moskva, och under ett samtal med kamrat Suslov sa jag honom vad jag sett i Budapest under vägen. Jag sade också till honom att revisionisten Imre Nagy håller på att sticka upp huvudet och organisera en kontrarevolution på ”Petöfi-klubben”. Kamrat Suslov avvisade kategoriskt min uppfattning och för att bevisa att Imre Nagy var bra, tog han ur sin skrivbordslåda fram Imre Nagys nyskrivna ”självkritik”. Jag sade till kamrat Suslov att Imre Nagy likafullt var en förrädare.

Vi undrar och vi ställer den berättigade frågan: Varför gjorde kamrat Chrusjtjov och de sovjetiska kamraterna täta resor till Brioni för att tala med avfällingen Tito om Ungernfrågan? Om de sovjetiska kamraterna hade vetskap om att titoisterna förberedde kontrarevolution i ett land i vårt socialistiska läger, var det då tillåtligt för Sovjetunionens ledare att resa för att tala med en fiende som organiserar komplotter och kontrarevolution i de socialistiska länderna?

Såsom kommunistiskt parti, såsom folkdemokratisk stat, såsom medlem av Warszawapakten och det socialistiska lägret, måste vi be kamrat Chrusjtjov och de sovjetiska kamraterna berätta varför de höll så många möten med Tito på Brioni 1956, med denne marxism-leninismens förrädare, men inte ett enda möte med våra länder, inte ett enda möte med Warszawapakten medlemmar?

Huruvida man skall intervensera med vapen i Ungern eller ej är enligt vår uppfattning inte en persons sak att avgöra; eftersom vi har upprättat Warszawapakten bör vi fatta gemensamma beslut, ty annars är det meningslöst att tala om ett förbund, en kollektiv anda och samarbete mellan partierna. Den ungerska kontrarevolutionen kostade vårt läger blod, den kostade Ungern och Sovjetunionen blod.

Varför tilläts denna blodsutgjutelse och varför vidtogs inga åtgärder för att förhindra den? Vi är av den uppfattningen att inga inledande åtgärder kunde vidtas så länge som kamrat Chrusjtjov satte sin lit till den ungerska kontrarevolutionens organisator, förrädaren Tito, så länge som de sovjetiska kamraterna så allvarligt undervärderade de absolut nödvändiga regelbundna mötena med sina vänner och bundsförvanter, så länge som de ansåg sina ensidiga beslut i frågor som angår oss alla såsom de enda riktiga och så länge som de inte tillmätte det kollektiva arbetet och de kollektiva besluten någon som helst betydelse.

Albanska arbetets parti har inte alls denna sak klar för sig, hur saker och ting utvecklades och hur besluten togs.

Vid en tidpunkt då titoisterna å ena sidan för diskussioner på Brioni med de sovjetiska kamraterna och å den andra sidan är ivrigt sysselsatta med att organisera kontrarevolutionen i Ungern och Albanien, gör de sovjetiska kamraterna inte minsta ansats att informera vår ledning, inte ens som en ren formalitet mot oss som bundsförvanter, om vad som händer eller vilka åtgärder de ämnar vidta. Detta är dock ingen formalitet. De sovjetiska kamraterna vet alltför väl vad Belgradgänget hade för tankar och avsikter beträffande Albanien. De sovjetiska kamraternas ståndpunkt i denna sak är inte enbart värd att fördömas, den är ofattbar.

Ungern blev en stor läxa för oss, genom det som gjordes och genom det som utspelades på scenen och bakom kulisserna. Vi trodde att den ungerska kontrarevolutionen var mer än nog för att visa förräderiet från Tito och hans gäng.

Vi vet att många dokument hålls inlåsta och inte tas fram i ljuset, dokument som avslöjar Titogruppens barbariska verksamhet under händelserna i Ungern. Varför det skall vara så kan vi inte förstå. Vilka intressen döljer sig bakom dessa dokument, som inte läggs fram i ljuset utan förvaras under lås och regel? När det gällde att fördöma Stalin efter hans död togs de mest obetydliga småsaker fram, under det att dokumenten som avslöjar den lömske förrädaren Tito ligger inlåsta i en skrivbordslåda.

Men även efter den ungerska kontrarevolutionen tonades den politiska och ideologiska kampen mot Titos banditgång ned, istället för att skärpas som marxismen-leninismen fordrar, och ledde till försoning, leenden, kontakter, måttfullhet och nästan kyssar. Tack vare denna opportunistiska hållning kom faktiskt titoisterna ur denna klämma.

Albanska arbetets parti var emot den linje kamrat Chrusjtjov och de andra kamraterna följde beträffande de jugoslaviska revisionisterna. Vårt partis kamp mot revisionisterna fortsatte med än större ursinne. Många vänner och kamrater, speciellt de sovjetiska och bulgariska kamraterna, som var oförmögna att angripa vår riktiga linje, förlöjligade oss, log ironiskt och isolerade våra representanter överallt med sina vänskapliga kontakter med titoisterna.

Vi hade hoppats att även de blinda, för att inte tala om marxisterna, efter titoisternas sjunde kongress, borde fatta med vem de hade att göra och vad de borde göra. Olyckligtvis blev det inte så. Inte lång tid efter titoisternas sjunde kongress tonades avslöjandena av revisionismen ner. De sovjetiska teoretiska publikationerna talade om all möjlig revisionism, till och med om revisionismen i Honolulu, men hade mycket lite att säga om den jugoslaviska revisionismen. Det var, som ordstävets säger ”som att inte se vargen framför näsan, men leta efter fotspåren”. Paroller höjdes: ”Tala inte mer om Tito och hans grupp, det smickrar bara deras fåfänga”, ”tala inte mer om Tito och hans grupp, ty det kan skada det jugoslaviska folket”, ”tala inte om de jugoslaviska avfallingarna, för Tito använder vad vi säger för att mobilisera det jugoslaviska folket mot vårt läger”, etc. Många partier antog dessa paroller, men vårt parti gjorde det inte och vi tror vi handlade rätt.

Det skapades ett sådant läge att vänligt sinnade länders press tog emot artiklar av albanska författare endast under förutsättning att de jugoslaviska revisionisterna inte nämndes. Överallt i Europas folkdemokratiska länder, med undantag för Tjeckoslovakien där de tjeckoslovakiska kamraterna i allmänhet bedömde vår verksamhet rätt,¹ isolerades våra ambassadörer på ett indirekt sätt genom att diplomaterna från de vänligt sinnade länderna föredrog att samtala med de titoistiska diplomaterna, medan de avskydde våra diplomater och inte bevärdigade dem med en blick.

Det gick så långt att kamrat Chrusjtjov gjorde sin resa till Albanien i maj 1959, i spetsen för en sovjetisk parti- och regeringsdelegation, beroende av den jugoslaviska frågan. Det första kamrat Chrusjtjov gjorde vid samtalens början i Tirana var att informera alla närvarande att han inte skulle uttala sig mot de jugoslaviska revisionisterna. Det kunde ingen tvinga honom till, men ett uttalande av detta slag var avsett att helt öppet visa att han inte var överens med Albanska arbetets parti i denna fråga.

Vi respekterade gästens önsknings under hela hans uppehåll i Albanien, utan att bry oss om det faktum att titoisternas press triumferade och inte försummade att skriva om hur Chrusjtjov hade täppt till munnen på albanerna. Detta överensstämde faktiskt med verkligheten, men kamrat Chrusjtjov lyckades långt ifrån övertyga oss i denna fråga, vilket titoisterna klart blev varse, då Albanska arbetets parti efter vår gästs avfärd inte längre kände sig bundet av de villkor som gästen pålagt oss och fortsatte sin egen riktiga marxist-leninistiska väg.

I sitt samtal med Vukmanovic-Tempo har kamrat Chrusjtjov bland annat jämfört vår ståndpunkt, åtminstone vad tonen beträffar, med jugoslavernas och sagt att han inte tyckte om albanernas. Vi anser att kamrat Chrusjtjovs uttalande till Vukmanovic-Tempo,² till denne fiende till marxismen-leninismen, det socialistiska lägret och Albanien, är felaktigt och bör fördömas. Vi anser att var och en bör behandlas efter förtjänst och vi för vår del är inte överens med kamrat Chrusjtjovs försonliga ton mot revisionisterna, ty vårt folk säger att man bör tala i hård ton till fienden och reservera de lena orden för den man älskar.

¹ Så skedde endast i början.

² En av de jugoslaviska revisionistiska ledarna, som redan år 1943 riktade lögnaktiga beskyllningar mot Albanien kommunistiska partis (idag Albanska arbetets parti) centralkommitté.

En del kamrater har den felaktiga åsikten att vi intar denna attityd mot titoisterna bara för att vi, som de säger, vill vara banerförare i kampen mot revisionismen eller för att vi ser på detta problem ur en trång synvinkel, ur en rent nationell synvinkel. Därför, säger de, har vi slagit in på en om inte helt "chauvinistisk kurs" så åtminstone på den "trångsynta nationalismens" kurs. Albanska arbetets parti har alltid sett på frågan om den jugoslaviska revisionismen genom marxismen-leninismens prisma, det har alltid betraktat den och bekämpat den såsom huvudfaran för den internationella kommunistiska rörelsen, såsom en fara för det socialistiska lägrets enighet.

Men även om vi är internationalister så är vi samtidigt kommunister från ett särskilt land, från Albanien. Vi albanska kommunister skulle inte kallas kommunister om vi underlät att fast och målmedvetet försvara vårt heliga lands frihet mot komplotterna och de lömska attackerna från den revisionistiska Titogruppen som har som mål att invadera Albanien, en sak som redan alla känner till. Skulle vi albanska kommunister på något sätt kunna tillåta att Albanien blir ett byte för Tito, USA-imperialisterna, grekerna eller italienarna? Nej, aldrig!

Andra ger oss rådet att inte tala mot jugoslaverna och frågar: "Varför är ni rädda? Ni försvaras ju av Sovjetunionen". Vi har sagt till dessa kamrater, och säger dem det än en gång, att vi inte är rädda vare sig för de jugoslaviska trotskisterna eller någon annan. Vi har sagt och säger det igen, att vi som marxist-leninister inte för ett ögonblick bör dra in på kampen mot revisionismen och imperialismen förrän vi tillintetgjort dem. Ty om Sovjetunionen skall försvara dig, måste du först försvara dig själv.

Jugoslaverna anklagar oss för att "vara chauvinister, för att blanda oss i deras inre angelägenheter och för att kräva en revidering av de albansk-jugoslaviska gränserna". En del av våra vänner anser och antyder att vi albanska kommunister är ute på sådana vatten. Vi säger till dem av våra vänner som tror så, att de grovt har misstagit sig. Vi är inte chauvinister, vi har inte heller begärt och begär inte några gränsjusteringar. Men vi begär och kommer ständigt att begära av titoisterna, och för detta kommer vi att avslöja dem i grunden, att de slutar begå folkmord på den albanska befolkningen i Kosova och Metohia, att de inställer den vita terrorn mot Kosovos albaner och att de slutar fördriva albaner från deras födelsebygd och deportera dem i massor till Turkiet. Vi begär att den albanska minoriteten tillerkännes de rättigheter den garanteras i Federativa folkrepubliken Jugoslaviens författning. Är detta chauvinistiskt eller är det marxistiskt?

Detta är vår inställning i dessa frågor. Men om titoisterna å ena sidan talar om fredlig samexistens, fred och goda grannförhållanden och å andra sidan organiserar komplotter, en armé av legosoldater och fascister i Jugoslavien i syfte att angripa våra gränser och tillsammans med de grekiska monarcofascisterna stycka det socialistiska Albanien, då kan ni vara övertygade om att inte endast albanerna i det nya Albanien, utan också de en miljon albaner som lever i träldom hos Tito, kommer att resa sig med vapen i hand för att hejda brottslingarnas hand. Detta är marxistiskt och detta är vad som kommer att göras, om något händer. Albanska arbetets parti tillåter ingen att driva sitt politiska spel med de albanska folkets rättigheter som insats.

Vi blandar oss inte i andras inre angelägenheter, men när det som följd av nedtonad kamp mot den jugoslaviska revisionismen går så långt att det i ett vänskapligt land som Bulgarien publiceras en karta över Balkan på vilken Albanien inlemmas i det Federala Jugoslavien, då kan vi inte vara tysta. Det har sagts oss att detta beror på ett tekniskt fel av en tjänsteman, men varför hade det aldrig hänt tidigare?

Men detta är inte ett isolerat fall. Vid ett möte i Sremska Mitrovitsa angrep som vanligt banditen Rankovic Albanien, som han kallade "ett helvete där taggtråd och gränsvakternas stövlar härskar oinskränkt", och sade att de italienska nyfascisternas demokrati var mer avancerad än vår.

Rankovics ord skulle inte betytt något för oss, om inte de sovjetiska och bulgariska ambassadörerna i Belgrad, som var med på mötet, i all fridfullhet lyssnat till dessa ord utan minsta protest. Vi protesterade mot detta på ett kamratligt sätt hos SUKP:s och Bulgariska kommunistpartiets centralkommittéer.

I sitt svarsbrev till Albanska arbetets partis centralkommitté dristade kamrat Zjivkov sig att avvisa vår protest och kallade banditen Rankovics tal positivt. Vi kunde aldrig föreställa oss att förstesekreteraren i Bulgariens kommunistiska partis centralkommitté skulle kunna beskriva ett tal av en bandit som Rankovic som positivt, Rankovic som förolämpar det socialistiska Albanien så grovt och liknar det vid helvetet. Vi inte bara tillbakavisar med förakt denna otillåtliga förolämpning från förstesekreteraren i Bulgariens kommunistiska partis CK, vi är också bergsäkra på att Bulgariens kommunistiska parti och det hjältemodiga bulgariska folket skulle bli ytterst uppbragta om de fick höra talas om detta. Det kommer inte att gå alltför väl med saker och ting om vi tillåter oss så grova misstag mot varandra.

Vi kan aldrig, aldrig vara överens med kamrat Chrusjtjov, och vi protesterade hos honom då, beträffande de samtal han hade med Sophocles Venizelos om den grekiska minoriteten i Albanien. Kamrat Chrusjtjov är väl medveten om att Albaniens gränser är okränkbara och heliga och att var och en som rör vid dem är en angripare. Det albanska folket kommer att kämpa till sista blodsdroppen om någon rör vid dess gränser. Kamrat Chrusjtjov tog allvarligt miste, när han sade till Venizelos att han sett greker och albaner arbeta tillsammans som bröder i Kora. I Korça finns det ingen som helst grekisk minoritet, men i århundraden har grekerna kastat lystna blickar mot Korça-distriktet och hela Albanien. Det finns en mycket liten grekisk minoritet i Gjirokastra. Kamrat Chrusjtjov vet att de åtnjuter alla rättigheter, använder sitt eget språk och har sina egna skolor, vid sidan om alla de rättigheter som de andra albanska medborgarna har.

Anspråken från grekerna, bland dem Sophocles Venizelos, sonen till Eleftherios Venizelos som mördade albaner och stack hela distrikt i södra Albanien i brand, den mest ursinnige grekiske chauvinisten och skaparen av idén om ett Storgrekland som syftade till att dela Albanien och införliva det under parollen autonomi, dessa grekernas anspråk är väl kända. Kamrat Chrusjtjov är väl medveten om Albanska arbetets partis, den albanska regeringens och det albanska folkets inställning i denna fråga. Då är det för oss oacceptabelt och förkastligt att han underlät att ge Sophocles Venizelos det svar denne förtjänar, att han tillät sig att tända förhoppningar och illusioner hos en brittisk agent och chauvinist och erbjöd sig att förmedla hans önskningar till de albanska kamraterna.

Kamrat Chrusjtjov, vi har gett vårt svar till Sophocles Venizelos, och vi tror att du fått reda på detta genom pressen. Vi har inget emot att du politiserar med Sophocles Venizelos, men låt bli att politisera om våra gränser och våra rättigheter, ty vi har inte tillåtit och kommer inte heller att tillåta något sådant. Och det är inte som nationalister utan som internationalister vi handlar.

Några kanske anser de saker jag säger här opassande och som uttalanden under detta mötes nivå. Det skulle inte ha varit svårt för mig att sätta samman ett tal i en föregivet teoretisk ton, att tala i generaliseringar och citat, att avge en rapport i allmänna ordalag för att därigenom kunna behaga er och försitta mitt tillfälle. Men Albanska arbetets parti tycker inte att detta är rätta tillfället att agera så. En del kan uppfatta vad jag sagt som angrepp, men det är kritik som har följt sin riktiga gång och som framförts tidigare, då och där det varit nödvändigt och enligt de leninistiska normerna. Men då man ser att det ena felet följer på det andra vore det ett misstag att tåga, eftersom ståndpunkter, handlingar och praktik bekräftar, berikar och skapar teori.

Det gick snabbt till när Bukarestkonferensen organiserades och när KKP fördömdes för ”dogmatism”! Men varför har en konferens för att fördöma revisionismen inte organiserats lika snabbt?

Har revisionismen blivit fullständigt avslöjad, som de sovjetiska kamraterna gör gällande? Nej, på intet sätt! Revisionismen har varit och fortsätter att vara huvudfaran. Den jugoslaviska revisionismen har inte likviderats och det sätt vi behandlar den på, lämnar den fältet fritt för alla slags aktioner.

Kan det sägas att det inte finns några störande yttringar av den moderna revisionismen i andra partier? Var och en som svarar ”ja”, blundar för denna fara, och en vacker dag kommer vi att vakna och finna att oväntade saker hänt oss. Vi är marxister och bör analysera vårt arbete just som Lenin gjorde och lärt oss att göra. Han var inte rädd för misstag, han såg dem i ögonen och rättade till dem. Detta är det sätt på vilket bolsjevikpartiet härdades och det är det sätt på vilket våra partier har härdats.

Men vad händer bland våra partier? Vad håller på att hända i vårt läger efter den 20:e kongressen? Kamrat Suslov må känna sig optimistisk, och han uttryckte en sådan känsla vid kommittémötet i oktober då han förebrådde chefsdelegaten från Albanska arbetets parti, Hysni Kapo, för att ha en pessimistisk syn på händelserna. Vi albanska kommunister har inte varit pessimistiska ens i de svartaste ögonblicken i vårt partis och vårt folks historia och vi kommer aldrig att bli det. Vi kommer däremot alltid att vara realister.

Mycket har sagts om vår enighet. Denna är helt nödvändig och vi bör kämpa för att stärka och härda den. Men faktum är att vi i många viktiga principfrågor inte har någon enighet.

Albanska arbetets parti är av den uppfattningen att dessa saker bör tas upp igen och granskas i ljuset av en marxist-leninistisk analys och att felet bör rättas till. Låt oss ta frågan om kritiken av Stalin och hans verk. Vårt parti är i egenskap av marxist-leninistiskt parti helt medvetet om att personkulten är en främmande och farlig företeelse för våra partier och för den kommunistiska rörelsen själv. Marxistiska partier bör inte endast förhindra en utveckling av personkulten, som hämmar massornas aktivitet, förnekar deras roll och inte överensstämmer med partilivets utveckling och de lagar som styr den. De bör också kämpa av alla krafter för att slita upp den med rötterna när den börjar dyka upp eller redan dykt upp i ett särskilt land. Ur denna synpunkt är vi helt överens att personkulten av Stalin bör kritiseras som en farlig företeelse i partiets liv. Men enligt vår mening, ställde inte 20:e kongressen, och speciellt inte kamrat Chrusjtjovs hemliga rapport, frågan om kamrat Stalin riktigt, på ett objektivt marxist-leninistiskt sätt.

Stalin blev hårt och orättvist fördömd i denna fråga av kamrat Chrusjtjov och 20:e kongressen. Kamrat Stalin och hans verk tillhör inte endast SUKP, Sovjetunionen och sovjetfolken, utan oss alla. Precis som kamrat Chrusjtjov sade i Bukarest att meningsmotsättningarna inte går mellan SUKP och KKP utan mellan KKP och den internationella kommunismen, precis som det behagar honom att säga att 20:e och 21:a kongressernas beslut antogs av alla världens kommunistiska partier och arbetarpartier, på samma sätt borde han också vara storsint och konsekvent då det gäller bedömningen av Stalins verk så att de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i världen skulle kunna ansluta sig till den med rent samvete.

Det kan inte finnas två olika måttstockar eller två viktmått för denna fråga. Varför fördömdes då kamrat Stalin på 20:e kongressen utan föregående rådplägning med de andra kommunistiska partierna och arbetarpartierna i världen? Varför uttalades denna ”bannlysning” mot Stalin helt överraskande för världens kommunistiska partier och arbetarpartier och varför fick många broderpartier reda på den först när imperialistpressen vitt och brett publicerade kamrat Chrusjtjovs hemliga rapport?

Fördömandet av kamrat Stalin påtvingades den kommunistiska och progressiva världen av kamrat Chrusjtjov. Vad kunde våra partier göra under dessa omständigheter, när de helt oväntat, med användande av Sovjetunionens stora auktoritet, påtvingades en sak som denna i dess helhet?

Albanska arbetets parti befann sig i ett stort dilemma. Det var inte övertygat och kommer aldrig att bli övertygat i fråga om att fördöma kamrat Stalin på det sätt och i de former som kamrat Chrusjtjov använde. Även om vårt parti i det stora hela anslöt sig till 20:e kongressens formuleringar i denna fråga, höll det sig inte till de begränsningar kongressen satte. Inte heller gav det efter inför utpressningen och skrämseltaktiken från utlandet.

Albanska arbetets parti intog en realistisk hållning till frågan om Stalin. Det förhöll sig rättvist och tacksamt till denne ärorike marxist, vilken ingen bland oss var ”modig nog” att stiga fram och kritisera i hans livstid, men som det gick bra att kasta en massa smuts på när han var död. På detta sätt har det skapats en ohållbar situation, i vilken J. V. Stalins ledande roll förnekas i en hel ärorik epok i Sovjetunionens historia, när den första socialistiska staten i världen blev till, när Sovjetunionen växte sig stark och en efter en krossade de imperialistiska sammanväringarna, krossade trotskisterna, bucharinisterna och kulakerna som klass, när uppbygget av den tunga industrin och kollektiviseringen segrade, när Sovjetunionen kort sagt blev en kolossal makt som lyckades bygga socialismen, när Sovjetunionen utkämpade andra världskriget med legendariskt hjältemod och besegrade fascismen, när ett mäktigt socialistiskt läger bildades osv. osv.

Albanska arbetets parti anser inte att det kan vara riktigt, normalt eller marxistiskt att sudda ut Stalins namn och stora verk från hela denna epok, på det sätt som görs nu. Vi bör alla försvara Stalins goda och odödliga verk. Den som inte gör det är en opportunist och en kruka.

Som person och som ledare för det bolsjevikiska kommunistpartiet efter Lenins död var kamrat Stalin den mest framstående ledaren för den internationella kommunismen, samtidigt som han på ett mycket positivt sätt och med stor auktoritet, hjälpte till att befästa och underlätta kommunismens segrar överallt i världen. Alla kamrat Stalins teoretiska arbeten är lysande bevis på hans trohet gentemot sin geniale lärare, den store Lenin, och leninismen.

Stalin kämpade för arbetarklassens och det arbetande folkets rättigheter i hela världen, han kämpade in i det sista med stor fasthet för folkens frihet i våra folkdemokratier.

Redan när man ser saken ur denna synvinkel, tillhör Stalin hela den kommunistiska världen och inte enbart de sovjetiska kommunisterna. Han tillhör all världens arbetare och inte endast de sovjetiska arbetarna.

Om kamrat Chrusjtjov och de sovjetiska kamraterna hade sett frågan i denna anda skulle de grova misstag som gjordes ha undvikits. Men de betraktade frågan om Stalin mycket ytligt och bara ur Sovjetunionens interna synpunkt. Men även ur denna synvinkel såg de, enligt Albanska arbetets partis mening, frågan ensidigt. De såg bara hans misstag och sköt nästan helt åt sidan hans stora verksamhet, hans stora bidrag till Sovjetunionens stärkande, till att härda SUKP, bygga upp Sovjetunionens ekonomi, dess industri och dess kolchozjordbruk, och hur han ledde sovjetfolket till dess stora seger över den tyska fascismen.

Begick Stalin misstag? Under en så lång period fylld av heroism, prövningar, kamp, segrar är det oundvikligt, inte bara för Josef Stalin personligen utan också för ledningen som kollektiv, att göra misstag. Var finns det parti och den ledare som kan göra anspråk på att inte ha gjort fel i sitt arbete? När Sovjetunionens nuvarande ledning kritiseras, råder kamraterna i sovjetledningen oss att se framåt och strunta i den snö som föll i fjol, de säger åt oss att undvika polemik. Men när det gällde Stalin brydde de sig inte om att se framåt, utan gjorde helt om och såg rakt bakåt i syfte att spära upp endast de svaga punkterna i Stalins verk.

Personkulten av Stalin bör naturligtvis övervinnas. Men kan det sägas, så som hävdats, att Stalin själv var den som drev fram denna personkult? Personkulten bör utan vidare avskaffas, men var det nödvändigt och var det rättvist att gå så långt att man pekade finger mot var och en som nämnde Stalins namn eller att se snett på var och en som använde ett citat av Stalin? Vissa personer gick med stor hast och nit in för att spränga Stalinstatyer och ändrade namn på städer som uppkallats efter honom. I Bukarest sade kamrat Chrusjtjov till de kinesiska kamraterna: ”Ni satsar på en död häst. Ni kan komma och hämta hans ben om ni vill.” Det var Stalin han menade. Behöver mer sägas om detta?

Albanska arbetets parti förklarar högtidligt att det är motståndare till dessa handlingar och dessa bedömningar av J. V. Stalins verk och person.

Sovjetiska kamrater, varför togs dessa frågor upp på detta sätt och i en sådan förvriden form, när möjligheter fanns att behandla både Stalins och ledningens misstag på ett riktigt sätt och rätta till dem, utan att man hade behövt ge världens kommunister denna chock rakt in i deras hjärtan vilken förhindrades att bryta fram enbart på grund av deras disciplin och Sovjetunionens auktoritet?

Kamrat Mikojan har sagt att vi inte vågade kritisera kamrat Stalin när han levde, ty då skulle vi förlorat våra huvuden. Vi är säkra på att inte kamrat Chrusjtjov kommer att hugga huvudena av oss om vi ger honom en rättvis kritik.

Efter 20:e kongressen ägde de välbekanta händelserna i Polen rum, den ungerska kontra-revolutionen bröt ut, sovjetsystemet började angripas, störningar uppträdde i många av världens kommunistiska partier och arbetarpartier och slutligen har vi det som nu pågår.

Vi ställer frågan: Varför inträffade dessa händelser i den internationella kommunistiska rörelsen, inom vårt läger, efter 20:e kongressen? Eller sker dessa saker därför att Albanska arbetets partis ledning är sekteristisk, dogmatisk och pessimistisk?

En sak som denna borde oroa oss alldeles särskilt mycket och vi borde leta efter orsaken till denna sjukdom och bota den. Men ett är säkert, denna sjukdom kan inte botas genom att man klappar renegaten Tito på axeln eller infogar i Uttalandet att den moderna revisionismen fullständigt besegrats, såsom de sovjetiska kamraterna påstår.

Leninismens auktoritet har varit och är avgörande. Den bör upprätthållas på ett sådant sätt att felaktiga åsikter överallt radikalt rensas bort. Det finns ingen annan utväg för oss kommunister. Om det finns saker som måste och bör sägas rent ut, precis som de är, bör detta göras nu på denna konferens, innan det är för sent. Kommunister bör enligt vår mening gå till sängs med ett gott samvete. De bör sträva efter att befästa sin enighet utan att göra förbehåll, favorisera eller hysa agg. En kommunist säger öppet vad han har på hjärtat och då kommer sakerna att bedömas riktigt.

Det kan finnas en del som kanske inte gillar vad vårt lilla parti säger. Vårt lilla parti kan isoleras, vårt land kanske utsätts för ekonomiska påtryckningar för att det skall bevisas för vårt lilla folk att dess ledning är usel. Vårt parti kanske angrips och det angrips faktiskt. Michail Suslov jämför Albanska arbetets parti med de borgerliga partierna och jämför dess ledare med Kerenskij. Men detta skrämmer oss inte. Vi har lärt oss en del. Rankovic har inte sagt sämre saker om Albanska arbetets parti, Tito har kallats oss Goebbels; vi förblir icke desto mindre leninister och de trotskister, förrädare och springpojkar och agenter åt imperialismen.

Jag vill understryka att Albanska arbetets parti och det albanska folket i praktiken har visat hur mycket de älskar, hur mycket de respekterar Sovjetunionen och SUKP. När Albanska arbetets parti kritiserar vissa sovjetledares felaktiga handlingar betyder det inte att vår syn och vår inställning ändrats. Vi albaner tar, såsom marxister, mod till oss att kritisera dessa kamrater. Med vår marxistiska stränghet talar vi till dem på ett kamratligt sätt, vi öppnar våra

hjärtan och säger dem rättfram vad vi tänker. Hycklare har vi aldrig varit och kommer heller aldrig att bli.

SUKP kommer att bevara sin vänskap till oss oavsett de fel vi kanske begår och den stränghet vi visar. En sak kommer SUKP och de andra kommunistiska partierna och arbetarpartierna i världen i vilket fall som helst inte att kunna anklaga oss för: brist på uppriktighet, att vi pratar bakom ryggen på folk eller att vi svär hundra fanor i trohet.

Avslutningsvis skulle jag vilja säga några ord med anledning av utkastet till uttalande, som redaktionskommittén lagt fram. Vår delegation har tagit del av utkastet och uppmärksamt studerat det. Det nya utkastet innehåller många ändringar av det första, som framlades av den sovjetiska delegationen och låg till grund för redaktionskommitténs arbete. Genom ändringarna har det nya utkastet avsevärt för- bättrats. Många viktiga uppfattningar har understrukits, en hel del teser har formulerats på ett riktigare sätt och de allra flesta antydningarna mot KKP har strukits.

På redaktionskommitténs möte kom vår partidelegation med många förslag, av vilka en del antogs. Trots att vår delegation inte var överens om att vissa viktiga principalsaker skulle stå kvar som de står i utkastet till dokument, gick den med på att dokumentet skulle framläggas på detta möte. Delegationen förbehöll sig dock rätten att än en gång ge sin syn på alla de frågor där den inte varit överens. Framför allt anser vi att de fem frågor om vilka ännu inte samstämmighet nåtts bör lösas så att vi skall kunna åstadkomma ett dokument som har allas enhälliga gillande.

Vi anser att det är nödvändigt att Lenins tanke som nyligen uttrycktes av kamrat Maurice Thorez, och av kamrat Suslov i hans tal på redaktionskommitténs möte, görs helt klar i uttalandet, nämligen den att en absolut garanti mot krig kan finnas först då socialismen har segrat i hela världen, eller i åtminstone en rad av de större imperialistiska länderna. Samtidigt bör det stycke som handlar om fraktions- och gruppverksamhet inom den internationella kommunistiska rörelsen strykas, eftersom den, som vi även framhöll på redaktionskommitténs möte, inte främjar enigheten utan tvärtom undergräver den. Vi är också för att man stryker de ord som handlar om att övervinna de farliga följderna av personkulten, eller att man i annat fall tillägger orden "som förekom i ett antal partier", något som bättre överensstämmer med verkligheten.

Jag vill inte ta detta mötes tid i anspråk med dessa frågor och andra synpunkter vi har på utkastet till uttalande. Vår delegation kommer att göra sina konkreta anmärkningar när utkastet till uttalande ställs till diskussion.

Det kommer att vara bra och välgörande om vi på denna konferens visar modet att se våra misstag i ögonen och behandla skadorna var de än finns, ty det är risk för att de förvärras och blir farliga. Vi tar det inte som en förolämpning när kamrater kritiserar oss rättvist och på grundval av fakta, men vi kommer aldrig, aldrig att acceptera att de utan några fakta kallar oss "dogmatiker", "sektarister" och "trångsynta nationalist", bara därför att vi ståndaktigt för kamp mot den moderna revisionismen, speciellt mot den jugoslaviska revisionismen. Om någon anser vår kamp mot revisionismen dogmatisk eller sektaristisk, vill vi uppmana honom: "Ta av dig dina revisionistiska glasögon, så ser du klarare."

Albanska arbetets parti tror att denna konferens kommer att bli historisk, ty det kommer att bli en konferens i den leninistiska konferenstraditionen, en konferens sådan som dem bolsjevikpartiet organiserade i syfte att avslöja de förvrängda uppfattningarna och rycka upp dem med rötterna, i syfte att stärka och stålsätta enigheten i vår internationella kommunistiska rörelse och arbetarrörelse på marxismen-leninismens grund. Vårt arbetets parti kommer att målmedvetet fortsätta att stärka vår enighet, våra brodersband, våra kommunistiska partiers och arbetarpartiers gemensamma verksamhet, ty detta kommer att garantera segern för fredens och socialismens sak ...

Publicerat för första gången i "AAP:s viktigaste dokument", band 3, 1970, s. 414.

Publicerat enligt band 19.

Radiogram till kamrat Hysni Kapo i Moskva

30 november 1960 kl. 10.40

Kamrat Hysni!

Vi fick ditt radiogram. Om allt det du angav i radiogrammet tas bort från deklara-tionsutkastet, om det kinesiska förslaget läggs till, och det som står om 20:e kongressen står kvar som det stod i Moskvadeklarationen [1957], kan du underteckna deklara-tionen. Behandla alltid dessa frågor i fullständig enighet med de kinesiska kamraterna. Om det blir nödvändigt med en deklara-tion angående att vi inte godtar att det som står om 20:e kongressen tas med eller angående formuleringen enligt Moskvamötet, gör ett skrivet uttalande, lämna in det och underteckna mötesdokumentet.

Resan gick bra¹. I går kväll var vi på middag i Brigadernas palats.² Obeskrivlig entusiasm. Kamraterna mår bra. Hälsningar till Ramiz. Vi emotser din hemkomst.

Din tillgivne Enver

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.

Ur rapporten till AAP:s CK:s 21:a plenarmöte "om mötet i Moskva i november 1960 med representanter för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna"

19 december 1960

I första avsnittet gör kamrat Enver Hoxha en vetenskaplig analys av de grundläggande meningsskiljaktigheter som rådde vid denna tid inom den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen angående hur vår epok ska karakteriseras, frågorna om krig och fred, fredlig samlevnad, frågorna om vägarna för övergången till socialismen, frågorna om revisionism och dogmatism och frågan om enighet i det socialistiska lägret och den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen.

Dessa så betydelsefulla frågor blev föremål för en viktig principstrid, först i Bukarest, där som bekant sovjetledarna och personer från några andra partier ville göra "fördömandet" av marxismen, fördömandet av de riktiga uppfattningar som försvarades av KKP, till ett fullbordat faktum genom att sätta etiketten "dogmatisk" och "sekteristisk" på KKP. Vårt parti sällade sig inte till denna antimarxistiska konspira-tion, eftersom det i princip varken var överens om de metoder som användes av Bukarestmötets organisatörer eller med innehållet i de frågor de lade fram. En ännu större strid utkämpades i de ovan nämnda principfrågorna vid kommissionens möte i Moskva under oktober månad. Slutligen utkämpades en beslutsam kamp vid novembermötet i Moskva med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna om den riktiga marxistiska innebörden av dessa frågor, för att försvara leninismen när det gäller att förklara, förstå och tolka dem.

Under denna kamp, genom denna långa process, klarlades också olika partiers inställning till dessa frågor. Det blev sålunda klart i och med novembermötet att meningsskiljaktigheter i

¹ På eftermiddagen 29 november 1960 återvände kamraterna Enver Hoxha och Mehmet Shehu till sitt land.

² Med anledning av 48-årsdagen av utropandet av Albaniens oberoende och 16-årsdagen av Befrielsen.

dessa frågor inte råde bara mellan SUKP och KKP, och än mindre mellan KKP och hela den internationella kommunismen såsom sovjetledarna hävdade i Bukarest, utan att dessa meningsskiljaktigheter berörde många partier och blev meningsskiljaktigheter mellan marxister och opportunister, mellan partier som försvarade marxismen-leninismens renhet och partier som förvrängde en rad av dess teser och tolkade dem ensidigt. Det var bara Kinas kommunistiska parti och vårt Arbetets parti som öppet steg upp till försvar för de marxistiska principerna i Bukarest, mot den strömning som förvrängde marxismen-leninismens och Moskvadeklarationens [1957] principer, men i oktoberkommissionen var det sju av de 26 representerade partierna som tog rätt ställning ...

Vid Moskvamötet förändrades detta styrkeförhållande. Förutom de tidigare sju partierna intog ytterligare 4-5 partier en riktig ståndpunkt i alla frågor som var föremål för diskussion ... Men ett ganska stort antal partier stödde våra teser i särskilda frågor, dem om vägen för övergången till socialismen, imperialismens aggressiva natur, nödvändigheten av kamp mot revisionismen, särskilt mot den jugoslaviska revisionismen, och andra frågor. Sådana ståndpunkter intogs av nästan alla partier i Latinamerika ...

Förändringen av styrkeförhållandena talar sitt tydliga språk om den beslutsamma kamp som fördes vid mötet av den kinesiska delegationen, vårt partis delegation och andra, vilka genom övertygande argument tillbakavisade de förvrängda uppfattningarna och för alla klargjorde sin principfasta inställning till de diskuterade frågorna. Det faktum att ett ganska stort antal partier helt eller delvis intog riktiga ståndpunkter visar på att vår marxist-leninistiska ståndpunkt är riktig, att den snabbt håller på att antas av andra, att det riktiga kommer att segra över det felaktiga, att marxismen-leninismen alltid segrar över opportunisten och revisionismen. Absolut övertygat om detta, kommer vårt parti som hittills att fortsätta att kämpa beslutsamt för vår marxist-leninistiska ideologis renhet och för socialismens och kommunismens seger.

II. Albanska Arbetets Partis ståndpunkt i de meningsskiljaktigheter som uppkommit inom den kommunistiska rörelsen

Vårt Arbetets parti har alltid fört en riktig marxist-leninistisk linje och slagit vakt om principerna i Moskvadeklarationen [1957]. I alla de grundläggande nyss nämnda frågorna, dvs. de som hänger samman med vår epok ska definieras, frågan om kampen mot imperialismen, frågan om krig och fred, osv., har vårt parti försvarat och tillämpat en riktig marxist-leninistisk syn. Vårt parti har aldrig godtagit eller sagt att leninismen blivit "föråldrad". Tvärtom har det oupphörligt och med beslutsamhet kämpat mot de jugoslaviska revisionisterna, vilka för att dölja sitt förräderi förklarar marxismen "föråldrad". Vårt parti har aldrig haft några illusioner om USA-imperialismens natur och dess ledare, utan har ständigt fostrat folkets massor att avsky den och vara vaksamma mot den. Vi har aldrig trott att vi ska få freden till skänks, att det är möjligt att utan att först förrinta imperialismen skapa en värld utan vapen, utan arméer och utan krig. Tvärtom, eftersom vårt parti har en riktig uppfattning i frågan om krig och fred, om den fara som hotar mänskligheten från imperialismen och reaktionen, har det mobiliserat folket under parollen: "**Hacka i ena handen och geväret i den andra.**" Vårt parti har fört en konsekvent kamp för att avslöja imperialismen och dess lakejer, de jugoslaviska revisionisterna, och har aldrig godtagit de sovjetiska ledarnas, eller för den delen de bulgariska ledarnas "mjuka" politik, "breda" politik, vare sig mot USA-imperialismen eller mot den jugoslaviska revisionismen. Vårt parti har aldrig ansett att klasskampen i de kapitalistiska länderna för samlevnadens skull bör utplånas eller den politiska och ideologiska kampen mot imperialismen och bourgeoisin läggas ned. Tvärtom, vårt parti har alltid motsatt sig en sådan opportunistisk uppfattning av fredlig samlevnad.

Vårt partis ståndpunkt i dessa principfrågor har sålunda stått helt i överensstämmelse med marxismen-leninismens läror och partiet har länge opponerat sig mot sovjetledarnas stånd-

punkter. Vårt parti har emellertid också stått i opposition till de nuvarande sovjetledarnas uppfattningar och handlingar i en rad andra principfrågor, vilka vår centralkommitté känner till.

Vi har till exempel inte varit överens med sovjetledarnas ställningstagande till den jugoslaviska revisionismen. Detta härleder sig från maj 1955, då Chrusjtjov och Bulganin¹ for till Belgrad och på eget bevåg, utan att höra Informationsbyrån, beslöt att rehabilitera Titogruppen. Detta åstadkom som bekant mycket ont senare inom den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen. Då opponerade sig vårt parti mot denna rehabilitering och alltsedan dess har partiet aldrig godtagit sovjetledningens taktik och ståndpunkt gentemot Tito och hans grupp, en grupp som det daltades med, som betraktades som socialistisk och som de skulle rådfråga om allt osv.

Vårt parti instämde inte i SUKP:s 20:e kongress. Det gäller särskilt kritiken mot Stalin och att övergången till socialismen förklarades kunna ske på fredlig väg. I den första frågan var och är vi inte överens. För det första därför att kritiken mot "Stalinkulten" skedde utan föregående överläggning med de andra broderpartierna, trots att Stalin inte var ledare bara för Sovjetunionen utan också för världsproletariatet. För det andra därför att endast Stalins misstag nämndes utan att ett enda positivt ord sades om de positiva sidorna av hans verksamhet. I den andra frågan gav 20:e kongressen faktiskt opportunisterna ideologiska vapen att propagera endast den fredliga vägen för maktens gripande.

Vid 20:e kongressen framställde Chrusjtjov frågan om övergången till socialismen på ett förvrängt sätt. Han lade särskilt vikt vid att ta makten på fredligt sätt och via den parlamentariska vägen, något som går tvärt emot marxismen-leninismens läror och hittillsvarande historisk erfarenhet.

Förutom i dessa frågor var vårt parti av annan uppfattning än sovjetledarna också beträffande händelserna i Ungern, hur man ska värdera dem, beträffande den tvekan de visade när det gällde att slå ned kontrarevolutionen där och i det som hänger samman med att de jugoslaviska revisionisterna fullständigt avslöjade sig i denna fråga. Centralkommittén är informerad om detta, varför det inte är nödvändigt att dröja vid det i detalj.

Slutligen är det också många andra frågor i vilka vi inte är överens med sovjetledarna och har opponerat oss mot dem. Det är frågor som har att göra med en riktig leninistisk uppfattning av förbindelserna mellan broderpartier, vilka är jämställda och oberoende av varandra. I samband med detta har centralkommittén också informerats om de sovjetiska ledarnas opassande inblandning i vårt partis inre angelägenheter, som i fråga om vårt partis fiender Liri Gega, Tuk Jakova, Panajot Plaku och andra.

Följaktligen är det uppenbart att vårt parti i de grundläggande utrikespolitiska frågorna och i frågor om den kommunistiska rörelsens taktik och strategi alltid hållit sig till en riktig marxist-leninistisk linje, en linje motsatt den som följts av den sovjetiska ledningen. Men medan vårt partis centralkommitté konsekvent har följt denna linje, medan den beslutsamt försvarat de riktiga marxist-leninistiska principerna utan att ge efter på dem, trots de många påtryckningar de sovjetiska ledarna utsatt den för, har den inte givit uttryck för sin opposition offentligt. Varför har den inte det?

För det första därför att alla de imperialistiska och revisionistiska fiendernas angrepp efter 20:e kongressen koncentrerades på att splittra den kommunistiska rörelsens enighet. Därför måste vi tåga för enhetens skull och konsekvent tillämpa den marxist-leninistiska linjen, medan vi undvek öppen kritik riktad mot den sovjetiska ledningen.

För det andra därför att reaktionen och revisionisterna till följd av kritiken mot Stalin som bekant drog hela sovjetsystemet i tvivelsmål och i synnerhet därför att hela världsreaktionen

¹ Vid denna tid ordförande i Sovjetunionens ministerråd.

gjorde stora ansträngningar att sänka SUKP:s auktoritet och Sovjetunionens anseende till följd av händelserna i Polen och Ungern. Under dessa omständigheter var det en internationalistisk plikt att försvara Sovjetunionen och dess kommunistiska parti, att inte ge reaktionen ett enda vapen och att försvara den sovjetiska ledningen och med kamratlig kritik få in den på en riktig väg. Detta var vad vårt parti gjorde. Offentligt försvarade vi SUKP och Sovjetunionen men från och med 1957 har vi också när tillfälle yppat sig för de sovjetiska ledarna påpekat en del saker där vi haft kritik att framföra, särskilt i det som rör deras inställning till den jugoslaviska revisionismen, händelserna i Ungern och inblandning i vårt partis inre angelägenheter.

Denna vårt partis ståndpunkt är riktig, internationalistisk och marxist-leninistisk. Att vid den tiden handla annorlunda hade varit att spela fienderna i händerna och skada socialismens och den internationella arbetarklassens allmänna sak.

Men de sovjetiska ledarna sjönk djupare ner i felaktigheterna. Det gick så långt att de inte bara daltade med Tito och hans grupp utan också öste smicker över Eisenhower, varigenom de visade att de förvrängde marxismen-leninismens uppfattning om imperialismen och klasskampen. De kinesiska kamraterna ansåg helt riktigt att det var rimligt att tala klarspråk i de grundläggande frågorna om det internationella läget och den kommunistiska rörelsens strategi och taktik med några artiklar som förklarade dessa saker på grundval av de marxist-leninistiska läroren. Men de sovjetiska ledarna stannade inte upp för att tänka efter. Tvärtom, de organiserade den antimarxistiska komplotten bakom kulisserna i Bukarest för att göra upp räkningen med KKP och varje annat parti som blivit ett hinder för dem på deras felaktiga kurs.

Vi ska inte dröja vid Bukarestmötets förlopp, eftersom centralkommitténs plenum redan är informerad om detta. Men jag ska kortfattat ange vår ståndpunkt vid detta möte.

Som vi sa förut var vårt parti inte överens med organisatörerna av Bukarestmötet, de sovjetiska ledarna. Det gällde inte bara de antimarxistiska metoder som användes där, utan i allt väsentligt gick det inte heller med på de anklagelser som riktades mot KKP. Det var därför det som bekant vidhöll sin riktiga och principfasta ståndpunkt.

Hur kom det sig att vårt parti vidhöll denna ståndpunkt? Var det en tillfällighet? Vårt partis ståndpunkt i Bukarest var inte en tillfällighet. **Den stämde överens med den konsekventa linje som vårt parti alltid följt, med de principfasta positioner som vårt parti alltid försvarat i de grundläggande frågor som var föremål för diskussion. I Bukarest försvarade vi marxismen-leninismen, vi försvarade partiets linje, och medan vi förde denna principfasta och modiga kamp fann vi å ena sidan att vi befann oss på samma sida som de kinesiska kamraterna som försvarade sitt ärorika parti, vilket liksom vårt parti kämpade för att försvara marxismen-leninismens renhet. Å andra sidan gick vi helt emot sovjetledarna och alla representanter för de andra partier som organiserade Bukarest-mötet, vilka försvarade en felaktig sak som gick emot marxismen-leninismens läror.** Häri ligger den principiella betydelsen av vår ståndpunkt i Bukarest, en ståndpunkt som var ett logiskt och följdriktigt resultat av hela den marxist-leninistiska linje som vårt parti följt, en ståndpunkt som ökat vårt partis auktoritet och anseende i den internationella kommunistiska rörelsens ögon.

Vårt parti fördömde Bukarestmötet och beskrev det helt riktigt som en fläck på den kommunistiska rörelsen. Riktigheten i vår ståndpunkt vid Bukarestmötet och vår värdering av den antimarxistiska komplotten bakom kulisserna där visade sig vid Moskvamötet och av de dokument som godkändes där. Inte en enda representant för något av partierna hade mod att försvara Bukarestmötet, att besvara vår och de kinesiska kamraternas kritik av det fraktionsarbete som pågick där. Inte nog med det, ingen vågade föreslå att ett enda gott ord

om Bukarestmötet skulle tas in i den deklaration som offentliggjordes och omfattade 52 sidor. Inte minsta spår återstod av Bukarestmötet.

Å andra sidan markerar Bukarestmötet inledningen till en öppen försämring av förbindelserna mellan vårt parti och de sovjetiska ledarna, något som snart började komma till uttryck i de politiska och ekonomiska förbindelserna mellan våra bägge länder och stater. Skulden för denna situation vilar helt på den sovjetiska sidan som inte var tillfreds med vårt partis principfasta ståndpunkt i Bukarest. De sovjetiska ledarna började uttrycka sitt missnöje genom många förkastliga handlingar som började orsaka allvarlig skada på vänskapen och de broderliga förbindelserna mellan våra bägge partier och länder. Det var så den antimarxistiska inblandningen i vårt partis inre angelägenheter från vissa sovjetiska representanters sida började. Den hade till syfte att splittra vårt parti, väcka missnöje med dess ledning, dra riktigheten i vårt partis linje i tvivelsmål och angripa vårt partis ledning med det slutliga målet att likvidera partiet. Personalen vid den sovjetiska ambassaden i Tirana med ambassadören i spetsen verkade i denna riktning. I denna riktning bearbetade Kozlov i Moskva våra kamrater som var på genomresa. Detta var syftet med de ord som fälldes av marskalk Malinovskij vid middagen för Warszawapaktens stabschefer. Detta var avsikten med de ekonomiska påtryckningar i fråga om brödsäd som inleddes och nedskärningen av det ekonomiska biståndet. Marskalk Gretjkos hotelser att kasta ut vårt land ur Warszawapakten och provokationerna vid militärbasen i Vlora osv. hänger samman med detta.

Avsikten med dessa ondsinta och antimarxistiska handlingar är klar: den sovjetiska ledningen syftade till att antingen få oss att ändra vår ståndpunkt, dvs. att överge den riktiga marxist-leninistiska kursen, den principfasta ståndpunkt som vårt parti vidhöll, eller till att viss söndring enligt sovjetledarnas åsikt måste åstadkommas inom partiet till följd av de svårigheter som skulle skapas, att missnöjet skulle ökas i dess led och bland folket och att som en utväg partiets ledning måste likvideras och i dess ställe de "räddare" insättas som skulle vara trogna den sovjetiska ledningens antimarxistiska linje.

Men som bekant hade de i sina uträkningar glömt bort värden själv och alla deras planer gäckades. De misslyckades tack vare vårt partis trohet mot marxismen-leninismen, tack vare dess ståndaktiga och principfasta ståndpunkt, tack vare dess stålfasta marxist-leninistiska enhet med folkets massor, partiets enhet med sin centralkommitté och centralkommitténs enhet med sin politiska byrå. Denna oförstörbara enhet har varit och är garantin för alla vårt folks och vårt partis segrar. Därför är det vår främsta plikt att göra denna enhet allt starkare och försvara den som vår ögonsten.

Källan till den sovjetiska ledningens onda handlingssätt mot vårt parti bör sökas i dess omarxistiska uppfattningar i grundläggande frågor, och i de meningsskiljaktigheter i principfrågor som råder mellan vårt parti och de sovjetiska ledarna i den internationella kommunistiska rörelsens och arbetarrörelsens principfrågor. De sovjetiska ledarnas oriktiga handlingar mot vårt parti är också uttryck för deras antimarxistiska uppfattning om förbindelserna mellan broderpartier och broderländer, deras uppfattning om kritik och om den kommunistiska rörelsens och det socialistiska lägre marxist-leninistiska enighet. I Bukarest opponerade vi oss mot sovjetledarnas ståndpunkter. Vi kritiserade deras ohederliga handlingar på ett riktigt och principfast sätt.

För marxister strider inte en rättvis och principfast kritik mot enighet. Tvärtom, kritiken hjälper till att befästa enigheten. Den är en drivkraft, en utvecklingslag. De sovjetiska ledarna ser inte frågan på detta sätt. De är inte vana vid att lyssna till kritik, bara vid att kritisera. I ord godtar de principen om jämställda rättigheter i förbindelserna mellan partier, men i själva verket erkänner de bara att de har rätt att säga sista ordet, medan övriga måste lyda blint. Om ett eller annat parti vågar kritisera dem har därför detta parti enligt dem intagit en antisovjetisk hållning och fraktionerar mot den kommunistiska rörelsens enighet osv. Denna förvridna

uppfattning driver dem till oriktiga handlingar, som dem vi nämnt tidigare. I dessa begrepp och handlingar har den marxistiska dialektiken ersatts med metafysik och idealism.

De handlingssätt vi nämnde och sovjetledarnas felaktiga ståndpunkt gentemot vårt parti och vårt land efter Bukarestmötet, gjorde oss mer övertygade än någonsin om att vårt parti intog en riktig marxist-leninistisk hållning, att dess ställningstagande i alla grundläggande frågor var principfast och att partiet därför måste försvara dessa ställningstaganden med beslutsamhet och stå fast mot varje påtryckning.

Vårt partis delegation vid oktobermötet i Moskva med kommissionen som utarbetade det deklaraionsutkast som godkändes senare vid novembermötet vidhöll denna riktiga och principfasta ståndpunkt. Vid det mötet lade vår delegation öppet fram vårt partis riktiga uppfattning i alla de principfrågor som var föremål för diskussion. Tillsammans med de kinesiska kamraterna och kamraterna från de andra partier som också tog riktig ställning försvarade den beslutsamt och med hållbara argument marxismen-leninismens läror. En stor kamp för principer pågick i kommissionen i varje fråga, om varje stycke och varje ord. Detta arbete pågick i nära 25 dagar.

För att ge er en uppfattning av den riktiga kamp som vår delegation förde där, liksom de andra delegationer som intog bra ståndpunkter, räcker det med att nämna dessa fakta: Vid sammanställningen av deklaraionsutkastet togs det utkast som Sovjetunionens kommunistiska parti lagt fram till grund för arbetet. Detta utkast på 36 sidor innehöll många felaktiga uppfattningar och i många stycken fanns maskerade angrepp mot Kinas kommunistiska parti och Albanska arbetets parti. Exempelvis anklagades vi där för "nationalkommunism" och för att vara motståndare till den fredliga samlevnadens politik. Vi jämfördes med Jugoslavien och anklagades för att vara "fraktionsmakare" osv. Förutom detta betonade utkastet inte tillräckligt nödvändigheten av kamp mot imperialismen och var skrivet i en undfallande och ofta opportunistisk anda. Det lade stor vikt vid den fredliga vägen för övergången till socialismen. Den nationella bourgeoisin framställdes nästan som anhängare till socialism, det nämnde inte alls den jugoslaviska revisionismen, dogmatismen framställdes som farligare än revisionismen trots att det hette att revisionismen var huvudfaran osv. Det lades fram 175 sidor kommentarer till detta utkast, av vilka vår delegation stod för 20 och den kinesiska delegationen för 40 sidor. Det måste understrykas att ingen enda av våra kommentarer tillbakavisades som oriktiga med hjälp av argument; men de som inte togs med i deklaraionen förkastades med förevändningen att det var en taktisk fråga eller genom majoritetsbeslut efter omröstning. Icke desto mindre blev grundutkastet nästan fullständigt förändrat. Det utökades från 36 till 52 sidor. De maskerade angreppen mot oss lyftes bort, avsnittet om imperialismen stärktes, stycket om den jugoslaviska revisionismen lades till, frågan om kamp mot revisionismen och dogmatismen ställdes till rätta osv. Vissa frågor återstod dock, som den om 20:e och 21:a kongressernas betydelse, den om fraktioner, om personkulten osv., i vilka vår delegation, den kinesiska delegationen och delegationer från en del andra partier hade annan mening, frågor som skulle tas upp till förnyad diskussion vid novembermötet.

Vid kommissionens möte stod det mycket klart hur riktiga och principfasta våra ståndpunkter var och vilka förvrängda ståndpunkter som intogs av sovjetledarna och de partier som stöder dem. Den opportunistiska anda som fått ett grepp om vissa partier, som Italiens, Syriens, Storbritanniens, Förenta staternas och andra länders kommunistiska partier, visade sig i all sin nakenhet. Detta framträdde ännu klarare vid novembermötet. De sovjetiska ledarna gjorde sig stort besvär att manövrera och tog till alla slags metoder, från att bearbeta enskilda bland de många delegationerna till att intrigera i procedurfrågor. Här är en typisk sak: Kommissionen kom överens om att den formulering som Maurice Thorez använt i ett tal under en av sammanträdesdagarna skulle in i deklaraionen. Den löd: "En absolut garanti för avskaffandet av alla slags krig kommer att finnas först när socialismen har segrat i alla länder eller i de

viktigaste kapitalistiska länderna.” Denna tes togs in på förslag av den franska delegationen och stöddes av vår delegation och kineserna. Men knappt två dagar senare föreslog ryssarna att den skulle tas upp till ny granskning, förmodligen därför att deras presidium inte godkände den. Trots vårt motstånd beslöt en majoritet av mötesdelegaterna att utelämna den, men vid novembermötet tvingades de införa den igen i annan form.

Förhandlingarna vid det förberedande mötet och de uppfattningar som fördes fram där, visade klart att Moskvamötet i november skulle bli skådeplats för en strid mellan de riktiga marxist-leninistiska uppfattningarna och tendensen att avvika från vår ideologiska revolutionära ståndpunkter.

Vårt parti och den delegation som partiets centralkommitté utsett var förberedda inför denna strid. Partiets centralkommitté instruerade sin delegation att den vid Moskvamötet skulle lägga fram vårt partis principfasta uppfattning i alla diskuterade frågor, rättframt och uppriktigt och med marxist-leninistiskt mod, att den skulle informera mötet om de sovjetiska ledarnas felaktiga handlingar mot vårt parti efter Bukarestmötet och kritisera dem hårt i avsikt att förhindra varje upprepning av sådana handlingar i framtiden. Vi rapporterar till vårt partis centralkommitté att delegationen genomförde detta direktiv och att alla frågor lades fram för novembermötet i Moskva med de 81 kommunistiska partierna och arbetarpartierna på det sätt som partiets centralkommitté beslutat.

Handlade centralkommittén rätt när den beslöt att allt skulle läggas fram öppet vid novembermötet? Vi svarar: Ja, centralkommittén handlade rätt av följande skäl:

1. Därför att vi som marxist-leninistiskt parti var förpliktade att försvara Moskvadeklarationens [1957] principiellt grundade ståndpunkter, vilka utsattes för kränkningar. Om vi hade förblivit tysta inför förvrängningarna av marxismen-leninismen, inför handlingar som stred mot de grundläggande principerna i vår ideologi, skulle vi inte kunna kalla oss kommunister, oavsett att det var ledarna för Sovjetunionens kommunistiska parti som gjorde sig skyldiga till kränkningarna och avvikelserna. Om vi ska kunna försvara marxismen-leninismens renhet och försvara socialismens och kommunismens sak, måste vi alltid vara principfasta och aldrig vara känslomässiga eller ensidiga.
2. Därför att den sovjetiska ledningen i sin kränkning av Moskvadeklarationen [1957] och marxismen-leninismens principer, såväl som i sina konkreta handlingar, gått så långt att det skulle ha varit självmord och ett brott mot vår gemensamma sak att hålla tyst om dessa allvarliga felaktigheter och förolämpningar. Bukarestmötet och den antimarxistiska komplott som organiserades bakom kulisserna där av sovjetledarna, påtryckningarna och de skadegörande handlingar som riktades dels mot vårt parti, dels mot Kinas kommunistiska parti (jag menar hemkallandet av experterna, annulleringen av kontrakt för maskiner av olika slag osv.) var de första tecknen på en mycket farlig verksamhet som, om den inte avslöjats, skulle ha fått ännu allvarligare följder för den kommunistiska rörelsen och det socialistiska lägret.
3. Därför att vår uppriktiga och principfasta kritik hade ett gott syfte: den syftade till att tillintetgöra de felaktiga uppfattningarna och handlingarna genom ett fördömande av dem, till att stänga dörren för dem så att de aldrig skulle upprepas, till att rensa luften från de negativa yttringarna och på denna grundval hjälpa till att stärka vår kommunistiska rörelse och stärka vår hotade enighet. Detta syfte, och enbart detta syfte, förmådde partiets centralkommitté att öppet uttrycka sin uppfattning och det var fullkomligt riktigt att göra det.
4. Slutligen säger vi med absolut övertygelse att det finns ytterligare en orsak till att centralkommittén gjorde rätt när den beslöt att lägga fram dessa frågor vid Moskvamötet. Vi såg själva både före och under mötet att de sovjetiska ledarna för sin del var beslutna att fortsätta på den kurs mot vårt parti som de slagit in på, därför att de om vi förblivit tysta skulle ha gjort sig beredda att kasta skulden på oss för allt och av det skälet utövade ytterst hårda påtryckningar på vår delegation för att få oss att hålla igen mun.

Det står klart att om vi vid mötet förblivit tysta om de sovjetiska ledarnas felaktiga handlingar, skulle detta inte bara betytt att vi övergav hela vår principfasta linje, utan också blivit ödesdigert för vårt parti och socialismens framtid i Albanien.

III. Om de sovjetiska ledarnas inställning till var delegation och våra samtal med dem

Som bekant för vår delegation till Sovjetunionen som en officiell delegation inbjuden av Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté för att fira den socialistiska Oktoberrevolutionens 43-årsjubileum. Eftersom så var fallet, bestod de oss på det formella planet med alla brukliga hedersbetygelser. Men deras inställning till oss var kylig och samtalen ovänkskapliga. Vi talade sålunda med Kozlov vid ankomsten till Moskva och med Kosygin och Poljanskij vid middagen 7 november och deras inställning blev då klar. I allt sökte de kasta skulden på vårt parti. Dagen efter, det vill säga 8 november, blev allt ännu klarare.

Den 8 november överlämnades till oss en kopia av det brev som SUKP:s centralkommitté skickat till KKP:s centralkommitté som svar på septemberbrevet från KKP. Själva det faktum att det överlämnades var något vi inte tyckte om, eftersom det var en dålig upptakt till att hålla ett möte, men det ska vi tala om senare. Det som gjorde intryck på oss var följande fakta: I ett stycke i brevet talas om de socialistiska länderna i Europa och samtliga var uppräknade med namn, med undantag av Albanien. Det innebar att Sovjetunionens ledning strukit Albanien ur böckerna som socialistiskt land. Längre ned fanns ett öppet och tendentiöst angrepp mot vårt parti, trots att brevet var riktat till KKP. I brevet hävdades att alla problem lösts i SUKP efter kritiken av "personkulten", enligt vad som påstods i överensstämmelse med den demokratiska centralismens regler. I brevet stod också:

"Olyckligtvis finns det andra exempel. Vi kan anföra ett så färskt exempel som det sätt på vilket de albanska kamraterna löst liknande saker. I september i år uteslöt de kamrat Liri Belishova ur centralkommittén och avsatte henne från posten som sekreterare i Albanska arbetets partis centralkommitté, medan kamrat Koço Tashko avsattes från posten som ordförande för Albanska arbetets partis centrala granskningskommission och uteslöt ur partiet. Och varför? Helt enkelt därför att dessa kamrater uttryckt sin övertygelse att det är otillåtligt att förtala Sovjetunionens kommunistiska parti.

Vi ger uttryck för vår misstanke att det kan sluta illa för alla som har som enda 'försyndelse' att de är vänner till Sovjetunionen, har en riktig förståelse av läget och uttrycker sin sympati för sovjetfolket och för Sovjetunionens kommunistiska parti och Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté."

Utifrån denna framställning av saken framkommer följande: *För det första* att vårt partis centralkommitté inte skulle ha följt reglerna för partiets inre demokrati när den uteslöt Liri Belishova ur centralkommittén och Koço Tashko ur Centrala granskningskommissionen. Såvitt jag kan förstå är det onödigt att stå här i partiets centralkommitté och bevisa att detta är avsiktligt förtal. *För det andra* framkommer att vänner till Sovjetunionen i vårt parti fördöms och förföljs, det vill säga att vårt partis centralkommitté skulle inta en antisovjetisk ståndpunkt osv. Det finns inget behov av att bevisa att också detta är förtal. Men i dessa tendentiösa beskyllningar ser man klart den sovjetiska ledningens syfte: att misskreditera vårt parti, att framställa det som om det spårat ur från leninismen, som om det gått samma väg som Jugoslavien (det är därför Albanien inte omnämns som socialistiskt land i dokumentet).

Detta visar att de sovjetiska ledarna inte var intresserade av att lösa de meningsskiljaktigheter som uppkommit mellan oss. Tvärtom ville de fördjupa dem och faktiskt använda dem för att misstänkliggöra vårt parti. Å andra sidan tillgrepp de, för att vinna fullständig framgång i sin verksamhet mot vårt parti, alla slags metoder för att få oss att hålla mun.

Den första metoden bestod av hotelser. Det var i den avsikten som Nikita Chrusjtjov själv två gånger talade med de kinesiska kamraterna om Albanien. Först sa han, den 25 oktober [1960],

till KKP:s delegation: ”Vi ska behandla Albanien som Jugoslavien.” Andra gången sa han till en medlem av KKP:s delegation: ”Albanerna betar sig mot oss precis som Tito brukade göra.” ”Vi förlorade ett Albanien och ni kineser vann ett Albanien.” ”Albanska arbetets parti är vår svaga länk.”

Vad hade de för syfte?

För det första avsåg de sovjetiska ledarna att skrämja oss, att få oss att ta vår ståndpunkt under omprövning och avstå från att ta upp alla frågor vi tänkt ta upp. Man bör hålla i minnet att ryssarna var mer eller mindre medvetna om vad vi skulle ta upp vid Moskvamötet. Koço Tashko hade hållit dem underrättade om våra uppfattningar.

För det andra riktade de faktiskt också en varning till kineserna när de talade mot vårt parti och hotade oss, det vill säga de avsåg att slå två flugor i en smäll.

För det tredje sökte de sovjetiska ledarna genom att framställa saken som om vi gått samma väg som Jugoslavien misstänkliggöra vårt parti, förvränga vår ståndpunkt, leda diskussionen bort från en principiell grund och över till förtal osv.

Tillsammans med metoden med indirekta hotelser använde sovjetledarna också metoden med direkta påtryckningar, genom möten och samtal med vår delegation.

Innan vi talar om de möten vi hade i Moskva är det nödvändigt att säga några ord om hur vi uppfattar metoden att hålla samtal, möten och överläggningar. Detta är absolut nödvändigt eftersom sovjetledarna många gånger försökte framställa det hela som om vi var emot samtal. För att illustrera detta tog de fram följande exempel: vår vägran att sammanträffa med de sovjetiska ledarna på den grundval de föreslog i det välbekanta brevet av den 13 augusti [1960], det faktum att kamrat Enver inte for på semester i Sovjetunionen, enligt dem som om han ville undvika att på något vis sammanträffa med dem, och slutligen vår vägran att sammanträffa med Chrusjtjov på hans inbjudan 9 november, om vilket jag ska tala senare.

Partiet och dess centralkommitté har varit och är av åsikten att metoden att hålla möten, samtal och överläggningar mellan ledare för broderpartier, utbyta synpunkter om olika problem av ömsesidigt intresse, är den riktigaste och lämpligaste marxist-leninistiska metoden, i all synnerhet när meningsskiljaktigheter uppkommit mellan två partier eller socialistiska länder. Därför har vårt parti och dess centralkommitté tidigare aldrig vägrat delta i något möte och kommer inte att vägra göra det i framtiden, särskilt inte när syftet med dessa möten är att stärka och befästa den marxist-leninistiska enigheten i det socialistiska lägret och den internationella kommunistiska rörelsen.

Men samtidigt är vårt parti utifrån dessa principiella ståndpunkter av åsikten att vid dessa möten vissa andra av marxismen-leninismens principer måste respekteras, bland andra dessa: För det första är det otillåtligt och i strid med de leninistiska normerna att ett tredje parti ska bli samtalsämne vid ett möte med två andra partier, att man skulle tala om det förras allmänna linje utan att detta parti vore närvarande. För det andra bör varje diskussion eller möte mellan två partier, vilka dessa än är, hållas på jämställd fot. De bör hållas på grundval av rådplägning och ömsesidig respekt med undvikande av varje uttryck för att den ena sidan påtvingar den andra sidan sin vilja, eller för att någon som helst privilegierad ställning intas av den ena sidan i förhållande till den andra osv. Vårt parti har respekterat och kommer att respektera dessa principer. Detta är ett principiellt grundat ställningstagande från vårt partis sida i frågan om möten, samtal och rådplägningar. En sådan ställning till saken har vi tagit förr och den ska vi vidhålla även i fortsättningen.

Låt oss nu se konkret om sovjetledarna har rätt när de anklagar oss för att vara emot möten, genom att ta upp de fall jag nämnde tidigare. Det är riktigt att vi vägrade delta i det möte som föreslogs i SUKP:s centralkommittés brev daterat 13 augusti 1960. Men vi vägrade att sammanträffa med dem inte därför att vi var emot möten av princip eller därför att vi ville

undvika att träffa sovjetledarna, utan därför att ett sådant möte skulle ha stått i strid med de leninistiska normerna, därför att sovjetledarna som bekant i sitt brev föreslog att vi skulle hålla diskussioner för att ”i tid” släcka ”den gnista av missförstånd” som blossat upp mellan oss i Bukarest, så att våra bägge partier ”kunde fara” till novembermötet ”med fullständig enighet i uppfattning”. Varför uppstod missförstånd i Bukarest? Vilket var det grundläggande problemet i Bukarest? Det var kritiken mot Kinas kommunistiska parti. Följaktligen var det tänkt att vi skulle diskutera Kina och formulera en gemensam uppfattning i denna fråga, och allt detta skulle göras bakom ryggen på Kinas kommunistiska parti. Är detta principfast? Är inte detta samma sak som fraktionsmakeri? Vi förklarade detta för SUKP:s centralkommitté i vårt svar i augusti, och betonade att ett möte mellan oss i det syftet inte var i sin ordning. Åter anser vi att vi handlade fullkomligt riktigt.

Låt oss ta frågan om vår vägran att sammanträffa med Nikita Chrusjtjov 9 november 1960. Vi anser att vår delegation handlade riktigt när den vägrade delta i det mötet och vi förklarade detta för sovjetledarna. Saken var den att den sovjetiska ledningen å ena sidan den 8 november 1960 hade överlämnat ett brev till oss riktat till KKP, i vilket som vi sa tidigare Albanien inte räknades upp bland de socialistiska länderna och vårt parti beskyldes för antisovjetism, för att det skulle ha kränkt den demokratiska centralismens principer osv. Detta material spreds till representanterna för 81 partier. Å andra sidan inbjöd de oss på en och samma dag till samtal för att undersöka missförstånd som uppkommit mellan oss! Å ena sidan säger de till de kinesiska kamraterna: ”Vi ska behandla Albanien som Jugoslavien.” Å andra sidan vill de ha möte med oss! Är det att överlägga på jämställd fot? Har detta skapat grund för den kamratliga anda som är oundgänglig för fruktbara överläggningar? Är inte detta ett klart uttryck för sovjetledarnas tendens att skaffa sig privilegierad ställning vid överläggningar? Det stod klart att vi omöjligen skulle kunna hålla överläggningar under sådana betingelser, eftersom det står i strid med principerna om ömsesidig jämlikhet och respekt, i synnerhet som vi fram till dess inte hade viskat ett enda ord till den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen om de konkreta meningsskiljaktigheterna mellan oss och de sovjetiska ledarna. Det var skälet till att vi vägrade vara med om det mötet. Det är partiets centralkommittés sak att bedöma om vår delegation handlade riktigt eller ej.

Vad beträffar frågan att ”kamrat Enver inte kom till Sovjetunionen på semester i år” är den inte värd att spilla ord på, eftersom den inte har med politik att göra. I fjol for jag inte heller till Sovjetunionen på min semester och det gjordes ingen skandal av det. Saken är den att i år hade de sovjetiska ledarna ”tänkt” att de skulle tala med kamrat Enver när han for dit! Men varken jag eller politiska byrån hade underrättats om detta. Det var meningen att vi skulle komma på det genom gudomlig ingivelse.

Faktum är att det inte är vårt parti utan de sovjetiska ledarna som har varit motståndare till samtal, som har varit mot att lösa meningsskiljaktigheterna genom rådplägning. Som bekant skickade vi i början av augusti ett brev till SUKP:s centralkommitté där vi underrättade den om de antimarxistiska handlingar som begåtts av vissa tjänstemän vid den sovjetiska ambassaden med ambassadör Ivanov i spetsen. Hur kommer det sig att de sovjetiska ledarna, som säger till oss att de är beslutna att få problemen lösta genom diskussioner, ännu inte till dags datum har besvarat detta brev? I Moskva sa de till oss att de inte svarat därför att de inte ville försämra förbindelserna, eftersom deras svar kanske kunde vara förolämpande för oss. Detta visar klart att det aldrig föll dem in att meningsskiljaktigheterna borde lösas, att det var nödvändigt att diskutera dem, utan att de hade bestämt vilken inställning de skulle ha: att förneka allt.

Varför då hålla överläggningar över huvudtaget? Vem är följaktligen i själva verket motståndare till samtal? Det står klart att det inte är vi, inte Albanska arbetets parti, utan ledningen för SUKP som är mot samtal.

Oavsett allt detta, trots de ojämlika villkoren för samtalen vilka som vi sagt tidigare skapades av de sovjetiska ledarna själva, och trots deras okamratliga inställning till vår delegation, en inställning som tog sig långtgående uttryck — så långtgående att de tog till så antimarxistiska polismetoder som att avlyssna våra samtal med hjälp av olika slags dolda mikrofoner både i vårt residens och på vår ambassad — samtyckte vår delegation till tre sammanträffanden med de sovjetiska ledarna, som också hölls före och under konferensen. Delegationen samtyckte till detta när den såg hur enträget de ville sammanträffa med oss och i avsikt att upprätthålla partiets princip om nödvändigheten av samtal, samråd och åsiktsutbyte.

Vår delegation förstod sovjetledarnas verkliga syfte genom sitt samtal 9 november 1960 med Maurice Thorez, vilken, som samtalet klart visade, hade fått i uppdrag av dem att träffa oss. Thorez försökte ”övertyga” oss om att den linje som fördes av Sovjetunionen var riktig på alla områden, i frågan om krig och fred, den fredliga samlevnadens politik, och han kallade Chrusjtjov ”vår tids Lenin” osv. Å andra sidan talade han mot Kina och framställde KKP med orden ”dogmatiker, fraktionsmakare och trotskister, en stor fara för den kommunistiska rörelsen, anhängare till krig som försöker misskreditera Sovjetunionen” osv. Slutligen berättade han för oss om den kärlek Sovjetunionen visar Albanien, om det bistånd Sovjetunionen givit Albanien och att vi borde vara tacksamma mot Sovjetunionen. Slutligen sa han att vi alla måste följa Sovjetunionen i spåren.

Vi meddelade honom våra uppfattningar, underströk att vi hade meningsskiljaktigheter med sovjetledarna som vi skulle lägga fram vid mötet (vi var medvetna om att allt vi sa skulle avlyssnas av de sovjetiska ledarna eller vidarebefordras till dem av Thorez). Thorez försökte ”avråda” oss från att ta upp dessa frågor vid mötet. Annars skulle hela mötet gå emot oss och kalla oss provokatörer. Han sa att vi skulle lösa dessa saker genom att sätta oss ned och tala med de sovjetiska ledarna och här nämnde han att det varit fel av oss att inte träffa Chrusjtjov. Sammanträffandet med Thorez varade i tre timmar och när det var över skildes vi under det att vardera sidan vidhöll sin egen uppfattning. Detta var den första direkta påtryckningen för att hindra oss från att tala öppet vid mötet och första ansträngningen att ta reda på vad vi skulle ta upp där.

Efter detta möte höll vi två möten med sovjetledarna, 1011 och 12 november.

Vid första mötet lades vardera sidans uppfattningar fram och man skulle kunna säga att marken förbereddes för nästa möte, som i själva verket var det officiella mötet ...¹

Som avslutning kan sägas att de sovjetiska ledarna inte ville samtala eller komma överens med oss om någonting. De hade bestämt sig för sin plan och sin uppfattning. De hade till och med börjat prata med andra om detta, enbart i syfte att misskreditera vårt parti. Om de bad oss komma och överlägga, var det inte för att de ville lösa meningsskiljaktigheterna, utan för att hota oss och för att tvinga oss att uppge grundtanken med vårt tal på mötet. Efter dessa sammanträffanden stod det klart på nytt vem som var för att hålla överläggningar och vem som inte var det. De visade också att de sovjetiska ledarna inte hade för avsikt att göra någon som

---

¹ Kamrat Enver Hoxha rapporterade till plenarmötet hur de sovjetiska ledarna vid första och andra mötet kastade skulden för de försämrade förbindelserna mellan Albanien och Sovjetunionen på Albanska arbetets parti, medan de själva påstods inte ha gjort några fel. De beskyllde Albanska arbetets parti för antisovjetism, därför att det ur CK och partiet hade uteslutit Liri Belishova och Koço Tashko, vilka slutit upp på Sovjetunionens sida, och därför att de albanska officerarna inte givit efter inför hotelserna och provokationerna från de sovjetiska officerarna vid Vlorabasen. Med sakliga argument avvisade vår delegation allt detta förtal och visade att de som verkligen var ansvariga för att förbindelserna försämrats var sovjetledarna, vars syfte var att lägga AAP under sin kontroll, tvinga det att avvika från sin revolutionära väg och slå in på SUKP:s 20:e kongress' revisionistiska kurs.

I det ögonblick då Chrusjtjov, uppretad över att AAP:s delegation vägrade godta hans mot marxismen och Albanien fientliga uppfattningar, liknade dessa samtal med dem han haft med MacMillan, lämnade vår delegation mötet i protest.

helst självkritik för vad de gjort mot vårt parti och vårt land. Tvärtom, som deras hotelser beträffande Vlorabasen antydde, hade de bestämt sig för att gå längre.

Vi kan därför säga än en gång att partiets centralkommitté under dessa förhållanden handlade helt riktigt. Den handlade rätt när den beslöt att ta upp, och faktiskt tog upp, alla våra motsättningar till de sovjetiska ledarna vid Mötet i Moskva med representanter för de 81 kommunistiska partierna och arbetarpartierna i världen.

IV. Moskvamötets förlopp

Moskvamötet organiserades för att diskutera det internationella lägets nuvarande problem och frågorna om den internationella kommunistiska rörelsens strategi och taktik. Till grund för mötesförhandlingarna låg det utkast till deklaration som utarbetats av de 26 partiernas kommission, vilken som vi sagt sammanträdde i Moskva i oktober. Mötet måste när det diskuterade dessa frågor faktiskt, i den deklaration det skulle godkänna, uttala sig angående de meningsskiljaktigheter som framträtt inom den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen. Det måste fördöma de felaktiga uppfattningarna och fastställa den riktiga marxist-leninistiska uppfattningen, den enade uppfattningen hos hela den kommunistiska rörelsen i dessa frågor.

Men ända från mötets början, till och med före mötet, var det uppenbart att sovjetledarna och ledarna för en del andra kommunistiska partier i de socialistiska och kapitalistiska länderna i Europa tänkte sig något annat. SUKP:s centralkommittés brev till KKP:s centralkommitté delades ut strax före mötesförhandlingarnas början och alla delegationer bearbetades med detta brev, vilket gjorde sovjetledarnas plan ännu klarare. Tendensen var att organisera ett nytt Bukarest, vinna godkännande utanför mötet för allt som sagts i Bukarest mot Kina och skapa opinion bland alla partierna för åsikten att KKP ”är dogmatiskt och håller på med fraktionsmakeri”, att ”det har kränkt Moskvadeklarationen och handlar i strid med hela den kommunistiska rörelsen, att även Albanska arbetets parti tillsammans med KKP är inne på samma kurs” och att SUKP:s centralkommitté går emot detta i sitt brev.

För att skapa en sådan opinion organiserade sovjetledarna ett intensivt förberedelsearbete bland de olika delegationerna under de första dagarna före mötets början. De som verkade särskilt aktivt för den saken var delegationerna från Frankrikes kommunistiska parti (som verkade bland delegationerna från de kapitalistiska länderna i Europa), Spaniens kommunistiska parti och Kubas Folkparti (som verkade bland Latinamerikas delegationer) och Syriens delegation (som verkade bland delegationerna från arabländerna och de afrikanska länderna). Förutom detta organiserade arbete, i vilket SUKP:s centralkommittés brev av den 5 november till KKP lästes och kommenterades, hölls många enskilda möten och överläggningar mellan den sovjetiska delegationen och delegationer från de socialistiska länderna i Europa. Givetvis kan man inte betrakta ett sådant arbete som normalt, det är tvärtom oriktigt och antimarxistiskt. Å andra sidan visar det hur svaga sovjetledarnas positioner är, eftersom den som är inne på en riktig kurs och håller sig till Marx' och Lenins läror inte har behov av att vinna bundsförvanter med hjälp av oegentliga metoder och påtryckningar och genom att bearbeta folk på detta sätt.

Genom att utföra detta förberedelsearbete utanför mötet avsåg sovjetledarna att skänka själva mötesförhandlingarna en demonstrativ karaktär, där talen skulle hållas i allmänna ordalag och hylla de uppnådda framgångarna utan att röja de befintliga motsättningarna, men där beslöjade antydningar skulle kastas fram mot Kinas kommunistiska partis och Albanska arbetets partis riktiga marxist-leninistiska stånd-

punkter i de grundläggande frågorna. Ett sådant förlopp av mötet skulle ha varit till fördel för den sovjetiska ledningen och de partier som stöder dess uppfattning, eftersom de å ena sidan utförde sitt arbete utanför mötet och skapade opinion för att KKP skulle ha begått fel, att KKP

faktiskt var för krig och äventyrligheter och mot fredlig samlevnad och så vidare, medan sovjetledarna å andra sidan genom att inte ta fram motsättningarna vid mötet framställde sig själva som om de vore ståndaktiga anhängare av enighetens försvar inom den kommunistiska rörelsen och det socialistiska lägret. Följaktligen visade de upp sin ”storsinhet” och undvek diskussion om sin linje, sina fel och sina avvikelser från Moskvadeklarationen [1957] och från marxismen-leninismens läror.

Sovjetledarna såg klart att en öppen diskussion av motsättningarna vid mötet i flera avseenden skulle misskreditera dem inför rörelsen: *För det första* därför att de hade trampat Moskvadeklarationen i smutsen och antagit en försoningspolitik i kampen mot imperialismen och revisionismen. *För det andra* därför att de hade brutit mot de leninistiska normerna som reglerar förhållandena mellan socialistiska stater och kommunistiska partier och arbetarpartier, som i fråga om Kina och Albanien. *För det tredje* därför att den rådande uppfattningen att SUKP och dess ledare är ofelbara skulle gå upp i rök inför hela den kommunistiska rörelsen, inför representanterna för de 81 kommunistiska partierna och arbetarpartierna i världen, tillsammans med åsikten att SUKP och dess ledare står höjda över kritik och att allt de säger ”är lag, är riktigt, är marxismens sista ord och därför måste tillämpas av alla” osv. osv.

I stil med denna taktik talade Nikita Chrusjtjov för den sovjetiska delegationen under Moskvamötets första dag. Hans tal var i själva verket ett försök att ange tonen för hur sakerna skulle diskuteras vid detta möte.

Chrusjtjovs tal var förberett på ett slipat sätt och skilde sig mycket från det brev som SUKP:s centralkommitté riktat till KKP:s centralkommitté den 5 november och som delats ut till alla delegationer före mötet, i vilket de kinesiska kamraterna öppet beskylldes för att ha kränkt Moskvadeklarationen och marxismen-leninismens principer. Det tal som hölls vid mötet var skrivet i en ton som om det inte existerade några som helst meningsskiljaktigheter mellan SUKP och KKP. Dessutom nämndes Kinas kommunistiska parti inte vid namn en enda gång i hela detta tal på 80 sidor. Chrusjtjovs tal gav de huvudsakliga ”argumenten” till försvar för SUKP:s centralkommittés teser i de huvudfrågor där det råder meningsskiljaktigheter, frågan om krig och fred, 20:e kongressens teoretiska problem, frågan om kamp mot ”fraktionsmakeri” inom den internationella kommunistiska rörelsen osv. De talare som kom efter Chrusjtjov och stödde honom, som Zjivkov och andra, beskrev Chrusjtjovs tal som en ”skapande utveckling av marxismen” och upprepade hans argument i andra former.

Fastän Chrusjtjov i sitt tal ansträngde sig att inte nämna meningsskiljaktigheterna, att bevara en återhållsam ton, innehöll talet likafullt på ett förtäckt sätt giftiga antydningar som främst var riktade mot de kinesiska kamraterna och som rörde en rad viktiga problem.

Chrusjtjov insisterade kraftigt på att så kallad fraktionsverksamhet inom den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen skulle fördömas, medan han hycklande förklarade att denna tes inte var riktad mot något särskilt parti. Han betonade starkt att det avgörande villkoret för enighet inom den kommunistiska rörelsen var, som han sa, att minoriteten respekterade och tillämpade de beslut som fattats av majoriteten. I och med detta drog han upp linjen för alla sina anhängare vid mötet beträffande nyckelfrågan och hans huvudsyfte: att fördöma Kinas kommunistiska parti och Albanska arbetets parti och få dem att underkasta sig.

Omedelbart efter Chrusjtjovs tal gick mötet in i sin ”fridfulla” bana såsom sovjetledarnas taktik och syfte krävde, enligt principen: ”Grilla ditt kött men bränn inte spettet.” Under mötets tre första dagar fick sålunda 18 representanter för olika partier ordet, bland andra representanter för partierna i Bulgarien, Ungern, Kanada, Grekland, Argentina, Irak och Sydafrikanska unionen. Samtliga stödde den sovjetiska delegationens ståndpunkter i alla de frågor Chrusjtjov tagit upp i sitt tal och höjde honom till skyarna, samtidigt som de riktade förtäckt kritik mot KKP:s riktiga uppfattningar. Samtliga vidhöll, med Chrusjtjov som

mönster, att den deklaration som utarbetats skulle behållas oförändrad i de frågor där Kinas delegation, vår delegation och några andra partiers delegationer alltsedan oktoberkommissionens möte uttryckt motstridiga uppfattningar. Som bekant berörde dessa frågor värderingen av SUKP:s 20:e och 21:a kongresser, ”personkulten”, frågan om ”fraktioner” och ”nationalkommunismen”.

På detta sätt inleddes mötet och så ”fridfullt” tedde det sig i sitt första skede. Men om det formellt verkade fridfullt, rådde i grund och botten en spänd stämning, eftersom alla hade en känsla av oro. Alla hade någonting i bröstet som tryckte dem som de inte kunde komma ifrån med mindre de fick tala ut. Alla var oroliga för frågan om enigheten men den vändning mötet tagit ledde inte till enighet. Den skydde över motsättningarna utan att undanröja dem och därför skulle de förr eller senare med nödvändighet bryta fram och komma upp till ytan. Ju senare detta inträffade, desto sämre skulle det vara för vår rörelses vidare öde. Marxismen-leninismen lär oss att se sanningen rakt i ögonen och att inte vara rädda för den, hur obehaglig den än må vara. Motsättningarna fanns och därför måste de modigt diskuteras. Vem som hade rätt och vem som hade fel måste redas ut genom kritik och självkritik, genom uppriktiga och kamratliga överläggningar och diskussioner. Därefter måste vi, sedan vi gjort oss av med smutsen och enats i en verklig marxist-leninistisk enighet, marschera framåt mot nya segrar. Det var så vi och de kinesiska kamraterna uppfattade förhandlingarna vid Moskvamötet med representanterna för de kommunistiska partierna och arbetarpartierna.

Det var således absolut nödvändigt att förändra andan i mötesförhandlingarna och diskussionerna. Det var nödvändigt att göra slut på den relativa ”fridfullhetens” skede som låg i sovjetledarnas intresse men som inte tjänade till att i verklig mening stärka vår enighet.

Andan i mötesförhandlingarna förändrades efter den kinesiska delegationens tal och det tal jag höll för Albanska arbetets partis delegation. Mötet gick in i sitt andra skede som kännetecknades av öppen diskussion om de rådande meningsskiljaktigheterna inom den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen kring grundläggande frågor. Denna diskussion tvingade representanterna för varje parti att ta ställning till dessa viktiga frågor och på så sätt kom varje partis verkliga uppfattning fram klarare.

KKP:s delegations tal var ett tal med hög ideologisk nivå. Det var ett principfast tal med mycket bra argumentation, som avslöjade sovjetledarnas felaktiga uppfattningar och deras förvrängningar och avvikelser i den internationella kommunistiska rörelsens grundläggande strategiska och taktiska frågor. Ända från början av sitt tal avslöjade KKP:s delegat sovjetledarnas metoder och deras syfte med att inte ta upp problemen vid mötet. Han beskrev det 125-sidiga brevet från 5 november, som var fyllt av vildsinta angrepp mot KKP och dess ledare, kamrat Mao Tsetung, liksom faktiskt även SUKP:s centralkommittés huvudtal var. Han betonade att skillnaden bara bestod i att SUKP:s centralkommitté, genom att dra fördel av de gynnsamma förhållanden som skapats för den därför att mötet hölls i Moskva, hade delat ut detta tal utanför mötet medan de höll ett annat tal på mötet.

Den kinesiska delegaten vederlade förvrängningarna av KKP:s centralkommittés ståndpunkt i fråga om den nuvarande epokens huvudsakliga innebörd. Han sa att Kinas kommunistiska parti aldrig karakteriserat den nuvarande epoken som imperialismens epok, en epok av krig och revolution, utan som revolutionernas epok, den epok då imperialismen störtas och socialismen och kommunismen segrar. Detta förtal framsades första gången vid Bukarestmötet av chefen för den sovjetiska delegationen och åtföljdes av andra förvrängningar, som att kineserna skulle överskatta imperialismens styrka och underskatta vår styrka. I frågan om den nuvarande epokens huvudsakliga innebörd, uttryckte den kinesiske delegaten sitt motstånd mot att ersätta massornas verksamhet i kampen för fred med statsledarnas verksamhet. Han förklarade betydelsen av uttrycket ”östanvinden råder över västanvinden” och ”imperialismen är en papperstiger” och underströk behovet av att fostra massorna i en anda av beslutsamhet att bekämpa klassfienden.

När KKP:s delegat berörde problemen om krig och fred och om fredlig samlevnad, framhöll han vad som är källorna till kriget och tillbakavisade den anklagelse som riktats mot KKP om att det skulle vilja ha krig, att det skulle vara för det kalla kriget och att det skulle sträva efter att upprätta socialismen över hela världen med hjälp av krig. Detta, sa han, kommer upp i nivå med att säga att krigshotet kommer från Kina och inte från imperialismen. KKP:s delegat sa att vi måste tala om båda möjligheterna, möjligheten att förhindra kriget och möjligheten att kriget bryter ut, och att vi noggrant måste förbereda oss för bägge eventualiteter. Han sa: ”Överskattning av folkets styrka och underskattning av fiendernas styrka är en av tendenserna. Om denna tendens inte bekämpas, kan den leda till äventyrliga vänsterfel och sekteristiska fel. Överskattning av fiendernas styrka och underskattning av folkets styrka är en annan tendens. Om denna tendens inte bekämpas kan den leda till revisionistiska och högeropportunistiska fel. Det är viktigt att bekämpa bägge dessa tendenser.” Han sa vidare: ”Vi anser att det är den andra tendensen och inte den första som är huvudfaran inom den internationella kommunistiska rörelsen under nuvarande förhållanden.”

Han begärde att följande formulering skulle tas med i utkastet till deklaration: ”Först när socialismen har segrat i åtminstone de viktigaste länderna i världen kan vi vara säkra på att det inte blir krig.” Han förklarade skillnaden mellan möjligheten att undvika världskrig och möjligheten att utesluta varje slags krig. De förtryckta folken kommer oundvikligen att resa sig i krig mot sina reaktionära regeringar och vi måste stödja dessa krig. KKP:s representant framhöll att Sovjetunionens politik av förhandlingar hade fått stöd från Folkrepubliken Kina. Men vi får inte grunda alla våra förhoppningar eller större delen av dem på förhandlingar. Allt beror av massornas aktiva fredskamp över hela världen.

Den kinesiske delegaten sa att huvudfaran i den internationella kommunistiska rörelsen är revisionismen. Det har aldrig inträffat, sa han, att revisionismen har utvecklats därför att det bedrivits så mycket kamp mot den, som sovjetledarna hävdar. Han begärde att det avsnitt i utkastet till deklaration som avhandlade denna fråga skulle göras mer fullständig och han sa att det också fanns dogmatiska tendenser vilka under särskilda förhållanden skulle kunna bli huvudfaran. Men det fanns inga yttringar av dogmatism i Kinas kommunistiska parti, allra minst i de frågor där partiet förtalades.

Han ägnade särskilt utrymme åt förhållandena mellan broderpartierna, de kommunistiska partierna och arbetarpartierna. Han betonade särskilt principen om jämställdhet och oberoende mellan de olika partierna och den proletära internationalismen. Han fäste särskild vikt vid principen att samråda partier emellan och uppnå enhällighet. Han sa att kritik mellan partier är en sund grundval för enighet dem emellan. Den kinesiska delegationen tillbakavisade anklagelsen att KKP:s centralkommitté skulle ha för avsikt att förkasta allt som SUKP gjort. Det var fel att se det som att kritiken skadade enigheten. Om kritiken framförts i skarp ton så kunde inte KKP:s centralkommitté lastas för detta. Principen om majoritet och minoritet i förhållandena mellan partierna borde inte och kunde inte tillämpas. Detta är en princip som tillämpas inom partierna själva och inte vid internationella möten vid vilka varje parti bevarar sitt eget oberoende. KKP:s delegat kritiserade Bukarestmötet där de marxist-leninistiska principerna kränktes, framhöll de positiva och negativa sidorna med SUKP:s 20:e och 21:a kongresser, kritiserade SUKP:s centralkommittés hållning till Albanska arbetets parti och avvisade förslaget att ”fraktionsverksamhet” skulle fördömas i deklarationen, ett förslag som var riktat mot Kinas kommunistiska parti.

Slutligen uppehöll han sig i detalj vid meningsskiljaktigheterna mellan KKP:s centralkommitté och SUKP:s centralkommitté. Efter att i huvuddrag ha beskrivit meningsskiljaktigheternas historia och visat hur SUKP:s centralkommitté höll på att utsträcka dem till de statliga förbindelsernas område, sa han att dessa meningsskiljaktigheter förvärrats till följd av att den sovjetiska ledningen kränkt principen om jämställdhet mellan partier och att Moskvadeklarationen inte hade respekterats.

Centralkommittén känner till innehållet i vår delegations tal, varför det inte är nödvändigt att dröja vid det här. Vi kan dock säga att mötesdeltagarna lyssnade till det med stor uppmärksamhet. Trots de angrepp som hopades över oss senare, om vilket det finns mer att säga längre fram, kunde ingen, inte ens SUKP:s centralkommitté i sin skriftliga deklaration från 1 december, komma med några övertygande argument som vederlade en enda av våra teser. Tvärtom var det många broderpartiers delegationer som välkomnade talets principfasta karaktär, dess riktiga analys av frågorna och dess modiga kritik mot sovjetledarna.

Som jag sagt tidigare tog mötet efter våra tal en ny vändning. Detta skede av mötet kan också indelas i två delar: de första två—tre dagarna efter våra tal dominerades av inlägg från representanter för kommunistiska partier och arbetarpartier som försvarade sovjetledarnas teser och följaktligen angrep KKP och vårt Arbetets parti. Mötets senaste två—tre dagar dominerades däremot av tal av delegationer från kommunistiska partier och arbetarpartier som försvarade de riktiga marxist-leninistiska ståndpunkterna, dvs. partier som var av samma åsikt som de kinesiska kamraterna och vi. Varför blev det så? Därför att sovjetledarna även här tillämpade en felaktig procedur: eftersom de ville skapa intrycket att hela rörelsen var emot oss, gav de ordet till den ena efter den andra av de delegationer som de säkert visste skulle försvara SUKP:s uppfattning, medan de nekade andra att få ordet. Så till exempel uppsköt de tre dagar i rad den indonesiska delegationens rätt att få ordet. Men på detta sätt, genom att alla dessa delegationer nekades ordet, kom de sista talen att hållas av de partier som vidhöll en riktig marxist-leninistisk ståndpunkt.

Vad var kännetecknande för talen i mötets andra skede?

För det första var angreppen mot KKP och i synnerhet angreppen mot vårt parti organiserade (i sådan utsträckning till och med att de försetts med citat från vårt partis dokument som bara fanns tillgängliga för SUKP:s centralkommitté). Ett annat kännetecken var deras brist på argument, att de ersatte argument med kränkande uttryck.

För det andra hade angreppen efter den kinesiske delegatens tal till en början spjutspetsen riktad mot enbart KKP, medan de efter vårt tal riktades huvudsakligen mot vårt parti och kritiken mot slutet av mötet, särskilt under andra talaromgången, koncentrerades mot våra bägge partier samtidigt, mot Kinas kommunistiska parti och Albanska arbetets parti.

För det tredje var deras inlägg tendentiösa. De fördömde allt kinesiskt eller albanskt medan de förbigick med tystnad, det vill säga stödde, även de mest extrema yttringar av högeropportunist som försökte dra fördel av läget för att sprida sina idéer. Exempelvis tog Sveriges kommunistiska partis representant Hagberg upp följande opportunistiska teser i sitt tal, som mer gav intryck av att vara ett tal av en socialdemokrat än av en kommunist:

1) Han sa att Sveriges kommunistiska parti inom ramen för sitt samarbete med det socialdemokratiska partiet uppnått framgångar just tack vare att SKP var för ett brett samarbete med alla socialdemokrater, att de talade om vad som förenade dem och inte om vad som skilde dem. Han hävdade att ledningen för SKP var emot att det skapades en vänsterflygel inom det socialdemokratiska partiet, eftersom kommunisterna borde samarbeta med alla delar av arbetarklassen.

2) Han försvarade de jugoslaviska revisionisterna och kritiserade dem som i skarpa ordalag talade emot dem. Han sa att huvudsaken för oss var att isolera huvudfienden och inte det jugoslaviska kommunisternas förbund, att vi inte borde förhålla oss strängare mot de jugoslaviska ledarna än mot de socialdemokratiska ledarna, eftersom detta sårade det jugoslaviska folkets känslor. Vi borde inte försämra våra förbindelser med den jugoslaviska ledningen, ty då kunde vi inte få den som en, låt vara tillfällig och inte särskilt pålitlig, följeslagare i vår gemensamma kamp för fred, osv.

3) Han förklarade att termen ”proletariatets diktatur”, som bara kunde ställa till skada, inte borde förekomma i den deklaration som mötet antog. Termen ”proletariatets diktatur” var en gammal term från 1800-talet som blivit föråldrad och skrämde massorna. Fastän vi kommunister förstod innehållet i denna term, använde vi den inte, eftersom ”diktatur” både logiskt och språkvetenskapligt betydde motsatsen till demokrati och var dess negation. De svenska arbetarna tog anstöt om man talade till dem om ”proletariatets diktatur”. Denna term fanns inte med i Sveriges kommunistiska partis program och när vi talade med arbetarna om den socialistiska staten betonade vi att detta var den mest demokratiska staten osv.

På liknande sätt begärde också representanterna för USA:s kommunistiska parti och Storbritanniens kommunistiska parti under olika förevändningar att formuleringen om proletariatets diktatur skulle utelämnas i utkastet till deklaration.

USA:s kommunistiska partis representant begärde också att man ur utkastet till deklaration skulle ta bort formuleringen: ”Om de imperialistiska vettvillingarna sätter igång sitt krig, kommer folken att sopa bort kapitalismen och begrava den.”

Italiens kommunistiska partis delegat å sin sida förklarade i sitt tal att inte en enda italiensk arbetare skulle gå med på att betala för socialismens seger i blod, dvs. de var för ”fred till varje pris”. IKP:s representant föreslog en ny formulering av det avsnitt av deklara-tionsutkastet som behandlade den jugoslaviska revisionismen. Denna nya formulering utelämnade tesen att de jugoslaviska revisionisterna förrått marxismen-leninismen och ägnat sig åt undergrävande verksamhet mot det socialistiska lägret och den internationella kommunistiska rörelsen.

Likväl var det ingen av mötesdeltagarna, inte heller den sovjetiska delegationen, som ställde sig upp för att opponera sig mot dessa antimarxistiska och grovt revisionistiska teser. Bara KKP:s delegation, vår delegation och delegationer från några andra partier som intar marxist-leninistiska ståndpunkter bekämpade och vederlade dessa oriktiga och opportunistiska uppfattningar i redaktionella kommissionen.

Om vissa delegationsers ställningstagande till vår delegations tal

Omedelbart efter vår delegations tal vid mötet riktade representanterna för en rad kommunistiska partier och arbetarpartier häftiga angrepp fyllda av kränkande tillmälen mot Albanska arbetets parti. Utan att bry sig om fakta, eller utan att alls känna till dem, betecknade de all kritik som fanns i vårt tal mot SUKP:s ledare som förtal.

Angreppet inleddes av Dolores Ibarruri som bland annat sa: ”Nu på förmiddagen har jag lyssnat till det mest skamliga tal jag någonsin hört under alla mina år i den kommunistiska rörelsen. Ett sådant tal har vi inte hört sedan Trotskijs tid. Det var ett provokativt tal. Hur kan någon komma med sådana osanningar mot Sovjetunionen ... Vi protesterar mot det förtal som riktades mot Chrusjtjov. Vi är övertygade om att hela rörelsen kommer att fördöma ert tal ...” osv.

Gomulka använde de mest äreröriga tillmälen mot vårt tal och vårt parti. Han kallade vårt tal ”ett oansvarigt angrepp mot Sovjetunionens kommunistiska parti, ett ligistdåd som ingen med någon känsla för ansvar skulle tillåta sig”. Längre fram sa Gomulka: ”Om det finns någon som inte tror att kineserna är fraktionsmakare så titta på deras fraktionsmakeri med albanerna ...”

Longo och representanter för en del andra partier angrep vår delegations tal och förklarade att ”det låter som en förolämpning och en smädelse mot inte bara Sovjetunionens kommunistiska parti utan även hela den internationella kommunistiska rörelsen”.

Representanten för Marockos kommunistiska parti, Ali Yata, riktade också fula angrepp mot vårt partis ledning.

Georgiu Dej uttalade sig på följande sätt mot vårt tal: ”Vi lyssnade upprörda på det tal som hölls av Albanska arbetets partis centralkommittés förste sekreterare. Vi lade band på oss, satte vårt tålamod på prov, ty det verkade som om ”Voice of America” eller ”Radio Free Europe” talade från denna talarstol. Det var ingen som helst skillnad jämfört med de jugoslaviska revisionisterna. Med sin äventyrspolitik skapar albanerna ett svårt läge på Balkan ... Vårt möte bör beslutsamt fördöma den albanske delegatens splittringstal och splittringsaktion.”

Delegationerna från några partier som ännu inte uttalat sig när jag höll mitt tal, skyndade sig att göra skriftliga deklARATIONER för att fördöma AAP:s delegations tal och AAP:s ledning. Så gjorde delegationerna från bland andra det bulgariska kommunistpartiet, det franska kommunistpartiet och Tjeckoslovakiens kommunistiska parti.

I den deklARATION som delades ut av det bulgariska kommunistpartiets delegation stod det bland annat: ”... Vad Albanska arbetets partis representanter gjorde var ett utslag av den mest nattsvarta otacksamhet och cynism. Den broderliga hjälp de fått har de återgäldat med de fulaste förfalskningar och förtal mot Sovjetunionens kommunistiska parti.

Belgradrevisionisterna har ingen orsak att vara missnöjda med den kamp som Albanska arbetets partis ledare för mot dem. Genom denna 'kamp' har de blott och bart blivit värdefullare på den amerikanska marknaden och får mer generös hjälp och fler lån från Amerikas Förenta stater.”

I den deklARATION som Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommitté gjorde i samband med AAP:s delegations tal stod bland annat: ”Vad ligger för avsikter bakom den albanska delegationens vidunderliga förtal, den som hade mage att beskriva SUKP nästan som om det bar skulden för den ungerska kontrarevolutionen? Det man fått höra idag från den albanska delegationen har upprört oss ännu mer, med den allvarliga anklagelsen att Sovjetunionen skulle tillgripa nästan koloniala metoder och stormaktschauvinism. Dessa förolämpningar kan endast ge vatten på kvarnen åt den borgerliga och revisionistiska propagandan om så kallad sovjetisk 'kolonialism' och sovjetiska 'hegemonisträvanden'.”

En lång rad av de delegationer som talade emot oss i samband med vårt tal uttryckte sig bara med några fraser om att ”detta var inte rätta platsen att börja dessa diskussioner” eller ”de kinesiska och albanska kamraternas tal var olämpliga och skadliga och innehöll förtal mot Sovjetunionens kommunistiska parti” eller ”vi är överens med den värdering av den albanske delegatens tal som gjordes av de föregående talarna” osv.

Allmänt sett kan de olika delegationerna indelas i tre grupper efter hur de tog ställning till de uppfattningar som framfördes i vårt tal:

a) I första gruppen finns de partier som försvarade oss öppet eller stödde våra teser utan att alls nämna oss eller utan att säga mer än några ord mot vårt tal och då mest för formens skull.

I denna grupp bör först av allt nämnas den kinesiska delegationen som beslutsamt försvarade vårt parti.

Förutom den kinesiska delegationen var det många delegationer från kommunistiska partier och arbetarpartier i Asien som öppet trädde fram till försvar för vårt parti. En del av dem, som Burmas, Malajas och Indonesiens delegationer, kritiserade de okommunistiska metoder och det kränkande språk som använts mot de partier som talar öppet och modigt, medan en del andra delegationer inte öppet förklarade var de stod men avsås till oss att de instämde med oss.

b) Den andra gruppen utgörs av delegationer som talade emot oss men, som tidigare sagts, i mycket milda ordalag, som att det var ”ett olämpligt tal” osv. De flesta delegationerna från Latinamerika, de skandinaviska länderna, vissa delegationer från Afrika och andra kan innefattas i denna grupp.

c) Den tredje gruppen utgörs av de delegationer som ställde sig emot oss med stor hetta och förbehållslöst försvarade sovjetledarnas ståndpunkt. Men även bland dem finns vissa nyanser:

— De mest aggressiva var: Gomulka, Ibarruri, Ali Yata från Marocko, Zjivkov och tjeckerna (de två sistnämnda gjorde skriftliga deklARATIONER), Dej, Longo från Italien och andra som använde de mest skymfande uttryck mot oss.

— De mindre aggressiva var fransmännen som gjorde skriftliga deklARATIONER, tunisierna och andra, som inte talade emot oss i samma ordalag som de tidigare nämnda, utan med uttryck som ”skamligt tal”, ”otillåtligt och oacceptabelt tal”, ”som syftar till att misskreditera Sovjetunionen” osv.

— Slutligen de moderata, bland vilka man kan inräkna ungrarna, ty de var mycket måttfulla i sin skriftliga deklARATION.

De häftiga angreppen mot den kinesiska delegationen och vår delegation kom inte som någon överraskning. Det var ett organiserat utbrott av principlösa lidelser, ett misslyckat försök att undertrycka vår principfasta uppfattning och vår kritik genom fula angrepp och kränkande uttryck och att få diskussionen på avvägar med sentimentala fraser, bort från de principfrågor som stod på dagordningen osv. Men de uppnådde inte sina syften: De flesta delegationer började i själva verket vackla och ju mer känslorna svalnade och logiken fick råda, desto mer objektivt värderade en rad delegationer de riktiga och principfasta marxist-leninistiska uppfattningar som den kinesiska delegationen, vår delegation och några andra delegationer slog vakt om.

Detta syntes klart i förändringen av styrkeförhållandena på mötet och vid mötesförhandlingarnas avslutning.

Som vi sa i början av denna rapport fanns det förutom den kinesiska delegationen och vår delegation även representanter för många andra partier som intog en beslutsam marxist-leninistisk ståndpunkt vid novembermötet. Alla var för enighet inom den kommunistiska rörelsen och medgav uppriktigt att det utan Kina och dess kommunistiska parti inte kunde bli tal om enighet vare sig i den kommunistiska rörelsen eller i det socialistiska lägret. Denna ståndpunkt stod öppet emot de förslag och teser som kom från ryssarna och deras hänfödda anhängare vilka ville fördöma Kinas kommunistiska parti och Albanska arbetets parti som fraktionsmakare osv.

Vid slutet av mötets plenarförhandlingar, sedan 79 representanter för olika partier hade gjort sina inlägg i diskussionen, begärde N. S. Chrusjtjov ordet för andra gången. Detsamma gjorde den kinesiske delegaten och 23 andra delegater. En karakteristik av Chrusjtjovs och hans anhängares sista tal är att de visade sig mer återhållsamma. Deras uttryck var mer behärskade och de ägnade sig mer åt att försvara sina uppfattningar än att angripa andras.

Nikita Chrusjtjovs andra tal var en återspeglning av det läge som fram till dess skapats vid mötet. Å ena sidan hade den kinesiska delegationens och vår delegations tal inneburit hårda slag för sovjetledarnas argument i anklagelserna mot KKP. Å andra sidan var det ett faktum att det, förutom de partier som öppet stödde den sovjetiska delegationens ståndpunkt gentemot Kinas kommunistiska parti och Albanska arbetets parti, om än utan övertygande argument, också fanns en annan inte så liten grupp partier som stödde våra uppfattningar och ytterligare en i mitten som var emot splittringen.

I överensstämmelse med detta hade Chrusjtjovs andra tal två kännetecknande sidor:

a) Fastän det i sin yttre form var häftigare än hans första tal och direkt angrep både de kinesiska kamraterna och oss, var det innehållsmässigt ett tal utifrån försvarspositioner. Chrusjtjov försvarade sig mot de kinesiska kamraternas och vår kritik och försökte rättfärdiga den sovjetiska ledningens uppfattningar i en rad frågor: krig och fred, vilken ståndpunkt man bör inta gentemot imperialismen, 20:e kongressens tes om vägarna för övergång till

socialismen, inställningen till de nationella befrielseörelserna, kritiken av ”Stalins personkult” osv. Inte i någon av dessa frågor vågade han gå in på en analys av fakta. Han sa bara att ”allt förtal och alla angrepp mot Sovjetunionens kommunistiska parti” skulle besvaras av SUKP:s centralkommitté i ett särskilt brev. Frånsett detta visade sig de första tecknen på reträtt i Chrusjtjovs andra tal när han förklarade att mötet med tanke på den hotande fienden alldeles bestämt måste avslutas med ett gemensamt dokument och ett undanröjande av meningsskiljaktigheter.

b) I kraft av stödet från majoriteten fortsatte Chrusjtjov i sitt andra tal sina påtryckningar mot Kinas kommunistiska parti för att få det fördömt och tvinga det på knä. I den saken var han mycket envis med att påstå att meningsskiljaktigheterna gick mellan Kinas kommunistiska parti och Albanska arbetets parti å ena sidan och alla de kommunistiska partierna och arbetarpartierna å den andra, att minoriteten skulle underordna sig majoriteten och respektera dess åsikter, att ”fraktionsverksamhet” inom den internationella kommunistiska rörelsen skulle fördömas osv. Han fortsatte med sina angrepp mot de kinesiska kamraterna och beskyllde dem för att vara ovilliga att medge sina misstag enbart på grund av att de satte sin stolthet över den internationella kommunistiska rörelsens intressen osv. Utan argument och med falska bevis angrep han också ledningen för Albanska arbetets parti.

Chrusjtjovs andra tal visade att SUKP:s ledning med Chrusjtjov i spetsen inte uppgett sina felaktiga uppfattningar och metoder i sina förbindelser med broderpartierna.

Efter Chrusjtjovs tal tog KKP:s delegat till orda för andra gången för att besvara det.

Hans tal var inriktat på två huvudfrågor: *För det första*, försvarade eller kränkte Kinas kommunistiska partis ledning Moskvadeklarationen från 1957? *För det andra*, var den ståndpunkt KKP intagit avsedd att försvara den internationella kommunistiska rörelsens solidaritet eller hade den satt den i fara?

I den första frågan framhöll den kinesiske delegaten att KKP:s ledning konsekvent intagit 1957 års Moskvadeklarations ståndpunkter och beslutsamt försvarat dem. Han tillbakavisade ännu en gång de beskyllningar som många föregående talare framfört att de kinesiska kamraterna, särskilt i de artiklar som fanns med i broschyren ”Leve leninismen!” skulle ha avvikit från 1957 års deklARATION, att de skulle ha förnekat betydelsen av det socialistiska världssystemet på den internationella arenan och förnekat principen om fredlig samlevnad, att de var vänsteräventyrare och dogmatiker osv. Han visade att det tvärtom var sovjetledarna och ledarna för vissa andra broderpartier som börjat deklarerera att vissa av leninismens viktiga teser var föråldrade, som börjat handla enligt antagandet att imperialismen skulle ha ändrat sin natur, sprida skadliga illusioner om toppkonferenserna osv. Artiklarna i broschyren ”Leve leninismen!” var riktade mot imperialismen, mot revisionismen och de skadliga illusioner om imperialismen som uppammats av sovjetledarna. Sålunda var det sovjetledarna som lämnat 1957 års Moskvadeklarations ståndpunkter och inte de kinesiska kamraterna. Följaktligen var det de som borde ha rådgjort med de andra partierna om de uppfattningar de ändrat i förhållande till Moskvadeklarationens uppfattningar, och inte de kinesiska kamraterna som borde ha rådgjort om sina artiklar som försvarade teserna i deklARATIONEN.

I den andra frågan tillbakavisade KKP:s delegat anklagelsen från många talare att KKP:s delegations första tal skulle ha satt solidariteten i den internationella kommunistiska rörelsen i fara. Detta tal var tvärtom avsett som ett svar till det brev från SUKP:s centralkommitté daterat 5 november som faktiskt fördjupat motsättningarna. KKP:s delegat tillbakavisade också beslutsamt anklagelserna mot KKP från många talare vid mötet och anklagelserna i Chrusjtjovs andra tal om att de kinesiska kamraterna skulle ha satt sin egen stolthet över den internationella kommunistiska rörelsens intressen.

Han visade klart att ett osunt och otillåtligt läge skapats, där varje kritik som riktades mot SUKP:s ledning betecknades som ”fraktionsverksamhet”, medan de sovjetiska kamraterna

tilläts avgöra allt på egen hand utan att fråga andra och de andra partierna bara hade att följa dem. Detta kränkte principen om jämställdhet och samråd i förhållandena mellan broderpartierna. I detta sammanhang avslöjade den kinesiske delegaten Chrusjtjovs manöver för att rättfärdiga sitt godtyckliga handlingsätt. Chrusjtjov sa i sitt andra tal att frågan om att fördöma ”Stalins personkult” inte skulle ha kunnat bli föremål för diskussion bland broderpartierna före SUKP:s 20:e kongress utan att man på förhand hört sig för om partiets åsikt. Kongressens beslut kunde å andra sidan inte kränkas sedan kongressen fattat det. (På detta sätt förnekas faktiskt totalt möjligheten till samråd mellan broderpartierna.)

Den kinesiske delegaten betonade att principen om samråd inte på minsta sätt innebar att minoriteten påtvingade majoriteten sin vilja och att enigheten i den kommunistiska rörelsen inte hotades av principen om jämställdhet och samråd utan tvärtom av det faktum att denna princip kränktes. Han uttalade sig bestämt emot att det i utkastet till deklaration infördes teser som den om så kallad ”fraktionsverksamhet” inom den internationella kommunistiska rörelsen, den om ”nationalkommunism” osv., vilka var riktade mot Kinas kommunistiska parti, och underströk att ingen enighet skulle kunna nås på denna grundval. Han uttalade också att han motsatte sig tesen om betydelsen av SUKP:s 20:e kongress, vilken om den infördes i utkastet till deklaration skulle betraktas som att ett parti påtvingade de andra partierna sin uppfattning. Han sa att alla kommunistiska partiers och arbetarpartiers gemensamma kamp utgjorde en bred bas för att övervinna alla rådande skiljaktigheter.

Det tal som KKP:s delegat höll visade att KKP stod fast vid sina riktiga marxist-leninistiska ståndpunkter och att detta var den enda riktiga vägen för att uppnå enighet.

Vår delegation beslöt att inte göra ett andra inlägg i diskussionen, och begärde därför inte ordet. Men vi utfärdade en kortfattad skriftlig deklaration som delades ut till alla delegationerna. I denna deklaration underströk vi att vi bestämt stod fast vid ståndpunkterna i vårt tal och framhöll att den förolämpande kritik som riktats mot oss var förhastad och inte tjänade till att stärka enigheten inom vår rörelse. I samband med detta betonade vi:

”Typiskt i detta avseende var det tal som hölls av Polens Förenade arbetarpartis delegat Vladislav Gomulka. Han gick så långt i sina ovärdiga försök att förvränga sanningen om Albanska arbetets parti att han använde tillmälen, beskrivningar och insinuationer mot partiet som är fullkomligt otillåtliga i förhållandet mellan marxistiska partier, sådana som bara imperialisterna och de jugoslaviska revisionisterna dagligdags slungar emot oss. Av innehållet och tonen i den polske delegatens tal står det klart att han inte är det minsta intresserad av att undanröja meningsskiljaktigheterna mellan partierna och stärka enigheten inom den kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen utan att han tvärtom med stort nit strävar efter att fördjupa dem, vilket bara är till gagn för våra fiender. Hans avsikt var att föra in vårt möte i en återvändsgränd och misstänkliggöra Albanska arbetets parti inför den internationella kommunistiska rörelsen och arbetarrörelsen. Detta försök att isolera Albanska arbetets parti misslyckades dock skändligen, som det med nödvändighet måste göra.

Vi tillbakavisar allt det förtal och alla de provokationer som riktades mot vår delegation, vårt parti och vårt folk vid detta möte.

Albanska arbetets parti beklagar att ett antal delegater från vissa andra broderpartier så hastigt använde ett oriktigt och okamratligt språk mot Albanska arbetets parti i sina tal eller i sina skriftliga deklamationer som utdelades vid detta möte, utan att noggrant gå in på verkliga fakta och utan att känna till sanningen. Albanska arbetets parti hoppas emellertid att dessa kamrater kommer att tänka efter grundligare och förstå sanningen i det tal som Albanska arbetets partis delegation höll.”

Som ni ser nämnde vi ingen annan än Gomulka vid namn och besvarade inte de personliga angreppen, så att vi inte skulle avvika från vår principfasta ståndpunkt. Vår kortfattade

skriftliga deklARATION mottogs väl bland delegationerna och ingen av de 23 talare som var uppe andra gången sa någonting emot den, inte ens Gomulka.

På detta sätt avslutades Moskvamötet första och viktigare del och kommissionen som skulle slutredigera deklARATIONEN inledde sitt arbete. Kommissionen sammanträdde fem dagar i rad. Den kinesiska delegationen, vår delegation och andra delegationer med samma uppfattningar som vi förde en hård och beslutsam kamp där. Det förändrade läget tog sig klara uttryck i kommissionen. Inte bara de ändrade styrkeförhållandena blev än mer uppenbara där, utan även resultatet av särskilt den kinesiska delegationens och vår delegations beslutsamma kamp och modiga och orubbliga ståndpunkt vid plenarmötet. Många delegationer från partier i centristisk ställning behandlade de förslag våra delegationer ställde med respekt.

Det hela slutade med att det gjordes vissa ändringar som förbättrade deklARATIONsutkastet, medan alla de förslag som avsåg att försvaga deklARATIONEN och ge den en opportunistisk karaktär förkastades, så som förslagen från italienarna som ville urvattna stycket om den jugoslaviska revisionismen, förslagen från svenskarna osv. Kommissionen förkastade också tesen om "nationalkommunism". Till slut återstod dock fyra olösta frågor: värderingen av 20:e och 21:a kongresserna, frågan om personkulten, frågan om fraktioner och den kinesiska delegationens förslag att principen om samråd för att uppnå enighet skulle införas i deklARATIONEN.

Det blev en dags paus för överläggningar mellan delegationscheferna om hur man skulle hitta en utväg. Våra delegationer uttryckte emellertid sin beslutsamhet att inte godta att de tre första av de nämnda fyra frågorna togs med i deklARATIONEN. Genom några delegationer som intagit en centristisk hållning hade vi faktiskt låtit förstå att vi inte skulle underteckna deklARATIONEN om dessa tre saker stod kvar.

Först vid middagstiden sista dagen uppnåddes fullständig enhällighet, till följd av vår kamp och vårt klart markerade ställningstagande, sedan SUKP:s delegation tvingats retirera. De diskuterade frågorna löstes faktiskt som följer: frågan om fraktioner ströks helt och hållet ur texten; det kinesiska förslaget om samråd infördes; värderingen av 21:a kongressen togs bort helt och kvar fanns endast en karakterisering av 20:e kongressen enligt 1957 års deklARATION med tillägg av en formulering om de bidrag som andra partier gjort för att berika marxism-leninismen; formeln om personkulten fanns kvar men inte längre som en företeelse som gällde hela den internationella kommunistiska rörelsen. Efter dessa ändringar godkändes deklARATIONEN enhälligt av alla delegationerna.

De grundläggande frågor i vilka det fanns olika åsikter framställs på ett riktigt sätt och tolkas utifrån marxistisk synpunkt. Karakteriseringen av den nuvarande epoken, problemen rörande krig och fred, frågan om fredlig samlevnad och de problem som rör den nationella befrielse-rörelsen, den kommunistiska rörelsen i de kapitalistiska länderna, det socialistiska lägrets enighet och enigheten mellan de kommunistiska partierna återspeglas på ett riktigt sätt i deklARATIONEN. Den enda grundläggande fråga där vi inte var överens, men där vi för enighets skull tvingades göra en eftergift, var omnämmandet av 20:e kongressen.

Men en sak bör man alltid hålla i minnet. Möjligheten finns att var och en försöker ge sin egen tolkning av deklARATIONENS teser. Även MoskvadeklARATIONEN från 1957 var riktig men det uppstod många meningsskiljaktigheter angående tolkningen av den. Det skulle kunna gå att förvränga deklARATIONEN, inte genom att revidera dess teser och ersätta dem med nya teser, utan genom att betona dem på ett ensidigt sätt, genom att nämna bara en sida av frågan och utelämna den andra. Till exempel finns en fara för att det i karakteriseringen av vår epok bara blir våra krafter som betonas starkt eller att de överskattas. I frågan om krig finns risk för att krigsfaran inte betonas ordentligt och imperialismen inte avslöjas. Det finns en fara för att bara politiken av förbund med socialdemokraterna och den nationella bourgeoisin understryks och kampen mot och kritiken av deras reaktionerna uppfattningar och handlande lämnas åt

sidan. Det finns en fara för att den fredliga vägen för övergång till socialismen blir den mest betonade och den icke-fredliga vägen inte nämns så som den borde. Det finns risk för att revisionismen erkänns som huvudfara endast i ord och att mer tonvikt läggs vid kampen mot dogmatism och sekterism. Liknande förvrängningar kan göras också i de andra frågorna som tas upp i deklARATIONEN.

Följaktligen uppstår frågan: hur kommer denna deklARATION att tillämpas? Kommer den att respekteras av alla?

Vi kan med bestämdhet besvara denna fråga endast för vårt partis del. Vårt arbetets parti kommer inte endast att kämpa av alla krafter för att tillämpa den antagna deklARATIONEN. Vi känner oss samtidigt förpliktade att kämpa mot var och en som eventuellt kränker den eller som eventuellt försöker förvränga dess innehåll.

Vad beträffar de andra partierna hoppas vi för enighetens skull, för den gemensamma kampen mot imperialismen och revisionismen och för det socialistiska och kommunistiska lägrets bästa, att de kommer att tillämpa den deklARATION som antagits. Om denna deklARATION tillämpas till sista bokstaven, kommer det att innebära ett avgörande steg mot att utplåna alla meningsskiljaktigheter inom den kommunistiska rörelsen och ett värdefullt bidrag till att stärka det socialistiska lägrets och den internationella kommunistiska rörelsens enighet, som är oundgänglig för att besegra fienden. Själva deklARATIONEN och dess innehåll utgör en verklig grund på vilken denna enighet kan byggas.

Men vi kan inte underlåta att informera partiets centralkommitté om vissa förbehåll som redan nu visar sig i sovjetledarnas inställning till deklARATIONENS tillämpning.

De förbehåll de har uttryckt och som enligt vår åsikt är oförsvarliga är följande: I ett tal Nikita Chrusjtjov höll i oktober vid en bankett för deltagarna i redaktionella kommissionen för deklARATIONEN, kallade han faktiskt deklARATIONEN ett "kompromissdokument". Han fortsatte: "Som ni vet blir sådana dokument inte långlivade." Senare, vid avskedsbanketten 2 december för deltagarna i Moskvamötet, dvs. sedan deklARATIONEN undertecknats, underströk Chrusjtjov på tal om Jugoslavien att det inte är ett socialistiskt land men att dess ekonomi utvecklas i socialistiska banor (!) och att "vi (ryssarna) inte skulle bekämpa den jugoslaviska revisionismen som albanerna, ty vi har i åtanke att Jugoslavien om det blir krig skulle kunna uppbåda ett antal divisioner och vi vill inte att de ska stå uppställda mot oss".

Vi ska inte försöka oss på att kommentera vad som göms bakom dessa uttalanden och vad de har för syfte. Låt oss vänta och se. Vi har bara iakttagit dessa fakta och nu informerar vi partiets centralkommitté om dem. Givetvis kan enligt vår åsikt sådana uttalanden inte ge upphov till optimism. De får en att tro att den sovjetiska ledningen inte kommer att kämpa som varje parti borde göra för att tillämpa det högtidliga löfte som avgavs i och med att deklARATIONEN enhälligt godkändes och undertecknades.

V. Partiets framtida uppgifter

Vår delegations verksamhet, dess beslutsamma och principfasta ståndpunkt, det modiga talet och allt det arbete som utförts vid Moskvamötet har varit mycket bra och har som vi sa givit goda resultat. Som en följd av detta, det måste vi betona, har vårt partis särart stärkts och beundran och respekten för dess mod, dess principfasta ståndpunkt och dess beslutsamhet att försvara marxismen-leninismen ökat oerhört. Detta gläder oss men vi ska inte tillåta att det stiger oss åt huvudet och gör oss skrytsamma. Vi gjorde inte mer än vår plikt mot marxismen-leninismen, den proletära internationalismen, vårt parti och vårt folk.

Men samtidigt står vi inför en rad nya problem som vi måste lösa med den klokhet som kännetecknar vårt parti, med kallt huvud och intelligens.

Vi ska vara medvetna om att vår modiga och principfasta ståndpunkt inte tilltalade vare sig den sovjetiska ledningen eller representanterna för vissa partier i de socialistiska och kapitalistiska länderna. Detta framgår klart av de angrepp de riktade mot vårt parti. Till följd av sovjetledarnas bearbetning av olika delegationer, särskilt efter vårt tal, och de ärorörliga lögnerna de framförde mot oss vid mötet, fick å andra sidan många delegationer intrycket att vi angrep Sovjetunionen och dess kommunistiska parti .. .

Efter att ha talat om inställningen till Sovjetunionen fortsatte kamrat Enver Hoxha:

Våra förbindelser med Kinas Kommunistiska Parti

På sista tiden har våra band och våra förbindelser med de kinesiska kamraterna blivit ännu mer intima. Detta förklaras av att våra bägge partier följer samma kurs och har samma mål, därför att den principiellt grundade kampen för att försvara marxismen-leninismen enade oss bägge och länkade oss intimt samman. Vissa representanter för olika partier, som Zjivkov och andra, försökte i Moskva framställa saken som att Albanska arbetets parti handlade och handlar enligt instruktioner från Kinas kommunistiska parti. Det är inte nödvändigt att understryka här att vårt parti har sina egna åsikter, sin egen uppfattning, sin egen särart. Det har i många år beslutsamt kämpat för att försvara marxismen-leninismen och fortsätter att göra det. I denna kamp fann vi att vi stod sida vid sida med de kinesiska kamraterna, som också kämpar med mod och beslutsamhet för att försvara våra segerrika idéer. På denna grund, på grundval av kampen för marxismen-leninismen, blev våra bägge partier enade och fast sammanlänkade.

Det måste sägas att vi vid Bukarestmötet försvarade de kinesiska kamraterna utgående från marxismen-leninismens ståndpunkter. Därtill försvarade vi dem utifrån samma ståndpunkter också vid Moskvamötet. Men även de kinesiska kamraterna å sin sida försvarade vårt parti och dess principfasta ställningstaganden vid Moskvamötet. Låt mig här återge vad KKP:s delegat sa beträffande vårt parti i sina bägge tal.

I det första talet sa han bland annat att de blivit mycket oroad över den ståndpunkt som SUKP:s centralkommitté på senaste tid intagit gentemot Albanska arbetets parti. Sovjetunionen hade givit bistånd till Albanien, detta förnekade ingen. ”Men,” underströk han, ”kan man betrakta som helt betydelselöst det internationalistiska bistånd som det hjältemodiga och flitiga albanska folket ger Sovjetunionen, hela det socialistiska lägret, den internationella kommunistiska rörelsen, fredens sak över hela världen och folkens revolution i olika länder? I vilket fall som helst kan inte SUKP:s centralkommitté, under förevändning att den givit bistånd till Albanien, se det som att den har privilegium att blanda sig i Albanien inre angelägenheter, och inte heller har de albanska kamraterna på något sätt av samma orsak förlorat rätten att på ett oberoende sätt lösa sina inre frågor.

På senaste tid har SUKP:s ledare mer än en gång angripit Albanska arbetets parti inför de kinesiska kamraterna och sagt att de kommer att inta samma ståndpunkt gentemot det marxist-leninistiska Albanska arbetets parti och Folkrepubliken Albanien som de intagit gentemot Jugoslavien, att de vill fördöma Albanska arbetets parti och avbryta allt slags bistånd till Albanien, enbart därför att de albanska kamraterna försvarar sina egna uppfattningar i en rad frågor och därför att de, särskilt vid Bukarestmötet och efter detta möte, inte följt de sovjetiska kamraterna i deras aktioner mot Kinas kommunistiska parti. I sitt brev den 5 november till KKP:s centralkommitté uttalade SUKP:s centralkommitté till och med sitt öppna stöd till partifientliga element i Albanien och kallade dem vänner till Sovjetunionen. Vi hoppas att de sovjetiska kamraterna i lugn och ro ska begrunda huruvida de genom att inta en sådan hållning till Albanska arbetets parti vägleds av den proletära internationalismens principer eller av patriarkaliska principer som är otillåtliga bland kommunister. Om det går så långt att alla broderpartier och alla broderländer lägger sig i varandras inre angelägenheter och framkallar söndring hos varandra, utan att rygga tillbaka in- för några som helst metoder, då

uppstår frågan: Hur kommer det att gå för vår stora kommunistiska familj? Det råder inget tvivel om att sådana handlingar är absolut oförenliga med det socialistiska lägrets och den internationella kommunistiska rörelsens intressen ...”

I sitt andra tal betonade han:

”Kinas kommunistiska partis delegation har åsikten att de frågor kamrat Enver Hoxha lagt fram angående förbindelserna mellan Sovjetunionens och Albanien partier och stater är allvarliga och förtjänar att allvarligt uppmärksammas och studeras av kamraterna. Kamraterna är måhända inte överens om den ena eller andra punkten i hans kritiska anmärkningar. De måste likafullt grunda sig enbart på fakta och får inte utan att ha undersökt fakta beskriva allt som sagts som smädelse, som om man på det sättet kunde lösa de allvarliga meningsskiljaktigheter som uppkommit mellan broderpartierna och broderländerna. Kinas kommunistiska parti önskar uppriktigt att meningsskiljaktigheterna mellan Sovjetunionens och Albanien partier och stater ska lösas med vänskapliga överläggningar och att de goda broderliga förbindelser som skapats dem emellan under många år ska bevaras också i framtiden. Det socialistiska lägrets och den internationella kommunistiska rörelsens intressen kräver detta. Vissa kamrater förolämpade Albanska arbetets partis delegation, vilket strider mot andan av jämställdhet mellan broderpartier. Vi förvånades över att även kamrat Gomulka tillät sig att använda kränkande ordalag och att han sa att de albanska kamraternas tal var 'ett smutsigt ligistangrepp'. Kan det sägas att Albanien inte är ett socialistiskt land och att Albanska arbetets parti inte är ett internationalistiskt kommunistiskt parti? Bedriver inte de albanska kamraterna en beslutsam kamp mot imperialismen och den jugoslaviska revisionismen? Om vi lugnt tänker över att Albanien är ett litet land i vårt socialistiska läger och är omgivet av fiender, blir det svårt att tro att de albanska kamraterna behandlar andra med förakt. Kränkande ord mot de albanska kamraterna bidrar varken till solidariteten i den internationella kommunistiska rörelsen eller till att förbättra förbindelserna mellan Sovjetunionen och Albanien.

Några kamrater tillät sig att påstå att de albanska kamraternas tal skulle ha varit ett resultat av de kinesiska kamraternas fraktionsverksamhet, ja, de förklarade faktiskt att detta var 'en rollfördelning' mellan de albanska och kinesiska kamraterna. Det är mycket svårt för oss att förstå hur dessa kamrater kunde hitta på sådana amsagor. Om det ska kallas fraktionsverksamhet eller resultat av fraktionsverksamhet att de albanska och kinesiska kamraterna uttrycker identiska uppfattningar i en rad frågor, kan man fråga sig: Vad ska vi kalla det faktum att kamraterna från andra broderpartier uttalar identiska uppfattningar? Kamrater, en sådan brist på känsla för vad som är ansvarigt och rätt har trängt fram i våra led, i broderpartiernas led. Vi kan inte undgå att bli allvarligt oroade över detta ...”

Vårt Arbetets parti känner tacksamhet mot Kinas broderparti för dess internationalistiska och marxist-leninistiska stöd.

I fortsättningen kommer vårt parti att stärka sina band och sin vänskap med Kinas kommunistiska parti och det stora kinesiska folket och ständigt slå vakt om marxismen-leninismens lära och den riktiga linje som vårt partis centralkommitté alltid följt.

Om diskussionen av dessa frågor inom partiet och vid kongressen

Hittills har partiets centralkommitté, genom särskilt brev, informerat partiet endast om Bukarestmötet. Vi anser att vi nu genom ett nytt brev måste informera partiorganisationerna om Moskvamötet och motsättningarna mellan vårt parti och ledningen för SUKP. Vi anser att detta brev från centralkommittén ska analyseras och diskuteras vid distriktskonferenser i partiet (eller i aktiver) och därefter i partiavdelningarna. Det vore bra om allt detta arbete helt kunde klaras av före kongressen så att delegaterna som kommer till kongressen är medvetna om dessa problem i förväg.

Partiorganisationerna måste se till att vårt folk, i första hand kommunisterna, ytterligare höjer sin revolutionära politiska vaksamhet och ägnar mer uppmärksamhet åt produktionens problem, förverkligandet av de ekonomiska planerna för industrin, byggnationen, gruvorna, handeln, jordbruket osv. Under nuvarande förhållanden behövs en total mobilisering, ja, det behövs tioudblad entusiasm och beslutsamhet hos massorna, om vi ska kunna komma till rätta med de svårigheter och hinder¹ som ligger framför oss så att både partiet och folket går segerrikt ur allt detta.

Vad beträffar partikongressen anser vi det vara bättre att uppskjuta den och hålla den någon gång i början av februari så vi får tid att lägga fram de frågor vi talat om inför partiet och också förbereda oss själva bättre inför kongressen.

Kamrater!

Detta var de frågor vi ville rapportera om inför plenarmötet. Vårt parti kommer som alltid att marschera framåt till nya segrar under marxismen-leninismens fana. Vi ska uppnå allt större framgångar, ty går en riktig väg, vi kämpar för en ärorik sak och det finns inte och kommer inte att finnas något hinder eller någon svårighet som kan hejda vår segerrika framryckning.²

**Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.
Publicerat i förkortad form enligt band 19.**

Principfast och konsekvent kamp mot imperialismen och revisionismen är och förblir vårt partis väg

Avslutningstal vid AAP:s CK:s 21:a plenarmöte

20 december 1960

Jag ska försöka hålla mig kort, eftersom inläggen från kamraterna i plenum i denna stora fråga, som är så avgörande för försvaret av marxismen-leninismen och vårt partis linje, hölls på den nivå de skulle hållas och mycket bra kompletterade centralkommitténs politiska byrås rapport till plenarmötet.

Först av allt vill jag understryka att det vi gjorde i Moskva, där vi lade fram vårt partis linje, inte bara är min eller vår delegations personliga förtjänst, utan en förtjänst som ska tillskrivas hela vårt parti och i synnerhet dess ledning, centralkommittén, som alltid lett vårt parti rätt, alltid analyserat omständigheterna i ljuset av marxismen-leninismen, alltid förblivit trogen vår ärorika teori, på bästa sätt genomfört alla de riktiga beslut som antagits och likaledes vetat att överföra dessa beslut ordentligt till partiet och beväpna partiet på ett kraftfullt sätt. Av dessa skäl har vårt partis hela allmänna linje haft stora framgångar. Vi ska följaktligen ha klart för oss att detta ska räknas centralkommittén och hela vårt hjältemodiga parti till godo.

Revisionisterna må tro och säga att vårt parti inte skulle acceptera sin centralkommitté om det fick höra talas om vilken ståndpunkt vår delegation vidhöll vid det internationella mötet i

¹ Med tiden bekräftades AAP:s förutsägelser. De sovjetiska ledarna inledde ett allomfattande öppet angrepp mot AAP och Folkrepubliken Albanien. De bröt ensidigt alla avtal och inställde alla de krediter som enligt avtal skulle beviljats Folkrepubliken Albanien för åren 1961-1965. De avbröt alla handelsförbindelser, tekniskt-vetenskapliga och kulturella förbindelser och kallade hem alla sovjetiska experter från Albanien och använde det som påtryckningsmedel. De kallade hem alla krigsfartyg från flottbasen i Vlora mitt framför ögonen på hela världen, samtidigt som de också bestal Albanien på åtta u-båtar och samtliga albanska krigsfartyg som låg för reparation i Sevastopol i Sovjetunionen. De drog in stipendierna för alla albanska studenter som studerade i Sovjetunionen och utvisade dem. Slutligen begick de en handling vars make absolut aldrig skådats när det gäller förbindelser mellan socialistiska länder — de avbröt de diplomatiska förbindelserna. På detta följde att en total ekonomisk blockad organiserades mot Folkrepubliken Albanien.

² Plenarmötet godkände enhälligt och i dess helhet den verksamhet som bedrivits av AAP:s centralkommittés delegation vid Moskvamötet.

Moskva. Men ingen av oss hyser minsta tvivel om den stålfasta enigheten i vår ledning och i vårt partis uppslutning kring centralkommittén och politiska byrån. Detta utgör vårt partis stora styrka och denna enighet har möjliggjort för vårt parti att bidra till försvaret av marxismen-leninismen på det internationella planet. I det avseendet har vi givetvis inte gjort annat än vår plikt som marxistiskt parti och som internationalister. Denna riktiga uppfattning av vad som är partiets plikt är kännetecknande för vårt parti och gör oss helt övertygade om att vi alla i fast enighet kommer att ge alla våra krafter för att till punkt och pricka, in i det sista, utan vacklan och under alla omständigheter tillämpa marxismen-leninismen.

Som kamraterna sagt står vi inför en stor och svår strid. Vi är alla medvetna om den strid som förestår oss men vi är inte rädda. Vi säger inte detta utifrån en önskan att inge varandra mod. Hela vårt partis liv har visat detta, särskilt de senaste händelserna har bevisat detta. I sitt principfasta, konsekventa ställningstagande till försvar för sin riktiga linje, dvs. marxismen-leninismen, tog inte vårt parti någon hänsyn till vare sig de nuvarande eller de framtida svårigheterna. Svårigheterna och kampen skrämmer oss sålunda inte. Detta är ett kännetecken för marxister. Vi har inte varit och kommer heller inte någonsin att bli pessimistiska beträffande framtiden. Tvärtom kommer vi att vara optimistiska, ty vi är övertygade om att marxismen alltid segrar över opportunisten och revisionismen såväl som över imperialismen.

Men varför är denna strid svår? Därför att vi när vi säger att vi står inför den moderna revisionismen menar att vi inte bara står inför den jugoslaviska revisionismen, som Moskva-deklarationen beskriver som kärnan i den moderna revisionismen, utan att vi står inför ännu farligare revisionister. För syns skull erkände alla det första, även de andra revisionisterna, även Chrusjtjov och kompani som själva är sådana. De gjorde detta för att kamouflera sig, genom att välja det minst onda av två onda ting. Det skulle annars ha sett lite skumt ut och det de sökte dölja skulle ha avslöjats. De tog strid och kommer att göra det även i framtiden och ta till alla sorters knep för att kamouflera sig.

Dessa personer föreslog att ingenting skulle sägas om den jugoslaviska revisionismen i deklarationen. Först efter en lång strid gick de med på att föra in denna fråga. Men revisionismen finns inte koncentrerad till enbart Jugoslavien. Den utgör en farlig tendens i hela den internationella kommunistiska rörelsen. Den har blivit farlig särskilt på grund av opportunisternas ansträngningar att lugna ner folken genom att sprida uppfattningen att revisionismen bara finns i Jugoslavien. Följaktligen kämpar de för att avgränsa striden till just Jugoslavien. På det sättet åstadkommer den internationella revisionismen stor förvirring som kommer att bli ännu större i fortsättningen. Revisionismen kommer att försöka dölja denna allvarliga fara som hotar den internationella kommunistiska rörelsen och kommer i framtiden att fortsätta med att förvirra och bedra andra människor. Inför denna fara är vårt parti ett av de marxist-leninistiska partier som måste och kommer att föra en hård och konsekvent kamp mot revisionismen.

Ett faktum är att vi inte är ensamma i den kampen. När Chrusjtjov sade till KKP:s representanter att ”vi ska behandla Albanien på samma sätt som Jugoslavien” eller att ”albanerna uppför sig mot oss precis som Tito” bluffade han och kunde inte bedra någon. Det är inte Tito som är Chrusjtjovs fiende utan vi. Men de jugoslaviska revisionisterna har, mot Chrusjtjovs vilja, blivit fördömda av den internationella kommunistiska rörelsen som förrädare och avfallingar från marxismen-leninismen. Därför strävar Chrusjtjov och kompani, utan att direkt försvara de jugoslaviska revisionisterna, efter att kasta smuts på de verkliga marxisternas ståndpunkter och likställa ”dogmatikerna”, i verkligheten de som försvarar marxismen-leninismens principer, med revisionisterna. Chrusjtjov och hans anhängare kommer, som marxismen lär oss, en vacker dag att vara fullständigt överens med den väg revisionisterna följer. Därför påstår Chrusjtjov att vi albaner inte är revisionister utan ”dogmatiker” och att vi bekämpar sovjetledarna på samma sätt som titoisterna. Det innebär enligt honom att han och hans stallbröder är marxister, medan vi utgör marxismens ”vänster”-

flygel. ”Därför,” säger han, ”bekämpas vi, marxisterna, både av Tito från höger och albanerna från vänster.”

Men det är inte revisionisterna som är Chrusjtjovs och hela hans grupps fiender. Verkliga livet visar att bara marxisterna är denna grupps fiende. Politiska byrån understryker att

Chrusjtjov och hans revisionistiska grupp sedan den kommit till makten utarbetat en fullständig plan: marxismen-leninismen skulle vändas till sin motsats och alla de strömningar och personer som blivit avslöjade, angripna och besegrade som fiendliga mot marxismen eller som tillintetgjorts av marxismen-leninismen i handling, skulle få återupprättelse. Hela den kamp som Sovjetunionen och SUKP fört mot avfällingar från marxismen-leninismen, en kamp som förkroppsligades i SUKP(b) under Lenins och Stalins ledning, skulle förnekas.

Det innebar att både Lenin och Stalin måste angripas. Men det var omöjligt för dem att angripa Lenin: det skulle ha varit en stor katastrof för revisionisterna. Därför begränsade de sig till Stalin och drog fram tusen och en saker att utnyttja mot honom. Idag har det blivit ännu klarare att dessa intrigmakare, lögnare, opportunisterna och revisionisterna gör allt detta öppet, hittar på alla dessa skurkstreck inom den internationella kommunistiska rörelsen, medan de i lönnedom organiserar skamliga komplotter inom broderpartierna.

När vårt parti ser alla dessa föraktliga metoder användas av revisionisterna, blir det fullständigt övertygat om att alla de vidunderliga anklagelser och allt det förtal som riktats mot Stalin var till för att misskreditera både honom som person och det verk som denne store marxist-leninist utfört. Revisionisterna, karriärister, de omarxistiska elementen i Sovjetunionen, har godtagit dessa påfund. De har godtagit teserna från Chrusjtjov och hans grupp angående ”Stalins misstag” och så vidare.

Politiska byrån understryker att den sovjetiska ledningen med Chrusjtjov i spetsen försökte ge upprättelse åt Tito-gruppen. Detta är ett faktum.

Man bör inte fästa något avseende vid Chrusjtjovs variationer och krumbukter, ty han var inte i stånd att undvika dem eftersom han inte befann sig i den ställningen att han kunde förändra situationen på en enda dag. Det fanns sunda marxist-leninistiska krafter i partiet som inte tillät att han genomförde sin kursändring så snabbt som han och hans grupp skulle önskat för att omedelbart kunna genomföra sina planer. Men faktum är att han gjorde allt han förmådde för att fullständigt återupprätta alla de marxismen-leninismens fiender som dittills fördömts i Sovjetunionen. Han grävde upp gamla beskyllningar mot Stalin, sådant som huruvida Kamenjev och Sinovjev, som hade förrått Lenin, borde ha avrättats eller ej. Vare sig det var Stalin eller någon annan som sköt dessa förrädare, sköts de för det bedrägeri de begått mot Sovjetunionen och kommunismen. Nu drar Chrusjtjov fram allt detta och strävar efter att återupprätta dessa personer. För att ge upprättelse även åt de jugoslaviska revisionisterna, måste han därför fabricera alla sorters lögnerna om Stalin. Vi ska inte ha några som helst illusioner om att Chrusjtjov och hans grupp kommer att ändra sin linje. Denna linje kommer inte att förändras det minsta vad beträffar hans internationella politik och hans försvar av revisionismen. Chrusjtjov och hans grupp är inne på en revisionistisk väg. Denna hans ståndpunkt har haft och kommer att få allvarliga återverkningar på den internationella arenan.

Men kommer Chrusjtjov och hans grupp att lyckas med sina planer? Vi är fullt övertygade om att de inte kommer att lyckas, fastän vi kommer att möta många svårigheter på vår väg. Vi ska ha hans politik för ögonen och ta itu med den mycket noggrant, ty han är ingen vanlig revisionist utan en illstig djävul och till på köpet en skicklig akrobat. Om vi noggrant analyserar den verksamhet han bedrivit sedan han kom till makten, ska vi se att han har erövat nyckelpositioner överallt, använt alla sorters metoder för att maskera sig och fortsätter att utföra ett farligt arbete. I början lyckades han med sina knep skapa ett läge som förhindrade att det uppstod någon opposition. Han tog upp några få paroller om det

internationella politiska livet och ekonomins utveckling. Sedan gjorde han reklam för dem vida omkring med tillräckligt mycket väsen för att förvirra folk en viss tid.

Han följde samma taktik i Sovjetunionen. Han predikade någon slags förändring, som skulle gripa in i folks levnadsvanor. Han utbasunerade att det arbetande folkets liv i Sovjet- unionen var ett helvete på Stalins tid, medan Chrusjtjov nu blivit ”den som främjar ett nytt liv som är demokratiskt och ekonomiskt sett rikt”. Därefter tog han upp frågan om den fred i världen som han tänkte ”påtvunga” imperialisterna osv.

Dessa riktlinjer propagerades högljutt ända från början av hans karriär, då hans direktiv ännu inte burit frukt. Det flödade över av ord som det inte blev någonting av. Allt detta gjordes för att förbereda marken och skapa ett gynnsamt läge. Chrusjtjov fortsätter på denna väg.

Den väg Chrusjtjov slagit in på har haft allvarliga återverkningar på världspolitiken. Han har invaggat folk i ro och fått dem att sluta ögonen för faran från imperialismen och för faran från revisionismen och alla andra opportunistiska tendenser som hotar den internationella kommunismen.

Med sina uppfattningar och sin opportunistiska och revisionistiska linje har Chrusjtjov uppväckt och aktiverat alla revisionistiska element och därför har han blivit ytterst farlig. I de andra länderna gjorde sig revisionisterna inte påmind. Inte därför att de var skräckslagna för Stalin, inte därför att han skulle ha skjutit dem, ty i Bulgarien, Albanien och på andra ställen var de utom räckhåll för Stalin, även om han velat skjuta dem eller om han verkligen varit sådan som Chrusjtjov nu framställer honom. De gjorde sig inte påmind därför att på den tiden fanns det en riktig marxist-leninistisk linje i alla partierna som inte tillät revisionismen att bli aktiv.

Den jugoslaviska revisionismen avslöjades och fördömdes av SUKP och Stalin. Denna linje omfattades av alla de andra partierna. När Chrusjtjov och kompani kom till makten såg alla revisionisterna att de där hade ett mäktigt stöd, eftersom denna grupp stod i spetsen för Sovjetunionen. Således kunde man nu se att personer tillhörande opportunistiska och revisionistiska strömningar stuckit upp huvudet inom många marxist-leninistiska partier som haft en konsekvent ståndpunkt och att de även lyckats bli valda till ledande organ. Ett tag trodde Chrusjtjov att han skulle genomdriva sin linje lekande lätt och därför förespråkade han sina uppfattningar på ett våghalsigt sätt, både när det gällde de inre ekonomiska och organisatoriska åtgärder som vidtogs i Sovjetunionen och i sin internationella politik. Medan han följde sin opportunistiska och revisionistiska linje brukade han sålunda säga allt som föll honom in och gjorde gång på gång eftergifter till imperialismen. I ord kan du hota imperialisterna hur mycket du vill, men de är inga dårar, de gör upp noggranna kalkyler, de tar med i beräkningen inte bara dina deklamationer och din taktik, utan också dina medel och styrkor. Imperialisterna har också hjälp av revisionisterna, som känner till den konkreta verkligheten i våra länder.

Det är ett faktum att imperialismen ända sedan Nikita Chrusjtjov och hans grupp kom till makten inte har gjort några som helst eftergifter. Tvärtom har den väpnat sig allt kraftigare och förbereder sig för krig. Vi har absolut rätt när vi säger att det socialistiska lägret och fredskrafterna är mycket mäktigare än imperialismens krafter. Men dessa våra krafter kan försvagas om vi slappnar av i vår verksamhet, om vi inte beslutsamt försvarar marxismen-leninismen, om vi inte sätter stopp för dessa handlingar från revisionisternas sida och inte oupphörligt avslöjar imperialismen och revisionismen, om vi inte skolar folket politiskt och beväpnar det så att det alltid är berett att möta varje tänkbar fara

Det står klart att de metoder som Nikita Chrusjtjov och anhängare använder får till följd en minskad vaksamhet gentemot denna fara. Därför kom den tidpunkt då vi inte kunde vänta längre, så som framhålls i politiska byråns rapport. Vi kunde inte komma längre med dessa metoder. När sovjetrevisionisterna säger ”Det var ni som började striden” osv., ljuger de bara

för att dölja sina knep. Det var ju de som började följa en opportunistisk linje som blivit allt mer uttalad sedan de grep makten.

Deras försvar består endast av: ”Ni sa det, och ni sa det.” Men det håller inte. Vi ser ju att de ända sedan de kom till makten har följt en revisionistisk linje och verkat för att försvaga kampen mot imperialismen, sänka folkens vaksamhet och hjälpa revisionisterna att vinna kontrollen över den internationella kommunistiska rörelsen.

Men nu har vi sagt stopp till alltihop. Hela den opportunistiska linje som Chrusjtjov går i spetsen för kom på så sätt i fara. Som opportunist ville han besegra det marxist-leninistiska motståndet mot sin linje. Han trodde att detta motstånd i Sovjetunionen skulle brytas om man tog upp frågan om Stalin, genom att man fördömde ”personkulten” kring Stalin. Han trodde också att det i den internationella kommunistiska rörelsen fanns tillräckligt starka krafter att rikta ett avgörande slag mot marxist-leninisternas angrepp på hans opportunistiska linje. Detta kom klart och tydligt fram vid Bukarestmötet där ansträngningar gjordes för att fördöma marxist-leninisterna och göra slut på det läge som hindrade honom. Men som vi vet misslyckades de.

Vårt parti spelade en betydelsefull roll vid Bukarestmötet. Det var det enda parti som gick emot vad som gjordes där. Och från den stunden kom den dittills förtäckta fiendligheten mot oss fram i dagen. Utifrån detta kan vi bedöma hur allvarlig och skadlig för dem vårt partis ståndpunkt var.

Vi bör ha fullständigt förtroende för att det bara är ett tillfälligt läge som Chrusjtjov har skapat i de många kommunistiska partier i Europa som han försökt vinna över på sin sida. Vi grundar denna övertygelse på styrkan i marxismen-leninismen. Men tills vidare har han skapat detta osunda läge genom att med olika slags metoder få in folk med opportunistiska och revisionistiska uppfattningar i ledningen i en rad partier. Under de gynnsamma omständigheter han sålunda skapat för sig, fanns det förutom det stora Kinas kommunistiska parti även ett litet parti som insåg faran i denna linje och reste sig för att beslutsamt säga: ”Stopp! Hit men inte längre! Jag stödjer inte den kurs ni följer!”

Hittills har också vi i den internationella kommunistiska rörelsens intressen använt oss av taktiska överväganden, men nu när Chrusjtjov försöker rikta slag mot den sunda delen av den internationella kommunistiska rörelsen och tvinga den att följa hans opportunistiska linje, säger vi ”Stopp!” till honom. För dem är detta givetvis en stor förlust.

Men läget blev mer komplicerat för dem vid Moskvamötet. Moskvamötet förlöpte inte såsom de tänkt sig. Beviset för detta är Moskvadeklarationen som är ett bra dokument vilket godkännts av alla. Givetvis skulle mötet ha antagit en mer glödande och stridbar deklaration om det varit ett sunt läge. Detta dokument är emellertid godtagbart och det måste förstås korrekt, precis enligt vad som står i det.

Nu uppstår frågan: kan man säga att dessa personer som undertecknade ett sådant dokument kommer att förändra sig? Vi måste säga centralkommittén som det är, att de inte kommer att ändra sin linje. Detta är underförstått i de Chrusjtjovs ord som återgavs i rapporten och som inte bör glömmas bort. På tal om deklarationen sa han: ”Det är ett kompromissdokument.” För Chrusjtjov är detta en kompromiss, eftersom han går in i ett nytt skede. Men även vår taktik går in i ett nytt skede.

Alla de marxist-leninistiska kommunistiska partierna och arbetarpartierna kände en glödande kärlek till Sovjetunionen, SUKP och SUKP:s ledning med Stalin i spetsen och hade orubbligt förtroende för dem. Detta var ett välförtjänt, riktigt, marxist-leninistiskt förtroende. När Chrusjtjovgruppen kom till makten, fann den inte längre samma värme som förut i hjärtat på kommunisterna i Albanien och andra länder. Vi fortsatte att nära samma känslor av kärlek och förtroende som förut. Men skillnaden var att vi sa att det begås orättvisor inom SUKP och att

linjen förvrängs där. Vi grundade oss då på de händelser som ägde rum där. I början fanns det en rad oklara saker men senare antog de fast form.

Även i detta skede bevarade vi vår kärlek till Sovjetunionen, men vi såg och förstod då att SUKP:s ledning rörde sig åt höger, in på en opportunistisk och revisionistisk kurs. Under dessa omständigheter följde vi taktiken att hålla tyst offentligt, särskilt inför världsopinionen. Detta var en riktig taktik. Vår ledning antog den inte av en slump, utan dess syfte var att försvara marxismen-leninismen, att försvara vårt partis linje.

Men hurudan är vår linje? Kamp mot revisionismen och varje opportunistisk eller dogmatisk strömning som angriper och syftar till att bryta ned marxismen-leninismen, ideologiskt och politiskt avslöjande av imperialismen och den jugoslaviska revisionismen och av varje slags revisionism, skärpt vaksamhet beväpning och ständig beredskap att möta varje eventuell fara samt oförstörbar vänskap med alla kommunistiska partier och arbetarpartier och med länderna i det socialistiska lägret, oavsett om Chrusjtjov, Zjivkov, Gomulka och andra gillar eller ogillar vår linje. Det innebär att vi inte gjort politiska eller ideologiska eftergifter när det gäller vår linje, de gjorde eftergifterna. Vi har verkligen ansträngt oss att försvara vår linje och vår kärlek till SUKP och Sovjetunionen, men med Chrusjtjov och kompani har vi inte varit överens och är det inte heller nu. Detta har de förstått och detta vet de.

Nu närmar sig ett nytt skede som inleddes av mötena i Bukarest och Moskva. Även i detta skede har deras taktik antagit nya former och kommer att fortsätta att göra det. Men inte heller vår taktik kommer stå och stampa på samma fläck; den kommer att anpassas till händelsernas utveckling. Men vi ska alltid fortsätta vårt beslutsamma försvar av marxismen-leninismen. Vi ska avslöja alla marxismen-leninismens fiender.

Dessa personer, som trodde de vunnit, fick sina positioner skakade efter Bukarestmötet och särskilt efter Moskvamötet. Ingen hyser tvivel om detta. Nikita Chrusjtjov kan inte längre göra en lysande figur på den tron han ockuperat inom den internationella kommunistiska rörelsen. Och skälet till det är den principfasta kamp vårt parti, KKP och många andra partier förde, partier som vidhöll en marxist-leninistisk ståndpunkt.

Dessa ställningstaganden är av stor historisk betydelse, ty de sa ”stopp” till Chrusjtjov. De skakade i grunden hans positioner i de olika partierna, fastän han trott dem vara ointagliga.

Vi bör dock ha i minnet att Chrusjtjov kommer att försöka hålla alla som följde honom vid Bukarestmötet kvar på sin sida. De är ju svårt komprometterade. Sovjetrevisionisterna och deras lismande beundrare som deltog i Moskvamötet var mycket angelägna om att vi inte skulle kritisera dem. Därför försökte de också slå blå dunster i ögonen på oss genom att ställa sig in. Så gjorde Mikojan innan vi höll tal vid mötet. Han sa i stort sett: ”Vi håller med er, vi är också för Stalin och för att 'fördöma' den jugoslaviska revisionismen, så säg vad det är ni vill.”

Om vi ser på problemet från ideologisk synpunkt, ser vi helt klart vad som hade större vikt: att tala om de stora principiella problemen inom den kommunistiska rörelsen eller att tala om någonting annat, till exempel om vad Malinovskij sagt. Givetvis var det först och främst försvaret av principfrågor i den kommunistiska rörelsen som var av större vikt än de handlingar sovjetledarna begått mot oss. Men även dessa handlingar var ytterligt vanärande för dem. Därför försökte de förmå oss att inte nämna dem i vårt tal, ty detta skulle avslöja inte bara deras opportunistiska linje utan även de förtäckta, djävulska och smutsiga metoder som revisionisterna och den sovjetiska ledningen använt mot oss och många andra. Nu vill de dölja dessa metoder, men de har lämnat ärr efter sig och har inte glömts bort, och de har utövat inflytande på de fel som begåtts i många av den internationella kommunismens viktigare frågor.

Maurice Thorez, exempelvis, hade kanhända andra motiv för att vidhålla den ståndpunkt han intog mot oss vid Moskvamötet, fastän han när han var i Albanien på semester helt instämde i allt det jag sa till honom. Men han kom inte helskinnad undan vårt partis tal i Moskva; som Frankrikes KP:s representant och ledare bär han ett stort ansvar, ty han tillät att en så viktig sak som den om vilken ståndpunkt som bör intas gentemot de jugoslaviska revisionisterna, vilka Informationsbyrån fördömt, löstes av N. Chrusjtjov och hans medlöpare, inte på ett marxist-leninistiskt sätt utan bara med ett telegram.

Av en rad skäl tog Gomulka till orda vid mötet och krävde att frågan om Albanien skulle behandlas inom Warszawapakten. Men detta sa han också därför att vårt partis representant hade motsatt sig hans politik och inte gått med på Gomulkas förslag i FN. Detta är en fråga av stor betydelse eftersom hans förslag faktiskt innebar att man sa till imperialisterna: "Behåll alla de otaliga militärbaser ni upprättat, behåll atombomben och låt inga andra få den." Man förstår lätt att Kina enligt Gomulka inte ska få ha detta vapen, en synpunkt som imperialisterna är mycket intresserade av. Vår delegations ståndpunkt blev således ett hårt slag mot deras äventyrliga och opportunistiska politik som syftar till att leda det socialistiska lägret mot avgrunden. Det var därför Gomulka sa att Albanien skulle uteslutas ur Warszawapakten.

Det har haft mycket stor betydelse för socialismens vidare öde att dessa viktiga frågor väcktes. Den sovjetiska ledningen skulle inte ha blivit särskilt bekymrad om vi bara hade påpekat vad Ivanov gjort i Albanien osv. Men vårt sätt att ta upp problemen gjorde dem bestörta, eftersom det kunde avslöja deras politik. Men genom att också ta upp frågan om deras inblandning i vårt lands inre angelägenheter, frågan om deras avsikter att splittra vår ledning, trampade vi Zjivkov på en öm tå, emedan det är känt att det var Chrusjtjov som blandade sig i Bulgariens angelägenheter för att få honom till makten.

Vårt tal vid Moskvamötet var sålunda ytterligt skadligt för Chrusjtjov. Det är förståeligt att avslöjandena skulle bli början till mycket stora problem för honom. Detta drev dem att Elsa principlösa förolämpningar över oss, ty om de andra gick grundligt in på dessa saker, skulle det leda till stora svårigheter inte bara för dem som slungade förolämpningarna mot oss, utan också för dem som regisserade det hela.

Det är känt att det inträffade förändringar i många kommunistiska partiers och arbetarpartiers ledningar efter SUKP:s 20:e kongress. Chrusjtjov förstod att partier i vilka ledningen inte byttes ut utgjorde en stor fara för hans linje, emedan hans bemödanden och hans uppfattningar inte kunde få fotfäste i dem. Han var sålunda tvingad att hålla god min i elakt spel och bevarade för syns skull vänskapliga förbindelser med vårt parti. Men han såg att han höll på att misslyckas med att nå sina mål och planerade att försöka på nytt, om inte samma dag så i framtiden. Det var detta han hade i åtanke för vårt parti, för KKP och för en del andra partier. Han var helt ur stånd att undergräva ledningen i dessa partier och därför, eftersom han i dem såg en fara, tog han itu med att genomföra sina planer på annat sätt.

Till en början försökte han stärka sina ställningar, skapa en stämning av tilltro till sig själv som vår tids "Lenin" och skingra alla tvivel om sin person. Under denna verksamhet ämnade han förbereda sin trogna kader av anhängare. Han såg att det utfördes bra propagandaarbete om Sovjetunionen i Albanien och han hoppades att den tid skulle komma då även vi skulle följa hans väg. Men så blev det inte.

Fastän de undertecknade deklARATIONEN, innebär det inte att de ändrat kurs. Detta är bara en av deras taktiska manövrer. Ingen vet hur länge detta kommer att pågå, men det är en farlig taktik. Vi ska hålla ögonen på den, vi ska noggrant följa den. Det internationella läget kommer att bli mer komplicerat, trots Chrusjtjovs och hans anhängares propaganda om fredlig utveckling. Varhelst vi blickar, ser vi strejker, resningar och nationella befrielseörelser från

folken och terror från imperialisterna. Detta vederlägger den uppfattning om händelsernas fredliga utveckling som Chrusjtjov har propagerat vitt och brett.

Ingenting utom den internationella kommunismens stora kraft, styrkan hos de partier som konsekvent kämpar för att försvara marxismen-leninismen, kan hejda dessa människor i deras strävan.

Vi måste vara optimister. Frågorna blir klarare för varje dag och det internationella läget kommer utan tvivel att bekräfta våra teser. Men vi står inför en långvarig kamp. Man bör på intet vis tro att de kommer att lägga ned vapnen. Tvärtom, de kommer att försöka manövrera på det mest brutala och utstuderade sätt. Motsättningarna i den linje de följer mot imperialisterna kommer att framträda allt klarare. Var och en som är marxist kommer att förstå dem, emedan imperialismen förbereder sig för krig och revisionisterna vill hålla dem tillbaka med enbart ord. Med den linje de följer lämnar de imperialismen fältet fritt. Därför blir den för var dag en allt större fara för socialismens läger, hela den kommunistiska rörelsen och världsfreden.

Vi har haft förtroende för Sovjetunionen, ty när vi haft svårigheter har vi fått hjälp både därifrån och från de folkdemokratiska länderna. Men inte någonsin har vi slagit oss till ro och förlitat oss enbart på bistånd från vänner. Chrusjtjov brukade demagogiskt säga: ”Vad ska ni ha vapen till? Vi försvarar er!” Utmärkt, men vad är det som sker? Varför har vi inte träffats ens en enda gång för att samtala om dessa problem som är så viktiga för det socialistiska lägrets och den internationella kommunismens öde och för att gå igenom dessa stora problem tillsammans? Varför har vår försvarsminister utnämnts till biträdande befälhavare för Warszawa-paktens förenade styrkor? Och varför har hans kollegor i Polen, Tjeckoslovakien och andra länder utnämnts? Utnämningen av dem är ju uteslutande formell, eftersom ingen inbjuder dem till överläggningar och alla åtgärder som rör det socialistiska lägret vidtas av Chrusjtjov och kompani. ”Ni kan förlita er på oss, vi är väl beväpnade,” säger Chrusjtjov. Men någon kan ju rikta ett blixtagrepp mot oss och vi kanske inte har vapen till vederläggning. ”Vi ska anfälla dem från Sibirien,” säger han. Men som händelserna utvecklas bör vi alla tillsammans vara väl förberedda. Om det blir krig ska vi föra krig tillsammans och därför ska vi besluta tillsammans hur vi ska försvara oss. Vi strävar inte efter att få reda på Sovjetunionens militära hemligheter. Men i Kreml fortsätter Chrusjtjov att dra upp sin storslagna strategi för alla länder i lägret och kallar inte på oss ens en enda gång för att åtminstone säga till oss: ”Vi har dessa slags vapen och de förvaras på säkra platser.” Representanterna för Warszawapaktens länder träffas inte då och då för att kontrollera beväpningen, för att vidta gemensamma åtgärder så att våra arméer får lära känna varandra och förbrödras. Dyliga saker är bekanta endast för Chrusjtjovs vänner. Jag är säker på att även de andra, till och med Gomulka som nu håller tyst, helt säkert har invändningar i dessa frågor. Men nu ser han saken på samma sätt som Chrusjtjov, och efter den kritik vi kom med krävde han att vi omedelbart skulle uteslutas ur Warszawapakten, för att inte tala om hans övriga hotelser.

Följaktligen är den kamp vi står inför i nuvarande läge inte lätt. Den kommer tvärtom att bli mycket svår. Men vi bör kämpa med beslutsamhet och stegvis följa lägets utveckling med en klar uppfattning om vad de är för personer och vad de vill åstadkomma. Om de slår in på en riktig väg ska vi ändra vår inställning till dem och marschera tillsammans med dem som förut, men vi bör inte låta oss invaggas i ro. Efter allt som hänt ska vi inte ha blind förtröstan, ty denne mans uppfattningar och handlingar är grovt anti-marxistiska. Chrusjtjov är i färd med att begå ett stort brott mot det sovjetiska folket och världskommunismen.

Vi bör ta allvarligt på de hotelser han riktat mot oss. Om de inte lyckas med att slänga ut oss ur Warszawapakten, om de inte drar tillbaka sin personal från Vlorabasen, om de inte avbryter sina krediter, är det inte därför att de älskar oss, utan på grund av att deras framfart hejdades i

Moskva och på grund av internationella politiska omständigheter. Vad de gjort mot oss i fråga om flottbasen är inte bara utpressning utan en hel linje som inte Chrusjtjov har tänkt ut ensam.

Varför tog de ställning mot oss när vi uttryckt vår uppfattning? De hade rådgjort med varandra och Bukarestmötet var signalen till dem att skrida till handling. Senare uppmanade de oss att gå deras väg och eftersom vi inte följde dem övervägde de vilken ståndpunkt de skulle inta gentemot oss.

Om deras framfart inte hejdats vid Moskvamötet skulle de ha försökt dra in oss på sin antimarxistiska väg eller, om de misslyckats med detta, göra sig av med oss och om de inte var i stånd att utesluta oss, inta den ståndpunkt de intar nu.

De kunde varken uppnå det första eller det andra målet och därför uppstod den situation vi nu har. Givetvis hade de planerat någonting annat åt oss, men det hade inte varit lätt för dem att genomföra det, eftersom de skulle ha blivit avslöjade inför den internationella kommunistiska rörelsen, särskilt inför folken i Sovjetunionen. Fastän deras plan mot vårt parti misslyckades, kommer de aldrig att glömma den modiga och riktiga marxist-leninistiska ståndpunkt vårt parti vidhållit och fortsätter att vidhålla. De kommer att göra upp nya planer för att ta hämnd, om inte idag så i morgon. Men vi ska inte ge dem vapen att bekämpa oss med. Vi ska inte göra misstag, inte bryta mot linjen och inte heller kröka rygg för någon. Vi ska som alltid stå vaksamma på marxismen-leninismens grund.

Den marxist-leninistiska ståndpunkt vi intar är, liksom den ståndpunkt Kinas kommunistiska parti intar, av avgörande betydelse för de socialistiska ländernas liv och för fredens och socialismens sak över hela världen. Kinas kommunistiska parti håller sig till den marxist-leninistiska vägen utan att vika och har blivit ett ytterst allvarligt hinder för dem. Ett av huvudskälen till deras reträtt vid Moskvamötet är Kinas kommunistiska partis riktiga och principfasta ståndpunkt.

Vi anser att om Chrusjtjov och kompani inte hade slagit till reträtt, hade det blivit en stor katastrof för dem och för alla deras gunstlingar, eftersom deras partier inte skulle ha tillåtit ett sådant brott mot den internationella kommunismen. Men även om deras partier tillfälligt hade godtagit detta, skulle det med säkerhet efter en tid ha kommit fram att de är revisionister och förrädare, medan Kina och Albanien är kvar på den marxist-leninistiska vägen, bekämpar revisionismen och bygger socialismen.

Det var därför de föredrog att slå till reträtt, för att hämta ny styrka från de nya positioner de ämnade dra sig tillbaka till. Av det skälet tror vi att vi står inför en svår och ansvarsfylld kamp för att försvara socialismen i Albanien, vårt partis allmänna linje och Moskvadeklarationens riktiga principer.

Det allvarliga läge som skapats inom den internationella kommunistiska rörelsen och i våra förbindelser med SUKP:s ledning och några andra partiers ledningar, förelägger oss mycket viktiga uppgifter som vi alltid måste genomföra på ett riktigt sätt, med marxist-leninistisk klokhet och mod, såsom vi hittills gjort.

Först av allt måste vi för varje dag befästa partiets enighet. Det har en stålfast enighet men vi bör ständigt arbeta på att härda den, eftersom dessa stunder är viktiga vändpunkter och det vid dessa vändpunkter finns folk som vacklar. Därför bör partiet stå nära inte bara sina medlemmar utan även varje enskild medlem, nära alla folkets massor så att enigheten i partiets led och enigheten mellan partiet och folket härdas på marxist-leninistiskt sätt.

Vi anser att partiet bör känna till dessa förrädarens fientliga och revisionistiska verksamhet, att det bör se vad det är för enskilda personer som är vårt partis och den internationella kommunismens dödgrävare. Det finns skriftliga dokument om detta men vi bör också arbeta muntligen för att klargöra för partiet att en hård kamp måste föras mot revisionismen, inte bara teoretiskt utan också i praktiken och med konkreta exempel. Partiets medlemmar bör

vara vaksamma, försvara partiets linje och skydda vårt folks partiets och marxismen-leninismens intressen.

Det är sålunda viktigt att vi fostrar partiet väl, emedan det på detta sätt rätt kommer att förstå den taktik vi måste använda i så komplicerade lägen.

Vårt parti kommer att använda taktik; detta är nödvändigt bland annat för att sovjetfolket och de andra folken i folkdemokratierna ska förstå att vi går den marxist-leninistiska vägen, i vänskap med dem men i opposition till dem som är deras fiender och fiender till marxismen-leninismen.

Om dessa länders ledningar fortsätter att agera mot oss, ska de få ett passande svar, men vi ska försöka upprätthålla vänskapliga förbindelser med alla de socialistiska länderna, utan att göra eftergifter i principalsaker, utan att förvränga linjen och alltid med bevarad riktig inställning på grundval av marxismen-leninismen.

Vi bör hålla i minnet att vi kommer att ha kontakter med det sovjetiska folket och med folken i folkdemokratierna. Vi ska inte ändra vår inställning, men givetvis kommer inte förbindelserna med dem att bli vad de en gång var, och det är inte vi som åstadkommit detta utan de själva. Mikojan sa till oss: ”Nu är det inte nödvändigt att ha nära partiförbindelser, bara handelsförbindelser.” Vi sa att vi inte instämde i en sådan uppfattning, men eftersom det är så de vill ha det, måste vi också handla så.

När Ivanov eller Novikov kom för att träffa oss var det vi som med största tillmötesgående gav dem den information de ville ha. Detta gjorde vi inte för att vi var tvungna att avlägga räkenskap för dem, utan därför att denna ståndpunkt hängde samman med frågan om den nära och förbehållslösa vänskap vi närde för Sovjetunionen. Nu när läget har förändrats, vilket beror enbart på dem, ska vi ta emot dem när de återkommer och fråga vad de vill. Men vi ska ge dem vad vi anser är rimligt att de får veta och inte mer.

De tekniker och experter som arbetar i våra företag bör vi ha varma, hjärtliga och vänskapliga förbindelser med. Det kan ju hända att det finns ondsinta människor bland dem men även om de inte är det kommer en del att få instruktioner att bli det. Därför bör vi vara försiktiga och vaksamma. Vi måste klart skilja mellan sådana som är hederliga och uppriktiga mot oss och sådana som skickats för att genomföra fientliga direktiv från Chrusjtjov och kompani. Vi bör försvara vår marxist-leninistiska linje, oavbrutet och mot vem det vara må. Vi bör inte alls känna tvekan inför att ge dem svar på tal när de angriper vårt parti, vår ledning och vår enighet på ett felaktigt sätt. Vi bör vara på vår vakt mot provokationer, eftersom det finns folk som begår provokationer. Men det finns också provokationer som vi bör besvara på fläcken och vi bör slå till mot dem som åstadkommer dem, på det sätt de förtjänar.

Vi bör vara försiktiga och vaksamma så att vi får en riktig inriktning grundad på partiets linje i varje ögonblick. Det är här kommunisternas förmåga och intelligens ska visa sig. Det är lätt att säga åt andra: ”Ge dig av!” eller ”Jag vill inte tala med dig!” Men en sådan ståndpunkt skulle varken vara politisk eller marxistisk. Vi bör alltså handla på ett moget och smidigt sätt.

Vi bör tala med de utlänningar som bor i Albanien om vårt partis linje och om vår ståndpunkt. Vi bör försöka förklara den för dem, så att de förstår dessa saker på ett riktigt sätt, eftersom många av dem kanske är oklara.

Särskilt pressens organ bör visa stor vaksamhet och mognad. Vår press måste lägga fram vårt partis linje och taktik ordentligt. Detta arbete bör göras noggrant av Avdelningen för agitation och propaganda. Det är viktigt att pressen följer en riktig kurs, eftersom ett misstag där kan utnyttjas av de utländska imperialistiska och revisionistiska fienderna eller förvirra partiets och folkets breda massor.

Följaktligen bör vi arbeta omsorgsfullt för att vägleda partiet rätt genom pressen. Allt som följer den riktiga marxist-leninistiska vägen, som ligger i partiets, folkets och socialismens

intressen bör återspeglas där, medan revisionisternas manövrer, som måhända även kan verka bra men som i själva verket är skadliga, inte bör publiceras i pressen, och beträffande detta ska vi inte avlägga räkenskap inför någon.

Vi måste överväga allt noggrant, omsorgsfullt väga både de goda och dåliga sidorna och välja ut det bästa, det som tjänar vårt arbete och vår sak.

Vi ska förvisso övervinna dessa svårigheter. Därför bör först och främst partiet mobiliseras. Det bör vara på det klara med allt och stå fullständigt enigt. Dess politiska och ideologiska nivå bör höjas, dess marxist-leninistiska linje bör tillämpas konsekvent och vi bör mobilisera oss totalt för att uppfylla våra planer.

De kamrater som arbetar i partiets och statens organ bör hålla dessa omständigheter i minnet och ägna stor uppmärksamhet åt arbetet att övertyga och skola massorna, för att göra dem medvetna om behovet av att genomföra alla uppgifterna, särskilt utnyttjandet av de inhemska tillgångarna. Vi bör sålunda i nyodlingsarbeten inte förlita oss enbart på traktorer. I mån av möjlighet ska vi också ta in traktorer. Men vi måste stärka vår ekonomiska potential med alla de möjligheter som står oss till buds, för att upprätthålla en jämn tillförsel av förnödenheter till folket och undvika att hamna i en krissituation. Vi måste skapa reserver på alla områden genom att utnyttja våra tillgångar ekonomiskt.

Med hänsyn till detta bör ett arbetsprogram utarbetas av alla parti- och statsorgan. Vi står inför många praktiska uppgifter i denna fråga.

Vårt parti och vårt folk har härdats för att utstå svårigheter. Därför har våra planer alltid uppfyllts. Därför ska vi övervinna även dessa svårigheter. Det ska komma bättre tider för vårt parti och vårt folk, eftersom vi har rätten på vår sida och eftersom vi har många vänner i världen, inte bara det stora Kina utan alla folk och de verkliga kommunisterna, för vilka frihetens, oberoendets och socialismens sak är helig.

Detta är vad jag hade att säga. Låt oss nu godkänna kommunikén. Förutom detta har vi framför oss partiets 4:e kongress, vilken, som vi beslöt, ska hållas i februari nästa år. Fram till dess bör partiet mobilisera alla sina krafter och genomföra ett allomfattande politiskt, ideologiskt och ekonomiskt arbete för att bege sig till kongressen i stålfast marxist-leninistisk enighet, med uppgifterna genomförda på alla områden, väl förberedda att diskutera problemen i hög partianda och axla de svåra men ärorika uppgifter som kommer att åläggas oss.

Publicerat för första gången i band 19 enligt originalet i partiets centralarkiv.